karinthy frigyes

editura minerva

Născut la 25 iunie 1887 (şi mort la 29 august 1938), scriitorul Karinthy Frigyes este unul dintre cei mai mari autori umorişti şi satirici ai literaturii maghiare. Volumele sale (romane, teatru, culegeri de nuvele şi schiţe etc.) se bucură de o mare popularitate în ţara sa, fiind traduse în mai multe limbi ale lumii. Volumul de faţă, selectînd cele mai valoroase schiţe şi scenete din creaţia lui Karinthy Frigyes va prilejui cititorului român contactul cu o operă de un umor irezistibil, incisiv, plin de vervă — scriitorul maghiar dovedindu-se a fi unul dintre marii umorişti ai primei jumătăţi a secolului nostru.

570

karinthy frigyes

karinthy frigyes

cele două suflete ale oliviei

Ilustrația copertei: *Mihai Gyorg*

karinthy frigyes

cele două suflete ale oliviei

SCHIŢE ŞI SCENETE UMORISTICE

TRADUCERE ŞI PREFAŢĂ DE
AUREL BUTEANU

1970

E D I T U R A M I N E R V A
BUCUREŞTI

Karinthy Frigyes
Hőkőmszinház, II
Hőkőmszinház, III
Az egész város beszéli, vol. I, II, III şi IV

PREFAȚĂ

„În materie de umor nu cunosc gluma“, cunoscuta butadă a autorului pe care-l prezentăm cititorilor, definește sintetic poziția lui Karinthy Frigyes față de activitatea sa literară. O parte din critica vremii a contestat calitatea artistică a scrierilor sale. Stilul, prezentarea sumară și directă, lipsa motivelor decorative, contraveneau concepțiilor dominante în literatura vremii, dar epoca antebelică în care Karinthy își începe activitatea în publicistica maghiară, era una din cele mai pline de platitudine. Burghezia europeană cucerise puterea, diriguind treburile publice de pe poziții consolidate și cu îndelungate perspective de stăpînire. Viața opulentă, plină de confort, fără preocupări spirituale sau măcar generoase pe care clasa conducătoare o ducea, era departe de teama că un seism ar putea apărea, tulburînd acel *dolce far niente*. Tabloul este mai cu seamă valabil pentru monarhia austro-ungară și nu fără motive mai pronunțat în Ungaria acelor vremi. Stat de 20 de milioane de locuitori, dintre care peste 11 milioane aparțineau „naționalităților conlocuitoare“, Ungaria păstra în structura ei scheletul de susținere al orînduirii feudale, prin aristocrația teriană, care diriguia înaltele destine politice ale țării, lăsînd în seama burgheziei în consolidare grija pentru a crea infrastructura corespunzătoare exigențelor dezvoltării relațiilor de producție.

Acest tablou înfățișat sumar și inevitabil schematic, avea particularitățile sale care trebuiesc consemnate în vederea unei înțelegeri depline de către cititorii de azi a climatului specific din care a ieșit și opera umoristico-satirică a lui Karinthy, după cum tot de aici a germinat și strigătul de disperare, prevestitor și vizionar, al titanului poeziei maghiare Ady Endre.

Conducerea acestei țări ce ocupa o bună parte din bazinul dunărean se făcea pe plan politic în mod bicefal, de la Viena și Budapesta. Pe plan economic ultima capitală îngloba cu sațietate toate noile instituții și întreprinderi inerente procesului de industrializare. Dar capitala maghiară avea un specific propriu. Astăzi ne vine greu să credem că Budapesta încă înainte cu mai puțin de un secol nu era un oraș unitar și mai ales că nu era un oraș exclusiv maghiar. Acest din urmă caracter, adică preponderența caracterului maghiar l-a căpătat abia după unirea orașului Buda cu orașul Pesta, așezate pe malurile aceluiași fluviu. Unirea celor două orașe era firească și necesară, incontestabil, dar ea s-a făcut și dintr-un impuls specific dictat de considerente politice. În orașul Pesta, în cartierele centrale, care mai păstrează și astăzi numirea de Lipotváros (orașul Lipot), Ferencváros (orașul lui Francisc) etc. se găsea o populație de origină germanică în număr considerabil, ca de altfel și în unele cartiere ale orașului Buda, vorbind în toate manifestările particulare limba germană. În cursul secolului al XIX-lea o aluviune importantă de elemente comercial-mercantile (prin ocupațiune) de origine evreiască, cehă, slovacă, croată, șvăbească, română și aromână au îmbogățit rîndurile burgheziei economicește înfloritoare și conducătoare. Din acest amalgam, după o generație, s-a născut stratul de maghiari, care au îmbrățișat, cu exagerarea neofiților, cele mai extremiste și anacronice măsuri politice ale administrației exploatatoare și tiranice, mai ales față de naționalități, care-și trăgeau obîrșia din principiile metternichiene.

Ady a văzut și a înfierat politica retrogradă care înflorea în țara sa ducînd totul spre prăbușire, dar spre o prăbușire pe care el o prevedea aducătoare de renaștere. De la regimul ce stăpînea, de la clasa diriguitoare a capitalei atît de eteroclită și în ce privește componența și în ce privește aspirațiile, el știa că nu se poate aștepta nici o izbăvire. De aici a izbucnit ca o forță elementară poezia lui revoluționară.

*

Karinthy Frigyes, mai tînăr cu zece ani decît Ady, vedea și simțea și el această atmosferă, dar înțelegerea, și mai ales elanurile lui nu l-au dus nici acum, după cum nu-l vor duce nici în 1919, pe meterezele luptei. Fiu de burghez, de origine evreiască (dar botezat la naștere în religia evanghelică), umoristul de mai tîrziu, născut la Budapesta la 1 iulie 1887 și-a ales un sector mult mai modest de activitate socială. Tatăl său, funcționar la Uzinele electrice Ganz, a fost un spirit liniștit, curios și de o deosebită sprinteneală intelectuală. A nutrit un interes constant față de problemele filozofice, cultivînd și practicînd chiar preceptele pozitivismului lui Comte, al cărui adept pasionat era. Energia lui vitală s-a consumat pe tărîmul acumulării de cunoștințe și a dezbaterii de idei într-un cerc restrîns, fiind aproape total lipsit de aptitudini practice. Din aceste motive, micul funcționar, care umbla — spuneau vecinii, burghezi înstăriți — „cu capul în nori“ a avut foarte multe dificultăți materiale cu creșterea celor șase copii ai săi. Frederic Frigyes a moștenit fără îndoială o bună parte din elementele componente paterne.

Intrarea în „cîmpul muncii“ a sorei celei mai mari a lui Frigyes, Gizi, și deci suplimentarea cu 20 de coroane a bugetului familiar, a fost un eveniment pe care copilul Frigyes îl consemnează, desigur pentru importanța lui, în jurnalul său, în care se mai găsesc multe date care explică de ce scriitorul Karinthy a avut viața pe care a avut-o, atît

din punct de vedere al chivernisirii scrierilor sale (să nu uităm, el trăia într-o societate organizată după principiile capitaliste ale profitului), dar și din punctul de vedere al limitelor pe care i le decelăm astăzi în scrieri.

Printre atîția poeți și scriitori „angajați“ la modul cum se practica această calitate la începutul secolului, Karinthy respectă o oarecare reticență. A trebuit să vină războiul mondial ca să abandoneze, mai bine zis să-și amplifice sfera tematică înglobînd în ea nu numai biciuirea unor moravuri și a unor fenomene produse de societatea eteroclită a capitalei și de moravurile specifice care erau dominate de cultul vițelului de aur, de practicarea celui mai vicios erotism și de complacerea într-un desmăț moral pe care caracterul închis al acestei posedante caste budapestene îl acoperea de oprobiul mulțimii. Desigur, cele ce se petreceau în sferele care practicau conducerea, exploatînd prin tertipuri și venalitate masele mari, trebuiau denunțate. Un glas curajos, deschis, practicînd „oratio directa“ al unui scriitor ar fi fost desigur binevenit. Dar e mult mai puțin sigur că el ar fi avut posibilitatea să fie auzit. Editurile, presa, revistele cît de cît importante, Universitatea și Academia erau înfeudate forțelor oculte ale acestui sistem închis. Calvarul și tragedia lui Ady sînt concludente pentru destinul aceluia ce se angaja la o luptă deschisă.

Karinthy a abordat altă cale. A făcut-o în mod deliberat? A practicat-o din necesități de existență? Discuțiile și controversele, după cum am mai spus, au fost și, încă în parte, sînt posibile. Dar pe măsură ce dobîndim distanța istorică, se pare că în cele mai multe cazuri Karinthy a acționat — chiar dacă împrejurările de atunci par a contrazice acest lucru: ca de exemplu o comandă venită de la un editor, de la un redactor de revistă sau de ziar, etc. — dintr-un imbold sufletesc și o conștiință de om care rîvnea o soartă mai bună pentru societate.

O amintire personală m-a convins despre lucrul acesta încă din 1936. Lucrarea prin care Karinthy s-a impus aten

ției opiniei publice literare a fost volumul de satire literare *Așa scrieți voi (Igy irtok ti)* în care, aplicînd — poate intuitiv — teoria erorii consemnată în poetica lui Aristotel și practicînd teoria contrastului lui Wundt și aceea a interferenței seriilor independente, sugerînd mecanizarea vieții formulată de Bergson, realizează efecte comice variate. Critica vremii a consemnat amuzamentul copios oferit publicului de această lucrare, constatînd în același timp virtualitățile și multilaterala disponibilitate a umorului autorului. Foarte puțini au fost aceia care au sesizat că autorul pastișelor nu a ambiționat doar atingerea unui efect gratuit asupra publicului, ci prin „travestirea" operelor înglobate în cîmpul asupra căruia și-a exercitat talentul, a urmărit ridiculizarea, satirizarea, manierismul anchilozant și dominant în foarte numeroase domenii ale literaturii maghiare. Au trebuit să treacă decenii pînă cînd această carte să fie recunoscută ca o armă de luptă critico-estetică. Momentul personal e cazul să fie consemnat aci. Cel ce scrie aceste rînduri, găsindu-se cu un prilej festiv vecin de masă cu Karinthy, și-a îngăduit să facă un comentariu: „Domnule Karinthy, cartea dumneatale *Igy irtok ti* ar trebui pusă în comerț (era vorba de ediția nouă din 1936), sub o banderolă cu inscripția *Igy irtok én*". Jocul de cuvinte din această butadă trebuie explicat. Verbul „irtok" din prima formulare, scris cu *i* scurt, înseamnă „scrieți", iar din a doua formulare, scris cu *i* lung, înseamnă „distrug", sau poate, cu mai multă forță expresivă, „stîrpesc". Deci în loc de titlul *Așa scrieți voi* i se propunea *Așa stîrpesc eu*. Maestrul, atunci în floarea vîrstei, s-a uitat lung la tînărul român care-i făcea această propunere și, în maniera umorului său, după o clipă de uimire, a luat un carton cu meniul banchetului notînd autograful: *Magával külön békét kötök* (Cu dumneata fac pace separat), raporturile dintre Ungaria horthystă și România nefiind, pe atunci, tocmai amicale. Din scînteierea acestui mic dialog s-a născut o discuție care m-a convins că umoristul maghiar a văzut și vedea cu tot atîta claritate

anacronismul relațiilor din trecut, precum și labilitatea și superficialitatea orînduirilor de atunci, la fel ca și ceilalți scriitori progresiști maghiari, dar că prin specificul genului literar cultivat el s-a mulțumit numai să biciuiască răul așa cum acesta i se înfățișa. Facilitatea scrisului, aria imensă, paralelismul dintre modul său de a scrie și anumite modele, i-au făcut pe unii scriitori să-i denunțe influențele, diminuîndu-i valoarea. Nici un scriitor nu se poate, în această privință, sustrage cercetărilor, uneori *sui generis* amplificate de critica literară. Karinthy Frigyes nu a scăpat nici el de lupa unor astfel de exegeze, mai ales spre sfîrșitul vieții sale, cînd reputația și faima, precum și succesul de public al operei sale s-au consolidat. Umoristul, foiletonistul ușor, textierul, — cum s-ar zice azi — al unor farse spumoase de cabaret (modalitatea teatrală foarte gustată la începutul secolului), care producea o mare cantitate de scrieri risipite prin toate publicațiile vremii (e adevărat, constrîns și de exigențele vieții) a început să fie analizat nu numai de scriitorii, colegi de generație cu el, ci și de criticii „profesioniști" sau chiar „academici". În Ungaria, unde disparitatea între critica scriitorilor și exigențele criticii academice a fost tot timpul considerabilă, fenomenul era, indubitabil, semnul consacrării dacă nu și a sclerozării, cum s-a autoironizat cel care după ce-și văzuse contestată valoarea literară, se găsea acum întins pe mesele de vivisecție a celei mai simandicoase critici „instituționale".

Scrierile umoristice, realiste, copiate după natură, cum zicea chiar autorul, deveneau acum teste pentru a stabili influența lui Swift, Samuel Butler și alții. Dar să nu uităm că secolul în care s-a născut Karinthy a fost un secol al rîsului. S-a rîs în toate chipurile și de toți, rîsul devenind un fel de mod existențial. Așa se explică nu numai varietatea temelor, de la burghezul înstărit la nobilul scăpătat, de la îndrăgostitul naiv la soțul înșelat, ci și apariția unor genuri noi, operete, vodeviluri, parodia, revista de cabaret făcînd carieră în întreaga Europă. Firește, nici imperiul austro-

ungar, unde se ducea aceeași viață ușoară, nu putea scăpa de această contaminare atît de evidentă în cazul lui Karinthy.

În țările apusene istoria literaturilor a înregistrat două perioade distincte. În prima s-a consolidat o literatură comică satirică, care continua cu prestigiu satira clasică, atacînd teme general valabile de critică socială, cu mijloace variate și, din punct de vedere artistic ireproșabil. Cea de a doua perioadă a dus la proliferarea variantelor facile, la utilizarea umorului ieftin al cărui singur scop era să înlesnească digestia spectatorilor sau cititorilor.

În Ungaria, cele două etape coincid. Dezvoltarea socială făcîndu-se într-un răstimp mai scurt decît în alte țări, procesul de îmburghezire fiind accelerat cu toate mijloacele, autorii, în goană după publicul cititor, au abordat o tematică ușor accesibilă acestuia, fără un prea mare respect al canoanelor esteticii. Nu este un secret pentru nimeni că între cele două războaie teatrul bulevardier maghiar, de exemplu, a atins o dezvoltare dintre cele mai remarcabile, în comparație cu țări mult mai mari și cu un public mai numeros.

În acest context activitatea lui Karinthy a fost brăzdată în mod inerent de tendințe contradictorii, pe de o parte autorul vroindu-se realizat ca artist, iar pe de altă parte influențele și mai ales necesitățile vitale ale omului cu familie și greutăți îndreptățind o abatere endemică de la exigențele calității.

Apariția volumului *Igy irtok ti (Așa scrieți voi)* a marcat de la început o etapă importantă în scrisul satiric maghiar. Necesitatea unei intervenții în domeniul literelor era simțită de toți scriitorii care considerau literatura altceva decît un divertisment pentru păturile înstărite. Cu un an înaintea apariției acestui volum, Ady Endre a publicat în revista *Nyugat* un articol în care a arătat necesitatea unei primeniri. El scrie textual, pornind de la nivelul mercantil al producției literare poetice, făcînd aluzie și la zorzoanele stilistice utilizate ca scop în sine de mulți scriitori: „*Ar fi*

o mare delectare dacă toți acești scriitori maghiari ar fi luați în sfîrșit în zeflemea".

Zeflemisitorul a apărut curînd în persoana lui Karinthy prin volumul citat de parodii literare. Cu cît succesul acestui volum creștea s-a discutat insistent despre originalitatea procedeului lui Karinthy, adică a parodiei literare. Autorului nostru i-au fost opuși cîțiva predecesori maghiari. Au fost citate versuri satirice scrise de marele poet Arany János, încercările lui Szász Károly, precum și cele ale lui Lisznyai Kálmán. Nu au fost neglijate, pentru a contesta meritele lui Karinthy și a-i diminua succesul, nici lucrările lui Eötvös Károly, Jókai etc. S-a insistat mult asupra parodiilor lui Rákosi Viktor (mai ales parodizarea lui Ibsen), precum și despre încercările de comic pur lipsit de bază satirică, ale lui Molnár Ferenc. Uneltele predecesorilor lui Karinthy nu au fost utilizate însă de autorul nostru. Dacă ar fi să-i găsim vagi modele sau surse de inspirație, ar trebui să ne adresăm tradițiilor seculare ale parodiei, pe care le putem afla cu ușurință în literaturile străine, mai ales în țările de democrație burgheză, unde clasele consumatoare de literatură au ajuns la un nivel intelectual destul de înalt pentru a gusta satira la adresa subiectelor literare și zeflemeaua intelectuală. Parodia literară a fost cultivată, la nivel satiric și de La Bruyère sau Flaubert, dar cu deosebire de Marcel Proust cu a sa cunoscută și apreciată *Pastiqhues et melanges*, care în anul apariției volumului satiric al lui Karinthy depășise cea de a 32-a ediție. Fără îndoială Karinthy a cunoscut — măcar cu aproximație — aceste modele, după cum nu i-au fost străine nici parodiile lui Stephen Leacock publicate în 1910. Un cercetător maghiar, Kardos Pál, a făcut chiar o confruntare între satira scriitorului canadian și scrisul lui Karinthy. Concluzia la care ajungem este că Leacock se mulțumește cu o satiră fără adresă precisă, în timp ce Karinthy își face o armă din această modalitate în lupta lui împotriva racilelor sociale sau a manierismelor literare. Leacock în materie literară satirizează de preferință direc-

țiile și genurile literare, deci se păstrează mai mult pe un tărîm teoretic, Karinthy coboară pînă la scriitori și nu este neinteresant a aminti că a îndrăznit să satirizeze pe cei mai mari și mai gustați autori ai epocii sale. Într-adevăr, în parodiile lui n-a cunoscut gluma și nici iertare sau compromisuri.

Este ușor de presupus efectul pe care această carte l-a avut întîi în cercurile literare, iar apoi succesul crescînd din rîndurile cititorilor. Nu sînt scutiți de săgețile lui satirice nici poeții cei mai mari ai epocii ca Ady Endre, Babits Mihály, Tóth Árpád și autori prestigioși ca Móricz Zsigmond, Juhász Gyula, Kosztolányi, Barta Lajos etc. Interesant amănunt: mulți dintre scriitorii satirizați au scris elogios despre semnificația majoră și virtuțiile cărții lui Karinthy. Kosztolányi arăta, de exemplu, că acuzațiile aduse lui Karinthy de a fi un imitator al unor modele din străinătate nu sînt justificate, fiindcă satira autorului maghiar izvorește dintr-o convingere personală. Babits, un alt scriitor satirizat de Karinthy omagiază la apariția cărții, dar și după trecerea a două decenii, calitățile parodistice ale lui Karinthy. Discuția a continuat tot timpul vieții autorului și continuă și astăzi, asigurînd acestei cărți satirice o viață și actualitate pînă acum nezdruncinată de dintele vremii.

Volumul de satire a fost urmat, încă în același an, de două volume de nuvele în care autorul nu se prezintă sub aspect cu totul diferit. Concomitent apar în revistele și ziarele vremii numeroase, foarte numeroase schițe satirice și umoristice, care vor stabili o altă arie de activitate a fecundului autor. Genul va culmina în lucrarea apărută în 1916 *Dați-mi voie, domnule profesor*. Atît nuvelele cît și mai ales schițele umoristice ale lui Karinthy au fost criticate la început pentru lipsa lor de stil. Nu s-a ținut seama de atitudinea principială a lui Karinthy, manifestată prin *Așa scrieți voi*, unde el parodiază teza că un stil e cu atît mai apreciabil, cu cît este mai personal, elaborînd antiteza că un stil e cu

atît mai detestabil, cu cît autorul se diferențiază mai mult prin el.

În prefața la cea de a doua ediție a volumului *Așa scrieți voi*, Karinthy se explică într-un mod care va arunca o lumină și asupra felului de elaborare a nuvelelor și schițelor sale satirice:

„*Noile mele încercări care s-au realizat dintr-o necesitate evidentă, decurgînd din strădințele spirituale contemporane au lărgit în esența lor posibilitățile tuturor genurilor literare, al căror obiect nu este în mod nemijlocit viața, ci produsul acesteia, cultura și lumea spirituală și pe care, din punct de vedere științific, le-am putea numi genuri parazitare; le-am lărgit înspre o altă artă parazitară, și anume, în direcția criticii literare. Am împrumutat din dicționarul artelor plastice un cuvînt spre a putea diferenția calitatea genului și acest determinativ dat de mine:* caricatura literară *a prins rădăcini foarte curînd și continuă să fie folosit și astăzi. Caracteristicile caricaturii literare — pe scurt — sînt următoarele: caricatura literară nu se ocupă de o operă oarecare, ei de un anumit scriitor, precum și de ceea ce este individual și determinant în acest scriitor, adică maniera, respectiv manierismul lui. E vorba de o caricatură, deci un gen umoristic, fiindcă nu ține seama de ceea ce este în general artistic la scriitorul analizat, deci* frumos, *ci pornește de la ceea ce are el specific și în mod flagrant personal, dar ea este în același timp și o înfățișare de caractere, deci un gen al criticii, fiindcă îl descrie pe scriitor și denunță gradul și calitatea procedeelor sale de a se îndepărta de noțiunea comună a frumosului.*" Szalai Károly găsește explicația succesului caricaturilor literare a lui Karinthy în „*preciziunea tipică și specifică doar istoriografiei literare cu care analizează autorul opera aleasă pentru caricaturizare. De multe ori nici un eseu sau studiu nu ne-ar putea da un tablou mai exact, mai real, despre scriitorul parodiat de Karinthy.*" (Karinthy Frigyes, *Gondolat*, Budapest, 1961, p. 42)

Prin schițele sale satirice și umoristice Karinthy, pe de o parte continuă producția destul de bogată a acestor fel de

scrieri din literatura maghiară, dar în același timp și inovează, abordînd căi noi și soluții mai moderne decît scriitorii care furnizau materiale de poezie și proză umoristică numeroaselor publicații care aveau ca scop să distreze și să amuze pe cititorii recrutați din păturile înstărite și mica burghezie.

Literatura umoristică a vremii era predominată de concepția tipologică, ne spune Szalai Károly în monografia sa (pag. 56). El analizează chiar propensiunea pentru această creație a scriitorilor contemporani cu Karinthy. Vom aminti dintre aceștia pe Heltai Jenö, care se ocupă cu predilecție de midinete, actrițe și ziariști, Molnár Ferenc, care ne dă o galerie bogată de îmbogățiți conjuncturali, de snobi din Lipotváros, portari, birjari, amploiați municipali, proprietari provinciali care iau contact cu viața nocturnă a capitalei, studenți întîrziați, etc., Gábor Andor, Ágai Adolf, Ambrus Zoltán, Rákosi Viktor și chiar pe antecesorul lor, Mikszáth Kálmán. Karinthy a renunțat la metodele umoristice conservatoare. Scrierile lui reflectă o concepție comică mult diferențiată de aceea a predecesorilor săi. Tematica lui se lărgește și începem să recunoaștem influențele unor modele mai bogate și variate. Swift se strecoară printre mijloacele de expresie ale lui Karinthy, dar, bineînțeles, acesta din urmă se exprimă prin alte subiecte și prin alt limbaj. O comparație între maniera lui Miszáth în raport cu a lui Karinthy și între o schiță umoristică a lui Heltai în comparație cu una a lui Karinthy exprimă cel mai bine noutatea pe care acesta o aduce în producția genului.

Karinthy nu se dă însă înapoi nici de la utilizarea unor procedee mai vechi în literatura maghiară. Anecdota, de exemplu, a caracterizat o întreagă epocă. Cel care a dus la culme utilizarea anecdotei în scrierile sale la un nivel artistic și chiar ideologic remarcabil, a fost Mikszáth. Un cercetător, Király István, scrie: „*La Mikszáth anecdota se înobilează și devine unealta prin care se creează reprezentările tipice ale realității, ea devine o parte organică a reprezentării realiste*". Tot el ne atrage însă atenția: „*Anecdotismul a consti-*

tuit un drum spre realism, dar nu a însemnat niciodată un punct de sosire". Anecdota a devenit populară în literatura maghiară în secolul al XIX-lea, cînd *„forța de transformare a societății a fost nobilimea mijlocie"*. Înainte de Karinthy anecdota avea doar un caracter umoristic. Karinthy o investește cu un caracter satiric. Umorul specific al capitalei maghiare se îmbogățește în acest fel. În tendința aceasta autorul maghiar și-a găsit și o împlinire și o posibilitate, din păcate prea des utilizată. Cabaretele, revistele umoristice, foiletoanele ziarelor solicită tot mai mult pe umorist. De la această solicitare nu s-a dat la o parte nici Karinthy, cu o producție nu întotdeauna de calitate. Cu toate acestea se remarcă în continuare noutatea modalităților sale de realizare. O analiză pe care o face Szalai Károly între două schițe cu subiect asemănător, una a lui Mikszáth și alta a lui Karinthy *(Duc o carte)*, demonstrează în mod concludent schimbările intervenite în scrisul umoristic maghiar de la Mikszáth la Karinthy.

Karinthy aduce o dinamică nouă, o concentrare a acțiunii, o condensare a caracterizărilor, o potențare a verosimilității și a sensibilizării autenticității. *„El clădește efectul pe mecanica dialogului, pe exagerarea comicului, pe găselnițe și asociații neașteptate"*. Jocul, ideile bizare, imposibilitățile (sau cum s-ar zice astăzi, absurdul), dramatizarea și condensarea, asociațiile uluitoare, forma specifică a dinamicii sînt caracteristicile epocii moderne, secolului al XX-lea.

Karinthy mînuiește toate aceste unelte cu ușurință și istețime, le aplică în mod concludent, ba le și adaugă anumite date pe care și le-a însușit din studierea profundă a științelor naturale. Pe lîngă bogăția ideilor comice, el se caracterizează și printr-o fantezie deosebit de mobilă, de o mare virtuozitate. El exagerează obținînd semnificații prin gradarea comicului, alteori ne amăgește readucîndu-ne la un nivel de descriere normală, pentru ca în cele din urmă concluzia comică să apară mai neașteptat și mai specifică.

Modernismul lui Karinthy trebuie găsit în lărgirea ariei conținutului literar și în îmbogățirea mijloacelor comice.

În schițele umoristice ale lui Karinthy regăsim toate trei tipurile principale ale comicului: eroarea, contrastul și mecanismul. Karinthy uneori stabilește relații între ele, după cum, firește, alteori stabilește o gradație în utilizarea lor. Szalai precizează că în creațiile literare comice se conturează un stil al epocii care unește în cele din urmă personalități creatoare diferite. În literatura comică maghiară deceniile din urmă fuseseră caracterizate de anecdotism. Care sînt semnele particulare ale stilului nou? În primul rînd trecerea pe plan cu totul secundar a anecdotismului și a prezentării vaste și amănunțite; cucerește teren schița umoristică prezentată pregnant și condensat. Mijloacele travestitului se estompează și ele în beneficiul parodiei. Soluțiile comice devin mai variate față de monocordele efecte umoristice ale trecutului. Exagerarea, bizarul, grotescul, imposibilul (absurdul) caracterizează noul stil al comicului. Unii critici au găsit că această schimbare generală în scrierile comice provine din încorporarea cuceririlor tehnice și a științelor naturale în universul autorilor, mai ales atunci cînd ei recurg la comicul fantastic în literatură (și la abstracție, biologism, cubism în pictură).

Criticul maghiar recunoaște însă că pe lîngă aceste surse „internaționale" ale noului comic create de consolidarea sistemului social burghez, există și surse caracteristice pentru stilul comic maghiar izvorîte din adîncirea citadinizării straturilor sociale maghiare și din formarea unui nou gust care refuză vechiul anecdotism.

Nuvelele lui Karinthy din epoca care a precedat primul război mondial au prezentat publicului un autor cunoscut ca umorist și ca născocitor al acelor neuitate parodii stilistice, care au impus atenției generale nu numai volumul *Așa scrieți voi*, ci și pe autor. Rînd pe rînd apar volumele *Esik a hó (Ninge)*, *Ballada a néma férfiakról (Baladă despre bărbații muți)*, *Találkozás egy fiatalemberrel (Întîlnire cu*

un tînăr), Két hajó (Două vapoare). Nuvelistica autorului nostru nu a mai reunit recunoașterea entuziastă și unanimă cu care a fost primit volumul de parodii. Criticii au emis păreri cu totul contradictorii despre aceste volume. Unii au dat dovadă chiar de pornire, de rea voință, în timp ce alții s-au mărginit la considerații subiective binevoitoare. Kemény Zsigmond contestă printre primii valoarea prozei nuvelistice a lui Karinthy. *„Cele mai multe nuvele sînt viziuni, viziunile unui ipohondru care își înfățișează imaginarea mizeriei corporale, temerile de moarte, coșmarele, presiunea sangvină, bătăile inimii drept subiecte de nuvelă"*, în schimb pentru Solymos Zoltán nuvelele lui Karinthy sînt interesante și au produs un efect de adevărată senzație literară, prin conciziunea lor și prin înaltul grad de conștiință scriitoricească din care purced. Ca nuvelist Karinthy este mai aproape de poetul liric decît de spectatorul obiectiv și rece. *„El nu înlătură ceața care înconjoară lucrurile, nu descojește obiectele. Il interesează, îl captivează cu un avînt aproape de delir înfățișările exterioare care prin misterele conținute în adîncuri apar într-o lumină reflectată în mod bizar..."*

Dintre criticii care i-au discutat primii opera, singurul care emite o judecată obiectivă este Váradi István. El sesizează adevăratul caracter al eroilor lui Karinthy, care nu sînt nici eroi și nici înțelepți și care se pierd în mediul lor prin conștiința lor comună și uneori tulburată. Nuvela *Ninge* ne-ar arăta că *„viața noastră este un lanț dureros și veșnic al problemelor, o continuă înfruntare a vieții, o oglindire..."*

Fără îndoială coordonatele literare ale vremii, ideile tolstoiene, apariția freudismului, metoda psihanalitică, filozofia lui Bergson, fantasticul lui Kipling, au avut certe influențe asupra scrisului lui Karinthy. În același timp nu trebuie să subapreciem nici apariția tehnicismului, care a avut o influență profundă asupra multor scriitori. Mulți dintre cei nemulțumiți de organizarea societății așteptau din partea cuceririlor tehnicii și a fizicii, mai bine zis a

științelor exacte, soluția fără griji a problemelor sociale. În arta plastică avem de-a face cu apariția cubismului și a constructivismului și asistăm la încercarea de a crea abstracția microcosmosului și a biologismului și elaborarea unei estetici biologice. În curînd însă s-a dovedit că aceste așteptări nu au generat soluții, deși mulți artiști au ajuns prin îmbrățișarea ismelor mai aproape de stațiunile finale progresiste ale drumului lor.

În literatura maghiară, din acest context au ieșit concepțiile care i-au plasat pe scriitori în tabăra burgheză progresistă, aceștia devenind partizani ai evoluționismului social, ai parlamentarismului, ai transformării societății fără răsturnări și fără violențe. Deși mulți scriitori sesizau realitatea, numai foarte puțini, Ady și Moricz, au fost partizanii revoluției. Încrederea scriitorilor, mai ales a celor grupați în jurul revistei *Nyugat (Occidentul)* nu se îndrepta spre revoluție, ci mai curînd spre știință. De aici își trage originea „Drumul al treilea". Karinthy este unul dintre primii scriitori care recunoaște incoerența acestei teze, deși el însuși dă dovadă de o ambiguitate greu de descifrat: în scrierile satirice zeflemizează freudismul, dar în nuvele este adeptul lui, — constată Szalai (pag. 80). Tot aici trebuie să amintim că la Karinthy întîlnim și teza ciudată, că sursa relelor sociale nu stă în contradicțiile de clasă, ci în rolul specific al femeii, pe care-l opune aceluia al bărbatului.

În preajma izbucnirii primului război mondial, devenise clar că prin parodiile stilistice și schițele umoristice Karinthy își depășise înaintașii în materie de umor și satiră. Despre nuvele însă critica nu se pronunță în același sens. Chiar inovațiile tematice, excursul voluntar al autorului în peisaje încă neexplorate de literatură, nu întrunesc adeziunea criticii. Karinthy într-adevăr recurge la imagini luate din lumea tehnicii și a științelor naturale, care punea o pecete tot mai distinctă pe activitatea omenirii. Propensiunea aceasta se manifestă pînă și în imaginile folosite: *„Un arc*

încordat ca o pilă supraîncărcată". Cînd ne vorbește despre tragedia vaporului „Titanic" ne descrie un peisaj submarin de o bogăție insolită. Viziunile sale despre adîncul mărilor, culorile în care le descrie, atmosfera fantomatică, constituiau atunci elemente cu totul noi în literatură.

Primul război mondial a însemnat pentru mulți scriitori un moment de răscruce, care a făcut să se aleagă grîul de neghină. Se știe că acest război inițiat de imperialismul imperiului german al lui Wilhelm al II-lea, a avut în țările puterilor centrale explicații din cele mai variate, toate ținînd a-l înfățișa în fața opiniei publice drept un război just, cel puțin din punctul de vedere al participanților. În Ungaria, de exemplu, pentru scriitorii burghezi liberali, războiul se ducea împotriva regimului anticultural al țarismului. Pentru muncitorimea social-democrată el a fost înfățișat ca o campanie împotriva tiraniei țariste, etc. Dar au fost unii care au fost convinși că intrînd în război monarhia austro-ungară și-a asumat apărarea ideilor revoluției din 1905. În această atmosferă tulbure, la început numai Ady și Babits au optat pentru literatura net și necondiționat antirăzboinică. Rînd pe rînd însă — în timp ce scriitorii naționaliști și propovăduitori ai Ungariei milenare și totalitare (din punct de vedere național) ca Herczeg Ferencz, Rákosi Jenö, Prohászka Ottokár precum și alții, printre care un timp chiar Molnár Ferenc, au făcut totul pentru apărarea conservatorismului, academismului, împotriva progresului artistic și social, deci a statului quo — un număr tot mai mare de scriitori liberali burghezi s-au atașat taberei antirăzboinice. De la o vreme biciuirea deșănțată a acestei tabere, acuzația de trădare a patriei și de terfelire a națiunii, pe care o clamau patriotarzii, nu mai avea pondere. Printre cei dintîi care s-au alăturat și prin atitudinea și prin scrisul lor acestor tendințe, a fost și Karinthy. „*Istoria literară a valorificat vitreg scrierile antirăzboinice ale lui Karinthy*" — scrie Szalai. Dar Karinthy a fost mai mult decît un scriitor

pacifist, și în cei patru ani ai măcelului mondial ne-a opere însemnate antirăzboinice nu numai în publicistică, ci în toate genurile literare pe care le-a cultivat. Alătur de Ady, Babits și Kafka Margit, a aparținut acelora care din primele clipe au dovedit o atitudine antirăzboinică.

Răscrucea de drumuri pe care a însemnat-o războiul mondial, a fost resimțită și de Karinthy. Acest partizan al ideilor de progres, al anticlericalismului, al lichidării feudalismului, al pacifismului, se eliberează de ultimele sechele decadente. În timpul războiului el crează cele mai caracteristice și cele mai însemnate nuvele ale lui, prin care se depășește pe sine, lucru pe care-l recunosc de data aceasta nu numai prietenii, dar și adversarii săi. Foiletoanele, schițele, nuvelele publicate în timpul războiului, care vor fi cuprinse în cîteva volume, printre care acela intitulat *Cristos și Varava* este cel mai semnificativ, vor fi concludente și pentru progresul lui propriu-zis pe tărîmul artei sale literare, dar și pentru amplificarea, îmbogățirea concepției sale filozofice. Un dramatism profund se manifestă în conflictele pe care le înfățișează în scrierile sale. *„Inima noastră știe foarte bine, ochii noștri văd ceea ce ar fi bine, ceea ce ar fi frumos și privim îngroziți mîna pe care am întins-o ca să culeagă o floare; care cu degetele încleștate, unghiile ascuțite se îndreaptă nu înspre ținta pe care am voit-o noi, ci spre inima semenului nostru, pe care o smulge din piept...“* În această operă Karinthy se întîlnește cu satira amară a lui Swift și Voltaire.

Desigur în ceasurile dramatice ale războiului arma comicului a fost greu de întrebuințat, dar pe lîngă nuvelistica lui, care înfățișează problemele majore ale contemporanilor, Karinthy nu-și lasă în paragină uneltele artei sale anterioare. Tot în acest timp se tipărește și o altă operă a lui, care se va dovedi durabilă, în orice caz unică în literatura maghiară, dacă nu chiar în literatura universală: *Dați-mi voie, domnule profesor*. Cartea aceasta tradusă în nenumărate limbi ale pămîntului, apărută pentru prima dată și în românește în 1961, consolidează prestigiul de umorist al lui Karinthy.

Scriitorul eliberat de „lupta cu confrații", cum spune el într-un loc, crează rînd pe rînd o serie de opere în care își face cunoscute alte și alte fațete ale talentului său.

O subliniere aparte merită piesa *Holnap reggel (Mîine dimineață)*, care, deși scrisă după publicarea sporadică a schițelor din ciclul *Dați-mi voie, domnule profesor*, este tipărită în revista *Nyugat* înainte de apariția volumului de schițe de care vorbim. În activitatea de umorist a lui Karinthy se poate urmări ca un fir roșu teza că femeia este cauza nefericirii bărbatului. Ea a fost transpusă chiar într-un însemnat număr de nuvele la modul tragic. Dar în timp ce în nuvele femeia provoacă tragedii numai în viața bărbatului, în piesa *Mîine dimineață* ea amenință întreaga societate. „*Tehnica de la a cărei dezvoltare consideram pînă acum că depinde întreaga transformare pozitivă a societății, ajungînd sub influența femeii, devine o unealtă a distrugerii maselor și în loc ca această tehnică să salveze societatea omenească, constituie un mijloc pentru distrugerea ei.*" Dürrenmatt, în *Fizicienii*, creînd personajul domnișoarei doctor Mathilde von Zahnd ne amintește, vag desigur, teza karinthiană. Dar în vreme ce la Karinthy este vorba de avion, rivalitatea lui Dürrenmatt este generată de bomba atomică. Departe de noi gîndul de a stabili o filiație, dar am consemnat aceste vagi asemănări ca o dovadă că pentru scriitorii care își trăiesc destinul artistic în funcție de marile răspunderi pe care le au față de societate și semenii lor, problemele pot apărea într-o similitudine surprinzătoare, cu toată diversificarea mijloacelor de realizare. Amintim că în contradicție cu Dürrenmatt, Karinthy caută să ne arate în actul final al piesei sale și calea pe care omenirea ar trebui să o urmeze pentru a ieși din tenebre.

Critica, cu toate străduințele ei, nu a sesizat semnificațiile majore ale acestei piese. Biograful lui Karinthy spune: „*Abia în 1919 a devenit clar mesajul lui Karinthy*", și adaugă: „*Este ceva înălțător în împrejurarea că scriitorul rezervat față de revoluție nu a fost înțeles decît atunci cînd această revoluție s-a produs*". O comedie într-un act jucată și răsjucată pe

scenele maghiare şi străine, este *Fotoliul fermecat* în care tema se caracterizează tot prin utopie şi fantastic, dar în schimb personajele nu mai sînt simbolice, uneori abstracte, ca în teatrul expresionist, ci ne înfăţişează oameni care trăiesc, simt şi acţionează veridic în plină actualitate. Patosul comic al scriitorului îl duce în această piesă pînă la tragedie şi la fel ca în *Avarul*, *Tartuffe* sau în *Revizorul* ne găsim în preajma unui final tragic, cînd scriitorul printr-o găselniţă modernă îşi încheie piesa în conformitate cu legile comediei.

În volumul *Két hajo (Două vapoare)* relativismul umoristului este adîncit de Karinthy pînă la abordarea luptei interioare, şi apoi definirea unei noi poziţii, de data aceasta integral realistă a scriitorului, pe care Grand Pierre Emil o găseşte formulată chiar în textul lui Karinthy: *„Cunosc o singură metodă: să nu cred în nimic, să nu formulez nici o lege, să fim conştienţi că creierul nostru, această maşină imperfectă, nu poate produce decît imperfecţiuni şi tocmai de aceea să evităm a căuta corelaţiuni în noi înşine, cînd ele trebuiesc căutate în afară de noi, în viaţă“* (pag. 146). Este adevărat că teza anunţată aici nu este încă definitivă, dar ea ne indică punctul de pornire al frămîntărilor şi al luptelor lui Karinthy pentru a afla unde se află adevărul. Lupta şi frămîntarea aceasta vom reîntîlni-o într-o serie de alte scrieri de toate genurile, de la cele mai mici schiţe umoristice şi pînă la romanele lui. Nuvela care dă titlul volumului *(Două vapoare)* este semnificativă pentru a ilustra această luptă. Nuvela povesteşte călătoria lui Columb; acesta este raţionalist, în timp ce Sinesius e mistic. Primul crede în posibilitatea de a efectua călătoria peste ocean, în timp ce Sinesius tăgăduieşte fanatic această posibilitate, găsindu-se în sfera de influenţă a credinţelor şi superstiţiilor religioase medievale. El susţine cu pasiune, cu fanatism, că marea duce în infinit şi, dincolo de infinit, ea ne poartă la lumea cealaltă. Nuvela ne înfăţişează momentul culminant, cînd matelotii istoviţi şi răzvrătiţi zăresc pămîntul. Cînd marinarul de pe catarg strigă „pămînt“ — dialogul dramatic

dintre Columb și Sinesius se termină de fapt, dar Sinesius nu aude strigătul. Urmat de adepții lui, el continuă călătoria și istovit de foame și de sete, exacerbat de fanatismul său, se închipuie ajuns pe lumea cealaltă și „învinge moartea".

Cine a avut deci dreptate? Știința sau misticismul? Sfîrșitul nuvelei, atingerea pămîntului, vestește triumful științei, dar și Sinesius împreună cu adepții săi își realizează visul, fericirea lor: adepții lui se apleacă cuprinși de farmec înspre ocean și atunci în nespusă depărtare și adîncime se zărește un răsărit palid. Departe, departe, în nepătrunsa adîncime zace un oraș albastru și înnegurat sub perdelele apelor. Pereții săi sînt împodobiți cu turnuri și foișoare, distingem cupole colorate și ciudate ca în imaginarele și vechile orașe sumeriene..." *Realitatea este însă mai aridă, mai incoloră decît visul. Aceasta este prima concluzie a nuvelei. Dar lumea imaginară a lui Sinesius devine realitate la fel ca lumea sfîntului Anton din opera lui Flaubert, ca o reacție fiziologică, chinuitoare din pustiu*" (pag. 147).

Karinthy nu se pronunță nici în favoarea lui Sinesius, nici în a lui Columb, dar din felul cum expune cele două teze, reiese clar adeziunea lui pentru soluția rațională și această soluție rațională este în același timp o luare de poziție împotriva idealismului filozofic. Dar mai departe de acest pas, Karinthy nu va merge.

Aceleași caracteristici le vom găsi și în romanele lui Karinthy, dintre care demne de reținut sînt *Reportaj din rai* și *Călătorie în jurul căpățînii mele*, ultimul apărut înainte de moartea autorului. Deși cele mai multe capitole ale *Reportajului din rai* sînt proiectate în trecut, ele dădeau, la vremea lor, răspuns unor probleme actuale. Cea mai actuală dintre acele probleme era teoria rasistă, atunci la modă. Autorul atacă de altfel în toate scrierile sale caracterul neștiințific al teoriei rasiste. În prefața celei de a doua ediții a cărții, scriind despre criza gîndirii, opune rațiunea instinctului, prima asigurînd demnitatea umană, ultimul ducînd la pieire. Pe linia acestei opoziții se poate face o tri-

mitere la concepţia de tinereţe a scriitorului, în care simbolul raţiunii era bărbatul, iar al instinctului femeia.

Eroul romanului, Melvin Oldtime, posedă în bună măsură caracteristicile personalităţii, gîndirii şi vieţii scriitorului. Intenţiile şi perspectivele acestuia se aseamănă cu cele ale lui Karinthy, dornic să-şi organizeze viaţa, recurgînd la diverse modalităţi, iubindu-şi cu patimă meseria (era gazetar), necunoscîndu-şi mama, fiind elev bun, fără să reuşească însă să-şi isprăvească studiile universitare.

Reportaj din rai, cu toată actualitatea lui, era o mărturie a raţionalismului burghez, sfîrşind, spre deosebire de cele mai multe romane pesimiste ale epocii, prin glorificarea dragostei ca scop şi sens al vieţii. Fără îndoială atitudinea politică a romanului, deşi anumite lucruri sînt spuse, are un caracter mai puţin pregnant, dar romanul în întregimea lui se integrează în mod organic în sistemul unitar al operelor karinthiene din jurul anului 1930. Caracteristicile acestui sistem erau umanismul, negarea dictaturii, teroarei şi rasismului.

După ce fusese operat cu succes de către profesorul Olivecrona, Karinthy, întors din Suedia, era acelaşi om plin de viaţă, muncind organizat, luptîndu-se cu veşnicele greutăţi familiare, curios, grăbit, bucurîndu-se de micile plăceri ale vieţii, străduindu-se, la vîrsta de 50 de ani, să-şi tipărească volumul de poezii *Mesajul din sticlă*. Dar trecînd peste toate ocupaţiile imediate el era preocupat în primul rînd să-şi scrie istoricul bolii şi al operaţiei. Astfel ia naştere una dintre cele mai captivante şi reuşite cărţi pe care scriitorul a început-o în 1936, cu toată împotrivirea prietenilor, ce se temeau de o revenire a bolii dacă scriitorul ar fi retrăit cele întîmplate. La apariţie romanul a stîrnit interes şi mirare, cu atît mai mult, cu cît scrierile anterioare dovediseră o oarecare oboseală a scriitorului. Critica, de data aceasta, a fost elogioasă şi univocă. *„Este singurul care a simţit profund poezia ştiinţelor naturii“*, s-a scris despre el, dar propriile cuvinte rezumă exact caracterul romanului: *„Dincolo de*

mituri și legende, dedic cartea mea științei adevărate și nobile care niciodată n-a fost atît de intolerantă cu superstiția, cît a fost superstiția cu ea".

În centrul romanului Karinthy a așezat boala, consultul medicilor, operația. Descrierea micilor evenimente cotidiene ale vremii asigură caracterul de reportaj al cărții. Scriitorul nu compune. Mai mult înregistrează, notînd fără să intervină. *„Pur și simplu constat*, scrie Karinthy, *că realitatea ca gen artistic nu are nevoie de sprijinul și corectarea artistului nici chiar din punctul de vedere al compoziției, pentru simplul fapt că, fără a ști cum și ce face, realitatea compune și ea."* Așa se explică impresia unor fapte aievea de viață, autenticitatea celor mai multe pagini, prospețimea lor ca și cum viața însăși a compus romanul, deși Karinthy nu a scris vreun alt roman în care evenimentele să se înșire după o compoziție atît de riguros calculată. Cu toate că dintre personaje doar Aranka și Olivecrona au o existență independentă, celelalte fiind mai mult niște umbre, valoarea artistică a romanului este asigurată de folosirea cu iscusință a unor multiple mijloace artistice. Întreaga operă a lui Karinthy explică și relevă valoarea artistică a acestei ultime cărți, observă unul dintre biografi. Experiențele de decenii se închid în acest roman, scriitorul găsindu-și tonul cel mai potrivit și metoda prin care noua tematică, știința, este transfigurată artistic.

Nici scriitorul, nici prietenii n-au știut că romanul acesta va fi ultima lui mare flacără. La numai un an de la apariție, planurile de a scrie și călători s-au frînt, Karinthy nereușind să dea la tipar nici poeziile strînse în ultima vreme. În seara de 28 august 1938 a murit pe neașteptate.

Opera lui întinsă și inegală poartă cu sine caracteristicile genului: umorul suculent și incisiv, ironia subțire, multă fantezie, împletire de glumă și amărăciune, avalanșă de replici. Karinthy se înscrie astfel printre marii umoriști ai epocii.

AUREL BUTEANU

TABEL CRONOLOGIC

1887 *25 iunie*. Se naşte la Budapesta Karinthy Frigyes, fiind botezat în religia evanghelică cu numele de Frederic Ernest (Frigyes Ernö).

1893 Moare mama sa Carolina Engel, de la care a moştenit expresia marcantă a feţii, carura umerilor, buzele cărnoase.

1897—1898 Din paginile jurnalului său rezultă că a încercat în copilărie să scrie romane. Menţionează *Utazás a Merkurba (Călătorie în Mercur)* şi *Tejút megközelitése (Apropierea de Calea laptelui)*.

1902 *24 decembrie*. Începe publicarea în revista *Magyar Képes Világ (Lumea maghiară ilustrată)* a romanului *Călătorie de nuntă înspre centrul pămîntului*. Romanul e revăzut de primredactorul publicaţiei Csoór Gáspár. Se resimt în prima scriere a autorului de 15 ani unele motive inspirate din opera lui Jules Verne.

1906 Cunoştinţa lui cu poetul Kosztolányi se transformă în prietenie. Kosztolányi intră ca redac-

tor la ziarul *Újság*, unde va publica lucrări de-ale lui Karinthy.

La 20 mai apare în *Újság* prima poezie a lui Karinthy. Titlul: *Napba néző kiscsibe* e de o tonalitate sentimental filozofică. În această perioadă Karinthy traduce din Allis Parker Butter și Roy Rolfe Gibson.

30 septembrie: Margitka Álma și traduceri din Swift.

1908 *9 iulie:* Publică *Pierre*, nuvelă antirăzboinică, pe care, deși face parte din opera din prima tinerețe, n-a repudiat-o niciodată. Nuvela apare în *Budapesti Napló*, unde Kosztolányi devenise redactor.

Începe să fie cunoscut în Ungaria freudismul. Karinthy se interesează foarte mult de metoda psihanalitică a doctorului vienez. Prima traducere ungurească din opera lui Freud apare în 1911.

1912 În săptămînalul *Magyar Kabaré (Cabaretul maghiar)* Karinthy publică schițe umoristice și satirice, dar și desene. La 12 decembrie apare o șansonetă intitulată *Mariska és Károlybácsi (Marișca și nenea Carol)* care va dobîndi o mare celebritate, fiind cîntată ani de zile. Ea popularizează numele lui Karinthy, deși textul inițial a fost semnat doar „Inti". Apare prima lucrare de proporții a umoristului maghiar: *Igy irtok ti (Așa scrieți voi)*. Volumul obține un succes neașteptat. În scurtă vreme se epuizează patru ediții de cîte zece mii de exemplare, caz fără precedent pînă la acea dată în literatura maghiară.

Onorariul încasat de autor, de la editură, a fost de o mie de coroane.
Tot în acest an apare volumul de nuvele *Esik a hó (Ninge)*, *Baladă despre bărbații muți (Ballada a néma férfiakrol)* și *Görbe tükör (Oglindă deformată)*.

1913 Apare *Találkozás egy fiatalemberrel (Întîlnire cu un tînăr)*.

1914 *Grimasz (Grimasa)*, satiră și schiță umoristică.

1915 *Irások irókrol (Scrieri despre scriitori)*. *A repülö ember (Omul zburător)* în care evocă memoria aviatorului maghiar Victor Wittmann, mort într-un accident de zbor. În același an apare și volumul *Két hajó (Două vapoare)*. De asemenea volumul *Beszéljünk másrol (Să vorbim despre altceva)*.

1916. România intră în război împotriva Puterilor centrale.

1916 Apare în volum *Tanár úr kérem (Dați-mi voie, domnule profesor)*. Tragicomedia *Holnap reggel (Mîine dimineață)* publicată în *Nyugat* cu un an înainte, vede lumina tiparului în volum. Tot în cursul acestui an mai apar trei volume de Karinthy: romanul *Utazás Fárémidoba (Călătorie în Faremido)*, *Legenda az ezerarcu lélekröl (Legendă despre sufletul cu o mie de fețe)* și volumul de schițe umoristice *A ki utoljára nevet (Cine rîde la urmă)*.

1917 În Austro-Ungaria încep să se resimtă consecințele războiului: alimentare defectuoasă,

criză de hîrtie. Karinthy reușește să publice o singură lucrare *Igy láttátok ti (Așa i-ați văzut voi)*, în care caricaturizează literatura de război.

1918 Publică piesa într-un act *Scaunul fermecat (A bűvös szék)*.

Prăbușirea monarhiei austro-ungare. În parlamentul de la Budapesta, la 18 octombrie, deputatul român Alexandru Vaida citește declarația românilor din Ardeal și Banat prin care aceștia cer „deplina libertate națională".

Apare primul volum de nuvele de o factură nouă: *Krisztus és Barabás (Cristos și Varava)*. Volumul are ca subtitlu: *Război și pace.*

1919 Izbucnește revoluția proletară maghiară. Contrarevoluția. Teroarea-albă.

1920 Karinthy își reia activitatea prin două volume, unul de scenete *Kolumbuc tojásán (Pe oul lui Columbuc)* și un volum de parodii despre lumea teatrală.

1921 Karinthy este prezent cu cinci volume: *Jelbeszéd (Limbajul semnelor)*, nuvela *Ne bántsuk egymást (Să nu ne necăjim unii pe alții)*, *Hököm szinház (Teatrul insolit)*, *Gyilkosok (Ucigașii)*, precum și *Capillaria*, roman.

1922 Karinthy editează două volume la Viena. Tot din acest an datează și cunoscuta scenetă *Cer restituirea taxelor școlare.*

1923 Karinthy adună în volum o sută de schițe umoristice, publică romanul *Kötéltánc (Dans*

pe sîrmă) și scenariul cinematografic *Két álom (Două vise).*

1924 Apar volumele *Egy tucat kabaré*, cuprinzînd scenete și schițe umoristice, precum și volumul *Hárun al Rasid*, cuprinzînd o nouă culegere de nuvele.

1926 Patru volume umoristice: *Panorama*, *Ki kérdezett? (Cine te-a întrebat?)*, *Drámák ecetben és olajban (Drame în oțet și untdelemn)* și *Irta... (Despre...)*

1927 Apar alte patru volume de proză și teatru.

1928 Prima culegere din opera lui Karinthy publicată în zece volume de editura „Athenaeum". La „Singer și Wolfner" apare un volum de scenete pentru amatori intitulat: *Metodă experimentală.*

1929 Un volum de schițe: *Minden másképpen van (Totul este altfel).*

1930 În culmea notorietății prozatorul satirico-umoristic publică un volum de versuri: *Nem mondhatom el senkinek (N-o pot spune nimănui).*

1933 Volumul *Vendéget látni, vendégnek leni (A primi musafiri și a fi musafir)*, un alt volum de nuvele și un volum *Hadi tanács Anthroposzban (Consiliul de război în Anthropos)*, dramă biologico-politică și istorico-științifică.

1934 Volumul *O sută de noi schițe umoristice* și urmarea la volumul de debut: *Még mindég igy irtók ti (Așa continuați să scrieți).*

1935 Își reeditează nuvelele.

1936 Apare volumul de nuvele și schițe umoristice *Nevető betegek (Bolnavii care rîd)*. Multe subiecte sînt inspirate din boala sa. Pleacă în Suedia unde e operat cu succes de tumoare la creier. Operația este efectuată la Stockholm de către celebrul profesor Olivecrona, un fel de dr. Barnard al acelor timpuri în materie de operații infracraniene. Operația reușește, bolnavul se întoarce acasă.

1937 Definitivează comedia *Marele bijutier*, în colaborare cu Majoros István. Piesa se joacă și la Teatrul maghiar din Cluj în același an, dar după cîteva spectacole, la cererea autorităților, e scoasă de pe afiș ca „socialmente subversivă". Ion Iancovescu, care intenționa să joace la București această piesă în traducerea românească semnată de Aurel Buteanu, e silit să renunțe la acest proiect. Piesa se va juca în România abia în 1957, la Teatrul din Bacău.

Editura „Athenaeum" publică una dintre cele mai importante cărți ale autorului, *Utazás a koponyám körül (Călătorie în jurul căpățînei mele)*. Cartea a apărut în românește sub titlul — după părerea noastră greșit — *Călătorie în jurul craniului meu*.

La editura „*Nova*" apare romanul *Mennyei Riport (Reportaj din rai)*

1938 Se află, în luna august, la Siofok, stațiunea balneară de pe lacul Balaton. La 28 august sosește acolo bunul său prieten Rejtö Ferenc. Joacă cărți, discută, povestesc pînă în zori.

Karinthy e grăbit, a doua zi avea de gînd să plece la Budapesta.
29 august: Înainte de a pleca la Budapesta, scriitorul se retrage în camera lui spre a-şi face siesta de după amiază. La ora 6^{30}, văzînd că nu coboară, fiul său, Gábor, urcă la el. Karinthy murise. Pe noptieră, deschis, volumul lui Sterne: *Sentimental journey*, ultima lui lectură.
30 august: E transportat la Budapesta.
1 septembrie: E înmormîntat la cimitirul Kerepes. Elogiul funebru îl ţine scriitorul Moricz Zsigmond.

A.B.

SCHIȚE

AM ÎNTÎRZIAT

La ora opt dimineața lumina zilei e încă tulbure. La fel de tulburi mișună în capul meu somnoros șansele și posibilitățile zilei de azi. Timp de opt ani viața liceanului nu este decît o luptă continuă, de zi cu zi, o înfruntare neîntreruptă a unor primejdii de moarte. În fiecare dimineață, la ora opt fix, el iese pe cîmpul de bătaie plin de capcane viclene, de riscurile hazardului, de evenimente hotărîtoare, împărțind și primind lovituri și uneori, umplîndu-se de sînge. A doua zi însă învie, și o ia iar de la capăt.

În fiecare dimineață alt armament și alt plan de bătaie. Un plan subtil și extrem de complicat, în care se împletesc sute și sute de cauze și efecte.

Pe ziua de azi armamentul este descompletat, și tocmai de aceea trebuie selecționat cu multă grijă. Ora întîia: matematică. Am ajuns la ecuațiile iraționale (nu le isprăvisem rîndul trecut). Probabilitatea că voi fi ascultat: 25—27 la sută. Am făcut acest calcul ținînd seama de împrejurarea că mulți încă nu și-au îndreptat notele și că Fröhlich e un caracter șovăielnic și lipsit de voință,

care nu inspiră nici un pic de încredere. Chiar dacă ora trecută avea de gînd să continue azi explicațiile, s-ar putea ca totuși, așa, din senin, aproape inconștient, să se apuce să ne asculte...

Există în fundul sufletului omenesc astfel de simptome patologice de care trebuie să ținem seama!

Și astăzi fiind miercuri, Doamne-Dumnezeule, după ora de matematică avem două ore de desen geometric. N-am culoare sepia, îmi lipsește și florarul, și tocmai azi o să fie control! Guttman mi-a făgăduit însă niște vopsea galbenă, am să i-o cer.

Frumusețile limbii lui Vörösmarty[1], ei da, frumusețile limbii lui Vörösmarty, știu, asta-i miza pe ziua de azi: dublă ori nimic. N-am citit însă decît partea de la sfîrșit, dar înainte de ora de maghiară mai avem două recreații de cîte zece minute, în total deci douăzeci, iar acum, pînă la școală, o să repet în gînd partea întîi; mai cîștig așadar cincisprezece minute. În timpul acesta trec în zbor peste frumusețile limbii lui Vörösmarty, îi cer lui Guttman vopseaua și parcurg în galop istoria. Dar ce mă fac că nu-mi găsesc maculatorul? „Domnule profesor, azi fiul meu a fost bolnav, așa că nu și-a putut face tema la matematică...“ „Prea stimate domnule profesor, organismul plăpînd al fiului meu cere o îngrijire mai îndelungată, și în tot acest timp medicul curant al casei i-a recomandat să se abțină de la temele de matematică“.

Ei bine, asta-i egal cu zero. Simple visuri, himere irealizabile. Realitatea crudă e alta; și pentru a face față realității crude, e nevoie de o hotă-

---

[1] *Vörösmarty Mihály* (1800—1855), poet maghiar.

rire eroică, de îndrăzneală, de voință de fier, de prezență de spirit, dar mai e nevoie și de Guttman, din caietul căruia în numai cinci minute pot să copiez tot. Deși ce folos că o să am lucrarea, dacă habar n-am de dobînda compusă, căci dacă ne ascultă — și e limpede ca bună-ziua — din asta ne ascultă. Așa că lasă visurile, băiete, și treci la treabă.

Iar acum n-ar strica să mă cam grăbesc. Cu domnul acesta care vine din față mă întîlnesc de obicei pe la opt și cinci minute. Ia să vedem, să-mi adun gîndurile, căci marea clipă se apropie. Așadar, n-am nevoie decît de sepia și de florar. În schimb, după cum se știe, limba lui Vörösmarty e de o puritate clasică, iar cuvintele lui, de o perfecțiune cristalină sînt... Ce sînt cuvintele lui? Sfinte Sisoie, păi eu habar n-am... trebuie neapărat să văd ce-i cu cuvintele de cristalină perfecțiune ale lui Vörösmarty. Și Ludovic cel Mare! Doamne ferește, să nu amestecăm lucrurile. Așadar... Vörösmarty, prin cuvinte de o puritate cristalină, i-a cerut lui Guttman vopsea galbenă... Da, dar ce se întîmplă dacă Guttman nu i-o dă? În cazul acesta, prea stimate domnule profesor, fiul meu a fost suferind și de aceea n-a putut să aducă vopsea... Doar o singură scăpare mai există: dacă ar izbucni un incendiu, sau ar muri vreun profesor și s-ar suspenda cursurile de la ora zece.

Ei, dar asta ce-i? Inima începe să-mi bată neliniștită. În fața intrării, țipenie de om. Clădirea e cufundată într-o liniște suspectă și amenințătoare. Nu cumva?...

Nu, nu... Asta nu se poate. Așa ceva nu mi se poate întîmpla tocmai mie! În orice caz, să ne grăbim..

La primul etaj e liniște. Pereții au încremenit în tăcere profundă. Nu se aude decît răsunetul pașilor mei.

Nu încape nici o îndoială! Monstruozitatea inimaginabilă s-a petrecut: a sunat!

Nu mai am decît o singură șansă: să nu fi intrat încă Fröhlich.

Străbat coridoarele pustii pășind în vîrful degetelor și mă strecor pînă la ușa clasei. Îmi lipesc urechea cu băgare de seamă de gaura cheii. Strîmbătura amară a dezamăgirii îmi schimonosește buzele. Liniștea monotonă dinăuntru e cît se poate de elocventă.

Ei bine, nu mai e nimic de făcut. S-ar putea totuși să nu mă fi trecut încă absent. Deschid ușa, încet, încet de tot, Fröhlich nu scoate o vorbă, dar o satisfacție crudă îi luminează fața, în timp ce eu, modest și politicos, mă furișez în bancă, la locul meu.

Un murmur surd, de groază, străbate întreaga clasă. Fröhlich își scoate încet ceasornicul și se uită la el. Îmi vîr repede cărțile în pupitru. Büchner, care șade lîngă mine, se apleacă înainte, spre catedră. Fața lui arde de setea adîncă și de nestins pe care o simte pentru științele matematice; numai eu văd că își țuguie gura spre stînga, adică spre mine și numai eu îl aud cum sîsîie printre dinți:

— Te-a trecut absent.

Îmi țugui și eu buzele, spre dreapta, bineînțeles. Mă aplec înainte. Pe fața mea se întipărește imensul interes pe care îl nutresc față de ansamblul științelor matematice. Șuier printre dinți:

— Continuă cu explicațiile?

Büchner sîsîie spre stînga:

— Nu. Ne ascultă!

ÎMI VÎND CĂRȚILE

„De așa multe cărți ai nevoie azi la școală?“ mă întrebă tata, și cînd dădui resemnat din cap, mătușă-mea, care se afla și ea de față, începu, pe nemțește, să înjure școala de mama focului: „Niște escroci, fac numai manuale scumpe și noi. Noi, vorba vine, că nu găsești nimic nou în ele, deși îi silesc pe părinți să le cumpere.“

Puțin îmi pasă! Să mă văd o dată în stradă. O iau pe Bulevardul Muzeului, iar de acolo pe Bulevardul Károly. Asta e strada noastră: un șir întreg de anticari. Merg înainte, cu caietele subsuoară, iar cartea, cartea cu pricina, o răsfoiesc pe-ndelete, din mers, de parcă aș fi acasă, în fotoliu. Am mare experiență în această privință; învăț, ba uneori și scriu în drum spre școală.

Așadar, să vedem. Asta-i manualul de științe naturale de anul trecut, „ediția a cincea, substanțial adăugită și revăzută“. Ei, da, de revăzut am revăzut-o eu, tot substanțial; coperta din spate s-a dezlipit. Atîta pagubă! Pe coperta exterioară e un desen geometric. Fila 178, din păcate, lipsește.

Jobenul din capul „scheletului uman“ (figura 87) ca și luleaua din gură le-am desenat, din nenorocire, cu un creion prea tare, așa că nu le-am putut șterge cu guma, iar anul trecut, cînd eram încă puști și nu mă gîndeam la viitor, i-am făcut morsei, de-a dreptul cu tuș, o legătoare de mustăți. Am încercat eu s-o șterg, am frecat-o cît am putut cu guma, dar ce folos? Morsa s-a găurit, dar legătoarea de mustăți tot se mai vede. Oare în ce clipă de iresponsabilitate și tîmpenie mi-a putut veni ideea să frec pagina 172 cu nisip pînă s-a subțiat hîrtia

ca o foiță de țigară? Că din Harta statistică a regnului animal lipsește o bucată lunguiață în formă de pentagon, asta da, o recunosc; îmi aduc aminte că pe vremea aceea construiam un avion și aveam nevoie de hîrtie groasă. Dar fila cu cuprinsul, într-adevăr nu trebuia s-o împodobesc — muncind din greu — dantelîndu-i marginile, și nici s-o răsucesc făcînd din ea un sul subțire pe care acum nu-l mai pot întinde fiindcă se răsucește mereu la loc.

Totuși, privită așa în ansamblu, cartea e foarte drăguță. Dacă te uiți la ea de departe, cu ochii pe jumătate închiși, e chiar foarte nostimă și curățică. Ei, bineînțeles, se vede că-i folosită, dar cu toate acestea e o carte atît de simpatică, de modestă și de bună! Nouă, costă două coroane și șaptezeci de fileri. Am să-i explic anticarului că dacă-i șterge cu guma coperta, poate s-o vîndă drept nouă. Asta ar fi o mică înșelăciune, evident, dar ce importanță are? Dacă mă întreabă de preț, am să-i cer o coroană; dacă nu mă întreabă, ci-mi spune doar o sumă, voi cere cu douăzeci de fileri mai mult decît oferă.

Mă opresc un minut, două, în fața vitrinei să studiez terenul prin geam. Anticarul e un bătrîn mărunțel; se uită, prin ochelari la un tablou. Am să i-o dau și cu nouăzeci de fileri. E un om bătrîn și serios.

Intru brusc. Bătrînul stă de vorbă cu cineva; mă privește piezîș și mă salută. Își cunoaște clienții. Nu-l deranjez, stau și aștept cu răbdare, apoi tușesc. Deodată inima mi se umple de o nesfîrșită tristețe și descurajare; în gînd mîngîi, cu înlăcrimată resemnare, sufletul bătrînului. O, moșneagule cu inima împietrită și rece ca un sloi de gheață, de ce nu vrei să înțelegi pe sărmanul, pe bietul licean care de săptămîni întregi rîvnește și el — și cît

de arzător și cu cîtă disperare — la cîteva fărîme de ciocolată, la o bucățică de elastic din care să-și facă o praștie, la un carton din acelea noi din care să poată construi căsuțe, și la bani, la bani mulți, o coroană, două, numai de dragul banilor, *l'art pour l'art*. Vezi, eu te înțeleg, moșneagule, eu știu că, aproape tot atît te costă și pe tine, că e o afacere dificilă și că, într-adevăr, cartea e tare murdară. Uite, ți-o dau și cu șaptezeci de fileri!

Între timp bătrînul continuă să discute. Mie nu-mi spune nici o vorbă, noi ne înțelegem și fără cuvinte; deodată își întinde mîna într-o parte iar eu îi pun cartea în mînă. El tratează mai departe cu cumpărătorul, răsucește cartea între două degete... Doamne... uite, acum, cu nesfîrșită scîrbă... a deschis-o... A deschis-o tocmai la morsă, acolo unde e și pagina ștearsă cu nisip. I-o las și cu șaizeci, dracu s-o ia de carte...

O aruncă pe masă:

— Ediție veche. E ruptă și are foi lipsă.

O pîclă neagră se lasă în fața mea.

— În strada Marke... pe asta se-nvață... îi spun cu o încăpățînare cruntă, sugrumat de emoție.

— Știu. Și continuă să trateze cu clientul. Eu nu mai contez pentru el.

Stau minute întregi, zăpăcit. O amărăciune inumană îmi cuprinde coșul pieptului.

— O dau cu treizeci, izbutesc să-i spun, mai mult în șoaptă.

Anticarul continuă să stea de vorbă cu clientul. După două minute — cînd nu mă mai așteptam — îmi răspunde:

— Patruzeci de fileri, spuse fără să se întoarcă spre mine.

Fac o socoteală rapidă. Atîta nu-mi ajunge nici pentru cinema. Dar clipa e hotărîtoare. Hai, cu

ochii închiși, cu capul înainte, repede — după mine potopul!

Și iute scot *Stilistica* nouă-nouță, de care am nevoie chiar și azi la școală:

— Pe asta cît îmi dați?

La casă primesc în total o coroană și șaizeci de fileri. Aha! *Stilistica* o voia ticălosul, diavolul, *Stilistica* mea de anul ăsta! Cred și eu! Cum a-ntins mîna după ea, cum s-a grăbit s-o ia! Mi-a smuls-o pur și simplu, mi-a smuls-o din mînă, nici n-am avut timp să mă gîndesc bine ce fac...

Și acum, ce-o să se întîmple?

Ce să se întîmple? Ce se poate întîmpla? Banii, deocamdată, sînt la mine.

Mîine îmi voi răscumpăra *Stilistica*. Am să-i cer babacului o coroană pentru riglă, voi adăuga-o la banii pe care-i am și am să cumpăr cartea! Neapărat.

Mîine mă angajez undeva; o să scriu adrese, o să car moloz, mă fac mus pe un vapor.

Mîine îmi voi răscumpăra *Stilistica*.

ELEVUL EMINENT RĂSPUNDE

Elevul eminent șade în banca întîi. Trei copii stau în această bancă; iar la mijloc, e el, elevul eminent, Steinmann.[1] Numele lui nu servește numai la determinarea unui om; numele lui e un simbol. Cîți băieți sînt în clasă, toți atîția părinți cunosc acest nume. „Dar Steinmann de ce poate să în-

[1] Om de piatră (germ.).

vețe?" întreabă la ei acasă treizeci și doi de tați pe cei treizeci și doi de băieți ai lor: „Roagă-l pe Steinmann să-ți explice", zice tatăl, și băiatul îl roagă într-adevăr pe Steinmann. Fiindcă Steinmann știe tot, el știe lucrurile chiar înainte de a ne fi explicate. El colaborează la reviste de matematică și cunoaște cuvinte neînțelese care nu se învață decît la universitate. Există, desigur, unele lucruri pe care le știm și noi, dar felul cum le știe Steinmann e unic ca justețe, e precizia întruchipată, e Absolutul.

Steinmann răspunde.

E un moment extraordinar, solemn. Profesorul și-a consultat îndelung carnețelul. În clasă plutește o încordare supremă. Creierii se zbat într-un ultim și sîngeros efort. Mai sînt încă două secunde, răstimp în care fiecare repetă fulgerător în gînd regulile progresiei geometrice. „Domnule profesor, eu am învățat", zice fiecare în sinea sa. „Domnule profesor, fiul meu a fost ieri cam bolnav..." Ca să nu fie văzut, unul își ascunde capul ca struțul, aplecîndu-se deasupra caietului. Altul se uită țintă în ochii profesorului, de pare-ar vrea să-l sugestioneze. Al treilea, fire excesiv de nervoasă, se lasă în voia soartei și își închide ochii: să nu vadă cum cade ghilotina!...

În ultima bancă, Eglmayer se ascunde, dispare, în spatele lui Deckmann. El nu-i aici, Doamne ferește, el habar n-are de nimic, n-au decît să-l dea absent, să-l șteargă din rîndul celor vii, să-l uite, fie-i țărîna ușoară; el nu vrea să mai știe de zbuciumul vieții publice.

Profesorul întoarce deodată două foi; trebuie să fie pe la litera K. Elevul Altmann, care la începutul anului își maghiarizase numele, devenind Katona, se căiește amarnic de pasul pripit. Dar în

clipa următoare răsuflă ușurat; profesorul închide carnețelul.

— Steinmann! zice el aproape șoptind, cu un ton de zile mari

Oftat adînc, de eliberare. Atmosferă deosebită, de sărbătoare. Steinmann se ridică prompt. Băiatul de lîngă el sare repede din bancă și stă modest și politicos pînă ce elevul eminent iese din bancă: stă neclintit ca un soldat de gardă, element secundar, mut și decorativ al unui mare eveniment.

Chiar și profesorul e solemn. Se așază într-o dungă pe scaun, își împreunează degetele și rămîne dus pe gînduri. Elevul eminent iese la tablă și ia creta în mînă. Profesorul continuă să se gîndească. Elevul eminent apucă buretele și cu mișcări iuți începe să șteargă tabla. E o infinită distincție și demnitate în aceste mișcări care parcă arată că el, Steinmann, are vreme, nu trebuie să se căznească să-și stoarcă creierii, n-are de ce să se teamă, e gata oricînd, și chiar pînă ce va începe să răspundă, el vrea să facă ceva util pentru societate, are răgaz să se gîndească la salubritatea publică, la evoluția pașnică a omenirii și de aceea șterge tabla.

— Să luăm — începe profesorul, lungind cuvintele, ca dus pe gînduri — să luăm un exemplu interesant...

Elevul eminent tușește politicos și cu infinită înțelegere. Firește, un exemplu interesant, potrivit cu situația excepțională. În clipa aceasta el îl privește pe profesor cu atîta căldură și seriozitate, de parcă ar fi o contesă frumoasă, căruia un conte i-a cerut mîna, și care înainte de a-i da răspunsul se uită adînc, cu simpatie și înțelegere în ochii lui, știind prea bine că privirea aceasta îl farmecă, în timp ce, la rîndul lui, contele presimte

că răspunsul așteptat cu fericită înfrigurare îi va fi favorabil...

— Să luăm un con... — zice contele.

— Un con, repetă Steinmann, contesa. Dar cum rostește aceste cuvinte, cu cîtă înțelegere și pătrundere! Numai el știe cît de con e conul pe care îl luăm. „Eu, Steinmann, cel mai bun elev din clasă, iau un con, fiind recunoscut de societate ca cel mai indicat pentru această treabă. Încă nu știu de ce iau conul, dar puteți fi liniștiți cu toții că orice s-ar întîmpla cu el, eu îmi voi face pe deplin datoria".

— De altfel — se răzgîndește brusc profesorul — să luăm mai bine un trunchi de piramidă.

— Un trunchi de piramidă, repetă elevul eminent, dacă se poate pe un ton și mai inteligent. El este în raporturi tot atît de clare și de amicale — deși condescendente — cu trunchiul de piramidă ca și cu conul. Ce-i pentru el un trunchi de piramidă? El știe perfect de bine — el nu poate fi indus în eroare — că trunchiul de piramidă nu-i decît o piramidă ca oricare alta, o piramidă simplă și obișnuită, o piramidă normală, din acelea pe care e în stare să și le imagineze chiar și unul ca Englmayer — atîta doar că din ea e tăiată o altă piramidă.

Ascultarea nu durează decît cîteva clipe. Cei doi vorbesc repede, se înțeleg perfect cu jumătăți de cuvinte. Încetul cu încetul, un dialog se înfiripează între profesor și elevul eminent, un dialog intim pe care noi, ceilalți, nici nu-l mai înțelegem. E ceva ce-i privește numai pe ei doi, sînt două suflete înrudite, care aici, în fața noastră se unesc în atmosfera eterică a ecuațiilor diferențiale. Deodată, în mijlocul unei fraze, profesorul tresare: ce rost are, în fond, conversația asta? E vorba doar

de răspunsul unui elev, de aprecierea progresului pe care acest elev l-a făcut. Elevul eminent nici nu trebuie să-și încheie fraza. De ce s-o încheie? A rămas oare o cît de mică îndoială că n-ar fi în stare s-o încheie?

Elevul eminent se așază la locul lui, modest și cuviincios. În clipa următoare el ascultă cu cea mai mare atenție penibila bîlbîială a celui ce-i urmează la tablă. La un moment dat zîmbește ironic și discret, căutînd pe furiș privirea profesorului. Căci încrucișîndu-și privirea cu aceea a maestrului, acesta va trebui să vadă că el, deși nu zice nimic, deși nu i se mișcă nici un mușchi al feței, își dă perfect de bine seama — cum dovedește zîmbetu-i ironic — de inepțiile pe care le debitează cel ce răspunde și știe și ce anume ar fi trebuit să spună.

ELEVUL SLAB RĂSPUNDE

Nu, într-adevăr, astăzi nu se aștepta la una ca asta. De gîndit, bineînțeles că se gîndise, ba noaptea trecută și visase așa ceva, deși în vis fusese ascultat la maghiară nu la matematică. Dar ce-i drept Fröhlich preda și maghiara. Ba răspunzînd despre liniile paralele, se descurcase ușor și luase nota unu pe doi.[1]

Cînd își aude numele, nu-i vine să-și creadă urechilor. Se uită jur-împrejur — nu se întîmplă, cum-

[1] În școala maghiară aprecierea se făcea cu notele 1—4, cea mai bună fiind nota 1, dar se acordau și note intermediare: 1/2, 2/3, 3/4.

va, vreo minune? Poate că numai un coșmar apăsător, o zăpăceală cumplită l-a făcut să creadă că e numele lui și în curînd se va trezi din acest vis tulbure... Apoi apucă un maldăr de caiete și în timp ce înaintează de-a lungul intervalului dintre bănci, repetă în gînd: „aplusbeoriaminusbe egal alapătratminusbelapătrat."
Da, da, asta îl va întreba. Sigur că asta îl va întreba. „Dacă mă întreabă altceva, voi da diferența pentru școala civilă[1] și mă fac ofițer."
Adîncit în gînduri se poticnește și scapă din mînă caietele. În timp ce le culege de pe jos, la spatele lui răsună rîsul obligatoriu, pe care — de data aceasta — nimeni nu-l interzice: elevul slab este în afara legii, de el oricine are voie să rîdă.
Profesorul se așază la catedră, își pune hîrțoagele în față, apoi se uită la el. Elevul slab repetă în sinea lui cu disperare: „aplusbeori..." Ia creta în mînă. Profesorul se uită din nou la el.
— Te-ai pregătit? îl întreabă.
— Da, m-am pregătit.
O, da, firește! S-ar putea să nu se fi pregătit? Pînă și condamnatul la moarte se pregătește: primește maslul și e tuns.
— Bine, atunci scrie!...
Elevul slab se-ntoarce spre tablă.
— Bepatrat minus plusminus rădăcinăpatrată beminuspatruaceoridoia.
Elevul slab începe să scrie docil, repetînd cu voce tare cifrele. Scrie, scrie, încontinuu, știe despre ce e vorba, auzise de temă, dar de undeva de departe, ca atunci cînd adormise în vreme ce încerca să re-

[1] Școală medie inferioară, cu patru clase, care nu dădeau calificare pentru a intra în cursul superior al liceului, ci numai pentru unele școli medii superioare, printre care și școala militară.

zolve problema și cînd habar n-avea ce înseamnă toată harababura... Da, da, asta este; vag de tot își dă seama că e vorba de o ecuație de gradul doi... Dar ce-o mai ieși de aici, numai Dumnezeu poate ști!

Scrie încet și caligrafic. Îngroașă coada lui patru, șterge cu multă grijă o bucățică din liniuța fracțiunii; pentru această operație se duce pînă la fereastră ca să ia buretele. Bună manevră pentru a cîștiga timp. Căci pînă una-alta te pomenești că sună, sau cine știe ce se mai poate întîmpla. Mult tot n-o să zăbovească el aici, în fața tablei. Mai scrie el ce scrie, pune încet, tacticos, și semnul egalității; da, toate acestea le face la fel cu alții, la fel cu ființele superioare, la fel cu un elev bun. Mai scrie „a^2"... La școala militară te scoli cu noaptea-n cap — îi trece deodată prin minte. Da, dar pe urmă ieși sublocotenent. Și poți ajunge la Fiume[1].

Între timp scrie încet și cu chibzuială. Încă n-a isprăvit. Un nepricepător care ar urmări cu atenție scena, ar crede că răspunde un elev bun. Dar cunoscătorul știe perfect de bine ce înseamnă cînd cineva desenează cu atîta grijă codița lui doi. În jurul elevului domnește o liniște mormîntală. Profesorul nu face nici o mișcare. Acum, fie ce-o fi, trebuie să vorbească.

— Ecuația de gradul doi... începe el răspicat, uitîndu-se la tablă cu ochii încruntați și cu aprofundată atenție. Ecuația de gradul doi... zice el din nou, ca omul care se repetă nu pentru că — Doamne ferește — nu ar ști ce vrea să spună, ci mai degrabă

[1] Fiume, azi Rijeka, oraș și port în Iugoslavia. Pînă la primul război mondial aparținuse Ungariei, fiind singurul ei port la mare.

pentru că din nenumăratele idei ce i se îmbulzesc în minte, vrea să aleagă, drămuind cu minuțiozitate, pe cea mai potrivită, pe cea mai frapantă și mai desăvîrșită.

Dar profesorul, da, profesorul, știe ce înseamnă manevra asta.

— Te-ai pregătit? îl întreabă, aspru și sec.

— M-am pregătit, domnule profesor...

Cuvintele acestea le spune cu iuțeala fulgerului; în glasul lui vibrează îndîrjirea încăpățînată și revolta desnădăjduită.

Profesorul (cu un gest larg):

— Bine, atunci să auzim.

Elevul inspiră adînc.

— Ecuația de gradul doi derivă din ecuația de gradul întîi și anume în așa fel că înmulțim întreaga ecuație...

De data aceasta elevul vorbește. Îndrugă ceva — Dumnezeu știe ce — dar vorbește. La a doua frază, așteptîndu-se să fie întrerupt, se uită pe furiș la profesor. Dar profesorul îl privește nemișcat, fără să spună dacă e bine sau nu. Nu scoate o vorbă. Cu toate că elevul slab își dă perfect de bine seama că ceea ce îndrugă el nu poate sta în picioare. De acord, dar în cazul acesta de ce nu intervine profesorul? E îngrozitor! Vocea începe să-i tremure. Deodată vede că profesorul își întinde mîna după catalog... În clipa aceea elevul pălește și începe să turuie cu viteză amețitoare:

— Ecuațiile de gradul doi derivă din ecuațiile de gradul întîi și anume, în așa fel, că pînă la urmă... vă rog, domnule profesor... eu m-am pregătit...

— Polgár Ernö, rostește profesorul cu voce tare.

Ce înseamnă asta?

A chemat la tablă un alt elev? Cu el s-a isprăvit? Ce-i asta? Visează?

Începe din nou, amenințător:

— Ecuațiile de gradul doi...

Polgár Ernö iese sprinten din bancă, se așază la celălalt capăt al tablei; a și luat în mînă o altă cretă.

— Ecuațiile... Domnule profesor, eu am învățat...

Nimeni nu-i dă atenție. Stă în fața tablei singur, stingher, în mijlocul mulțimii, ca pe o insulă. Dar la loc nu se duce. Nu i s-a spus încă să se ducă la loc; stă deci acolo cu inima răvășită și goală ca o scorbură, și fiindcă nu i s-a spus, nu, nu i s-a spus să treacă la loc, el mai răspunde. Să defileze din nou printre bănci? Asta nu! Preferă să stea pe loc, prostește; mîna îi umblă nehotărîtă pe tablă printre rămășițele ecuației, ca un pilot printre ruinele avionului prăbușit. Între timp celălalt a început să răspundă. Vorbește de linii paralele, iar vorbele lui par atît de ciudate, de străine... ca tot ce se spune și se face de ani de zile în jurul lui... ca toate problemele de care se ocupă, veseli, sprinteni și gălăgioși, ceilalți... și din care el n-a prins niciodată nimic, în afară de cîteva fraze cu care a încercat să plutească, să se mențină la suprafață...

Stă acolo, mai stă, așteaptă, speră ceva, ascultă politicos ce spune celălalt... Uneori dă din cap aprobativ, dovedind cel puțin astfel că el a citit... a învățat... alteori, legănîndu-se în iluzia că a fost întrebat, spune cîteva cuvinte, dar timid și încet, ca nu cumva să fie trimis la loc... apoi, modest, tace din nou, ascultă cu atenție... se apleacă înainte, participă la răspunsuri, „colaborează“ plin de zel cu elevul care răspunde, îi dă creta, ba din cînd în cînd îi și suflă, cu voce tare, nu ca să-l ajute, ci ca profesorul să vadă că el suflă, deci știe... Cu alte cuvinte: nu se dă bătut.

Dar, deodată, toate puterile îl părăsesc, amuțește și se gîndește din nou la școala militară. În mintea lui strîmtă, cuvintele răsună ca niște zgomote îndepărtate... aude scîrțîitul cretei pe tablă... chipurile oamenilor se șterg... o clipă vede clar infinitul despre care Polgár, chiar acum spune că e locul de întîlnire al dreptelor paralele... Da, vede infinitul... e imens și albăstrui... într-o parte se află o căsuță cu inscripția: „Intrare în infinitul al patrulea"... În căsuță sînt niște cuiere în care dreptele paralele își agață pălăriile, apoi trec în altă odaie, se așază în bancă și se salută bucuros între ele... Da, dreptele paralele... Acolo, în clasa infinitului, a înțelegerii, a bunătății și a iubirii de oameni, unde el niciodată nu va ajunge, în acea „clasă superioară" în care, „din cauza rezultatelor insuficiente" el nu va fi admis niciodată...

UN BĂRBAT CĂZUT...

Bărbatul căzut așteaptă de mult la ușa cancelariei. Toți elevii au plecat acasă; unul cîte unul pleacă și profesorii. „Am onoarea să vă salut" — repetase politicos de douăzeci de ori, înclinîndu-se. El însă îl aștepta pe Schwicker, da, de la unsprezece îl așteaptă pe Schwicker, căruia îi va vorbi scurt, măsurat și liniștit. „Domnule profesor — așa o să-i spună lui Schwicker — e vorba de viața unui om. N-aș vrea să se întîmple o nenorocire; așa ceva nu puteți dori nici dumneavoastră. Știți prea bine cum s-au petrecut lucrurile, să vorbim deschis, bărbătește, de la om la om. Atunci, știți dumnea-

voastră cînd... atunci cînd am spus Henric al optulea, eu știam de fapt că nu de Henric al optulea e vorba, ci de Richard al treilea, și în clipa următoare eram gata să mă corectez, fiindcă numele lui Henric al optulea îmi scăpase cu totul involuntar... Dumneavoastră însă — nu vreau să judec, ci numai să constat la rece starea de fapt, — da, dumneavoastră m-ați și poftit să stau jos. Nu e cazul să examinăm acum dacă ați procedat în conformitate cu legea și cu uzuanțele, eu doresc doar să aranjăm această chestiune, noi între noi. Intrăm în cancelarie, dumneavoastră veți binevoi să tăiați nota «insuficient», precum și propoziția: «se declară repetent», și pe urmă ne vom despărți ca doi bărbați. Vă mirați, poate, auzindu-mă vorbind pe un ton atît de neobișnuit, dar să lăsăm asta. Faptul că am fost înțeles greșit de domniile voastre se datorește — o știu prea bine — firii mele închise; n-am avut pînă acum nici un motiv să fac declarații și în definitiv ce puteam să vorbesc într-un mediu care nu e în stare să mă înțeleagă?" Da, așa va vorbi bărbatul căzut la examen, iar Schwicker, care-l va asculta uluit, se va opri brusc, se va uita adînc în ochii lui, va roși, apoi îi va întinde mîna: „Neugebauer — va zice Schwicker — ajunge! Te înțeleg. Dă-mi, te rog, certificatul. Dumneata m-ai crezut un om rece, eu însă pînă acum n-am știut cu cine am de-a face, dragă Neugebauer."

Da, așa îi va vorbi bărbatul căzut lui Schwicker. Dar atunci de ce oare, de cîte ori se deschide ușa cancelariei, el se dă totuși, speriat, înapoi? E aproape ora două și le-a promis celor de acasă că la unsprezece le va aduce certificatul. Ce bine ar fi să vină o dată Schwicker! Adică de ce ar fi bine? În definitiv el nici n-are de gînd să se ducă acasă. Mai are oare casă un bărbat căzut?

Dar iată că vine Schwicker... da, uite-l... vorbește cu cineva, s-a întors, acum nu-i poate vorbi. Nici acum... fiindcă acum se îndreaptă spre scări. „Haidem după el, o să-i vorbesc pe scări. Nu, pe scări nu se poate, nu se cuvine. Eh, o să-i vorbesc în fața ușii portarului. Dar portarul stă tocmai în ușă... nu se poate; aici nu se poate. Bine, dar acum e gata să iasă pe poartă, și pe urmă..."

— Îmi dați voie, domnule profesor... Domnule profesor, îmi...

— Ce-i cu tine? Ce vrei?

— Dați-mi voie, domnule profesor, aici scrie... aici e trecut...

— Ce scrie? Cum te cheamă?

— Neugebauer.

— A, da, la mine ai căzut! Ei, du-te frumos acasă și pregătește-te de corigență.

— Da, domnule profesor.

— N-o să-ți strice să înveți puțin în timpul vacanței.

Neugebauer rînjește politicos.

— Da, domnule profesor. Am onoarea să vă salut.

— Servus!

Bărbatul căzut la examen se înclină, apoi o pornește pe bulevard. Dar ce sens are drumul acesta, și în definitiv, unde-l va duce? Convorbirea cu Schwicker nu i-a lăsat decît o senzație de surdă apatie și nicidecum de decepție. Era doar evident că așa o să se petreacă lucrurile, fiindcă, în fond, el nici n-a vrut să vorbească cu Schwicker; ce are el cu ăștia? Dar să vedem ce avea să mai urmeze? Cîteva străzi pe care le va parcurge, cîteva prăvălii, cîteva cugetări amare, bărbătești, despre stupiditatea vieții, despre nemernicia oamenilor... și, în sfîrșit... fleacul acela... Să lase oare ceva scrisori în urma lui? La ce bun? Poate, totuși, cîteva rînduri, cam

în felul acesta: „Mai bine primul în Utica[1], decît al doilea în Roma"... Hm, oare e sigur că Cezar a spus vorbele acestea la Utica? Nu, nu e sigur; acolo s-a întîmplat altceva... știa ce anume, dar a uitat... să scrie mai degrabă așa: „Prefer să fiu primul în moarte, decît al doilea în viață..." Da, vorbele sună foarte frumos, deși el nu le înțelege tocmai bine, dar asta n-are nici o importanță, o să le înțeleagă ei... mizerabilii... da, n-au decît să-și bată capul... Mai bine primul în mormînt...

Un nouraș scăldat în toate nuanțele curcubeului vibrează în fața bărbatului căzut la examen... Gîtlejul i se strînge și abia acum observă că tot timpul cît prefirase prin minte aceste gînduri el cîntase aproape cu voce tare, voce de tenor, marșul de la parada de gimnastică:

Sus, copii ai ță-hă-rii me-he-le,
La întreceri pe-he te-he-ren,
Pe-he te-he-ren!

Da, cînta melodia aceasta, sărea într-un picior și izbea pereții cu tașca de mușama. Și-n același timp avea o senzație de neliniște, de parc-ar fi uitat să cumpere ceva extrem de important, de imediată necesitate. Ce anume, Doamne sfinte, ce? N-ar putea să spună, deși azi dimineață îi trecuse foarte limpede prin minte. Riglă de sticlă? Nu! Turbină cu aburi? Nu, fiindcă la așa ceva nici prin vis nu se poate gîndi atîta timp cît nu are toată suma de cinci forinți[2]. Și asta cînd va fi?! Cel mai curînd la chenzina viitoare... A, da, acum își amintește: ascuțitoare de creioane... și încă ceva, da, da, sugiuc.

---

[1] Vechi oraș în Africa, la nord de Tunis, azi ruinat.
[2] Un forint, două coroane.

Sugiuc! Îi lasă gura apă! Ce nume curios! Ce o fi oare? E ceva cafeniu și cioturos ce atîrnă în prăvăliile de delicatese, ceva care arată ca un cîrnat și-i făcut din must, dar care trebuie să fie formidabil de gustos! Deocamdată să-l guste pe ăsta, nu se pot toate deodată. Păstrăvul în aspic e încă doar o himeră. Cîți bani are? Să vedem: opt pițule[1], plus trei pițule, plus șase crăițari și un filer, pe care eventual l-ar putea strecura drept crăițar. Deci, în total, aproape trei coroane.

În mai puțin de două minute e în posesiunea ascuțitoarei de creioane. Peste alte două minute bărbatul căzut se află în prăvălia de delicatese. „Din ăsta, de treizeci" — zice, și degetul mic și murdar îi tremură arătînd bunătățile, iar inima îi zvîcnește parcă în piept. Brusc, o hotărîre temerară, nechibzuită și fatală pune stăpînire pe el. E în delir... „Vă rog și două sute grame de ciocolată... Da, cred că ajunge... și de douăzeci... șvaițer... mai dați-mi de douăzeci și cinci și din aia roșie... e batoc? Da, și batoc..."

Vînzătorul împachetează separat, cu grijă, fiecare lucru și bărbatul căzut îl lasă să împacheteze, deși știe că e inutil, fiindcă în cel dintîi gang le va amesteca... Două coroane și zece... poftiți... Mai primește și ceva rest.

În gangul primei porți desface bunătățile cumpărate, apoi le vîră de-a valma în buzunar.

Începe cu șvaițerul. Rupe din el, în buzunar, bucăți groase pe care le înfulecă lacom, cu fața stacojie, gata-gata să se înece. Apoi devorează sugiucul... și la urmă batocul... Acum însă parcă ar avea bolovani în stomac. N-are a face! Să piară

[1] Pițulă, monezi de zece crăițari, în fosta monarhie Austro-Ungară. Un crăițar, 2 fileri (n. tr.).

totul! Urmează ciocolata. Ah, e bună ciocolata, e caldă şi dulce, ţi se topeşte în gură. A terminat şi cu asta. Dar ce greu îi este acum stomacul! Simte nevoia de ceva uşor, de ceva ce l-ar înviora, l-ar răcori. „Cîte parale costă portocalele?" Sînt scumpe, bineînţeles, e sfîrşit de sezon. Tot aia-i. „Ce mai aveţi?" I-au mai rămas nouă crăiţari. Ce să fac cu ei? „Vă rog halviţă, de nouă..."

Şi acum, iată-l pe bărbatul căzut la examen înaintînd de-a lungul străzii „Nu-mă-uita". Cum a ajuns aici? N-are importanţă. Merge, merge pe strada aceasta lungă, se uită prin ganguri, păşeşte agale, cu o senzaţie de greutate ca de plumb... şi nu ştie dacă apăsarea aceasta îi vine de la stomac sau de la inimă. Se uită prin ganguri, pe sub porţi, îşi molfăie înainte halviţa... În jurul lui: vid ucigător, viaţă fără sens, nedreptăţi strigătoare la cer. Un vaier monoton şi fără sfîrşit îl urmăreşte cu încăpăţînare, un vaier de care nu poate scăpa şi care îl tortureazǎ infernal.

„Sus, copii ai ţă-hă-rii me-he-le..."

Molfăie, chinuindu-se cu coca cleioasă ce i se lipeşte de dinţi şi saliva amestecată cu lacrimi e gata să-l înece.

CLASA MOARE DE RÎS

A intrat Diavolul în clasă. Dimineaţa, sosind la şcoală, am descoperit că avem o ladă nouă de gunoi. O ladă mare, frumoasă, lustruită.

Am constatat pe loc că poţi încape confortabil în ea.

Bineînțeles, scoatem numaidecît gunoiul și-l rînduim frumos pe capac. Pentru așa ceva e nevoie de simț artistic. De jur împrejur, la distanțe egale, așezăm resturile de pîine, iar la mijloc, drept ornament, un șoric respectabil. Fiecare din noi într-un cuvînt strînge bucăți de fier vechi, tocuri rupte, face cîte ceva, pentru expoziția de gunoaie pe care Deckner o prezintă vizitatorilor în schimbul unei taxe de intrare.

La a doua recreație izbucnește o epidemie — agățatul bilețelelor. Cel dintîi bilețel apare pe spatele lui Kelemen și ne aduce la cunoștință că respectivul se califică singur drept „măgar", calitate pe care vrea s-o popularizeze printr-o reclamă asiduă... Peste cîtva timp, cineva îi șoptește confidențial lui Kelemen că ne-am hotărît să agățăm în spatele lui Roboz o fițuică. Kelemen rîde în sinea lui și cît ai clipi din ochi, pe spatele lui Roboz apare o inscripție identică. Roboz, de cinci minute, rîde împreună cu noi de biletul lui Kelemen. Kelemen se îneacă și el de rîs, dîndu-și ochii peste cap. Rîsul se intensifică, crește, devine din ce în ce mai exuberant, se transformă în uragan; dar, cu cît mai furtunos rîd ei unul de altul, cu atît mai tare rîdem noi, ceilalți, de ei.

Apoi, unul născocește o altă trăznaie: se repede, gîfîind, cu fața răvășită de bucurie, la Auer, care tocmai scrie ceva cu exemplară sîrguință, și îl apucă de braț: „Hai, hai, vino repede...!" îi spune cu vocea sugrumată și-l trage după el. Auer dă din mîini și din picioare, se zbate, nu înțelege nimic.

— Ce este, ce s-a întîmplat, unde mă duci? întreabă speriat, și o ia și el la picior. Celălalt nu-i răspunde, îl tîrăște gîfîind după el, de-a lungul coridoarelor, îl urcă la etajul al treilea. Prin mintea

lui Auer imaginile diverselor posibilități trec cu iuțeala fulgerului. A sosit unchiul său din America. Îl cheamă directorul, te pomenești că la ultima consfătuire profesorii au constatat în sfîrșit că el, Auer, este un geniu excepțional, neînțeles, cum istoria nu produce decît o dată la o sută de ani! și deci s-a hotărît să i se înmîneze imediat certificatul de bacalaureat și o bursă de o mie de coroane, toate acestea însoțite de o cuvîntare lungă ținută de director în cancelarie. Sau l-o fi chemînd ministrul culturii, venit special ca să-l vadă și îl aștepta acum în cancelarie, fiindcă cineva îi arătase ultima lui lucrare la maghiară, care a fost citită în Parlament și ascultată cu lacrimi în ochi, așa că acum reprezentantul guvernului dorește să-i strîngă mîna tînărului Auer... Sau îl cheamă profesorul de desen să-i comunice că un mecena bogat a văzut desenul lui în sepia intitulat: „Frunză stilizată“ și dorește să-l cumpere cu treizeci de mii de coroane pentru a-l expune în galeria din parcul orașului, în locul frescei circulare a lui Feszty[1], care a fost scoasă la licitație. Îl dau și cu douăzeci de mii, se gîndește repede Auer, în timp ce sosesc gîfîind la etajul al patrulea. Acolo cel care-l chemase și care pînă acum nu scosese nici un cuvînt se desprinde de brațul lui Auer și pornește încet și tacticos în jos pe scări. Auer se uită mirat după el.

În capul scărilor stă înghesuită clasa întreagă și se prăpădește de rîs. Auer se oprește o clipă. „Tîmpiților“, le strigă furios, apoi coboară rușinat, dar peste două minute el e cel care rîde mai cu poftă cînd aceeași farsă i se joacă lui Roboz.

---

[1] Fresca lui *Feszty Árpád* (1856—1914), pictor maghiar, reprezentînd scene din istoria poporului maghiar (n. tr.).

Între timp Wlach îl desenase pe tablă pe domnul profesor Zambilă, în izmene dar cu joben pe cap, dînd împăratului Iosif al II-lea raportul despre purtarea clasei. Iosif al II-lea se scobește în nas; îi oferă lui Zambilă o sticlă de analcid, Zambilă îi mulțumește „cu adîncă supunere“ și trage din ea o dușcă zdravănă.

Zajcsek țipă că nu-i lăsat să învețe, apoi, în semn de protest, se vîră în lada cu gunoi cea nouă, trage capacul peste el și începe să cînte pe nas. Wlach face un semn și deodată toată clasa amuțește și se ridică în picioare. Crezînd că a intrat profesorul, Zajcsek își scoate îngrozit capul din ladă. Hohote sălbatice. Zajcsek scuipă din ladă cu dispreț, apoi, scîrbit, își trage din nou capacul peste cap.

Dar în clipa aceasta Zambilă intră într-adevăr. Tăcere adîncă. Deodată ne aducem cu toții aminte că Zajcsek a rămas în lada cu gunoi. Dar Zajcsek nu se lasă păcălit a doua oară; stă nemișcat în ladă.

Urmează o oră de-a dreptul înfiorătoare.

Întreaga clasă e o unică și enormă diafragmă supusă unei tensiuni maxime datorate presiunii valurilor de rîs catastrofal. Văpaia rîsului înnăbușit zvîcnește în obrajii roșii ca sîngele, tîmplele se umflă, gata să plesnească. Băieții stau cu nasul în carte. Liniștea plină de amenințarea groaznică a unei eventuale explozii ne zumzăie în urechi, ațîțîndu-ne și mai tare. Și se mai găsesc, prin băncile din fund, niște netrebnici temerari, care nu pregetă să întindă și mai mult coarda. Micul Löbl s-a vîrît pe sub bănci și se plimbă prin clasă tacticos în patru labe, apucîndu-ne pe rînd de picior. Lada de gunoi începe să facă niște mișcări suspecte. Zambilă, avîntat, ne vorbește despre meritele lui Iosif al II-lea. Din spate cineva îmi dă un ghiont și o voce îmi șoptește la ureche: „Atenție, Löbl se apropie, a ajuns la banca

a patra". Băieții își ridică picioarele pe bănci; buzele tremură de rîsul reținut, eu fac încercări disperate ca urmărind explicația să-mi abat gîndul în altă parte. Zambilă ne explică cu însuflețire ce gest frumos a făcut Iosif al II-lea cînd, cu o singură trăsătură de condei, și-a retras toate dispozițiile și ordonanțele.

— Mama lui de Joska[1] al doilea!!! spune în acel moment Englmayer cu o voce guturală neînchipuit de adîncă. Auer scoate un țipăt înnăbușit de durere; Löbl a ajuns la el și l-a ciupit de picior. Ia te uită — zice cineva lîngă mine — unul din picioarele lui Zambilă s-a făcut mai scurt decît celălalt.

Ochii îmi sînt gata-gata să sară din orbite. Acum... acum... s-a isprăvit... încă o clipă și se produce explozia... În minutul acela profesorul face următorul spirit:

— Ascultă, Auer, ce te tot fîții acolo ca viermele-n brînză?

Niciodată un comic n-a avut un succes atît de răsunător... Rîsul se dezlănțuie ca un puhoi care sfarmă digurile. Minute întregi rîdem cu hohote, descătușați, înnecîndu-ne. Profesorul ne privește mirat și zîmbește cu indulgență. În sinea lui el face, desigur, constatarea că are un umor frapant și irezistibil.

FETELE

Școala fetelor e în strada Vadász; la ora unu ne întîlnim adeseori cu ele. Năvălesc în stradă în valuri pestrițe, chicotind și șușotind. Codițele lor sînt prinse

[1] Joska, diminutivul lui Iosif.

cu panglici roșii și albastre. Se strîng cîte trei-patru, se iau de braț, una din ele le șoptește ceva celorlalte și deodată toate încep să rîdă în hohote.

Mă uit la ele cu dușmănie, nedumerit, invidios. Oare ce prostii și-or fi spunînd de rîd într-una cu atîta poftă? Ce-și tot șoptesc între ele? Cînd se întîlnesc două fete, de îndată încep să șușuie și să rîdă de ceva știut numai de ele. Mă întunec, îmi încrunt sprîncenele bănuitor. Există, se pare, în lumea asta, anumite lucruri profane, cinice, impure, pe care nu le cunosc decît fetele, și despre care sînt în stare să pălăvrăgească la infinit. La mine se uită ironic, perfid, apoi deodată o rup la fugă. Oare ce poate să fie?

Ele știu ceva ce eu nu știu. Asta e sigur. Altfel sînt proaste și lipsite de preocupări, nu colecționează nici plante, nici insecte, nici măcar mărci. Nu-și construiesc nici butelii de Leyda, nici emisfere de Magdeburg.

Într-o zi a fost o eclipsă de soare, umbra lunii a trecut prin fața discului solar.

Zile întregi am făcut pregătiri , am înegrit cioburi de sticlă și am așteptat cu bătăi de inimă ziua anunțată de astronomi. Cînd vîrcolacul a mușcat din discul luminos, am început să strig, plin de entuziasm și de evlavie. Apoi, cu ciobul de sticlă afumată în mînă, am căutat pe cineva căruia să-i pot împărtăși ceea ce se petrecea la miliarde de kilometri de noi, acolo sus. În camera de alături se aflau două fete pe care le cunoșteam. Am dat buzna la ele în odaie și cu sufletul la gură le-am chemat să vină repede, fiindcă minunatul spectacol nu ține decît cîteva minute. Nu le-am putut convinge să vină nici măcar pînă în camera dinspre stradă. Rîdeau pe-nfundate de cine știe ce tîmpenie, sau, probabil își băteau joc de mine; ia mai lasă-

ne în pace, îmi spuneau! Le-am explicat furios și gesticulînd despre ce fenomen important și rar este vorba și că nu mai ține decît puțin. Am țipat la ele exasperat: doar nu trebuie decît să treceți în camera dinspre stradă. Mi-au răspuns printr-o stupiditate în doi peri, apoi dintr-o dată au început să plîngă, dar pînă la urmă tot n-au venit să vadă fenomenul.

Dar ce o fi cu ele? Că este ceva, nu încape îndoială. Da, este ceva, există un lucru pe care îl știe toată lumea — afară de mine — un lucru pentru care fetele sînt tratate ca niște ființe privilegiate, și ele știu aceasta! Eram încă mic de tot cînd rudele îmi spuneau vorbe ca acestea: „Tu șezi și o lași pe fetiță să stea în picioare? Nu ți-e rușine? Ce fel de cavaler ai să fii?“ Și trebuia să mă ridic de pe scăunelul confortabil pentru ca mica maimuță, îmbrăcată în dantele, să se poată așeza ea. Obrajii îmi ardeau de rușine și de mînie. De ce? mă întrebam. De ce? Ce fel de privilegii tîmpite, ilegale și nedrepte sînt acestea? Dacă i-aș arde o palmă s-ar răsturna de pe scaun. Ea însă poate să mă pălmuiască și să mă umilească, numai fiindcă e mai slabă, iar eu, din cavalerism, n-am voie să-i ripostez? Bine, dar nu vedeți că ea știe acest lucru și rîde de noi, lăfăindu-se ca la ea acasă?

De ce? De ce? Care o fi oare taina?

Pe fete nu le supără nimeni. Nu sînt decît niște mucoase, abia au ajuns într-a doua dar profesorii le și zic „dumneata“, nu le trag de urechi și vorbesc politicos cu ele. Celor din cursul superior — ce să mai zic — li se spune chiar în școală „domnișoară“. Iar pe stradă, profesorii mai tineri le salută ei mai întîi! Nemaipomenit!

Toată lumea se poartă cu ele atent și delicat, pe cînd eu, ieri, într-o încăierare, am încasat o

directă așa de puternică, că și azi respir greu. Însă dacă aș spune cuiva ce am pățit, mi s-ar răspunde: „Bine ți-a făcut, de ce nu i-ai ars și tu una, nu ți-e rușine?“ Dar el a început, domnule profesor! Pe mine nu mă apără nimeni? „Nu ți-e rușine? Un găligan ca tine are nevoie de apărare? Ce fel de ostaș o să iasă din tine?“

Da, asta e: milităria! La orele de gimnastică, prin exerciții libere, prin defilări, ne pregătim de militărie. O să fie o încercare grea, știu, am auzit atîtea despre ea. Saltele aspre, ranița în spinare, marșuri istovitoare, pușcă și baionetă. Știu, e un lucru frumos, înălțător să fii ostaș. Vreau și eu să ajung militar, dar de ce numai noi? Patria trebuie apărată. Bun! Cine nu-și riscă viața pentru patrie este laș și ticălos. Dar ele? Ele? Ele de ce nu sînt lașe și ticăloase? Nici prin minte nu le trece să-și riște viața — chicotesc și se fîțîie, și totuși nimeni nu le face lașe și ticăloase, dimpotrivă sînt ridicate la rangul de ființe ideale pentru noi! Femeile, plăpîndele femei, trebuie apărate! Pentru rege, pentru patrie — și pentru femei! Bine, dar fetele sînt regi?

De ce? De ce? De ce?

De ce peste tot și totdeauna această situație excepțională, privilegiată, această îngăduință — de ce, de ce? În tramvai trebuie să le cedezi locul, la masă cele mai bune bucățele trebuie să li se ofere lor; dacă le scapă ceva din mînă, așteaptă calme și nepăsătoare, de parcă ar exista o lege naturală care să mă oblige pe mine să mă aplec. De la optsprezece ani li se sărută mîna ca unor episcopi bătrîni care și-au trăit viața în muncă și har. Pe stradă trebuie să le cedăm locul din dreapta. Bine, dar de ce? Ce fac ele, ce ne oferă ele, de ce trebuie să le respectăm? Sînt inculte, proaste, leneșe și nu muncesc nimic.

Cresc în petreceri, apoi se mărită. Din clipa aceea bărbatul munceşte în locul lor şi le întreţine. Prin simplul fapt că s-au născut, ele au obţinut acces la toate bucuriile vieţii, în timp ce noi sîntem nevoiţi să cucerim cu sudoare şi cu sînge fiecare clipă, dovedind mereu şi mereu dreptul nostru la viaţă.

Dar de ce, de ce, de ce?

La şcoală băieţii îndrugă verzi şi uscate despre o chestie ruşinoasă şi stupidă. Nu, nu! Asta e o absurditate, o tîmpenie. Nu se poate! Aici se ascunde o taină, asta e sigur. Dar ar fi o nebunie, un nonsens ca asta să fie taina. O glumă proastă, un joc de copii! Chiar vidul lui Torricelli sau elementul lui Leclanché[1] sînt lucruri mult mai interesante.

De ce? De ce?

Simt că într-o zi voi înţelege şi eu acest de ce... Mi-e frică de ziua aceea, fiindcă atunci mă voi contopi şi eu cu mulţimea cenuşie; în ziua aceea voi descoperi că şi eu sînt la fel cu ceilalţi, cu cei pe care-i întîlnesc pe stradă. În ziua aceea voi uita de clasă, de elementul Leclanché, de colecţia de plante, în ziua aceea voi uita şi de mine însumi...

JURNAL

5 sept.

An nou, jurnal nou, viaţă nouă... Azi a fost prima zi de şcoală. Diriginte: adică Poliţistul, Lenkei, dar încă nu e sigur. Belferii, în linii generale, cei

---

[1] *Georges Leclanché* (1839—1882), inginer francez, inventatorul pilei care-i poartă numele.

vechi; ce-o mai fi, vom vedea. Deocamdată stau în banca a treia. Tîmpitul de Benkö m-a invitat să intru în cerc. Ce-s nebun?

Am luat hotărîrea ca de-acum să descriu exact tot ce se întîmplă. Aseară am fost la tanti Angi; nu le-au adus petrol; plictiseală generală. Soarele răsare la ora 6 și 15 minute, apune la 17 și 45. Dejun: supă de carne, rasol, mîncare de dovlecei. În clipa asta mă aflu în camera dinspre stradă, sub lampă și scriu.

31 sept.

Azi a fost ședința de constituire a cercului literar. Președinte: Mautner, vicepreședinte: Galléri; secretar: Székely dintr-a opta. Econom: Várnai. Eu am fost ales în conducere, cu șase voturi, ca membru al comitetului. Se organizează un concurs de poezii, referate, recitări și lucrări de matematică. Sînt singurul elev dintr-a cincea ales membru în comitet și sînt supleant în comitetul de critică. Dejun: ciorbă de ciuperci, chifteluțe, budincă de orez. Fost săptămîna trecută Muzeu Comercial. Sîmbătă Urania[1], apoi duminică; luni n-avem școală decît pînă la douășpe.

6 octombrie

Ziua martirilor de la Arad[2]; școală ioc; serbare: chiul. În drum spre casă m-am întîlnit cu Gárdos, care mi-a spus că n-a fost mai nimic, a vorbit întîi directorul, apoi Földessy despre martiri. Sebök a recitat o poezie, dar băieții chicoteau și el s-a încurcat. Ni s-a spus că vor fi schimbări în orar:

---

[1] Nume de cinematograf din Budapesta.

[2] Ziua de 24 septembrie/6 octombrie 1849 cînd la Arad au fost executați prin împușcare sau spînzurătoare 13 generali, comandanți ai oștirii revoluționare maghiare.

marțea, de la nouă la zece, vom avea istorie în loc de fizică. Gerö pleacă de la școală. După amiază cumpărături: o culoare sepia, un compas și gumă — rest: cinzeci și șapte; am făcut desenul la descriptivă, a fost foarte frumos, dar pînă la urmă l-am pătat cu tuș, abia am reușit să rad pata. M-am hotărît ca de-acum înainte să am mereu la mine busola. Acum sînt în camera dinspre stradă, dar în fața comodei, căci masa e plină de rufe proaspăt spălate. Cinăm curînd; la prînz am avut plăcintă cu mac.

2 noiembrie

M-am hotărît ca de acum înainte toate chestiile mai importante să le scriu cifrat. În locul fiecărei litere voi folosi litera care o precede în alfabet. Zvh zl redbkhs-n zk ehvnbz[1]. Sau, eventual, voi scrie cuvintele invers: Timirp aled ucităt nu tnirof urtnep ălgir rad tiutlehc urtnep avectla. Azi am citit: *Saltimbancii amorului* de Jókai. Minunată carte! Cu *Copiii căpitanului Grant* am ajuns la canibali; destul de interesantă. Mîine ședință la cercul literar. Concurez la recitări, eventual mă înscriu și la referate. Azi am rîs ca nebunii; Prém s-a răstit la mine, întrebîndu-mă ce fel de prostii citesc, în timp ce el predă; i-am arătat cartea și a ieșit la iveală că era o carte scrisă de el personal. La geometrie stau bine, dar pînă la Crăciun o să-mi mai îndrept nota. La maghiară am 1/2, la temă 2/3, dar vom mai avea încă un extemporal. Sînt f.f. curios de certificat.

6 dec.

Urania. A rulat filmul *Lumea ghețurilor*, a fost foarte bine peștele-fierăstrău. Organizat aplauze în

[1] Azi am sfeclit-o la fizică.

rafale pînă ce directorul a țipat din lojă: „Acu' trimit acasă toată școala"; după fiecare tablou am imitat, împreună cu Gárdos, glasuri de animale și am strigat: „Estem prumos, estem prumos!" Ne-am prăpădit de rîs! Ne miram grozav de fiecare tablou și exclamam mereu cu voce tare: „Vai ce minunat, vai ce minunat". Conferențiarul se uita în jurul său, încîntat, parcă el le-ar fi pictat.

Am luat de la bibliotecă *Hector Servadec*, diseară am să citesc. După amiază am fost în grădina bisericii și am strîns frunze de dud pentru viermii mei de mătase; ah! da, era să uit: împăratul Chinei a fost asasinat; va fi mare revoluție. Nu se mai astîmpără chinezii ăștia!

În clipa aceasta mă aflu în camera dinspre curte; mîine nu avem școală. Am răsfoit lecția de istorie, am făcut desenul la descriptivă: răsturnarea conului pe primul plan; a fost greu de tot.

14 febr.

Azi fiindcă m-a pîrît Jakó, m-a trecut în catalog că mi-am făcut fițuică pe manșetă, deși o făcusem la germană și nu la naturale. Atîta pagubă! O să-l rog pe diriginte să mă șteargă. Azi am citit *Hamlet* de Shakespeare; e o tragedie foarte bună din condeiul marelui poet britanic. Azi toată ziua am fost foarte trist; n-am avut chef nici măcar să-mi hrănesc viermii. De fapt, de ce trăiește omul? „A fi sau a nu fi, aceasta-i întrebarea", cum zice Shakespeare în *Hamlet*. Mă gîndeam: ce păcat de tinerețea care trece! Niciodată nu voi mai fi atît de voios și de mulțumit ca într-a treia. Ce să-i faci! Viața nu-i chiar așa veselă!... Dar, s-o lăsăm!...

AGĂŢAT DE BARĂ

Stau agăţat de bară.

Ştiu prea bine că am muşchii prea puţin dezvoltaţi şi că pieptul mi-e plăpînd. Dar voi nu puteţi şti ce se ascunde în inima mea. Nici eu nu ştiu, bănuiesc doar, vag. Uneori, cînd tricoul de gimnastică mă învăluie uşor şi picioarele îmi saltă sprintene în tenişi prin rumeguşul sălii de gimnastică, mă gîndesc înfiorat la asta. E adevărat că Wlach ridică greutăţi de cincizeci de kilograme, iar la bară Bányai Milos execută cu uşurinţă marele „salto mortale". Dar în ei — nu-i aşa? lucrează forţe brute, instincte amorfe, în timp ce în mine acţionează Voinţa. Bányai e incapabil să înţeleagă conjugarea verbului „*savoir*", iar lui Wlach eu i-am făcut lucrarea la algebră. Fiindcă eu sînt altfel de om. Eu înţeleg ştiinţele, deşi, deocamdată la paralele nu pot sta pe umeri. Dar ce o să se întîmple dacă prind mişcarea şi reuşesc totuşi? În cazul acesta pe scena lumii va apare o fiinţă miraculoasă, un om fenomenal, faţă de care eroii lui Jókai vor fi nişte oameni de duzină. Închipuiţi-vă că într-o bună zi apare în ziare următoarea informaţie: „Un spectacol uluitor şi fantastic a uimit publicul spectator adunat ieri în sala «Vigado». Un tînăr, pînă acum complet necunoscut (aici urmează numele meu), a apărut pe scenă, şi în cadrul unei conferinţe rostite într-o perfectă limbă franceză — intitulată «Sensul vieţii în ecuaţii de gradul doi» — a dezlegat taina universului pe care pînă acum zadarnic s-au străduit s-o rezolve atîtea strălucite inteligenţe. Toate acestea cu o atît de desăvîrşită artă a interpretării, încît artiştii de celebritate mondială, care au fost prezenţi, s-au înghesuit entu-

ziasmați spre scenă ca să poată strînge mîna genialului tînăr, în vîrstă de numai șaisprezece ani... Tînărul zîmbi modest și liniștit, dar deodată făcu o mișcare neașteptată: sări pe masă și luă poziția «bolta în mîini». Îndată după aceea făcu trei salturi mortale, peste capetele uluite ale publicului, după care se prinse de bara întinsă deasupra capului său, executînd o serie de balansări amețitoare, ca apoi să sară pe soba ce se afla la nouă metri distanță, de unde, în poziția de «pe brațe stînd» își continuă calm și într-o manieră cuceritoare expunerea începută, rezolvînd definitiv spinoasa problemă..."

Stau agățat de bară.

Voi vă mirați, desigur, fiindcă nu vă puteți imagina că poate exista un om care să fie la fel de perfect în toate. Sînteți bătrîni și conservatori, credeți că și de acum înainte lumea va fi la fel cu cea de ieri, dar uitați că o dată și o dată o să vină și ziua bacalaureatului. Voi, de exemplu, nu sînteți în stare să vă închipuiți că ar putea exista un prim-ministru (modestia mă împiedică să vă fac să-i bănuiți numele), care într-o bună zi, după ce, pe un ton calm și impasibil, va aduce la cunoștință Parlamentului că prin cîteva operațiuni diplomatice bine chibzuite (despre care el, nefiind omul discursurilor, nu a vrut să vorbească pînă atunci) a reușit să anexeze Ungariei Anglia, ca simplă colonie, fapt pe care, iată, îl comunică Onoratei Adunări, zic, după ce a expus toate acestea pe un ton rece și indiferent, fără a se sinchisi de ovațiile delirante ale deputaților care vor să-l poarte pe umeri, luînd poziție de luptător, cu o figură pînă atunci necunoscută de jiu-jitsu, executată amețitor de repede, îl pune la pămînt pe australianul campion mondial de lupte greco-romane pe care

opoziția engleză l-a ascuns în mod perfid în interiorul tribunei cu misiunea de a asasina pe cel mai mare om al Europei. Voi nu vă puteți închipui că e posibil ca cineva, în calitate de prim Academician, înainte de masă să țină cursuri pentru profesorii universitari, iar după-masă să cîștige titlul de campion mondial la înotul pe spate, la gimnastica pe trapez, precum și, eventual și în subsidiar, la săritura cu prăjina, pentru ca apoi, seara, să se încline în fața publicului extaziat al Teatrului Național care aplaudă furtunos cea de-a 500-a reprezentație a dramei sale.

Acest tînăr extraordinar care a inventat avionul pentru zborul în lună — și care și-ar putea cîștiga pîinea de toate zilele cu jocul de oină, în care e un adevărat virtuos! — bărbatul acesta excepțional marchează uneori, cu o elegantă nepăsare, cîte treizeci de goluri la poarta Eftece sau Meace[1], echipe care nici reunite nu-l pot învinge, deși el le înfruntă singur-singurel!

Stau agățat de bară.

Ei, da, da, deocamdată, firește, trebuie să mă mai antrenez puțin. Sufletul e gata, dar trupul e încă fără putere, iar aparatele au fost inventate de niște oameni foarte șireți. Prăjina e lucioasă, îți lunecă mîna pe ea, și pe baza unor atente observațiuni pot să afirm că e mult mai greu să te cațeri pe partea ei de sus decît pe cea de jos, deși spectatorul superficial ar putea să creadă că este egal de groasă și de lucioasă peste tot. Apoi, porcul de Bauer se repede mereu la prăjina mai subțire, și mi-o lasă mie pe cea groasă. După patru-cinci opintiri ai o concepție de viață cu totul alta decît aceea de

[1] F.T.C. și M.A.C., cele mai cunoscute echipe de fotbal maghiare înainte de primul război mondial (n. tr.).

pe pămînt. Îmi dau seama dintr-o dată că ar fi o copilărie să consider drept nenorocire faptul că Bauer ajunge mai repede ca mine la vîrful prăjinii. Lucrurile nu trebuiesc făcute în pripă. Vedeți, există oameni pripiți și nechibzuiți, care la săritura în înălțime se opintesc, își iau avînt mare, bat cu piciorul în trambulină, se aruncă în sus, dar foarte adeseori doboară ștacheta. Eu nu mă amăgesc cu speranțe deșarte. La început — Doamne, tinerețea e înflăcărată — privesc și eu cu încredere viitorul, măsor cu ochi de vultur distanțele și înălțimea ștachetei, mă apropii cu pași mărunți, îmi iau avînt și mă și văd zburînd, iar apoi planînd deasupra ștachetei... În ultimul moment, însă, exact în fața ștachetei, mă cuprinde o resemnare filozofică. Ce prostie — îmi zic, și modest ca o micșunea, cu capul plecat, trec pur și simplu pe sub ea, cu aerul unui om calm și resemnat căruia nici prin gînd nu i-a trecut să execute cine știe ce salturi, și care n-a vrut decît să facă o scurtă plimbare...

Stau agățat de bară.

În fond, dacă stai și te gîndești, totul nu-i decît o prostie, o mare tîmpenie, al cărei unic rost pare a fi acela de a nu lăsa pe cît posibil nici o parte a corpului omenesc în locul unde a așezat-o Dumnezeu, ci de a o face să ia niște poziții la care niciodată nu s-a gîndit. Picioarele mi se bălăbănesc în aer, genunchii mi se îndoaie, încheietura mîinii nu mă mai ascultă, părul zbîrlit îmi cade în ochi, sîngele mi se urcă la cap — podelele se suie spre tavan, iar pereții mi se cocoțează în vîrful capului. Și în timp ce mă aflu în această poziție imposibilă și respingătoare, sforțîndu-mă cu limba scoasă să-mi mențin echilibrul, și făcînd încercări disperate să-mi trec burta dincolo de bara de fier, în

cea mai deplină nesiguranţă şi neavînd nici cea mai palidă idee dacă mă apropii de pămînt sau de cerul înstelat... colo jos, un bărbat cu mutra sălbatică răcneşte tot timpul: Suge!... Suge!...[1] El răcneşte mereu, dar creierul scăldat parcă în sînge nu are decît o vagă bănuială despre semnificaţia cuvîntului pe care-l rosteşte. Ştiu că ceva trebuie încordat, ceva trebuie îndoit, ceva trebuie îndreptat; dar ce anume, picior, şale, spate, burtă, nu mai ştiu, după cum nu ştiu nici unde se află toate aceste părţi ale corpului, şi cum aş putea şti, în poziţia în care mă aflu? Deodată încep să dau din picioare — înainte sau înapoi, indiferent — îmi deschid gura, îmi închid ochii şi, plin de scîrbă şi de deznădejde, îmi desprind mîna de pe bară... Spatele mi se izbeşte bufnind de salteaua groasă. Slavă Domnului! De-acum puteţi să rîdeţi. Ducă-se dracului şi festivalul de gimnastică şi concursul şi premiul întîi!

Să-l cîştige ... o maimuţă.

AM PREZIDAT EXAMENUL

Cu alte cuvinte încep să mă impun în faţa lui Gabi

La şcoala din strada Vály examenul de sfîrşit de an al clasei a patra primară a avut loc ieri. Gabi, pentru care această zi este o îndoită sărbătoare, fiindcă îşi ia rămas bun nu numai de la clasa a patra, ci şi de la întreaga lui viaţă de elev din

[1] Aluzie la comanda uzuală în gimnastică: „Suge burta"! (n. tr.).

cursul primar — la toamnă devine licean — încearcă prin cîteva lămuriri binevoitoare, părintești, să mă facă să pricep despre ce e vorba.

— Da' de unde, tăticule — clatină din cap cu indulgență — certificatul nu-l primim astăzi, ci abia la serbarea de sfîrșit de an.

— Și nu-l arată nici părinților?

— Vai de mine, cum să-l arate? Nu-l arată nimănui. Domnul învățător i-a spus lui Dudás că nici Dumnezeu din cer nu-și poate vîrî nasul în ele, înainte de a se distribui.

Mă simt jignit.

— Hai să pariem că mie o să mi-l arate.

Gabi se uită la mine pieziș și privirea lui politicoasă dar hotărîtă, exprimă o dojană compătimitoare: prea te crezi, amice! Nu i-l arată nici lui papa Dudás, deși e măcelar...

Ei bine, o să vedem! Băiatul a avut dreptate într-o privință: pînă-n ziua de azi școala mă intimida puțin și pe mine. În instrucțiunile pe care le cuprinde carnetul școlar, se vorbește precis atît despre elevi cît și despre părinți. Elevul este elev, părinții sînt părinți. Elevul e obligat să facă cutare și cutare lucru — glăsuiește carnetul, iar părinții sau tutorii vor face cutare și cutare. Se vorbește cu bunăvoință, dar sever, despre obligațiunile părinților și atitudinea lor față de școală. Cînd le citesc, am sentimentul ciudat, în parte neliniștitor, în parte satisfăcător că și eu, părintele, aparțin de fapt școlii, că stau sub autoritatea ei, că sînt obligat să-mi îndeplinesc datoria de părinte, dar atît, restul să-l las în seama ei. Elevul își petrece vremea la școală și învață — părinții își petrec vremea acasă și... va să zică...

Oricît aș întoarce-o și pe față și pe dos, adevărul e că nu-mi pot ascunde timiditatea; dar ceea ce e

şi mai rău, e că Gabi ştie acest lucru şi găseşte că e foarte natural. Găseşte că e firesc să mă adresez portarului — abia stăpînindu-mi tracul şi scoţîndu-mi pălăria — în felul următor: „Pardon, daţi-mi voie, vă rog, clasa a patra e în partea asta?" Gabi nu ştie că pe portarul îmbrăcat în fireturi de la Preşedenţia Consiliului de Miniştri l-aş fi luat de sus tratîndu-l cu un „Ia ascultă, amice!" Gabi ştie că, din punctul de vedere al şcolii, nu există nici o deosebire esenţială între părinţi şi elevi şi că e firesc ca şi eu să trec stîngaci şi în vîrful picioarelor prin faţa uşilor închise ale claselor, de unde se strecoară un zumzet caracteristic. Ba, mă şi dăscăleşte:

— Sst, tăticule, aici trebuie să vorbeşti mai încet.

În clasa a patra domneşte o atmosferă de sărbătoare. Pe mese, buchete de flori, copiii, îmbrăcaţi în alb, stau cuminţi la locurile lor, vorbind în şoaptă. Domnul învăţător încă n-a intrat. Cîţiva părinţi s-au aşezat pe scaunele rînduite de-a lungul pereţilor. Stau acolo liniştiţi şi smeriţi. Copiii mă măsoară din ochi şi stabilesc că ţin de Gabi, ca părinte sau tutore, şi astfel locul meu e lîngă uşă. Gabi înaintează spre bănci, degajat şi familiar. Eu rămîn, stingher, în uşă, ca un valet care şi-a condus stăpînul la club. Gabi e înconjurat de ceilalţi şi dintr-o dată se înviorează. Mă uit mirat la el cît de degajat vorbeşte cu colegii lui şi-l invidiez văzînd cît de familiar este primit de ei. Aş vrea să le pot vorbi şi eu aşa cum le vorbeşte Gabi: intim şi degajat, dar simt că m-aş intimida, m-aş tulbura, iar ei ar deveni rigizi şi mi-ar răspunde politicos şi rece. Ce să-i faci! Aici e clasa elevilor dintr-a patra, iar eu fac parte din clasa părinţilor dintr-a patra... Nu există acţiune revoluţionară în stare să curme această deosebire de clasă!...

Încep să mă simt pur și simplu stingher ca un orfan. Mă apropii de Gabi, care stă de vorbă cu doi băieți, rîzînd încet. Îi vorbesc pe șoptite, el se întoarce spre mine, devine serios și îmi răspunde tot în șoaptă.

— Ascultă, Gabi — îi spun, sforțîndu-mă să mă arăt indiferent — unde poate fi la ora asta învățătorul? M-aș duce să-i vorbesc.

— Nu se poate, tăticule. Părinții n-au voie să intre în cancelarie. Vine el îndată.

Băiatul meu își drege glasul, iar eu mă dau la o parte. Elevii se uită la mine cu severitate.

Dar iată-l și pe învățător. Intră grăbit. Rumoare în sală. Toată lumea se ridică în picioare. Speriat, fac și eu la fel.

— Stați jos!

Urmează rugăciunea. După rugăciune e rîndul domnului învățător să-și dreagă glasul, apoi își rotește ochii prin sală. Mă observă, îmi face semn din cap, amabil și binevoitor. Îi răspund zîmbind, apoi mă surprind uitîndu-mă la Gabi, să văd dacă a observat în ce relații bune sînt cu domnul învățător. Încep să-mi redobîndesc încrederea în mine însumi.

Elevii socotesc:

— Opt plus patru... rămîne...

— Gabi, continuă!

Gabi iese sprinten la tablă. Îi urmăresc atent și agitat fiecare mișcare: cum pune mîna pe cretă, cum își încruntă sprîncenele din cauza atenției încordate, cum stă cu brațul întins și cu creta în mînă, ca un scrimer care trebuie să-și măsoare puterile cu marele adversar ce i se înfățișează sub forma unui pătrat, cu marea Problemă.

Mie însă nu-mi aruncă nici o singură privire. Dar acum intervine un eveniment neașteptat. Ușa

clasei se deschide încet şi intră directorul. Urmăreşte cîteva clipe scena, apoi se uită în dreapta, în stînga, mă recunoaşte şi se apropie de mine.

— Am avea o rugăminte. Nu avem cine să ne prezideze examenul... şi de vreme ce sînteţi aici... să onoraţi şcoala... etc... etc... adică să ocup scaunul prezidenţial.

Simt că roşesc tot. Dar aici trebuie să intercalez ceva ce aş vrea să cuprindă, pe de o parte, toată gratitudinea mea şi mulţumirile mele cavalereşti faţă de excelentul director al şcolii din strada Vály pentru onoarea pe care mi-a făcut-o, iar pe de altă parte o explicaţie şi o justificare faţă de puţin numeroşii mei aderenţi. Ştiu foarte bine că nu sînt o autoritate nici în materie de învăţămînt şi nici în alte materii şi deci nu am ce căuta în scaunul prezidenţial. Dar dacă vă declar că invitat să ocup scaunul de preşedinte al Republicii, aş declina această invitaţie nu din modestie, veţi înţelege — poate — motivele pentru care mi-a fost imposibil să refuz această invitaţie, oricît ar fi protestat sentimentul meu de pudoare şi de modestie. Trebuia neapărat să aflu, să văd cu ochii mei ce va zice Gabi cînd mă va vedea în scaunul prezidenţial, în societatea Învăţătorului, ba chiar a Directorului?! Aşa se punea chestiunea! Simţeam nevoia să-i demonstrez că în clasa mea, în clasa a patra a Şcolii Vieţii, sînt şi eu cineva, sînt şi eu cît este el în clasa lui. Iertaţi-mă, vă rog.

Mă îndrept prudent spre catedră. Gabi continuă să răspundă, nu mă observă. Abia după ce s-a întors la loc şi şi-a ridicat ochii, rămîne încremenit văzîndu-mă acolo, în faţa mesei, degajat şi distins.

Dar mi-am făcut socoteala greşit.

Cîtă vreme răspund elevii, totul merge strună. Dau din cap aprobativ sau dezaprob clătinînd din cap. La examenul de geografie admir, în taină, discreția diplomatică, istețimea fără pereche cu care pedagogia rezolvă tristele probleme istorico-geografice și de drept constituțional ale sărmanei Ungarii... Sînt gata-gata să cred că totul se va sfîrși cu bine, că voi iscăli procesul-verbal, și astfel voi avea ocazia să arunc o privire în catalogul clasei, care zace în fața mea.

În clipa aceasta — nu mai sînt decît cinci minute pînă se isprăvește examenul — directorul se apropie de mine și îmi șoptește ceva la ureche, un amănunt de care uitasem cu desăvîrșire; să fiu bun să rostesc la sfîrșitul serbării cîteva cuvinte școlarilor, în chip de adio.

Paff!

Adineaori roșisem, acum am îngălbenit. La așa ceva nu mă așteptam. Nu mă așteptam? Să fim sinceri: „nu eram pregătit!" E momentul să fac o altă digresiune, adresîndu-mă de data aceasta celor care apreciază cît de cît talentul meu oratoric. Dacă m-ar fi chemat excelența-sa Bethlen István[1] în persoană și mi-ar fi spus: „Uite ce-i, am puțină treabă... fii bun și fă dumneata în fața Parlamentului o dare de seamă despre călătoria mea la Londra", nu aș fi ezitat nici un moment, decît, cel mult, pentru a reflecta dacă o astfel de sarcină este compatibilă cu convingerile mele politice, dar nicidecum pentru a mă întreba dacă din punct de

[1] *Bethlen István* (1874—1946), grof, politician reacționar, jucînd un rol important în politica țării în perioada regimului Horthy. Unul dintre organizatorii forțelor contrarevoluționare împotriva puterii sovietice din Ungaria (1919). A dus o politică de apropiere a Ungariei de Germania hitleristă.

vedere oratoric sînt sau nu la înălţimea acestei sarcini. Acum însă era cu totul altceva. Vă rog să mă înţelgeţi: trebuia să vorbesc (acum imediat) peste cinci minute. Să vorbesc? Nu, trebuia să răspund! Să răspund faţă de Gabi, căruia îi explicasem de atîtea ori că atunci cînd îţi vine rîndul trebuie să răspunzi frumos, cu demnitate şi curaj.

Niciodată nu am făcut eforturi intelectuale mai mari ca în aceste cinci minute. Ce să vorbesc, Doamne Dumnezeule? Fluvii de teze din psihologia copilului îmi trec vîjîind prin minte, crîmpeie din principii pedagogice îmi zbîrnîie în urechi şi nu mai ştiu unde mi-e capul. Patria... datoria... recunoştinţa... cetăţeni bravi... societatea... exemple vii... torţe fîlfîitoare... Kossuth Lajos... Winetou... hărnicie şi stăruinţă... roadele muncii... viitor de aur... praştie.

Fruntea mi-e îmbrobonită de sudori reci. Se face linişte, examenul s-a sfîrşit. Directorul se uită la mine compătimitor. Mă înclin.

— Dragi copii!

Atenţie încordată. Gabi se uită la mine cu ochi mari.

— Dragi copii! Am fost şi eu cîndva elev în clasa a patra primară... deşi acum sînt om în vîrstă, cum vă puteţi da seama uitîndu-vă la barba mare şi căruntă pe care o port...

Cîţiva rîd. Mă opresc speriat. Ei, fireşte că rîd, de vreme ce n-am nici urmă de barbă. Îmi pierd cumpătul.

— Cînd se isprăvea examenul, nu aveam decît o singură dorinţă: ca nenea acela care ne vorbea la catedră să-şi încheie cît mai repede cuvîntarea, ca să putem pleca acasă... Aşadar la revedere, dragii mei!...

În drum spre casă Gabi se mîndrește că Dudás i-a spus cu admirație:

— A vorbit tatăl tău...

I-a comunicat acest lucru lui Gabi, pentru eventualitatea că acesta n-ar fi băgat de seamă.

Dar pe urmă Dudás i-a strîns mîna bărbătește iar eu simt că încep să mă impun în fața lui Gabi,

LA NEUROLOG

Priveam îngîndurat, în gol. Deodată exclam:

— Îmi place ciorba de fasole galbenă.

Prietenul meu, care în ultimul timp se ocupă de psihanaliza lui Freud, mă săgetează cu privirea.

— De ce-mi spui că-ți place ciorba de fasole galbenă?

— Fiindcă-mi place, îi răspund cu sinceritate.

— Hm. La vîrsta de șase ani n-ai avut cumva legături de dragoste cu o femeie cu păr albastru?

— Nu-mi aduc aminte. De ce?

— Fiindcă albastrul și galbenul sînt culori complimentare. Asta-i cea mai mare cucerire a psihanalizei că omul nu vorbește nimic fără o cauză oarecare. Orice declarație e o manifestare involuntară a unui sadism sau mazochism ascuns; toate manifestările noastre au cauze sexuale și origina tuturor este reductibilă la amintirile copilăriei. Da, în copilărie ai avut, desigur, raporturi cu o femeie cu păr albastru, de aceea îți place ciorba de fasole galbenă!

— Se poate, dar nu-mi amintesc.

— În schimb îmi amintesc eu. Nervii tăi sînt distruşi. Sadismul, instinctul cruzimii îşi cere dreptul să se manifeste. Mărturiseşte-mi, vrei să ucizi ciorba de fasole galbenă?

— Eu?

— Da. Tu vrei să loveşti, vrei să baţi ciorba de fasole galbenă fiindcă ai fost îndrăgostit de o femeie cu părul albastru pe care n-ai putut-o bate. Tu vrei s-o ucizi, nervii tăi sînt complet distruşi! Să te duci imediat la neurologul Berenczy, să-ţi facă analizele. Eşti un om sfîrşit.

Am alergat, cuprins de groază, la neurologul Berenczy. M-a primit în cabinet. Cînd i-am trecut pragul mi-a zîmbit amar.

— De ce te grăbeşti? mi-a spus. Ai dori, nu-i aşa, să se prăbuşească uşa şi să mă strivească sub ea?

— Iertaţi-mă... la asta ... zău că nu m-am...

— Ţine minte, tinere, că acţiunile şi gîndurile noastre nu pot fi dirijate decît de două instincte: de instinctul cruzimilor sexuale şi de instinctul umilinţei sexuale. Resortul tainic al tuturor manifestărilor noastre se reduce la aceste două instincte: sadismul, respectiv mazochismul. Dar, de fapt, dumneata ce doreşti?

— Îmi place ciorba de fasole galbenă, i-am mărturisit îngrozit, în timp ce prin şira spinării îmi trecea un fior rece.

— Am bănuit, zise cu adînc dispreţ neurologul. Ei, dar ia loc, o să vedem de-ndată ce putem face pentru dumneata.

M-am aşezat şi în clipa aceea mi-a trecut durerea de dinţi care mă chinuise venind acolo. Neurologul a luat loc în faţa mea.

— Aşadar, îţi place ciorba de fasole galbenă? zise el. Îţi dai dumneata seama ce însemnătate are faptul că-ţi place fasolea galbenă?

— Vă rog... îi spusei, gata-gata să izbucnesc în plîns; mie îmi place foarte mult ciorba de fasole galbenă... dar cînd n-o am, pot să renunţ la ea...

— Gura!... se răsti la mine medicul neurolog. Te aranjez eu! Dumitale îţi place deci ciorba de fasole galbenă! Nervii dumitale sînt distruşi. Dumneata eşti un sadic. Vrei să te dedai la brutalităţi, vrei să omori pe toată lumea, vrei să tai, să spinteci, să-njunghii... ai fost îndrăgostit de bunica dumitale, ai vrut să-i tai capul, dar bineînţeles, despre asta dumneata nu ştii nimic. Ce ai visat azi-noapte?

— Am visat că am primit de la Fuksz douăzeci de coroane, îi răspunsei, clănţănind din dinţi.

— Gura! ţipă şi mai tare neurologul. Visul dumitale înseamnă, deşi nu-ţi dai seama, că eşti îndrăgostit de acest Fuksz, că-ţi plac banii şi că ai dori ca Fuksz că cadă de pe Bastionul Pescarilor[1] şi să-şi frîngă gîtul. Dumneata eşti un sadic incorigibil. Un Nero înăscut! Un adevărat Caligula! Dar, las' că te aranjez eu, ticălosule!

— Ce trebuie să fac? îl întreb sfios, gata să plîng.

— Sadismul dumitale nemărginit trebuie să fie înfruntat de un sadism mai puternic, care să învingă acest instinct şi să trezească în dumneata înclinaţii mazochiste. Dumneata vrei să dai dispoziţii, să domini, să stăpîneşti; asta-i mortala dumitale maladie de nervi! Dar las' că te vindec eu de ea! O să te expun unor influenţe sadiste. Înţelegi?

— Înţeleg, îi răspund, ghemuindu-mă pe scaun.

— Ei! făcu el, ridicîndu-se şi uitîndu-se la mine cu nişte priviri fioroase.

[1] Cel mai înalt turn al cetăţii Buda, din capitala Ungariei (n. tr.).

— Vai, vai! — am început să mă vait.

— Gura! ţipă el. Sadic netrebnic ce eşti. Să te ridici imediat în picioare, că de nu, te împuşc!!

M-am ridicat.

— Aşa. Iar acum vîră-ţi mîna în buzunar. Ai înţeles? Că de nu, îţi trag nişte palme de te duci de-a berbeleacul pe scări!

Mi-am vîrît mîna în buzunar.

— Aşa. Scoate imediat cincizeci de coroane şi dă-mi-le. Ei, ce facem? Acum, imediat! O să-ţi zdrobesc eu sadismul ăsta ticălos! O să te vindec de sadism, n-avea nici o grijă! Ei, ce facem?

Şi îşi ridică mîna, gata să mă lovească.

I-am întins, tremurînd, cele cincizeci de coroane.

M-a apucat de guler şi mi-a dat brînci pe scări în jos. Ajuns la parter m-am uitat înapoi mirat.

Stătea lîngă balustradă şi zîmbea.

— Merge bine, îmi spuse; sub binefăcătoarea influenţă contrarie a sadismului, mazochismul dumitale începe să evolueze satisfăcător. În cîteva ceasuri te vei vindeca de-a binelea. Salutările mele. Te aştept cu plăcere şi altădată!

ŞIRETURILE

V-o spun şi pe asta, aşa, pur şi simplu. Am să povestesc, adică, ce păţesc eu în fiecare dimineaţă cu şireturile. Ştiu foarte bine că asemenea lucruri e cu neputinţă să li se întîmple altora, oamenilor obişnuiţi, aşa că ei nici nu pot înţelege chestia asta, totuşi eu, iată, vă povestesc, ce păţesc în fiecare dimineaţă cu şireturile.

Îmi cumpăr şireturi în mod regulat, şi le port timp de o săptămînă. Le petrec prin găurile pantofilor, le închei şi le înnod frumuşel capetele cu fundă.

Peste o săptămînă, mica şi ascuţita bucăţică de metal de la capetele şireturilor, care are menirea să-l ajute pe om să le petreacă prin găuri, da, acea mică bucăţică de metal se rupe tocmai dimineaţa.

— Ei! Am să-mi cumpăr alte şireturi, îmi spun, nervos. Proaste mai sînt şireturile!

Ce să fac? Ud cu salivă capătul rupt al şiretului, îl răsucesc, apoi îl petrec prin găuri.

A doua zi, cînd apuc şiretul, simt că se întinde într-un mod foarte suspect.

— A naibii de treabă, trebuie să-mi cumpăr neapărat şireturi, îmi spun. Şi trag. Capătul şiretului se rupe brusc. Rămîn cu el în mînă.

În felul acesta nu mai pot să-i fac nod cu fundă: un capăt este cu şapte centimetri mai scurt decît celălalt. N-are a face, îmi spun, fiindcă o să-mi cumpăr alte şireturi, aşa că rezolv problema cum pot. Capătul mai lung al şiretului îl destind pînă jos, îl trag spre capătul mai scurt, pe care, în felul acesta, pot să-l întind. Dar n-am procedat bine: iată, acum s-a lungit cu cinci centimetri celălalt capăt, şi iar nu le pot lega în fundă. Mă lupt cu capetele o jumătate de ceas. Simt împotriva şireturilor o ură intensivă; bine, îmi spun cu îndîrjire sălbatică, n-o să le mai leg în fundă şi fac un nod, un nod dublu. Pînă diseară, cînd voi avea şireturi noi o să fie bine şi aşa.

Seara e imposibil să desfac nodul, care s-a strîns şi s-a întărit. Naiba să te ia! După o oarecare ezitare îmi vîr arătătorul sub şiret şi astfel şiretul înno-

dat, care acum e ca un laţ, se întinde. Cu o mişcare îndemînatică şi graţioasă îl desprind din copca de sus. Astfel s-a slăbit toată legătura. O adîncă şi puternică senzaţie de plăcere se revarsă în întreaga mea fiinţă. Acum, uşor şi comod, voi putea desface şiretul de pe celelalte copci, şi pantoful va ieşi din picior.

A doua zi, şiretul în formă de laţ, atîrnă de pantof. Rămîn puţin uimit. Ce mă fac acum? Deodată îmi trece prin minte, ca o revelaţie, că dacă seara am reuşit să desprind şiretul din copci aşa cum l-am desprins, acum pot să fac aceeaşi operaţie invers. O să trec laţul şiretului rînd pe rînd, prin fiecare copcă, iar pe urmă o să trag cu putere de el; după o oarecare sforţare o să-i pot petrece capătul şi peste copca de sus. Am răsuflat uşurat. Minunată soluţie! De ce — în definitiv — din capul locului nu se fabrică şireturi în felul acesta, ar fi mai comode şi n-ar trebui să le legi în fundă. În mod vag şi fugitiv mă gîndesc la oficiul de brevete... Dar azi, oricum, îmi voi cumpăra şireturi.

Jocul pe viaţă şi pe moarte durează de zile întregi. Dimineţile duc lupte glorioase; laţul, în cele din urmă, intră în copca de sus. Dar se face toamnă, frunzele cad, şi dimineţile mă îngrozesc; încă din pat am presentimente triste, cînd deodată, brusc îmi amintesc de şireturi. Şireturile s-au întins, nu mai e nevoie să fac eforturi ca să intre peste copca de sus, în schimb, uneori, se desfac singure. Mă înfurii, le întind cu putere, ca să le fac un nod. O mică pocnitură: şiretul se rupe.

Contemplu dezastrul cu ochi sticloşi şi tremurînd. Ce se va întîmpla acum? Multă sofisticărie

nu mai are rost. Îmi aduc aminte de Dollinger, care m-a invitat o dată să asist la o intervenție chirurgicală: a deschis abdomenul și abia atunci și-a dat seama că trebuiesc extirpate toate intestinele care erau cangrenate. Ce era să facă? Rana era deschisă, trebuia intervenit, trebuia să încerce imposibilul și încă în cîteva minute. Deodată, brusc, a extirpat totul și, nerămînînd nimic din stomac, cu o mişcare îndrăzneață a cusut esofagul direct de capătul intestinului. Şi operația a reușit!

Încep să lucrez cu febrilitate; mi se usucă gîtlejul, gîfîi în mod sălbatec. Smulg tot șiretul. Rup smocurile și nodurile. Am rămas în mînă cu o bucățică de şiret de vreo cincisprezece centimetri. Creierul îmi lucrează cu rapiditate de fulger. În momentul hotărîtor numai geniile văd și simt cu atîta claritate! Bucata asta de şiret o petrec pe după cele trei copci superioare. Înnod capetele. Astăzi precis îmi cumpăr şireturi!

Zile întregi umblu cu acest capăt de şiret la gheată. Seara o smulg de pe copca de sus şi dimineața o pun la loc. Încetul cu încetul mă obişnuiesc. La amiază o să-mi cumpăr șireturi. N-are a face.

Într-o bună zi, în plină stradă, limba pantofului iese de sub legătură, dar eu nu observ nimic. Gheata îşi scoate limba batjocoritor. Calc pe ea. Mă împiedic şi cad. Un tramvai trece peste mine.

Acum, într-adevăr, nu mai sînt nevoit să-mi cumpăr șireturi.

MI SE DĂ O TEMĂ

Domnul care șade în această clipă alături de mine a luat loc la masa mea acum cinci minute, spunîndu-mi:

— Sper că nu vă deranjez?

— O! Nicidecum, i-am răspuns strident dar în surdină și m-am aplecat deasupra filei goale în capul căreia am scris cifra „cinci", de parcă aș fi fost la cea de a cincea filă a manuscrisului. Și repede, am mai adăugat cuvîntul „deoarece".

— Dar văd că dumneavoastră lucrați...

— Ia te uită! am exclamat. Chiar așa! Dacă nu-mi atrăgeați atenția, nici n-aș fi băgat de seamă.

— Ei, atunci nu vă deranjez. Dar... ce scrieți?

— O, nimic... Nimic important. O... mică piesă de teatru. O lucrare filozofică de specialitate... despre „solitudine"... în care arăt că pentru a putea lucra ai necondiționat nevoie de solitudine... știți...

— Hehe!... Ziariștii ăștia... Dar în cazul acesta nu vă mai deranjez. Va fi o lucrare mai amplă?

— De loc!... O lucrare cu totul succintă...

— Scrieți-o, scrieți-o, doar sînteți scriitor...

— Dacă-mi dați voie...

— Firește că vă dau voie... Știți, se scriu fel de fel de lucruri... dar eu, de ani de zile nu mai citesc nimic. Nu face... Un om ca mine... care a înconjurat pămîntul de două ori... Dragă domnule, ocolul, în sine, e un roman întreg, crede-mă, e un roman întreg... Dacă ți-aș povesti dumitale tot ce am pătimit eu, atunci dumneata...

— Iertați-mă, îl întrerup cu modestie, nu vă deranjează în conversație scîrțîitul peniței?

— De loc, dumneata n-ai decît să-ți vezi liniștit de treabă, nu mă deranjează. Domnule, eu am nervi

de fier... nervii mei nu se sinchisesc de aşa ceva... Ehei, tinere! Fiindcă eu nu mă ocup cu scrisul... Asta este! Despre asta să scrii o dată, domnule scriitor!

— O, sînteţi foarte amabil...

Mă bate pe umeri.

— Vezi, eu aş putea să-ţi dau o temă, despre care face să scrii! Dacă un scriitor ar descrie toate peripeţiile prin care am trecut, lumea ar zice: astea-s născociri! Asemenea lucruri să scrie un scriitor! Auzi, domnule scriitor, despre asta să scrii! Ei, ce zici?

Şi în timp ce-şi răsfrînge proeminent buza de jos, dă într-una din cap.

— Minunat! Ţţţţ, asta da!... mă arăt cuprins de uimire. Într-adevăr ar fi minunat. De ce nu vă apucaţi de scris?

Dă din cap dispreţuitor.

— Ştii, te rog... eu n-am nevoie de aşa ceva... Eu nu mă ocup de asemenea chestii. Naiba să le ia. Ce, să se năpustească asupra mea editorii... şi-apoi cum încerc să scriu, cum mi se pune un cîrcel la mînă... Eu mă las păgubaş, îi las pe ei... Dar într-o zi o să-ţi dau eu dumitale o temă. Şi ce mai temă! Dacă o scrii se va bate lumea pe ea! Îţi faci o casă din cîştig... Aşa ceva nu s-a mai scris....

— O! Mă îndatoraţi foarte mult, dar... de fapt, n-aş îndrăzni să vă privez...

— Ce? Dar mie nu-mi trebuie! Ce să fac eu cu ea? Ei da, într-o zi, am să ţi-o povestesc; asta să scrii, domnule scriitor! Să arăţi cum am ajuns eu în America. Ei?

— Cred că-i un subiect foarte interesant.

Îmi dă un pumn în piept.

— Interesant! Zi mai curînd: minunat. Aşa să zici!

— Ei da...
— Sau să scrii despre ce am făcut eu în America de îndată ce am ajuns acolo. Cum am curăţat zăpada... uite cu aceste două mîini ale mele... mă crezi? Da, da, cu mîinile astea am curăţat zăpada cu lopata... Despre asta să scrii...
Gesticulează pe sub nasul meu. E ciudat, dar am văzut mîini mult mai frumoase lopătînd zăpada. Nu-mi intră în cap, de ce adică mîinile lui n-ar fi potrivite pentru curăţatul zăpezii?
— Minunată temă! îi spun.
— Minunată? Te cred! Cînd ţi-oi povesti eu odată cum am lopătat zăpada la New York... n-o să mai ai nevoie niciodată de subiecte.
Mă şi văd scriind un roman în şase volume despre lopătarea zăpezii.
— E de necrezut! zic. Cîte nu i se pot întîmpla unui om!
Se uită la mine triumfător.
— Te cred! zice. Ei? Ce spui, domnule scriitor? Ştiu să dau subiecte? Cred că n-am venit degeaba la masa dumitale! Ce crezi, ştiu să ofer teme?
— Ştiţi, îi răspund cu convingere şi observ uimit că, într-adevăr, mi-a oferit una!

DUC O CARTE...

I-am făgăduit domnişoarei Mariska să-i duc cartea pe care i-o promisesem încă de săptămîna trecută. Azi dimineaţă, în sfîrşit, am împachetat-o frumos în hîrtie albă şi am legat-o chiar şi cu o sfoară; cu o sfoară fină şi subţire.

Ajung în stradă cam somnoros. Iarăşi m-am culcat tîrziu.

— Aa, vă salut în dimineaţa asta frumoasă!

— Salu... Eeee... pardon...

— Pariem că nu mă cunoşti?

Se uită la mine triumfător. Unii oameni se bucură că au o mutră atît de tîmpită, încît nimeni nu-şi mai aduce aminte de ea.

— Să pariem pe o miză mică, fiindcă dumneata ai şi cîştigat pariul.

— Sînt Póstás... Nu-ţi aminteşti?

— Ba da, îmi amintesc. Un om înalt, brunet, nu?

— Nu; sînt mai curînd scund şi mai degrabă blond. Hehehe... dar ce duci acolo, ce duci?

— Doar o carte, nimic altceva.

— O carte? Hehehe... Foarte bine.

Şi clipeşte din ochi de parcă i-aş fi spus o anecdotă picantă.

— Încotro... Încotro ţi-e drumul? Încoace?

— Către casă. Hehehe. Ei, dar ce fel de carte ai acolo? Arată-mi-o şi mie o clipă.

Îmi scoate cartea din mînă, o despachetează şi o deschide.

— Aa... Asta e?

Deschide cartea, răsfoieşte cîteva pagini. Se opreşte, apoi citeşte într-o doară un aliniat. Începe să rîdă în hohote.

— Hahaha, asta-i foarte bună! Ei da, ăştia ştiau să scrie.

Stau răbdător pe loc.

— Da, ăştia ştiau.

Trece la o altă pagină. Se pare că e bine scrisă, îi place. Se cufundă în lectură.

După cîteva minute îi vorbesc cu modestie.

— Ştiţi, îi spun, eu am treabă acum la redacţie.

— Aşteaptă; nu mă deranja.

Citește întreg capitolul. Îndoiește o foaie, își scoate creionul și face note marginale. Interesant om.

— Ei, pa! îmi spune apoi degajat.

— Pardon... cartea...

— Aa, da... Cartea. Hehehe! Ce zici, cît sînt de distrat!

Îmi rîde în față. Nu-i spun nimic, nu cred că-i recomandabil să lungesc vorba.

Împachetez cartea la loc. Acum mă duc la masă, îmi spun în sinea mea. După masă o să trec pe la cafenea. Să dau o raită.

— Servus!

— Servus.

— Unde fugi?

— Am treabă, băiețaș.

— Ei, ce duci acolo, ce duci?

— Nimic, o chestie...

— Arată-mi-o.

Îmi ia cartea din mînă. O despachetează.

— Ascultă, tu citești asemenea lucruri?

— Da' de unde. O duc cuiva.

— Cui?

— Domnișoarei Mariska.

— Dar asta cine mai e?

— Verișoara mea... Servus, mă grăbesc.

— Stai un minut!

Și începe să citească din carte. Ăsta-i un om mai serios. Citește și prefața.

— Îmi pare bine că, în sfîrșit, am avut ocazia să citesc cartea asta, îmi spune el pe la ora șase seara. De mult mi s-a vorbit de ea. Dar nu te mai rețin. Văd că te grăbești.

Mă tîrăsc pînă jos.

— Cum îți merge, ce faci pe-aici?

— Servus, mă grăbesc.

— Ce ai în pachet?
— Nimic, un paravan pentru sobă.
— Nu mai spune! Atît de mic?
— E pentru o sobă tot atît de mică. De altfel nici nu-i paravan, ci o călimară.
— Arată-mi-o.
— Nu se poate, explodează. E fragilă.
— Nu mai spune... Ești tare ciudat. De altfel mănîncă-ți-o friptă.
Cu omul ăsta nu pot să mă cert, de el depinde chestia aia.
— Poftește dragă, la dispoziție.
La unsprezece noaptea, pe jumătate mort, mă prăbușesc pe canapea. Pun cartea lîngă mine.
Două mîini îmi acoperă ochii pe la spate.
— Cucu! Cine e?
— Nu știu!
De unde aș ști, cînd mă împiedică să-mi folosesc tocmai simțul cu ajutorul căruia aș putea să-i stabilesc identitatea?
— Cucu! Hopa! Ce ai în pachet?
Răcnesc ca un leu rănit, iau cartea în mînă, o sfîșii în două și, peste cap, i-o arunc persoanei care mă întreabă.
— Poftim! Uite ce-i în pachet!
Mîinile îmi eliberează ochii. Mă întorc.
Era domnișoara Mariska.

VIAȚĂ NOUĂ

Cu prietenul meu m-am întîlnit pe la orele trei după masă. Nu-l văzusem de mult în acest local. Şedea la locul lui obișnuit... Nu scria, nu citea,

ședea doar, pur și simplu, privind în gol. Totuși nu părea nici plictisit, nici obosit.

Cînd m-am așezat lîngă el, m-a salutat scurt şi hotărît, ca un om care îşi dă foarte bine seama de importanța salutului, dar nu-i acordă decît timpul strict necesar: nici mai mult nici mai puţin decît se cuvine. Ochii lui m-au învăluit într-o privire limpede, curată și hotărîtă. Era în această privire o expresie de superioritate ce nu putea izvorî decît dintr-o profundă sinceritate şi onestitate, dintr-o conştiinţă liniştită și un suflet deschis. Pentru o clipă m-am tulburat.

— Ei... ce mai faci? l-am întrebat.

— Mulţumesc, bine, îmi răspunde prietenul meu pe un ton foarte ridicat şi hotărît. Am rămas uluit.

— Hm, pari... schimbat. Parcă eşti cu totul altul.

— Te cred, îmi răspunde el cu aceeași voce tare şi hotărîtă, cu o nuanță de ironie aproape amenințătoare. Apoi se uită drept în ochii mei, dar atît de pătrunzător, încît m-am tulburat și mi-am întors privirea în altă parte.

— Şi... cum mai trăieşti în vremea din urmă? am continuat să-l descos, cu lașitate.

De data aceasta privirea lui era de-a dreptul batjocoritoare.

— Cum mai trăiesc?... Păi, puţin altfel decît trăiţi voi, de exemplu, în vremea din urmă.

— Ce spui! Cum adică?

A ezitat o clipă, cumpănind parcă dacă mă poate lua în serios. În cele din urmă s-a aplecat puţin înainte și a izbit cu pumnul în masă. În timp ce vorbea, în ochii lui lucea o lumină stranie, triumfătoare.

— Ascultă, băiete, dacă, după atîtea nopţi pierdute, care ţi-au moleşit inteligența, mai eşti în stare să te concentrezi pentru a putea — cum să

zic! pentru a putea aprecia o expunere închegată.., ascultă și gîndește-te bine la ce vei auzi... Am să-ți spun cum trăiesc eu în ultimul timp... Sau nu; mai bine am să-ți povestesc amănunțit, de pildă, tot ce fac într-o zi.

Deci, întîi și-ntîi:

La ora opt dimineața deșteptarea. Sar din pat, mă spăl cu apă rece, mă îmbrac. Cafenea nu mai există. Se află, în schimb, pe strada mea, o lăptărie. Mic dejun modest la această lăptărie. Modest, dar sănătos și simplu, care hrănește și înviorează în același timp. S-a făcut opt și jumătate. Ești atent?

— O! Sînt numai urechi!

— E ora opt jumătate, încep deci munca. Scriu. Da, încep să scriu dis-de-dimineață, cu capul limpede, proaspăt, cu imaginația netulburată. Asta pînă la ora 11, cînd mă ridic de la birou și trec în camera de alături, unde mă așteaptă micile mele haltere. Urmează un ceas de gimnastică, sănătoasă, înviorătoare. O colaborare armonioasă între trup și suflet.

— Minunat!!

— Te cred că-i minunat. Așa se poate face ceva, nu culcîndu-te în zori de zi. Dar ascultă mai departe. Urmează prînzul. Un prînz ușor, proaspăt, înviorător, substanțial, care dezvoltă trupul și mărește elasticitatea sufletului... adică vreau să zic... dar tot aia-i. Apoi lectură — pînă la ora patru. Concentrare adîncă în biblioteca mea în curs de înfiripare: adun puteri pentru lucrul ce urmează, ca albina care adună polen.

Prietenul meu dă din mîini.

— Polen... Un moment, te rog; să iau note.

— Poftim. Așadar: de la patru la șase muncă încordată. La șase gimnastică, urmată de o gus-

tare. La șapte, plimbare în parc. La opt, o cină sănătoasă, proaspătă și înviorătoare. O cină frugală. Pe urmă o scurtă plimbare, apoi iar lectură. La ora zece intru în pat. Peste două minute dorm somnul simplu, adînc, curat și înviorător al oamenilor cărora sentimentul unei zile împlinite cu conștiința curată și în deplină sănătate le face dulce perna albă ca zăpada pe care-și pleacă spre odihnă capul!!

La fraza de încheiere glasul prietenului meu devenise de-a dreptul maiestuos. Îmi amintea de marele actor Törzs[1] din *L'Aiglon*[2] pe scena Wagram. Mă uitam la el uluit.

— Și... și... de cînd trăiești tu în felul acesta? îndrăznii să-l întreb, cu glasul tremurînd de emoție.

Prietenul meu își lăsă capul în pămînt. Lumina din ochii lui se stinse. Fața i se încreți, iar buzele îi atîrnau blegite. Privirea începu să-i șovăie. Își întoarse palmele:

— Păi... de mîine dimineață vreau să încep... Acum... abia acum o jumătate de oră mi-a venit ideea...

HAL-AND-ALA

Iată ce mi s-a întîmplat la cafenea.

Cineva s-a așezat lîngă mine. Era un tînăr modest și politicos. Am vorbit despre fel de fel de lucruri. La un moment dat conversația s-a poticnit.

---

[1] *Törzs Jenö* (1887—1946), actor dramatic maghiar, celebru interpret al repertoriului clasic și romantic.

[2] Piesă de teatru de *Edmond Rostand* (1868—1918), autor dramatic francez, jucată la noi sub titlul *Pui de vultur*.

Deodată, proaspăta mea cunoștință mi se adresează din nou:

— Vă rog să mă iertați, îmi spune el cu modestie, și dumneavoastră aveți cucinsera mera nin cu chelnerul?

— Poftim? îi răspund, aplecîndu-mă mai aproape de el, n-am înțeles!

Prevenitor, tînărul repetă:

— Am întrebat dacă și dumneavoastră aveți întotdeauna cucinsera mera nin cu chelnerul?

Am roșit. Ei, ce o fi cu urechile mele de nu aud ce-mi spune omul acesta, deși vorbește clar și răspicat?

Îi spun deci după o pauză de o clipă:

— Iertați-mă, vă rog, e un zgomot infernal în cafeneaua asta. Mi-e rușine, dar nici de data asta n-am înțeles ce mi-ați spus.

Omul meu pare încurcat. Se uită bănuitor la mine, nu cumva vreau să-mi bat joc de el? Pe urmă, puțin rușinat, repetă cu glas mai tare:

— Am vrut numai să știu dacă și în această cafenea chelnerul e cucinsera mera valadat, dacă se poate.

Ce s-a întîmplat cu mine? Îmi țiuie urechile? O clipă îmi străfulgeră prin minte o ipoteză înfiorătoare: te pomenești că am înnebunit!! De multă vreme am observat anumite semne ciudate... Ieri, de exemplu, cînd ieșeam de la cafenea, am vrut să arunc mucul de țigară în bazinul cu peștișori de aur de lîngă tejgheaua casieriței, dar m-am răzgîndit și l-am aruncat pe jos.

Abia mai tîrziu mi-am dat seama că am făcut acest gest de mila peștișorilor. M-am temut să nu se ardă vreunul de la focul de țigară.

De data aceasta cuvintele îmi răsună dogite în urechi, ca niște aglomerări de sunete ininteligibile. E îngrozitor! Nu le mai percep sensul. Nu sînt în

stare să asociez ideile! Cunoaşteţi starea chinuitoare şi absurdă cînd omul repetă disperat în sinea lui un cuvînt, să zicem „supă", şi nu reuşeşte să-i asocieze nici un sens, ba pînă la urmă nu mai ştie nici măcar dacă-i vorba de „supă" ori de „sapă".

Tîmplele îmi zvîcnesc. Mă uit la prietenul meu. El mă priveşte decepţionat şi uimit, desigur din cauză că nu i-am răspuns la o întrebare atît de simplă. Pauză penibilă. De afară se aud clopoţeii tramvaielor. Mă înfior şi mă gîndesc la cimitir. Tramvaiele vor suna la fel, iar eu mă voi odihni în cimitir; sub mine şi peste mine va fi ţărînă, iar bietul meu creier înnebunit şi paralizat se va usca printre compartimentele căpăţînei mele.

— Ce e cu chelnerul? întreb eu cu o ultimă nădejde, istovit.

— Aş vrea să ştiu dacă aici, în cafeneaua asta, se poate să cucinsera mera begava pînă la restituire?

Ei bine, asta nu mai poate merge aşa...

— Da, îi răspund cu hotărîre, sigur că se poate!

— Bine, atunci te rog să mi-i dai, îi duc eu.

— Ce să-i duci?

Se uită la mine nedumerit:

— Păi, banii, cele cinci coroane!

— Ah, da, desigur... poftim... bolborosesc eu îngrozit şi îi întind tremurînd o hîrtie de cinci coroane. Apoi îmi iau rămas bun de la el, şi cobor, clătinîndu-mă pe picioare, la parter.

Poftim, mă gîndesc, iată că-mi tremură picioarele. Gata. Sînt un om sfîrşit. La vîrsta mea! Doamne, sînt încă atît de tînăr!

Un prieten mă apucă de braţ:

— Ce ai vorbit cu omul halandalelor?

— Cu cine? Dumnezeule sfinte!

— Cu ăla, cu omul halandalelor. Te-a păcălit și pe tine?

Prietenul meu se uită lung la mine. A înțeles tot. Rîde în hohote.

— Bănuiam. Tipul ăsta a născocit limba hal-and-ala. Amestecă în fraze fel de fel de cuvinte fără sens, iar cînd cel care-l ascultă, văzînd că nu înțelege nimic, stă să innebunească, îi cere împrumut cinci coroane...

— A, va să zică asta e!

Mă îndrept din șale și din genunchi. Îl măsor pe prietenul meu.

— Ei, asta-i. Nu cumva îți închipui că pot fi „dus" în halul ăsta? Mi-am dat seama numaidecît despre ce-i vorba. Crezi că mă las păcălit așa de ușor? Îmi pare rău...

TRIUMFĂTOAREA HAL-AND-ALA

Am scris și altădată despre limba hal-and-ala, plîngîndu-mă de felul cum m-a păcălit un prieten care debita fel de fel de vorbe, cam astfel ticluite: cin sera mera nin cu chelnerul cele cinci coroane. Eu, neînțelegînd o iotă din ce-mi turuia, m-a cuprins teama că am înnebunit și i-am dat cinci coroane.

Cazul, bucurîndu-se de o mare publicitate, a avut multe ecouri. Am primit o sumedenie de scrisori, prin care cititorii îmi cereau să-i lămuresc de urgență dacă a apărut sau nu dicționarul și gramatica limbii hal-and-ala, și unde pot fi ele găsite?

Chiar şi Academia m-a onorat, înaintîndu-mi un memoriu mai amplu, în care demonstrează că expresiile „cinsera“, „mera“ şi „nin“ nu sînt de loc nişte permutaţii de litere fără nici un sens cum am crezut eu, ci nişte expresii care, în pofida părerii mele, au un sens bine determinat pe care ei îl înţeleg şi că, dacă doresc, luna viitoare pot să le ţin o conferinţă.

Un lucru este sigur: am ajuns şi eu o dată în viaţă la înălţimea situaţiei şi atunci tocmai eu să fiu omul care-şi aruncă norocul în puţ? În consecinţă, referindu-mă la Marinetti[1] şi la alţi futurişti, am declarat cu hotărîre, că da, limba Hal-and-ala are un înţeles, mai mult chiar, ea e limba viitorului, care va înlătura limba esperanto, limba valaii şi alte asemenea vechituri.

În cursul săptămînii trecute, am studiat intens legile specifice ale limbii hal-and-ala, am făcut eu însumi exerciţii, şi vineri înainte de masă am descoperit că în raport cu situaţia şi condiţiile budapestane, vorbesc deosebit de cursiv hal-and-ala.

Am telefonat de îndată la poliţie.

— Alo! Poliţia? Aici sinvotituctura. Vă rog să ne trimiteţi imediat doi jandarmi, întrucît priporitolul dedipar a chemalcat panzara crimtetică adînc de tot.

— Alo! Alo! Nu înţeleg! Ce poftiţi? Cum? Ce ziceţi?

Strig şi mai tare, nerăbdător:

— Vă rog lăsaţi bancurile în consinostenţe atît de grave. Trimiteţi urgent doi jandarmi din ordinul domnului priporitor. S-a înţeles?

— Dd... Dda... Înţeles. Imediat! se bîlbîi la celălalt capăt al firului o voce speriată.

---

[1] *Filipo Tommaso Marinetti* (1876—1944), scriitor italian, fondator şi teoretician al futurismului.

Peste un sfert de ceas cei doi jandarmi mă salutau în pragul ușii, așteptîndu-mi ordinele.

Prin urmare așa devine cazul! Buuun! M-am dus cu cei doi jandarmi la Oficiul de Sare.

— Vă rog, le-am spus celor de acolo, sînt foarte grăbit. Dați-mi intorsiotul ceneras trei, întrucît trebuie să defilăm acum imediat.

— Ce poftiți? zise amploiatul.

— Ei, vă rog, lăsați gluma, i-am răspuns plictisit. Vă înșelați profund dacă credeți că n-o să exogestați poziditia asta veseră. Vă poftesc să-mi puneți imediat la dispoziție numărul denesar la tesfedivitatea iganugarată.

— Aa... da! răspunse interlocutorul meu, vă sînt de ajuns opt?

— De ajuns.

Nu trecu mult și însoțit de opt oameni și doi jandarmi mi-am făcut apariția în piața Rákoczi. Se ținea tocmai o adunare populară.

— Ura! Trăiască! striga mulțimea însuflețită.

Efectul a fost de nedescris. Considerat campion național am fost coborît de pe tribună, ridicat pe umeri și, însoțit de cei doi jandarmi și opt funcționari, și de mulțimea entuziastă m-am îndreptat spre Universitate.

— Tineret universitar — am început a mugi de pe spatele poporului — tirania se promaliretează peste tot. La luptă, deci, la luptă comună și patriotică pentru cea mai deplină chisera mera initate!

— Ura, ura! răsuna răspunsul tineretului înflăcărat. Ăsta-i omul nostru!

Întreg orașul era în fierbere. Nimeni nu știa de ce, dar era în fierbere. N-a putut să fie scoasă nici măcar armata: nimeni nu știa ce anume s-a întîm-

plat, şi nici de ce şi nici contra cui ar trebui să ia poziţie soldaţii.

După amiază am fost poftit la Ministerul de Externe. Mă aşteptau acolo, cu feţele întunecate de îngrijorare, diplomaţi englezi, ruşi şi germani,care m-au primit cu aceste cuvinte:

— Dumneavoastră sînteţi singurul om care poate restabili ordinea. Spuneţi-ne, alteţă, ce mesaj să trimitem Sublimei Porţi otomane?

— Comunicaţi-i, le-am spus de data asta cu multă hotărîre, că în conformitate cu ultima savageră noi sîntem dispuşi a pemila flictonul.

— Foarte bine. Foarte bine.

Ultimatumul a plecat.

După cîte am aflat, Poarta turcească s-a intimidat şi astfel e foarte verosimil că mobilizarea nu va mai avea loc.

Cu toată modestia mea, acum pot s-o spun: pentru acest lucru mie îmi sînteţi datori cu mulţumiri. Tocmai de aceea, iubite cititor, te rog ca altedăţi să fii cu canenţia netantă spre ripericosele mitlupe, şi, nu-i aşa, vei fi amabil?

IMPRESIONISM

Într-o după-amiază, pe la ora patru, şedeam de vorbă cu un prieten şi priveam bulevardul.

Prietenul meu, colaborator la mai multe reviste moderniste, îmi demonstra multiplele binecuvîntări ale neoimpresionismului. Spre a mă convinge că impresionismul este cel mai apreciabil curent artistic, mi-a înşiruit fel de fel de argumente. Pînă

la urmă am rămas cu impresia unui om care, citind o reclamă de apă minerală, rămîne uluit de numărul beteşugurilor pe care le vindecă acea apă.

— Impresionismul, îmi spunea amicul meu, este arta în care omul *vede*, dar nu însoţeşte imaginile percepute de reflexii fără valoare. Vezi şi descrii totul, aşa cum vezi.

Şi, pe loc, am născocit următorul concurs:

Ne aşezăm amîndoi lîngă geam şi începem să descriem fiecare ce vedem pe stradă. Cel care, în cinci minute, va vedea şi va descrie, în mod inteligibil, cele mai numeroase lucruri, va fi cîştigătorul întrecerii.

Ne-am apucat de treabă şi peste cinci minute ne-am arătat unul altuia lucrarea pe care am întocmit-o. Las iubitului cititor sarcina de a decide care din aceste lucrări este cea mai bună.

Lucrarea mea

Stradă: pe cele două laturi case. Deasupra caselor cer, pe cer trec doi nori: unul are forma unei linguri pe jumătate ruptă, pe jumătate strîmbă, de marginile căreia par să atîrne nişte ciucuri. Casele au uşi. Au şi ferestre. În faţă este o casă galbenă. Pe acoperiş, coşul. O femeie în negru, cu faţa albă, gura normală, priveşte pe fereastră. Stă sprijinită în coate. Pe unul din braţe mîneca bluzei i-a alunecat în sus. Pe jos trece un tramvai, cel cu numărul 622. Doi soldaţi traversează şinele. Unul are nasul roşu. Celălalt pare dus pe gînduri. Dar numai pare. O femeie în negru trece grăbită. Se întoarce brusc. Se uită înapoi. Un domn cu joben dă din cap. Un căţel trece în fuga mare peste el. De pe casa în construcţie cade o cărămidă. Pocneşte teribil. Un domn se prăbuşeşte, un poliţist

se duce la el, îl toacă în cap și țipă să nu facă panică. Vocea polițistului e de tenor secund. Femeia din față se uită chiar acum încoace. Se uită la mine. Îmi face cu ochiul și-mi împărtășește ceva printr-un gest al mîinii. Jos, sub poartă, se află un muncitor. Înjură. Își șterge hainele. Vrea să ridice un sac. Sacul e alb. Pe o parte e boțit. Muncitorul privește acum în sus. Se uită la prietenul meu care scrie lîngă mine, și îi strigă: „Dumnezeii lor de domni! Mai au obrazul să caște gura la mine, în timp ce eu mă chinui aici... paștele lor de..."

Cinci minute.

Lucrarea lui

Case, una lîngă alta. Norii sînt ca o pilotă. Vizavi, casă galben-brună, cu geamuri murdare. Într-una din ferestre o femeie creolă, într-o bluză cu mîneci. Gîtul îi este acoperit de ambele părți. Pe unul din nasturii bluzei două păsări mici. Dintr-o prăvălie se uită afară un negustor gras. Chiar în clipa aceasta dă faliment. Jos se închide o bancă. Omul cu reclame poartă joben iluminat. Femeia de vizavi în această clipă s-a uitat la mine și mi-a făcut cu ochiul. Parcă ar spune ceva, cred că-mi rostește numele. Sau cel puțin inițialele. Tramvaiul trece peste un copil. O bucată din el e galbenă-cenușie. Copilul pare a fi elev bun. Un om umblă adus de spate. Din casă cineva aruncă peste el o sobă. Jos, în poartă, un muncitor ridică un sac; acum se uită în sus și prietenului meu, scriitorul care stă lîngă mine, îi spune următoarele: „Dumnezeii lor de domni! De ce se zgîiește la mine cu fața lui pocită, în loc să facă și el ceva, ca orice om cinstit."

Cinci minute.

SCRISOARE CĂTRE DOMNUL DIPLOMAT-ŞEF

Cu mare îndurerare am citit în *Micul magazin ilustrat* cît de tulburat binevoiţi a fi, preastimate domnule Diplomat-şef. Eu nu sînt decît un biet soldat rezervist, care nu se pricepe la d-al de astea, dar omul cu minte învaţă pîn' la moarte şi de la oricine se poate învăţa ceva bun, aşa că mă gîndii să-l deranjez pe domnul Diplomat-şef cu rîndurile mele, deoarece e într-adevăr tare urîtă treabă cît suferă domnul Diplomat-şef din pricina gîndurilor pe care le are, şi mie unul mi se rupe inima, fiindcă asta trebuie să fie ceva înfiorător, mai ales că citesc că Rusia i-a trimis vorbă domnului Diplomat-şef să răspundă dacă monarhia este dispusă să demobilizeze, adică să trimită acasă pe rezervişti, în numele civilizaţiei, că atunci şi Rusia ar demobiliza, ca să nu mai fie război, ci popoarele să trăiască şi să propăşească şi pe mai departe în bună pace, la care domnul Diplomat-şef le-a trimis vorbă că va cumpăni lucrurile şi a cerut timp de gîndire, dar de atunci se împlinesc azi-mîine două luni şi domnul Diplomat-şef într-una şi fără de răgaz se tot gîndeşte zicînd: „să demobilizez sau să nu demobilizez", fără să se poată hotărî, de aceea presupun că trebuie să fie o mare suferinţă să te tot gîndeşti; o asemenea îndeletnicire este bună pentru un dobitoc, nu pentru un om, că omul are atîtea alte gînduri de care îi fierbe capul şi nu poate să le dea de capăt, aşa că de vreme ce toate astea ţin aşa de multă vreme, tare mi s-a făcut milă de domnul Diplomat-şef şi în timpul corvezilor şi a programului administrativ, cînd ne curăţăm puşca, am tot speculat în sinea mea cum s-ar putea să-l scăpăm şi să-l vindecăm pe domnul Diplomat-şef de

atîtea gînduri, fiindcă, deh, omul tot are un strop de inimă, cu care i se face milă şi de dobitoacele fără de minte, nu-i aşa? aşa că am născocit eu ceva cu care l-am putea ajuta pe domnul Diplomat-şef în marea lui gîndire, o să vedeţi dumneavoastră, numai să binevoiţi a-mi primi sfatul şi a face întocmai, aşa cum vă spun, deşi eu nu sînt decît un biet rezervist, cu şase copii acasă, care a fost mobilizat din pricina războiului, pînă va trece primejdia, aşa că eu vă dau sfatul următor pe care eu l-am încercat împotriva beteşugului gîndirii şi carele la mine s-a potrivit foarte bine, aşa că de atunci nu mă mai gîndesc atîta şi sînt pe de-a-ntregul sănătos, aşa că acum îi dau domnului Diplomat-şef cu inima curată şi pe gratis reţeta care sună în felul următor şi anume că mîine dimineaţă să poftiţi să vă sculaţi exact la ora cinci şi să luaţi în spate o raniţă plină, un sac de pîine, două cartuşiere cu gloanţe adevărate şi să poftiţi să porniţi spre Piliscsaba, dar mergînd aşa de iute încît la ceasul nouă să fiţi acolo, iar atunci să poftiţi să vă urcaţi pe dealul cel mai înalt, dar în pas alergător, de pe umăr „jos armm'", pe latura dealului cea abruptă de unde bate viforniţa cu zăpada ce vine dinspre văi, de pe drumul de la Vörösvárgás şi poftim de tot alergaţi într-una iar pe urmă poftiţi deodată brusc a vă culca pe burtă în zăpadă şi a trage focuri vreme de zece minute iar atunci să săriţi în sus, după care iar să poftiţi a vă culca, şi tot aşa, de vreo douăzeci de ori dupăolaltă, pînă ce la ceasul unsprezece, cînd urechile preastimatului domn Diplomat-şef vor fi bine îngheţate, şi atunci poftiţi să mai aşteptaţi pînă se face un pic mai frig, ca pe urmă să continuaţi drumul pînă la Esztergom, iar cînd sosiţi seara acolo să poftiţi să vă culcaţi în barăcile de campanie, dar în aşa fel ca să nu

aveţi destul loc, deci între alţi doi oameni între două saltele printre care pătrunde frigul cel plăcut de jos şi atunci o să vedeţi că pe la ora douăsprezece noaptea deodată o să încetaţi a vă mai gîndi şi o să binevoiţi a hotărî în cea mai mare grabă dacă demobilizaţi ori nu şi o să trimiteţi vorbă despre asta Rusiei şi o să vă simţiţi nespus de bine că nu mai trebuie să vă gîndiţi drept care vă salut cu respect Raniţă Ianos rezervist.

FUTURISM

În colţul străzii Rottenbiller, într-un colţ, am găsit o foaie ruptă dintr-un caiet. În capul paginii, desprinsă dintr-un caiet de limba maghiară se puteau citi clar următoarele: el, sc, rie, scrie.

Mai jos, într-o execuţie mai puţin îngrijită (literele depăşeau, pe alocuri, cînd jos, cînd sus, liniatura), dar mai energic conturate, erau scrise următoarele cuvinte:

Manifest către Umanitate!

— Decretul literaturii futuriste —

1. Scrie — el, — A scrie.
2. El scrie!
3. El — nu — scrie.
4. El nu scrie cum s-a scris pînă azi.
5. Să glorificăm mişcarea liberă, dezlănţuirea rîsului, palma arzătoare şi bobîrnacul uşurel!
6. Să distrugem muzeele, bisericile, şcolile clasice, care înlănţuiesc zborul liber al gîndirii!
7. Să distrugem însăşi gîndirea care-l împiedică pe om să trăiască fără de gînduri.

8. Să distrugem viața, care-l împiedică pe om a muri frumos! Trăiască viața morții, care adumbrește conturul calm al munților! Trăiască moartea fierbinte, robustă și roșcovană, care dăruiește forme rotunde mușchilor!

9. Să distrugem ruinele spre a le reconstrui cu capul în jos! Cine îndrăznește să afirme că locul capului e sus, numai fiindcă acolo l-am purtat pînă acum? Datele acestea le-a stabilit filozofia grecească. Timp de milenii omenirea s-a lăsat amețită de această teorie. Să distrugem filozofia greacă, mileniile și omenirea!

10. De ce îi sînt necesare gîndirii cuvintele? Să eliberăm gîndirea de sub povara cuvintelor! De ce n-am putea gîndi cu ajutorul notelor muzicale? Sau prin culori? Sau prin jetoane? Sau prin cifre? Sau, de ce adică, n-am putea gîndi prin mălai? Noi nu ne mîncăm mălaiul! Cu ajutorul cuvintelor se poate picta minunat — locul lor e pe paletă! Să distrugem strada Dărămăoaia!

11. Să distrugem consecvența care tinde să înghesuie viața în făgașul strîmt al logicii. Trebuie să dărîmăm consecvența, deci, nu trebuie s-o dărîmăm! Pista afirmă că minte, dar nu minte, deci minte. Prin urmare trebuie să dărîmăm prostiile asemănătoare cu aceea pe care am avut norocul s-o decretăm adineaori, și anume că oamenii să umble în vîrful capului. Ce vorbă-i asta în vîrful capului? Cine a mai văzut una ca asta? Prin prezenta decretăm ca oamenii să umble pe picioarele lor.

12. Să distrugem dărîmătorii care dărîmă totul ș pisicile care torc ca torcă-torii. Daram, dărîm, darom, dolman, dărîm dolmanele. Trebuie să distrugem și dolmanele, ce fel de... cum le zice, sînt ele? Cine a mai văzut dolmane cu nasturi mici de

sidef? Trebuie să distrugem și nasturii de sidef, să n-am gînduri de gherghef!

13. Să distrugem trenurile și vapoarele, trăiască aeroplanul și cîrceii negri la stomac, care te înalță. Trebuie să distrugem și pe piloții care te înalță ca apoi iarăși să te coboare. Trebuie să distrugem aerul, la urma urmelor, ce caută omul în aer? *Was hat ein Fisch auf einen Baum zu suchen?*[1]

14. Să distrugem rimele derimate și pe Rimbeau, poetul. Trebuie să distrugem rimele, să dărîmăm dărîmăturile, să dă-rumbăm rumba și să rumbăm-rombul. Romba, bomba, bomba; Romromrom, Remremremrem. Beee! Nu ne temem de domn' profesor! Rina-rună, ramă-ra-nă! Cota-ramă — cata-ramă!

15. El... se... se... El—scrie.

16. Se — el... ie...el...se...rie.

17. De ce — scrie — el?

EVRICA

Sărind afară din cadă, Archimede se repezi de-a dreptul în stradă. Nu se mai putea stăpîni. Primul om care-i ieși în cale, era fostul său coleg de școală, Apollonius, actualmente funcționar la Banca Comercială Atena-Alexandria.

— Evrica, strigă Archimede. Te rog, spune-mi, ce zici de asta? Orice corp scufundat în apă pierde din greutatea sa o parte egală cu greutatea apei pe

---

[1] Ce caută peștele într-un pom? (germ).

care a dislocat-o. Chiar acum mi-am dat seama de asta!

Apollonius îl privi cu gravitate.

— *Zag'schon!*[1] îi răspunse într-un tîrziu. Aş prefera să ştiu cît ar pierde din greutate acţiunile mele Salamis, dacă aş pleca la Contreminos[2], spuse el, dînd din mînă şi luînd-o din loc.

— Ce dobitoc! Ce tîmpit! gîfîi savantul. Şleahtă infamă! Dar, de unde să ştie, nenorocitul, ce importanţă are descoperirea mea, şi că ea deschide o epocă nouă în istoria ştiinţelor naturii. Mă duc să i-o vînd caldă lui Lepidos, preşedintele Academiei Ptolomeeane!

Preşedintele îl primi pe Archimede cu multă bunăvoinţă. I-a ascultat teorema, a dat din cap, a declarat apoi cu privirea încruntată că problema este extrem de interesantă, deşi despre aşa ceva au mai avut loc discuţii, chiar dacă ele au fost altfel formulate, iar pe urmă i-a înşiruit pe toţi acei academicieni care s-au ocupat de aceeaşi problemă. I-a făgăduit că va convoca congresul în faţa căruia se va discuta posibilitatea nou ivită, şi i se va fixa locul corespunzător în *Enciclopedia Ştiinţelor*. Pentru asta, însă, e nevoie de timp.

— Dacă doriţi, eu vă pot demonstra teorema chiar acum, de îndată, zise Archimede. Este pe aici, pe undeva, vreo cadă?

Preşedintele zîmbi cu distincţie.

— Inutil! Pe mine chestiile astea copilăreşti, cu bălăcitul în apă a fel de fel de obiecte, nu mă in-

---

[1] Expresie germano-evreiască obişnuită în cafenelele budapestane în loc de: „Nu mai spune", „Ei şi" etc. (n. tr.).

[2] Nume de localitate imaginară creată ad-hoc de Karinthy din expresiile bursiere franceze „contreminer" şi „hausse" (acţiune potrivnică" şi „urcare" — bineînţeles a cotelor de bursă) (n. tr.).

terează! Pe mine mă interesează știința! De altfel, nu obișnuiesc să fac baie.

Archimede părăsi Academia prost dispus. În drum îl întîlni pe Hexamos, un tînăr poet, colaborator al revistei de literatură și critică futuristă *Poesia*. I s-a plîns de cele întîmplate. Hexamos, în adevăratul înțeles al cuvîntului, s-a înfuriat.

— Firește, dacă ai fost atît de tîmpit să le-o oferi acestor babalîci retrograzi. Cum de ți-ai închipuit că ăștia vor înțelege Noul, Îndrăzneala, Pioneratul, pe Mesagerul zilei de mîine și Ideile Viitorului! Dă-mi mie chestia asta, să i-o duc eu redactorului-șef!

— Ce să-ți dau?

— Păi, poezia aia...

— Aia, te rog, nu-i o poezie... aia e o... cum să zic?... o descoperire... care încă nu-i scrisă...

— Atunci scrie-o și trimite-ne-o, zise Hexamos, apoi își văzu de drum grăbit. Lui Archimede îi veni brusc o idee. Descrise într-o propoziție descoperirea sa, și o trimise popularei reviste, în coloanele căreia în scurtă vreme a și fost publicată.

În numărul următor al revistei a apărut un articol însuflețit, semnat de poetul Hexamos, în care acesta arăta în primul rînd, e drept cu modestie, că meritul de a fi descoperit pe acest genial tînăr e al lui, pe urmă trecea la elogiul Teoremei, demonstrînd că Poetul Nou și-a întrecut înaintașii atît prin lapidaritate cît și prin expresivitate, mai ales în alineatul doi al acestei dense capodopere, unde cuvintele „greutatea apei dislocate“ au o sonoritate minunată al cărei efect aderă perfect la rîndurile de început „orice corp scufundat în apă“. Dar dacă acestui întreg armonios am căuta să-i găsim vreo scădere, ea n-ar putea fi decît cel mult aceea că poetul s-a atașat manierei vechi, rimate, atunci

cînd s-a folosit de consonanța expresiilor „scufundat“ și „dislocat“, deși pentru un Geniu deschizător de drumuri ca Archimede, care nu dă glas ideilor desuete de Ieri, ci face să răsune Muzica Viitorului, cuvîntul Zilei de Mîine, ar fi fost mult mai adecvată forma liberă, cam așa: „orice corp scufundat în apă, cîștigă în greutate!!!!“

Archimede citi, mirat, frumosul elogiu ce i se aducea, se scărpină o clipă în ceafă, pe urmă porni în căutarea lui Hexamos.

— Dragul meu, i-a spus, a fost extrem de interesant tot ce ai scris despre mine și despre faptul că eu aș fi un geniu. Dar în ceea ce privește Teorema, cred că ai înțeles-o puțin cam... greșit. Și anume... Dar, mai întîi, te rog... în ce privește noutatea ideii și chestia aia... cu... muzica viitorului... află că e adevărat că eu am descoperit cel dintîi acest lucru, dar... fenomenul în sine nu e ceva ce n-a mai existat, ce nu s-a mai văzut, cum scrii tu, cu alte cuvinte corpurile scufundate în apă și pînă acum pierdeau exact atîta din greutatea lor cît pierd și azi, numai că acest lucru nu se știa... dar important este că *pierd!*... în loc de asta, evident, nu puteam scrie: *cîștigă*... oricît de mult s-ar fi potrivit mai bine cu personalitatea mea, după cum spui tu...

Hexamos se uită la el dezamăgit.

— Ce vorbești? Chestia asta exista și pînă acum? Nu tu ai născocit-o?

— Pardon... eu n-am născocit-o, ci doar am descoperit-o! De asta-i vorba! Nu-i vorba nicidecum de mine, ci despre faptul că orice corp scufundat în apă...

Hexamos sări în sus, înfuriat.

— Ascultă, te rog să mă slăbești cu corpul acela scufundat în apă!!!... Eu am crezut că ne-ai adus ceva ce pînă acum n-a existat... De unde puteam

să știu eu că lucrurile stăteau așa mai de demult.. că și înainte, corpul pierdea tot atîta... Uf, află că m-ai compromis! Din cauza ta... o să fiu nevoit să plec de la ziar. Plagiatorule!

Desnădăjduit, Archimede părăsi în grabă redacția. Se urcă pe vîrful unei stînci, de unde, asemeni profeților ieșiți din minți, începu să strige trecătorilor:

— Ascultați-mă! Orice corp scufundat în apă pierde din greutatea sa o parte egală cu greutatea apei dislocate! Priviți-mă!

Și se aruncă în mare.

Fapta lui a atras în sfîrșit atenția oamenilor; e drept că Archimede s-a înecat, dar oamenii au început să se intereseze de Teorema lui, și astfel, prin faptul că a dislocat o cantitate de apă, el a cîștigat greutatea de a fi așezat printre eroii Științei, ceea ce, în sens figurat, arată că totuși Hexamos a avut dreptate, întrucît pe el l-a interesat de la început mult mai mult Archimede decît apa.

VORBEȘTE-NTREG ORAȘUL...

Timár se mai frămînta în sinea lui chiar și a doua zi dimineața, pe cînd cobora scările. Nu se putea liniști; se gîndea mereu la lucrul acela care îl răscolise atît de mult cu o seară înainte, încît toată noaptea se zvîrcolise în pat: chestia aia cu Kocsis Gyuri și cu Morvay.

— E un excroc, un excroc ordinar, constată el pentru a douăzeci și cincea oară. Și tot el se rățoiește, dacă-i spui ceva, dacă-i atragi atenția în

mod delicat și politicos, ca un domn!! Cu astfel de oameni nu trebuie să tratezi delicat; eu sînt prost; pe de-al de ăștia trebuie să-i lași în seama celora cu care se adună. Să lași să li se-ntîmple ceea ce le este scris! Pînă la urmă tot își vor primi palma... de la cineva, *șvarț auf vais*[1] dacă nu de la altul, atunci chiar de la Kocsis Gyuri... Nu-i așa, ce simplu e? Eu încă de aseară mi-am dat seama că nici n-o poate primi de la altul decît de la Kocsis Gyuri... și că lui asta îi va face bine... hehe, îi va face chiar nespus de bine!...

În fața măcelăriei auzi o voce veselă:

— Hei, Timár! Servus! Ce rîzi de unul singur?

— Noroc, bătrîne! Nu rîd, numai că dobitocul ăsta zicea că lui Kocsis îi va face foarte bine; lucru, pe care, tu știi, eu nu l-aș spune o dată cu capul! După părerea mea, asemenea chestii nu se pot tranșa prin palme.

— Despre ce fel de palme-i vorba? Cine a fost pălmuit?

— Aa... pardon, tu nu-l cunoști pe Morvay.

— Pe Morvay? Ai înnebunit? Cum naiba să nu-l cunosc? Pe cine a pălmuit?

— Nu el, tocmai asta e, nu el a pălmuit, ci pe el l-a pălmuit Kocsis Gyuri.

— Drace, nu mai spune! Dar ce s-a intîmplat? A aflat ceva?

— Parcă eu știu... S-ar putea să nici nu fie adevărat, dar am auzit-o așa, cum o auzi și tu de la mine. Credeam că tu știi mai multe...

— Eu?

— Da, fiindcă tu circuli mai mult printre oameni... ești mai aproape de societatea distinsă...

— Ei, da, dar, din întîmplare, tocmai ieri n-am fost pe la club... Cu totul intîmplător, nu m-am

[1] *Schwarz auf Weiss*, negru pe alb (germ.).

dus... Ce prostie! Dar să știi că ai dreptate, ceva totuși am auzit...

— Iartă-mă, dragă Nyurgas, îmi vine tramvaiul, servus! Plec în excursie pe lac, nu mă întorc decît diseară!

— Noroc, bătrîne!

În celălalt colț, în fața „Băncii de Credit".

— Servus, Nyurga!

— Noroc, Feri! Ce știi de afacerea de onoare a lui Morvay?

— De afacerea de onoare a lui Morvay?

— Cum, tu nu știi nimic? Kocsis Gyuri l-a pălmuit zdravăn pe Morvay. Tot orașul vorbește...

— Extraordinar! Știam că așa o să iasă!...

După două ore, la ștrand.

— Aș! Da de unde doar cu vîrful degetelor! L-a plesnit cu toată puterea, de i-a dat sîngele și pe nas și pe gură. A scos un „aa" și s-a prăbușit pe spate. Kocsis a mai rămas un timp acolo cu mîinile în buzunar, dar nu i-a spus decît atît: „Femei frumoase sînt multe, dar Kocsis Gyuri nu este decît unul singur"!

— Eu am auzit că asta ar fi spus-o înainte...

— Aș, minte cine ți-a spus-o. Eu am ajuns acolo chiar în clipa cînd i-a spus-o; atunci palma era consumată! Tocmai îl culegeau de jos pe Morvay.

— Ei, acum ce se va întîmpla?

— Se spune că va pleca într-o călătorie. Abia după aceea se vor bate. Bună, Olga! Ce noutăți?

— În clipa asta vin de la Teresi... Închipuiți-vă: Morvay a și plecat. Nu se bat în duel, îl va da în judecată. După mine, Kocsis are dreptate.

În aceeași după amiază, la ora cinci, în cafeneaua „Csillag".

— Femeia? E în sanatoriu, dragul meu; s-a otrăvit. Dar acum îi merge mai bine.
— Ce să-ţi spun, frumoasă poveste!

Seara la ora nouă. La staţia vicinalului.[1]
— Ia te uită: Timár. Dumneata eşti? De unde vii?
— Am făcut o mică excursie la lac. Ce mai e nou?
— Ce-i nou? Dumneata eşti plecat de azi dimineaţă?
— De la ora opt.
— Atunci nu ştii nimic! A fost un scandal uriaş: vuieşte tot oraşul! Kocsis Gyuri l-a pălmuit pe Morvay, azi dimineaţă; acum, la cafenea, nu-i un ceas de atunci, Morvay a tăbărît asupra lui Kocsis şi l-a rupt în bătaie, fiindcă a povestit la toată lumea... antecedentele!
— Extraordinar! Să fie adevărat?
— Şi încă cît de adevărat!
— Parcă aş fi avut un presentiment! Chiar azi dimineaţă mă întrebam: n-o să fie ceva între ăştia doi? Aş fi îndrăznit să pariez! Dar, ştii, între noi fie vorba, Morvay are dreptate. Ce obrăznicie, ce maniere de arţăgos sînt astea?! Şi, în definitiv, cum îşi permite aşa ceva... un... Kocsis Gyuri? Un destrăbălat! Unde am putea afla amănunte?
— Să mergem la cafeneaua „Csillag“.
Pornesc agitaţi. Timár, grăbind pasul, ca să ajungă mai repede la ţintă, exclamă congestionat:
— Aşa ceva! Ce scandal oribil! Îţi crapă obrazul de ruşine cîte infamii nu se pot petrece în acest oraş, dacă-ţi permiţi să lipseşti de acasă o singură zi...

---

[1] Vicinalul, tren cu linie îngustă, care la acea epocă lega Budapesta cu suburbiile.

POVESTE DESPRE UN COPIL PROST

Hei, Jancsi, Pista... Hei, Tercsi, Klarcsi... să vă spun o poveste...

A fost o dată un dogar, iar dogarul avea un copil tare prost. Într-o zi dogarul își trimite copilul în lumea mare, să-și încerce norocul. Îi dă un bulgăr de aur, mare cît pumnul, poruncindu-i cu strășnicie să-l păzească cu grijă (aurul, nu pumnul!).

Merge ce merge copilul cel prost, cînd deodată îi iese în cale un om cu un car cu boi. Copilul cel prost era tare obosit și-i sta capul să se urce în car, dar omul cu carul îi spune: „Știi ce? Dă-mi mie aurul, și-ți dau în schimb carul".

Copilul cel prost, el știe doar ce face, îi dă aurul, ia carul și se duce iavaș-iavaș. Dar iată că din față se apropie un om cu două vaci. Omul îi spune: „Dă-mi mie carul și-ți dau vacile". Copilul cel prost îi dă carul și pleacă mai departe cu vacile. Merge el ce merge și în drum se întîlnește cu un porcar care mîna din urmă un porc grăsun. „Dă-mi vacile, îți dau porcul." Copilul cel prost i le dă, apoi își vede de drum și nu peste mult întîlnește un om care ducea o gîscă grasă subsuoară. „Dă-mi porcul, — îți dau gîsca". Zis și făcut. Pleacă mai departe cu gîsca. Vine o femeie cu o găină: „Îți dau găina, dă-mi gîsca".

Urmîndu-și drumul, se izbește de un om cu niște blide smălțuite. „Dă-mi găina și-ți dau un blid". Mai încolo dă de unul cu un briceag. „Dă-mi blidul, îți dau briceagul". Ia briceagul și pleacă; vine altul cu ace: „Dă-mi briceagul, îți dau un ac".

Acum copilul cel prost nu mai avea în schimbul bulgărelui de aur decît un ac. Atît era de prost!

Şi cum mergea, mergea înainte, deodată tresări auzind niște gemete ce veneau dintr-un șanț. Se apropie, se uită și ce vede? În șanț, un om dîrdîia de-i clănțăneau dinții din gură, fiindcă bătea un vînt tăios și ploua fără milă.

— Cine ești tu? îl întrebă copilul cel prost.

— Sînt un scriitor maghiar — răspunse omul — şi mor de frig, fiindcă mi s-a rupt un nasture de la haină. Dă-mi un ac să mi-l prind, și-ți dau în schimb gloria mea.

— A, nu, chiar aşa de prost nu-s, îi răspunde copilul cel prost, lăsîndu-l pe om în şanţ.

Şi eroii mei trăiesc și azi, dacă moartea nu le-o fi curmat firul vieții.

NU ŞTIU DE CE, DAR ÎMI BĂNUIESC NEVASTA...

1 noiembrie

Nu știu de ce, dar îmi bănuiesc nevasta. Cînd m-am întors astăzi acasă, am găsit în dormitor o sabie; e drept că nevasta mi-a explicat numaidecît că sabia a căzut din stradă în odaie, cu totul întîmplător, pe cînd treceau pe acolo soldaţii; într-adevăr, ce-i drept e drept: azi toată ziua a bătut un vînt puternic.

15 februarie

Cu toate acestea eu îmi bănuiesc nevasta. Azi mi-a născut un băiat; mă uit la prunc, ei bine, are părul roşu și trei urechi; mă uit la proprietar, și el are părul roșu și tot trei urechi. Ciudată coincidenţă, mi-am spus, dar nevastă-mea mi-a explicat

că de bună seamă erau să vină pe lume doi gemeni, însă în ultima clipă s-au răsgîndit și s-au contopit din nou, dar, în graba mare, a rămas urechea unuia din ei, ceea ce , recunosc, ar putea să fie destul de verosimil.

2 martie

Nu știu de ce, dar cu toate acestea, nevastă-mea continuă să fie suspectă. Azi, în timp ce mergeam pe stradă mi-am ridicat privirea, cu totul întîmplător, la o fereastră, și, ce văd? Nevastă-mea, cu părul despletit, se săruta la geam cu un tînăr mic de statură. Pe loc mi s-a părut nespus de ciudată această întîmplare; am intrat în holul casei unde mi-am așteptat soția, întrebînd-o ce a căutat acolo, însă dumneaei mi-a tras o palmă, spunîndu-mi: „Ți s-a mai născut un nepot, tîmpitule, pe el am venit să-l văd". Am întrebat-o atunci de ce era cu părul despletit, la care ea mi-a răspuns că era cald; și avea dreptate: de la o vreme încoace începuse să fie foarte cald.

14 iunie

Dumnezeu știe de ce, dar cu toate acestea îmi bănuiesc nevasta. Vin acasă de la birou, trec prin cameră, văd că dumneaei e culcată pe canapea și-l văd și pe portar culcat alături. La început n-am zis nimic și am intrat în camera de alături. Cînd a plecat însă portarul m-a ricîit totuși inima și am întrebat-o pe nevastă-mea direct, fără menajamente, „ce înseamnă asta", dar ea mi-a spus că, slavă Domnului, nu era vorba decît de chirie, însă între timp au obosit și de aceea s-au culcat puțin pe canapea. Mai ales că bietul portar era tare trudit: toată noaptea trebuise să deschidă poarta.

3 august

Azi am născocit o chestie grozavă, deoarece nevastă-mea dă mult de bănuit. Noaptea, cînd crede că dorm, are obiceiul să se îmbrace încet și să plece de-acasă. Ei bine, de data asta i-am legat de picior o sforicică, de pe un ghem mare, fiindcă, deh, omul se cuvine să-și păzească soția cînd pleacă de acasă. Da, da, bărbatul trebuie să-și vegheze cu o mie de ochi consoarta ca nu care cumva să-l înșele. Bravo, mi-am zis: acum nevastă-mea poate să se ducă unde vrea, dar de înșelat nu mă poate înșela, fiindcă în orice clipă vreau, pot să înfășor din nou sfoara pe ghem, și dumneaei se întoarce, frumușel, acasă, la domiciliu.

10 august

Cu toate acestea îmi bănuiesc nevasta. Azi noapte s-a sculat din nou, dar eu, încet, ca să nu observe, i-am legat sforicica de picior, așa că a plecat tîrînd sfoara după ea. Acum, măcar, mi-am zis, pot să fiu liniștit, mai ales că în timpul din urmă, v-o mărturisesc, nevastă-mea, devenise de-a dreptul suspectă. După vreun ceas, încep să înfășor ghemul ca să-mi aduc nevasta acasă; totul a mers bine pînă cînd, deodată, în chip ciudat, începu să fie de două ori mai greu la tras, dar asta n-a durat decît un timp, după care înfășurarea se făcu iarăși ușoară; mai tîrziu, după cîteva minute iar mergea mai greu, apoi iar ușor, ca la început, pînă ce, în cele din urmă izbutii s-o trag acasă. Nu înțeleg nici acum cum se face că uneori sfoara se înfășura atît de greu? Soția mea, totuși, mi-e teribil de suspectă.

31 octombrie

De mult aveam intenția să scriu în jurnalul meu, că îmi suspectez nevasta. Astă seară vin acasă,

vreau să mă culc, dar nu pot; încerc eu în fel şi chip, pînă ce deodată descopăr că nu mă pot culca pentru simplul motiv că în patul meu mai era culcat cineva. Drace, zic eu, mirat, ia te uită, oare să mă fi culcat azi mai devreme? Dar asta nu-i cu putinţă, că doar sînt încă în picioare. Am întrebat-o pe nevastă-mea ce se petrece, fiindcă eu nu văd lucrurile destul de clar. Soţia mi-a spus să aprind o lumînare, s-o ţin un timp în faţa mea şi atunci le voi vedea mai clar. Am şi aprins lumînarea, am ţinut-o un timp aprinsă, în faţa mea, cînd deodată, nevastă-mea îmi spuse s-o sting. Eu de stins am stins-o brusc, dar cu toate acestea nevastă-mea îmi este foarte suspectă; nu cumva o fi iubind femeia asta pe altul?

7 noiembrie

Nu mi-am văzut nevasta de o lună; acum o lună voia să ne ducem să locuim în cazarmă, dar eu n-am vrut şi de atunci n-am mai văzut-o. Seara mă gîndesc totdeauna la ea şi sufăr mult, fiindcă în adîncul sufletului meu s-a furişat o foarte ciudată şi inexplicabilă bănuială, pe care abia îndrăznesc s-o aştern pe hîrtie: cred că femeia asta nu mă mai iubeşte chiar atît de mult. Am citit o dată în nişte romane norvegiene că se poate întîmpla ca femeia încetul cu încetul să devină indiferentă faţă de soţul ei şi că transformările acestea interne pot să determine şi o îndepărtare sufletească. Ar fi oare posibil ca şi nevastă-mea să fi ajuns pe pragul unei astfel de transformări?

25 decembrie, Crăciun

Nu, nu: nevastă-mea, totuşi, mă iubeşte! După două luni de îngrijorări şi lupte sufleteşti, în cele din urmă, totuşi, s-a restabilit înţelegerea dintre

noi: astă seară a devenit din nou a mea. Pe la ora unsprezece, veneam tocmai spre casă prin strada Veche, cînd, din spatele unei porţi, cine-mi iese în cale? Nevastă-mea! De bună seamă m-a recunoscut imediat, deşi era întuneric, fiindcă m-a invitat să intru cu ea în casă, şi încă ceva: mi-a spus că sînt un bărbat bine. Am intrat. Nevastă-mea mi s-a prăbuşit pe dată în braţe — aşa că tot n-avea dreptate romanul acela norvegian. Sînt fericit că bănuiala mea s-a dovedit neîntemeiată; n-o să mă mai chinuiesc niciodată cu asemenea probleme abstracte, care nu-s bune decît să ne tulbure liniştea sufletească.

DIPLOMAŢIE

Diplomaţie, I

— Te rog, Alfred, să vorbim în sfîrşit şi despre...
— Declaraţia excelenţei-voastre se referă desigur la gravele situaţii politice în rezolvarea cărora prudenţa şi prevederea sînt deosebit de indicate.
— Dă-o-ncolo de treabă, Alfred. Peste cinci zile e Crăciunul. Şi tu de trei săptămîni îmi tot promiţi că vom sta de vorbă despre...
— Dacă aş fi făcut în faţa excelenţei-voastre, fie în formă oficială, fie în formă oficioasă vreo declaraţie care în fond ar fi fost privitoare la anumite investiţii noi, această declaraţie nu aş putea-o considera sub nici un motiv ca obligatorie. Şi asta cu atît mai puţin cu cît configuraţia de atunci a situaţiei europene, chiar corespunzătoare fiind pentru spri-

jinirea aspiraţiilor naţionale ale excelenţei-voastre, conţinea, încă, în faşă, posibilitatea unei eventuale schimbări.

— Află, dragă Alfred, că sînt foarte îngăduitor cînd îţi spun că dai dovadă de o nemaipomenită zgîrcenie. Nu mai pot umbla în zdreanţa asta, înţelegi? Mi-ai promis şi săptămîna trecută...

— Dacă am înţeles bine, excelenţa-voastră se referă la *status quo ante*, şi doreşte să dea acordului nostru un caracter de decizie internaţională. Permiteţi-mi ca, în opoziţie cu aceasta, să mă refer la ultimul expozeu al ministrului nostru de finanţe, în care tezaurul nostru este prezentat într-o situaţie atît de neaşteptată şi de gravă, încît, după cum prea bine ştiţi, am fost nevoiţi să solicităm un împrumut mai mare din partea statelor aliate.

— Ei şi? Cu alte cuvinte i-ai cerut şi lui Blau treizeci de forinţi.

— Excelenţa-voastră uită că suma amintită de excelenţa-voastră a fost destinată acoperirii unor cheltuieli extraordinare, atît de urgente încît pentru a le demonstra acest caracter nu este o exagerare să afirm că fără a recurge la acest împrumut internaţional, instituţiile noastre de alimentaţie publică ar fi fost nevoite să-şi reducă bugetul sub limita minimală.

— Mie să nu-mi spui că de atunci şi pînă azi am consumat întreaga sumă de 30 de forinţi.

— Neîncrederea excelenţei-voastre ar putea foarte uşor să răstoarne echilibrul monarhiei.

— Asta-i bună! În schimb eu îţi declar că astăzi încă voi izbi de pămînt drăcovenia aia şi-n viaţa mea n-o să mi-o mai pun pe cap; prefer să ies în stradă cu capul gol, iar dacă Ella, fîşneaţa aia de cumnată a ta, îşi mai transportă chipul aici sub

roata aia de moară, zisă pălărie, numai ca să-mi arate că o are, să știi că mă reped la ea și îi retez, pur și simplu, nasul de pe obraz.

— Condițiunile ultimative ale excelenței-voastre le vom supune unui examen aprofundat. Monarhia recunoaște că pretențiunile teritoriale ale Ellaniei, pe care prin anexarea acelei Pălării sau Calpag, amintite de excelența-voastră, le-a extins pînă la Marea Ionică, pun mica noastră țară (în care județul Sufragerie în realitate abia dacă este cu ceva mai mare decît Calpagul anexat de Ella) în fața unei situații grave. După cîte văd, aspirațiile naționale ale excelenței-voastre au fost foarte mult exacerbate de această anexiune care, luată în sine, se dovedește a fi fost suficientă nu numai pentru trezirea acestor ambiții, ci și pentru intensificarea lor.

— Vrei să spui, cu alte cuvinte, că fără Ella nici nu mi-ar fi trecut prin minte toată povestea asta cu pălăria! Ei bine, asta-i o presupunere atît de josnică, încît nu poate veni decît de la tine! Ptiu! *(Izbește un scaun de pămînt.)*

— Situația continuă să fie extrem de încordată. Partidul războinic, după cîte constat, a recurs la mijloace radicale pentru a face demonstrații spectaculoase în sprijinul intereselor sale vitale. Față de această situație, Marile Puteri nu-și pot exprima atitudinea decît printr-o rezervă glacială.

— Da? Știi ceva? Atunci mănîncă-ți friptă pălăria! O să pun amanet fleacul ăla de colier, cu care mi-ai scos ochii de Crăciunul trecut și am să-mi cumpăr trei pălării. Salutare. *(Iese.)*

— După cîte observ diplomația noastră a căzut jertfă unei lovituri de stat. În vremurile acestea grele nu pot face nici o declarație serioasă. Trebuie să așteptăm clarificarea situației. Rog pe domnii

prezenţi ca în comunicările pe care le vor face ziarelor despre convorbirile noastre să fie extrem de prudenţi, spre a nu induce în eroare opinia publică.

Diplomaţie, II

— Ei! Sfinte Dumnezeule! Ce vrei?

— Rog stăruitor pe excelenţa-voastră ca prin intermediul ziarelor să influenţeze opinia publică într-o direcţie adecvată, ca această neaşteptată şi, datorită împrejurărilor, din păcate, urgent necesară intervenţie a diplomaţiei Marilor Puteri să nu producă agitaţii inutile.

— Isuse Cristoase! Prin fereastră! Ajuto...

— Îmi pare sincer rău că agitaţia panicardă care a cuprins opinia publică, obligă Marile Puteri să facă demersuri mai energice pentru menţinerea păcii şi a ordinei, şi luînd în discuţie legile statariale[1] şi excepţionale, să recurgă, cu aprobarea dvs., la punerea sub control a opiniilor exprimate de ziare.

— Vai, vai! Lasă-mă în pace, nu mă chinui! Nu mă lega la gură!!...

— Bineînţeles, voi informa pe comanditarii mei despre dorinţele exprimate de excelenţa-voastră. Vă pot raporta cu bucurie că în acest caz Marile Puteri ar fi dispuse să renunţe la susamintita cenzură, cu condiţia ca guvernul domniei-voastre să nu ne facă greutăţi şi să nu împiedice guvernul nostru ca în vederea unei netulburate desfăşurări a unor anumite interese comerciale ale noastre, să ne asigure libertatea circulaţiei pe căile comerciale ale ţării dvs.

---

[1] Statariu — stare de asediu.

— Vai, vai! Nu mai cotrobăi prin buzunarele de la vestă. N-am nimic acolo!

— În virtutea unei hotărîri internaţionale, dorim să scoatem din vigoare clauzele tratatului comercial privitoare la Strîmtoarea Buzunarelor de la Vestă. În consecinţă domnia-voastră veţi păstra întreaga stăpînire şi autonomie a acestei strîmtori, respectînd însă toate aspiraţiile de ordin naţional. În schimb, Marile Puteri îşi menţin dreptul la controlul tratatelor comerciale care s-ar desfăşura în celelalte provincii ale ţării.

— Vai, vai, nu te mulţumeşti cu ceasul? Nu-mi laşi nici cei cîţiva forinţi care-i mai am prin buzunare?... Ajutor... Ia-ţi mîna!

— Atitudinea ameninţătoare a instituţiilor dvs. militare ne obligă să le somăm , prin prezenta notă specială cu caracter ultimativ, să-şi retragă forţele pe care le-a deplasat spre frontieră.

— Vai, vai, vezi că-mi răsuceşti mîna...

— Punctul trei al notei cere răspuns precis în privinţa intenţiilor excelenţei-voastre şi anume dacă ea este sau nu dispusă să-şi retragă corpurile de armată în interiorul ţării, unde aceste unităţi pot rămîne în stare de alarmă, cu condiţia să nu mobilizeze nici un fel de rezervişti.

— Isuse, mi-a legat mîinile! Vai, să nu-mi faci vreun rău, domnule spărgător!

— Marile Puteri nu au nici o altă dorinţă mai fierbinte decît aceea ca pacea Europei să menţină în echilibru interesele vitale ale tuturor naţiunilor. Menţinerea păcii în Europa face necesară anexarea Albaniei şi precizarea exactă a limitelor de extensiune ale statului dumneavoastră. De data asta cerem, cu toată hotărîrea, propuneri relative la această problemă.

— Dar, mă jur că în afară de cele șase coroane pe care mi le-ați luat, n-am asupra mea alți bani. Caută-mă și în buzunarele de la pantaloni, sînt goale. Nici în portmoneu n-am nimic.

— Expozeul de ieri al ministrului de comerț s-a extins și asupra unor mărfuri coloniale, relativ la care, de asemenea, am dori să încheiem cu dumneavoastră acorduri avantajoase.

— Ce? În dulap? N-ai decît să te uiți dacă mai găsești ceva pe acolo! Poate niște bretele vechi, restul toate le-a luat executorul. Dacă aș mai fi avut ceva lucruri, unde puteam să le ascund?!

— Nu știu dacă pot să consider definitiv răspunsul domniei-voastre.

— Așa să trăiesc eu; n-am avut nimic în afară de cele șase coroane pe care mi le-ai luat.

— În acest caz vă pot raporta, cu bucurie și satisfacție, că întrunirea Marilor Puteri a luat act de răspunsul domniilor-voastre, și noi, în virtutea dorinței de a salva pacea în Europa, nu intenționăm să întreprindem și alți pași, mai mult chiar, vom respecta și recunoaște acele deziderate ale domniilor voastre, care aparțin de drept mîndriei naționale. Cred că pot raporta despre încheierea deplină a păcii... și acest lucru am să-l fac, dacă domnia-voastră va asigura întoarcerea acasă netulburată a ambasadorilor noștri.

— Bine, bine, n-am să strig după poliție, dar dă la o parte revolverul ăla... Uite, poți să pleci prin fereastra aia... Vai, vai, vai...

— Grație politicii noastre prudente și echitabile am reușit, prin mari sforțări și spre satisfacția tuturor, să ajungem la rezolvarea conflictului, și astfel în această clipă pacea Europei poate fi considerată ideală. Rog pe domni să informeze presa în acest sens.

— Ascultă, dumneata, ăla...

— Vă rog să anunţaţi pe ambasadorul excelenţei-voastre că am primit unele informaţii în afară de obişnuita procedură diplomatică, conform cărora Serbia consideră că ar avea anumite litigii cu noi.

— Ei, ascultă, dumneata n-ai decît să umbli singur pe picioarele dumitale tîmpite.

— Ultima declaraţie a ambasadorului domniilor voastre conţine unele pretenţiuni pe care monarhia este obligată să le supună unor examinări atente. După părerea noastră Serbia nu are dreptul să se amestece în treburile cele mai personale ale monarhiei, dar, întrucît prezentul apel conţine doleanţe care se referă la împrejurări referitoare la interesele noastre vitale *sine qua non* (fiindcă noi şi pînă acum am umblat adesea pe picioarele noastre proprii) cred că această problemă va fi definitiv rezolvată, dacă vom aviza pe ambasadorul nostru despre menţinerea situaţiei *statuo quo ante.*

— Ascultă, domnule, nu-ţi mai bate gura! Eşti chior? Acuş îţi ard una, de-ţi deschizi ochii pe loc!!

— Într-adevăr, domnilor, nu contest că în ultima notă a Serbiei a putut fi descoperită o oarecare palidă nuanţă din ameninţarea ce constituie ultimul argument al dominaţiilor care ar putea aduce pe prim plan într-o eventuală combinaţie vechiul principiu al lui *ultima ratio regis.*

— Ce-e-e-e? îndrăzneşti să-ţi deschizi gura? Un pic de răbdare, măi nătărăule. Află că-i pe-aici şi prietenul meu Zedlacsek, măcelarul, trebuie doar să-i fluier. O să vedem noi atunci dacă o să-ţi mai ardă de trăncăneală. (*Fluieră.*)

— Situaţia s-a modificat în mod atît de neaşteptat, şi acest lucru ar putea avea consecinţe atît de

grave, încît în aceste momente facem abstracție de orice sentimente meschine de gelozie și referindu-ne la tripla alianță, declarăm că dorim să ne ocupăm cu toată seriozitatea de pretențiile Serbiei, asigurînd guvernul său că sîntem conduși de cea mai profundă dorință de prietenie și bunăvoință în ce privește menținerea păcii în Europa, și că alături de noi se află și Rusia.

— Da? Acum ar fi bine să aranjăm lucrurile, nu-i așa? Dar de data asta vei rămîne aici, nătărăule, pînă ce vine Zedlacsek. (*Fluieră.*)

— Nu intenționăm să negăm necesitatea unor pregătiri militare, dar asta încă nu înseamnă că între cele două state ar fi fost întrerupte tratativele diplomatice.

— Ei, dar ce-i asta? Nu mai vine Zedlacsek? (*Fluieră.*)

— După cum anunță ziarele berlineze, diplomații întruniți la conferință au reușit să încheie un acord cu Rusia în sensul că, deși ea nu participă la tripla alianță, va aștepta cu intenții amicale hotărîrile tratativelor de pace de la Londra, rezervîndu-și pînă atunci adeziunea sa.

— Drace! Da' ce-o fi cu Zedlacsek? (*Fluieră.*)

— După lungi dezbateri am ajuns la concluzia că nici o amînare nu mai e posibilă. În consecință, îl somăm pe ambasadorul dumneavoastră, în modul cel mai hotărît, ca în decurs de 48 de ore să declare dacă este dispus să accepte oferta noastră, și dacă sînteți sau nu dispuși să ne dați explicațiile cuvenite privind declarația pe care delegatul dumneavoastră le-a făcut în fața noastră la începutul lunii trecute.

— Bine, bine, dar asta nu înseamnă să faci atîta gălăgie, domnule, că doar nimeni nu ți-a făcut nici un rău. (*Aparte.*) Lua l-ar naiba pe Zedlacsek!

— Cum, adică? Nimeni nu mi-a făcut nici un rău? Ba bine că nu! Te atacă niște haimanale obraznice și... Acuș chem poliția!

— Vă rog să predați monarhiei nota noastră din care reiese că noi ne-am arătat tot timpul partizanii soluționării pașnice a conflictului, iar cît privește portul adriatic, n-am avut nevoie de el decît din considerații comerciale.

— Ei da, firește, hoț ordinar ce ești! Acum te-ai speriat de poliție. O să te aranjez eu de-ndată și pe tine și pe Zedlacsek, dacă nu te cari de aici, în această clipă. Ai înțeles?

— Guvernul nostru vă aduce la cunoștință cu multă bucurie că acordul nostru încheiat cu monarhia, precum și pacea sînt perfect consolidate în urma tratativelor prudente și amicale duse de diplomația noastră, care cu o înțeleaptă prevedere a împiedicat din nou o inutilă vărsare de sînge.

ALEGORIE DESPRE SCRIITORI

Ce este un scriitor, Piștike? Asta vrei să știi?

Păi... uite, Piștike, cum să-ți explic?... e un om care scrie mereu. În fața lui se află un maldăr de hîrtie. Scriitorul lasă să curgă din el un fir subțire și albastru, care se lipește de hîrtie, formînd fel de fel de figuri șerpuitoare... știi, niște desene dantelate care se așază unele sub altele... Hm, da. Acestea se numesc rînduri.

Cum să-ți explic? E ca și cu viermii de mătase, știi, viermi din aceia pe care îi crești tu. Nu-i așa că după ce s-a îndopat bine cu frunze de dud, într-o

bună zi viermele încetează să mai mănînce?... Și din cap începe să-i curgă un fir lung de mătase pe care îl răsucește, îl strînge, îl toarce, îl înfășoară și îl înnoadă în jurul său, făcîndu-și un fel de căsuție în care se pitește și doarme dus, ca după un timp să iasă din ea în chip de fluture? În capul omidei frunzele de dud pe care le-a mîncat se transformă într-un fel de lichid mătăsos, iar lichidul mătăsos se preface apoi în fire de mătase.

Cam la fel se petrec lucrurile și cu scriitorul-vierme, Piștike. În tinerețea lui nenea scriitorul mănîncă o mulțime de foi, dar nu foi de dud, ci foi de hîrtie pe care au scris alții fel de fel de lucruri, foi scrise, foi de cărți, numite și file... Acestea, Piștike, cum să-ți explic?... Toată mulțimea aceea de foi în capul scriitorului se transformă în cerneală... da, da, în cerneală frumoasă, albastră... Și într-o bună zi, cînd capul i s-a umplut cu cerneală, scriitorul încetează să mai mănînce și începe să dea drumul firului de cerneală cu care se va înconjura, ca pe urmă să se prefacă în fluture... Pe unde curge cerneala din el? Păi, din capul scriitorului iese un tub, care îi trece prin braț, pînă la mînă, unde ține în permanență un fel de băț avînd în cap un mic obiect ascuțit, numit peniță... Firul de cerneală iese prin această peniță... Un lucru mi se pare mai ales ciudat, Piștike: că orice fel de foi ar mînca nenea scriitorul, ele se transformă toate în fire de cerneală. De exemplu, speța numită „poet" nu mănîncă toată ziulica decît scrisori de dragoste. Și acestea se prefac în capul lui în fire de cerneală.

Așadar, scriitorul lasă să i se scurgă din cap firul de cerneală care se așterne pe hîrtie... Un capăt al firului îl leagă de un ciot numit editor, da, Piștike, apoi îi dă drumul cernelii. Și cerneala curge, curge necontenit, firul se face tot mai lung, tot mai îmbel-

șugat (da, Piștike, fiindcă scriitorul mai are încă multă cerneală în cap!), ies fire groase și frumoase care acoperă hîrtia. E o frumusețe de fir, o minunăție, ce mai — toată lumea e încîntată de el. „Vai ce frumos e, ce frumos!" se entuziasmează cu toții, făcîndu-i loc cît mai mult. Scriitorul e bucuros și el, deși știe că cerneala din cap i se împuținează mereu, și văzînd firele nenumărate se gîndește cu plăcere la viitor. Se va înfășura zdravăn cu ele și va dormi ca un popă, iar mai tîrziu se va transforma în fluture...

Iar cerneala din capul scriitorului scade, scade mereu. Și pe măsură ce scade, firul se face tot mai subțire, rîndurile tot mai rare și mai firave. În epoca aceasta ia naștere de obicei ceea ce se numește „drama în versuri". Dar scriitorului nu-i pasă, se bucură de gogoașa ce-l așteaptă.

Într-o bună zi cerneala din capul scriitorului se isprăvește. S-a transformat toată în fire de cerneală care s-au așternut pe hîrtie. Scriitorul se gîndește la același lucru: ce dulce va dormi el între atîtea fire, pînă în momentul cînd se va trezi fluture.

Dar vezi că nu se întîmplă întocmai, nu-i așa, Piștike? Viermii de mătase nu se cultivă de dragul fluturilor, ci de dragul mătăsii. De aceea oamenii aruncă gogoașele în apă clocotită; viermii se prăpădesc, iar mătasea e depănată pe mosoare. Din ea se fac ciorapi frumoși, iar viermii sînt aruncați la gunoi.

Așa se întîmplă și cu gogoașa de cerneală, Piștike. Cînd i s-a scurs toată cerneala din cap, scriitorul e aruncat în apele clocotitoare ale criticii și scuturat din gogoașa de cerneală, iar firul de cerneală... păi da, se preface și el tot în ciorapi de mătase... pentru nevasta crescătorului de scriitori. Sînt unii care se

miră de acest lucru și plictisesc lumea cu fel de fel de întrebări. Despre aceștia se spune în cercul viermilor mai tineri:

— Uite-l și pe bătrînu' Cutare... E stors de orice vlagă! Sărmanul...!

Și tinerii au dreptate.

MAȘINA TIMPULUI

Eu, cel din 1914
Eu, cel din 1918

Mașina timpului, excelenta invenție a lui H.G. Wells, s-a oprit în fața casei. Am sărit repede în ea și am dat drumul motorului în sens invers, în direcția trecutului. Roțile au început să uruie, iar elicea să se învîrtă cu o viteză nebună. Stăteam pe loc, dar eu știam că sîntem în plină călătorie: cronometrul se rotea cu repeziciune, orele și zilele își derulau cercurile în cîteva clipe; peste un minut anno-metrul arăta 1916, după altul 1915. Am mai răsucit o dată volanul de direcție. 1914... octombrie... septembrie... august... iulie... 28... 26... 24... stop! Am sosit. Un scîrțîit scurt și mașina s-a oprit.

Am sărit afară din mașină și am privit în jurul meu. Ne aflam în același loc ca adineaori, dar ce schimbare! Pe Bulevard felinarele ard strălucind, tramvaiele brăzdează orașul aproape goale. Din fereastra unei cafenele un domn îmbrăcat în costum de flanelă mă privește curios. Are în față o ceașcă de cafea, cu frișcă dublă, și două brioșe. Pe masă se

mai află și o „pastrano"[1]. Cine-și mai amintește de „pastrano"?

Un minut mă simt amețit sub povara șuvoiului de amintiri care mă copleșesc, dar îndată îmi dau seama că n-am venit în această trecută regiune a timpului pentru a visa. Eu, aici, am o treabă importantă și urgentă și peste un ceas trebuie să mă-napoiez, fiindcă mașina nu mi-a fost împrumutată decît pînă la ora șase.

La treabă deci, băiete! Haidem, să ne adunăm mințile: oare unde poate fi la ora asta domnul pe care-l caut? Acasă nu cred să fie, fiindcă e ora patru și jumătate, oră la care acum patru ani obișnuiam să mă aflu la cafeneaua „Abazzia", în fundul sălii, într-o lojă.

M-am urcat într-un tramvai și peste puțin timp am coborît. Bănuielile mele s-au confirmat: m-am recunoscut prin vitrină. Ședeam la locul meu obișnuit; părul îmi era ceva mai des și fața cu zece ani mai tînără. Tocmai scriam ceva.

Am intrat suflînd din greu și m-am așezat la aceeași masă, față-n față cu mine însumi.

Eu, cel din 1918: Servus! Te rog să nu te miri prea mult, sînt grăbit. Trebuie să-ți vorbesc de urgență.

Eu, cel din 1914 (își ridică privirea, e puțin uimit, dar nu prea tare): Ei, drace... Unde te-am mai văzut pe dumneata?

Eu, cel din 1918: Nicăieri. Tu nu mă cunoști, dar eu te cunosc foarte bine. Acum însă nu de asta e vorba.

---

[1] Un fel de plăcintă cu brînză ori cremă, de origine italiană, articol de patiserie care a avut o mare vogă la Budapesta între 1900—1914 (n. tr.).

Eu, cel din 1914 (dă din umeri): Mi-e indiferent. Dar puteai să vii ceva mai tîrziu, după cum vezi, acum lucrez...

Eu, cel din 1918: Ce lucrezi, nenorocitule?

Eu, cel din 1914: Scriu un crochiu umoristic. O chestie teribil de amuzantă. Stai să ți-l citesc *(citește):* „Iarna asta cărbunii sînt un articol atît de rar, încît am văzut un deputat, membru al Parlamentului, care trăgea el însuși căruța cu cărbuni pentru a fi sigur că marfa va ajunge în pivnița lui". *(Rîde)* Nu-i așa că-i bună?

Eu, cel din 1918 (mirat): Asta-i glumă?

Eu, cel din 1914: Asta nu-i nimica, să vezi ce-am scris mai departe: „Nu mai e de suportat! Pentru un ghem de ață trebuie să dai douăsprezece coroane." *(Hohotește).* E bună, nu?

Eu, cel din 1918: Asta-i ceva de rîs?

Eu, cel din 1914: Ei, atunci ascult-o pe asta: „Spre sfîrșitul schiței intervine un evreu în calitatea lui de... hahaha... în calitatea lui de... he...hehe... heh... de primministru... vai, mă dor șalele... în calitatea lui de primministru rus... *(Se îneacă de rîs.)*

Eu, cel din 1918 (compătimitor): Dragă băiete, pot să-ți mărturisesc că în patru ani am făcut progrese foarte mari. Dar altceva voiam să-ți spun. Lasă-te de scris!

Eu, cel din 1914: Nu, zău!

Eu, cel din 1918: Păi, nu știi nimic de declarația de război?

Eu, cel din 1914 (dă din mînă): Ba știu. Ocupăm Serbia și gata. În trei săptămîni totul va fi în perfectă ordine.

Eu, cel din 1918: Crezi? Eu sînt de altă părere.

Eu, cel din 1914: Nu mai spune! Vezi să nu te faci de rîs. Îți poți imagina în secolul al XX-lea

un război care să dureze mai mult de două luni? În ciuda tuturor cuceririlor de azi ale tehnicii? În epoca tunului de patruzeci de centimetri? *(Cu superioritate)* De altfel, din punct de vedere economic Europa nu poate rezista nici la un război de o jumătate de an.

Eu, cel din 1918 (înghit în sec): Ei, bine, dar poate e preferabil să nu facem politică. Vreau să-ți spun lucruri mult mai importante. Aprovizionează-te cu untură.

Eu, cel din 1914: Ai înnebunit?

Eu, cel din 1918 (tot mai aprins): Cumpără untură, măcar zece kilograme, dacă nu mai multe și pune-o deoparte. Cumpără piele! Cumpără ață! Cumpără săpun! Nu-mi pasă, cumpără orice! Cumpără terebentină!

Eu, cel din 1914 (distant): Ești nebun? Ia lasă-mă în pace!

Eu, cel din 1918 (gata-gata să plîng): Vai de capul tău, prostule! Nu vrei să mă-nțelegi? Cumpără fasole, cumpără lămîi, cumpără caiete!

Eu, cel din 1914 (indignat): Ajunge! Cred că e cazul să pleci de-aici, lasă-mă să lucrez! *(Pune mîna pe toc.)*

Eu, cel din 1918 (disperat, îi smulg hîrtia de sub mînă): Nenorocitule, vrei să mă distrugi? Măcar nu mai scrie verzi și uscate pe hîrtia asta, n-o strica, strînge-o și depoziteaz-o undeva curată, fiindcă în 1918 *vei*, mai bine zis *voi* lua pe ea mult mai mult, decît dacă ai mîzgăli-o acum în fel și chip.

Eu, cel din 1914 (furios): Te-am salutat! *(Se ridică și iese.)*

Eu, cel din 1918 (renunțînd): Bine, bine, nenorocitule! Niciodată nu te-a interesat soarta mea! Mă întorc în 1918, la rolul meu de om sărac.

JUCĂRIE PENTRU FIUL MEU

„...Vai cum s-a dus fără noroc
Copilăria-mi toată!
Să n-am eu parte să mă joc
Măcar o dată.“

(Szép Ernő)[1]

Băiețașul meu împlinește poimîine un an și jumătate. N-aveți idee ce dulce e piciul! Și asta n-o spun numai eu, că-i sînt tată, ci și alții, de exemplu nevastă-mea.

Așadar, vrînd să-i cumpăr niște jucării, ca orice tată, am ieșit pe bulevard... M-am oprit în fața vitrinelor să studiez terenul, să mă orientez... Da, da. Acest „Hopa Mitică“ îmi trebuie neapărat: îl apeși pe piept și el bate din palme. Dar de ce țin să-l cumpăr cu orice preț? Aha, da, știu... E atîta vreme de cînd aș vrea să-i cunosc mecanismul și să văd dacă înăuntru e din lemn sau din fier... Hm... nevastă-mea mi-a spus să cumpăr o jucărie cît mai rezistentă... Am găsit! Am să cumpăr cuburi de construit, sistem Richter. Da, da, cuburi! Cuburile Richter sînt cel mai minunat și cel mai frumos joc din lume. Ce turnuri grozave poți construi cu ele! Și unde mai pui că ultima figură din caietul de modele n-am apucat s-o construiesc niciodată, fiindcă ultima foaie se rupsese din caiet și îmi lipseau cele două cuburi albastre; căzuseră sub comodă, pe vremuri, fiindcă toate acestea s-au întîmplat demult, demult... Ei, da, și am să-i mai iau și o sfîrlează! Vai, ce se va bucura băiatul tatii! O sfîrlează din acelea pe care le răsucești pe sfoară, iar la urmă se

---

[1] Scriitor, poet și publicist maghiar (1884–1953).

învîrt și zbirnîie ca o sirenă. Și ce să-i mai cumpăr? Ah, da, am să-i cumpăr și o trîmbiță, cel puțin în felul acesta voi avea și eu una... adică, vreau să zic, va avea și băiatul meu o trîmbiță...

Iată jucăriile! Marika să le ia imediat, să le ducă băiatului, iar băiatul să se joace frumos, liniștit în odaia lui; să-l lase pe tăticu să lucreze, fiindcă tăticu are de scris și acuma n-are vreme de joacă.

Tăticu scrie... da, tăticu e un om mare și serios, care șade la biroul său, fumînd, muncit de gînduri grele, și scrie. În schimb băiețelul este un copilaș.

— Ei, dar ce s-a întîmplat? Ce-s țipetele astea? De ce nu mă lăsați să lucrez? Draga mea, treci te rog dincolo și spune-i Marikăi să liniștească băiatul.

E nemaipomenit! Nu mă lăsați să lucrez. Mă siliți să mă scol de la birou și să ies din cameră. Ce se întîmplă? De ce nu mă lăsați să lucrez?

Asta înseamnă că stați liniștiți? Faceți o gălăgie de se aude pînă-n a treia cameră. Ce s-a întîmplat? Țipă copilul? Bineînțeles că țipă, dacă nu-i dați sfîrleaza pe care i-am cumpărat-o...

Ei, vedeți? Cum i-am dat-o, cum a tăcut. Vezi, băiatul tatii, asta-i sfîrleaza pe care ți-a cumpărat-o tăticu. Nu-i așa că-i frumoasă?

Vai, dar tont mai e băiatul ăsta! Ascultă, Gabi, asta nu se bagă în gură. Se ține așa... Stai să-ți arate tăticu!

Uite, băiețașule, o prinzi cu două degete de partea de jos... Așa, ușor, ușor... apoi înfășori sfoara în jurul ei, pe urmă o smucești, hop! o pui repede jos, și uite ce minunat se învîrte!... dar bagă de seamă să n-o atingi, vai, prostuțule, dacă pui mîna pe ea se oprește. N-auzi? Pleacă de aici! Nu pune mîna! E extraordinar copilul ăsta... strică tot... și ce frumos se învîrtea!

Ei, stai puțin, puișorule, așa nu se poate. O să-ți arate tăticu... tu nu știi s-o potrivești... Ei, ia mîna de pe ea... dă-o încoace... ștrengarule, n-auzi?... dă-o la tăticu, să-ți arate... ei, acuși îți dau una peste degete...

Vorbești prăpăstii, draga mea; cum poți spune că i-am smuls-o din mînă și de aceea țipă... Nu i-am smuls-o de loc, am vrut doar să-i arăt cum trebuie învîrtită o sfîrlează. El n-are de unde să știe. Ei, băiete, nu mai țipa! Uită-te la tăticu cum o să-i dea drumul... uite așa... vezi, o iau între două degete, răsucesc sfoara, apoi o smucesc și în aceeași clipă o pun jos... uite ce frumos se învîrte!... ce repede și fără zgomot!

— Pleacă de aici, băiete! Ia te uită la el, măgarul, acum vrea să calce cu piciorul pe ea... ia-l te rog de aici, du-l mai încolo!

— Draga mea, cum poți spune așa ceva? Asta nu-i o jucărie potrivită pentru el? Dar cui să i se potrivească, dacă nu lui? Dacă e jucărie, e făcută pentru el; jucăriile sînt făcute pentru copii, nu pentru cancelari bătrîni. Cui i se potrivește, dacă nu lui? Poate ție? Sau mie? Ei vezi, voi, femeile, n-aveți nici o logică. Bineînțeles că-i pentru el! Niciodată n-a avut o jucărie mai frumoasă. E cea mai frumoasă sfîrlează din lume, dar trebuie să știi s-o învîrți. Uite cum faci: o apuci între două degete, așa... apoi înfășori sfoara în jurul ei... pe urmă îi dai drumul... Vai, ce frumos se învîrte!... ce minunat!... A, acum se izbește de piciorul mesei... Nu... S-a întors... Acum începe să se clatine... Uite cum se bălăbănește! Gata. S-a oprit. Nu-i nimic. Am s-o mai răsucesc o dată, sînt sigur că se va învîrti de două ori pe atîta, dacă trag sfoara mai tare și mai brusc... Uite așa, vezi? Acum se va învîrti mult mai mult... pe ce pariem?... Vezi?...

Mă întrebi unde-i copilul? De unde vrei să știu?!... O fi ieșit afară... O fi trecut în camera cealaltă... sau într-a treia... Nici n-am băgat de seamă... S-o fi plictisit...

Stai!... Să nu-l aducă încă încoace... Nu vezi ce frumos se învîrte?... Ar fi în stare s-o doboare, neatent cum e, tocmai acum, cînd... n-auzi, așteaptă puțin, sînt curios să văd cît timp se va învîrti... Lasă-l acolo... Stă el și singur... În cel mai rău caz se va așeza la birou și va scrie sfîrșitul foiletonului meu...

PROTECȚIE

Am scris o scrisoare într-o chestie măruntă, dar pentru mine destul de importantă, deși problema în sine nu e interesantă, și de altfel încă nici nu e sigur că e posibilă, dar chiar dacă ar fi posibilă, cred că nu l-ar interesa pe cititor. Prin urmare, e suficient să spun că am scris o scrisoare în care am rugat pe cineva că dacă e posibil, eventual, să-i vorbească despre chestia aceea domnului respectiv, care l-ar putea ruga pe celălalt ca în ziua cînd va veni în discuție acea chestie, să amintească de mine, ca atunci, acolo, acel domn de care depinde, să aranjeze treaba, că doar nu-l costă decît o vorbă! spre a putea să ocup eu acel loc, ceea ce, dacă s-ar putea face, mi-ar fi de mult folos.

Atunci a venit la mine domnul X — numele, de altfel, n-are importanță — și după ce s-a prezentat în mod foarte politicos și condescendent, mi-a ară-

tat o scrisoare, prin care domnul Y mi se adresează mie, ca să fiu bun să-l iau sub protecția mea pe domnul X, cu alte cuvinte să-i scriu acelui domn, care în interesul domnului X ar putea vorbi cu secretarul excelenței sale, rugîndu-l să vorbească cu șeful său despre chestia aceea.

Ar fi trebuit să mă grăbesc, dar nu puteam să-l jignesc nici pe domnul Y arătîndu-i că nu sînt destul de prevenitor cu domnul X pe care-l pune sub protecția mea, așa că vrînd nevrînd am fost nevoit să mă ocup de această chestie, care de altfel a mers destul de greu, deoarece domnul X, din motive lesne de înțeles, nu a putut pune problema direct, respectiv nu a putut arăta deschis despre ce este vorba și nici ce anume ar dori. De intervenția mea avea nevoie doar pentru motivul ca eu să-i scriu acelui domn că domnul X este un bărbat de toată încrederea, talentat și harnic, care merită întregul său sprijin.

N-am priceput prea bine lucrurile și la început m-am codit, arătînd că protecția mea nu are cine știe ce eficiență, eu fiind un om mult prea neînsemnat, dar domnul X m-a asigurat de contrariu și mi-a spus că dacă voi scrie despre el că e un om talentat și bine pregătit, cauza lui e ca și cîștigată.

Întrucît chestia mea era deja foarte urgentă și scrisoarea trebuia expediată, n-am mai stat să mă tocmesc cu domnul X, ci i-am scris domnului Z scrisoarea cerută, rugîndu-l să primească cu cea mai mare încredere pe domnul X, pe acest excelent și neasemuit credborezolog (cuvîntul acesta l-am scris indescifrabil, deoarece, vă spun drept, habar nu aveam cine-i acest domn X și în ce materie este atît de excelent și de priceput) și că i-aș fi veșnic recunoscător dacă ar face tot ce-i stă în putință în interesul domnului X.

Domnul X a plecat exprimîndu-și recunoștința, iar eu am terminat de scris scrisoarea privitoare la acea anumită chestie și am pus-o apoi la cutie.

Peste cîteva zile am primit răspuns de la respectivul, care mă asigură că e foarte firesc să facă totul în interesul meu și că prin urmare va vorbi cu acel domn, care fără îndoială va aprecia dorința mea, dar bineînțeles trebuie să mai așteptăm puțin, fiindcă înainte de asta domnul acela mai are de aranjat pe un alt domn, care a fost trimis tot la el, ca să-l sprijine și al cărui protector e de asemenea un om de seamă, a cărui cerere ar fi foarte greu să n-o satisfacă.

Încă de atunci am bănuit că lucrurile nu sînt cu totul în ordine și deci n-am fost prea surprins cînd peste cîteva zile am primit neplăcuta înștiințare că acea anumită chestie pe care am rîvnit-o atît de mult nu se poate face, fiindcă locul acela fusese dat unui alt domn. Domnul Cutare, în scrisoarea lui de scuze, arăta amănunțit că protectorul pe lîngă care intervenise ca să mă protejeze la protectorul său, se vede că nu e un om atît de puternic, încît să nu i se poată refuza o cerere, iar fără pile o chestie de acest fel nu „merge" și că Doamne ferește! nu vrea de loc să mă jignească, dar cum eu sînt un om inteligent, pot să-mi dau seama și singur că în această privință eu sînt cel din urmă cu care s-ar putea face o excepție.

Convingîndu-mă și eu de aceasta, am renunțat la acel anumit post la care mi-ar fi plăcut să ajung și am început alt demers, dar pentru asta a trebuit să mă duc acolo unde se afla acest post, ca să vorbesc cu cineva care să mă protejeze. Mare mi-a fost surpriza, găsind acolo unde aș fi vrut să obțin eu un loc, tocmai pe domnul X, care mi-a declarat cu tot regretul că fiind vorba de un post extrem de deli-

cat și plin de răspundere, nu mă poate proteja tocmai pe mine. În același timp, mi-a comunicat, foarte bucuros, că postul pe care-l ocupă îl datorează scrisorii mele și m-a felicitat, cum spunea el, că sînt — „nu-i așa că v-am spus eu?" — un om cu foarte mare trecere!

Lucru despre care m-am convins încă de a doua zi, cînd am primit o scrisoare de la domnul Z, prin care îmi arăta că el, la rugămintea mea, l-a protejat pe domnul X, pe care nici măcar nu-l cunoștea, și drept compensație mă roagă să am amabilitatea de a-i scrie o scrisoare domnului A, rugîndu-l să vorbească în interesul domnului B, cu domnul C, ca acesta să-l roage pe domnul D, să vorbească cu domnul E...

...Și iarăși și iarăși s-o luăm de la început, cum ar zice poetul Babits Mihály...[1]

MUSAFIRUL

— Vai, poftiți, poftiți, intrați. Puneți-vă pălăria aici.

— Sărut mîinile. Vai ce cuier frumos!

— Oh, o nimica toată. L-am cumpărat la Paris, la o licitație publică. Mahagoni, de pe vremuri...

— E splendid.

— Poftiți pe aici. Faceți-vă comod, ca la dumneavoastră acasă. Vreau să vă simțiți bine. Dar nu vă uitați prea mult în jurul dumneavoastră, noi așa

[1] *Babits Mihály* (1883—1941), scriitor maghiar, zugrăvind în romanele sale destrămarea micii nobilimi.

trăim, modest, ca oamenii săraci. Nu vrem să fim ceremonioși.

— O, cum puteți spune așa ceva? Aici totul e minunat, splendid. Aș putea spune că de mult n-am văzut o asemenea locuință.

— Vai de mine, nici vorbă! Niște lucruri adunate de peste tot. Poate vreți să stați pe taburetul acesta? Sau nu vă place?

— E superb; asta zic și eu „piesă". De unde l-ați achiziționat?

— Secolul al XVIII-lea. O nimica toată, n-are cine știe ce valoare. De ar fi piesă unică, ar mai valora ceva, dar, din păcate, mai există două, unul la British Museum, iar celălalt e proprietatea unui colecționar de artă din Berlin.

— Extraordinar! O adevărată raritate! De altfel se și vede...

— Așa, de la prima privire nu arată cine știe ce. Poate fi confundat ușor cu o mobilă de bîlci. Cînd te uiți însă mai atent la el, din felul cum sînt modelate picioarele, se recunoaște ușor școala...

— Aha, da, așa e! Ce să zic, e minunat!

— Lăsați vă rog, vă spuneam doar că nu-i cine știe ce. Dar dacă există un lucru de oarecare preț în acest interior fără pretenții, e ăsta de aici. Această scrumieră de pe birou.

— Superbă. Vai cît de... cît e de... cum să zic... cît e de simplă... cît e de cenușie... și totuși...

— Ei da, prin vitrine se văd multe asemenea obiecte, dar... sînt imitații. La prima vedere nici pe asta n-ai da doi bani. Dar, uitați-vă aici, jos, vedeți această mică încrustare?

— Da... minunată...

— Nu-i așa?

— Extraordinară, nemaipomenită!

— Așadar, știți ce înseamnă?

— Firește că știu... e de necrezut!

— Dacă n-ar avea acest semn, scrumiera ar valora abia cîteva coroane. Dar tocmai semnul, tocmai această încrustare arată că face parte din celebra colecție Benvenuto.

— Cred că are o valoare considerabilă...

— Dacă îmi făgăduiți că n-o să spuneți nimănui, am să vă mărturisesc că am achiziționat-o pe un preț ridicol de mic. Prostul care ne-a vîndut-o nu știa ce vinde...

— Cît ați dat pe e: ?

— Cincizeci de mii de mărci.

— Cincize... De necrezut!

— Te cred! Ăsta-i singurul nostru obiect într-adevăr prețios, ba, poate... și chestia aia de pe dulap. O vezi?

— Minunată. E de o frumusețe... înnebunitoare...

— Da... pasabilă.

— Înnebunitor de pasabilă... Așa ceva n-am văzut în viața mea... Superbă!... Mai ales capacul...

— Nu! Nu m-am gîndit la cratiță... Vă vorbeam despre vază.

— Ei da, desigur, vai de mine... Asta voiam și eu să spun... Vaza. Dar, știți, tocmai mă gîndeam... ce capac ar avea, dacă o vază ar avea capac...

— Asta-i tot. Cu asta am și terminat. Altceva nu mai avem. Ah, da, poate miniatura aia mică de colo, de lîngă ventilator. Anume am așezat-o acolo, în locul acela e pusă mai în valoare...

— Într-adevăr... mai în valoa... adevărat... ați avut o idee minunată... genială... ventilatorul... miniatura... și valoarea... Ventilatorul e superb... Uf, abia mai respir! Multe lucruri de preț am văzut în viața mea, dar așa ceva încă n-am...

— O nimica toată, o miniatură. E oarecum expediată, deși pictorul acela din evul mediu a lucrat

vreo cinci ani la ea. Am cumpărat-o ieftin... un chilipir... n-am dat pe ea decît vreo șaizeci de mii de franci...

— Numai cinci ani a lucrat? Ei bine, asta-i o porcărie; să dai gata, de mîntuială, o asemenea lucrare!... Numai șaizeci de mii de franci?!... Asta zic și eu chilipir... Nemaipomenit...

— Dar de fleacul ăsta, ce părere ai?

— De ăsta?... Ce părere am?... Credeți că găsesc cuvinte... pentru un... pentru un... asemenea fleac? Știți ceva? Am văzut multe fleacuri, dar unul ca ăsta... o asemenea oroare n-am pomenit în viața mea... Cum a avut obraz ticălosul ăla să piardă cinci ani de zile cu o mîzgălitură, cu o oroare ca asta, ca pe urmă s-o dea de pomană... pentru șaizeci de mii de franci, cînd eu n-aș da pe ea nici cinci parale, da, nici cinci parale n-aș da pentru un asemenea ghiveci... pentru gîndacul ăsta pictat pe care l-aș scutura de pe haină dacă din întîmplare s-ar desprinde de pe perete și ar cădea peste mine murdărindu-mi costumul... Trăzni-o-ar Dumnezeu s-o trăznească de mobilă! Salutare.

PARABOLE BIBLICE ADAPTATE PENTRU VREMURI DE RĂZBOI

1

Adam și Eva

Și zis-a Eva: Șarpele mă-ndeamnă să mă înfrupt din rodul acestui pom.

Și zis-a Adam: În ce alt chip aș putea să-ndeplinesc acest lucru decît păcătuind împotriva poruncii

Domnului, care mi-a spus că mă va alunga din Grădina Paradisului, iar trupul mi-l va strămuta în alte locuri.

Și zis-a Eva: Eu totuși îl voi gusta și nu-mi voi opri mîna să se atingă de acel fruct.

Și zis-a Adam: Ei, și ce o să fie cu noi, dacă de fapt o să ne alunge din Paradis și n-o să mai savurăm binefacerile de aici?

Vom muri de foame și ne va pieri sămînța, iar trupul nici unuia din noi nu va scăpa din fața dinților fiarelor și-ai unicornilor.

Și zis-a Eva: Radu te cheamă și mare fleț mai ești, așa că de acum înainte nu te voi chema Adam, ci Radu.

Fiindcă nu te gîndești la prețul ca din povești al merelor, care fiind o marfă maximată, poate fi vîndută în oraș.

Fiindcă sădind acel măr, crește-voi un pom în afară de Paradis și cu fructele lui voi face o concurență așa de mare Paradisului, încît peste un an de zile îl voi expropia și El va intra acționar în întreprinderea mea.

Cine are urechi de auzit să audă.

2

Un blid de linte

Și Iacob văzîndu-l pe Isaia în tindă, carele în fața unui blid de linte stătea spusu-i-a: Dă-mi mie blidul tău de linte și nu mă lipsi de darul tău.

Și Isaia i-a răspuns zicînd: Ce-mi dai în schimb?

Celălalt l-a îmbiat cu bani, apoi i-a vorbit astfel: Îți dau în schimb drepturile mele de prim născut.

Și Isaia datu-i-a blidul său de linte.

Şi Iacob s-a dus atunci la tatăl său, la Isac, şi i-a spus: Dă-mi binecuvîntarea ta.

Iar Isac a grăit: Glasul e al lui Isaia, dar mîna este a lui Iacob.

Şi zise Iacob: Vîndutu-mi-am dreptul de prim născut pentru un blid de linte şi moştenirea mea am vîndut-o pentru mîncarea de linte care încape într-un blid.

Şi Isac a grăit: Tu eşti fiul meu cel iubit şi adevăr grăiesc ţie că ţinînd seama de preţurile de astăzi ai făcut o afacere bună.

Şi l-a binecuvîntat.

Cine are ochi de văzut să vadă.

3

Fiul risipitor

Fost-a un părinte care a avut doi copii din care unul plin de sîrguinţă şi de hărnicie care a prins cheag întru toate, iar altul care şi-a risipit averea şi părăsindu-şi părintele, a apucat calea pribegiei.

Ani mulţi trecut-au şi alţi mulţi ani trecut-au, pînă cînd fiul risipitor se întoarse şi căzînd în genunchi în curtea casei, începu să se tînguiască cu glas tare ca cerşetorii.

Ieşind în curte părintele său întrebatu-l-a: cum de ai ajuns aici şi ce fel de om eşti? Fiindcă scris este să-ţi cinsteşti viaţa ca să ai tată şi mamă pe acest pămînt şi cînd te speli să-ţi ţii mîinile în jos şi nu în sus că altfel îţi va curge apa în mîneca hainei şi apa nu va avea îndurare şi umezi-va şi capetele mînecilor cămăşii tale, carele numescu-se: manşete.

Iar acela astfel i-a răspuns: Nenorocit sînt eu printre nenorociţi, făcut-am speculă cu fel de fel de lucruri şi iată-mă întors aici ca cerşetor rugîndu-te

să te milostiveşti şi să poruncești să mi se dea lăturile pe care le mănîncă unul din porcii tăi.

Iară tatăl său luatu-l-a în brațe și sărutîndu-l i-a spus: Tu ești singurul meu copil.

Celălalt fiu cu sufletul răvășit grăit-a către părintele său: Cum de cutezi să-l măsori cu măsurătoarea mîinilor tale, pe el, carele risipit-a tot ce-a avut, iar mie, care negutătorit-am odinioară cu folos, nu-mi dai binecuvîntarea ta?

Și zise tatăl său: Adevăr grăiesc ție, negustor mult mai iscusit este el decît tine fiindcă el știe prea bine cît valorează lăturile azi, la preț maximal.

Cine are degete de pipăit, să pipăie.

DUEL AMERICAN

Mult stimate domn,

Pun mîna pe pană înfricoșat și tremurînd. Mai am încă șase luni de trăit, dar mă îngheață de pe acum suflul rece al morții. Sînt abia două luni de cînd a avut loc groaznicul nostru duel. Știu prea bine că am tras bila neagră și că prin urmare sînt sortit să plec de pe această lume.

Tot atît de bine știu că dumneavoastră sînteți un om dîrz și neînduplecat, și că nu cunoașteți îndurarea. Cu toate acestea, cu mîinile tremurînde și cu buzele livide simt că trebuie să-mi împreunez în aceste clipe mîinile și să vă rog: Îndurare! Îndurare, crunt adversar al meu; mi-e o teamă teribilă de neființă. Cer îndurare și înțelegere; dezlegați-mă

de îndatorirea mea și lăsați-mă să mai trăiesc, că și-așa nu mai am mult; știți prea bine că sînt un om debil și ofticos, pentru care îndurarea domniei voastre înseamnă cel mult o amînare de un an-doi, după care, oricum va trebui să plec, învins într-un duel cu un adversar mai neînduplecat decît dumneavoastră: cu Viața. Oh, îndurați-vă deci de mine, scrieți-mi un cuvînt, un singur cuvînt de dezlegare, confirmați-mi că nu vreți moartea mea prematură. Iar dacă nu, voi ști care-mi este datoria!

Stimate domn,

La scrisoarea mea de luna trecută nu mi-ați răspuns nimic, nu m-ați dezlegat de angajamentul meu. Știu prea bine care este datoria mea și nu șovăiala, ci o ultimă scînteie a speranței îmi pune pana în mînă, spre a vă întreba încă o dată cu toată hotărîrea: doriți, într-adevăr, ca peste cinci luni să mă împușc? Fiindcă dacă o doriți, lucrurile stau cam în așa fel încît eu într-adevăr va trebui să mă împușc; am consultat astăzi un Codice al Onoarei în care stă scris fără echivocuri că omul care nu se împușcă ca urmare a unui duel american pierdut, va fi descalificat, iar adversarul său, oriunde l-ar întîlni, poate să-l pălmuiască și să-l biciuiască, în plină stradă. Întrucît eu vreau să evit complicațiile de acest fel, vă rog încă o dată să aveți amabilitatea de a mă dezlega de obligația mea.

Vă rog să nu fiți supărat că de data asta scriu mai pe scurt și mai neîngrijit decît luna trecută, dar trebuie să știți că din dorința de a uita și, în același timp, de a mă distra, m-am înscris la un curs de educație fizică; tot timpul fac gimnastică și nu mai am răgazul și nici pofta să stilizez scrisori.

Domnule,

Încă nu mi-ai răspuns, deși de atunci a trecut o lună.

Sînt tare curios să aflu ce vrei? Adică dumneata n-ai altă grijă decît ca eu să-mi trag un glonte în cap? Cînd erai copil te-au pus cumva să alergi în jurul mesei fiindcă nu m-am împușcat din cauza unei oarecare Krakauer Málcsi? Ei, nu mai fă pe grozavul, liniștește-mă o dată și scrie-mi că nu te mai gîndești la prostia aia de atunci. A fost minunat, am tras bila neagră; ei și? Cu același efort puteai să tragi și dumneata bila cea neagră! De fapt, nici nu știu prea bine cum de s-a întîmplat treaba aia: în după amiaza aceea eram tare furioși din cauza numitei Málcsi și dumneata, deodată, mi-ai pus în față cutia zicînd: sau-sau; să vedem care trage bila neagră. Eu mi-am vîrît mîna în cutie, dar acum pot să-ți mărturisesc că de fapt am vrut să trag cealaltă bilă și numai întîmplător am pus mîna pe cea neagră. Și, acum, pentru o asemenea prostie, să fiu obligat să corespondez la infinit cu dumneata? De asta-ți spun: hai să uităm toată prostia asta! De altfel închei aici rîndurile mele fiindcă alerg la concursul clubului meu: particip la probele de haltere și de lupte. Adio, scrie-mi!

Domnule Svarț,

Vorbind delicat, nu-i tocmai manierat, ca dumneata, la ultima mea scrisoare pe care ți-am expediat-o acum o lună, să nu-mi răspunzi. Spune-mi, unde ai învățat dumneata să te porți astfel? Puteai să spui măcar: basta. Află că eu n-o să-mi mai tocesc degetele scriindu-ți; am și alte lucruri de făcut! Fii bun și comunică-mi îndată chestia pe care știi c-o aștept de la dumneata, fiindcă nu sînt dispus

să stau de sentinelă pe degeaba, mai ales că trebuie să plec din Budapesta. De asta-ți spun!

Svarț,

Ce facem? Îți atrag atenția că asta-i ultima mea scrisoare. Sînt un om destul de răbdător, dar prietenii mei spun că uneori îmi ies din sărite cu totul pe neașteptate. Îți atrag atenția pentru ultima dată că vreau să-ți vorbesc prietenește, că nu-ți voi face nici un rău, dar nici dumneata să nu-mi faci rău — și cu asta: basta, ne facem că nu ne-am văzut niciodată. Mîine îți aștept scrisoarea: un singur rînd, știi foarte bine ce vreau!

Ascultă, Svarț,

Ți-am primit scrisoarea prin care îmi comunici că mîine dimineață, cînd se împlinește termenul, vei trece pe sub fereastra mea și vei bate în geam, ca să-mi aduci aminte de îndatorirea pe care o am.

Ei bine, ascultă Svarț! Dacă vrei să te învîrți de o mamă de bătaie de să-ți sară ochii din cap, perfect, transportă-ți mutra pe-aici. Nu uita, vezi, îți atrag atenția că sînt campion al Clubului Atletic, și dacă îi ard cuiva o palmă, respectivul poate să fie dus de urgență la clinică, ca să aibă studenții pe ce să-nvețe cîte ceva despre fracturile de craniu. Pe urmă n-ai decît să te duci să te plîngi chiar și la Ponțiu Pilat.

De asta-ți vorbesc prietenește, fiindcă eu, de fapt, n-aș vrea să-ți fac nici un rău, ba, dimpotrivă, aș putea spune cu toată sinceritatea că-ți sînt chiar recunoscător, deoarece m-am înscris în acest club, într-o oarecare măsură, din cauza ta. De asemenea îți fac cunoscut cu multă bucurie că tuberculoza

mea a dat înapoi şi că după părerea medicilor voi atinge cel puţin vîrsta de şaptezeci de ani spre gloria sportului maghiar.

PANTOFII

20 noiembrie

Azi după-amiază am cumpărat în sfîrşit pantofii de lac pe care-i ochisem de mult. Sînt frumoşi, bine croiţi, cu bombeuri şi-s atît de strălucitori că lumina soarelui a alunecat şi a căzut de două ori (abia s-a putut culege de pe jos...), plimbîndu-se pe lustrul lor... I-am încălţat, am înnodat bine şireturile. La început mă strîngeau puţin la degetul mare, dar mi-a trecut repede. M-au costat, în total, douăzeci de coroane.

21 noiembrie

Azi dimineaţă i-am încălţat din nou. Mă mai strîngeau puţin, dar o să-mi treacă. Pantofarul mi-a spus să-i port cît mai mult, că se lasă de la sine. Vorba ceea: „ca să-i porţi, se cuvine să-i suporţi!"

22 noiembrie

Aoleu, mă strîng rău de tot. Îi port, dar abia-i suport.

23 noiembrie

Ah, grijania lor!... Chiar şi azi, a treia zi? De purtat îi mai port, dar numai eu ştiu cum îi suport...

23 noiembrie

— Mă string cumplit! Au-au-au, mor de durere! Drace, rău mă mai dor... Mă dor grozav pantofii ăștia. După amiază am făcut și puțină temperatură. Mamă, ce junghiuri!...

24 noiembrie

Iii-ii-au-au-ii-ii-ea-ea-ea...

25 noiembrie

În sfîrșit, m-am dumirit: pantofii ăștia, vă rog să mă credeți, sînt bolnavi! Mi-au trebuit cinci zile pentru a face descoperirea asta.

Trei zile la rînd am hoinărit prin Hüvös völgy[1], hrănindu-mă, de durere, numai cu lăcuste și rădăcini, și dansînd, așa cum mi-a prescris șmecherul de nenea pantofarul... Am dansat tango, de aceea sînt cam nervos.

26 noiembrie

Așadar pantofii aceștia sînt bolnavi. Mă dor, deci sînt bolnavi! Dacă te dor dinții, înseamnă, nu-i așa? că dinții sînt bolnavi, dacă te doare burta, e bolnavă burta: deci dacă te dor pantofii sînt bolnavi pantofii. Nu spun că-s grav bolnavi... hm, au luat un guturai sau mai știu eu ce, apoi au făcut niţică gripă, fapt e că acum mă dor. Mă dor puţintel, un strop, atît cît trebuie pentru a scînci din cînd în cînd, însă cel mult o dată la fiecare pas, da, da, și pentru a urla olecuță, în timp ce ochii stau să-mi sară din orbite, dar numai un pic; cît pentru cele cîteva stele verzi pe care le văd ziua în amiaza mare, Doamne, dar astea sînt un fleac, o nimica

---

[1] Cartier umbros și răcoros la periferia Budapestei (n. tr.).

toată. În drum spre casă o să trec pe la un doctor de pantofi. Pînă atunci sper să mai pot rezista.

27 noiembrie

Doctorul de pantofi, maestrul cizmar, a examinat pantofii, i-a palpat, i-a ascultat, pe urmă mi-a confirmat și el că nu-i nimic grav: o mică răceală, atîta tot, să iau loc, să-i las în grija lui, îi aranjează el cît ai zice pește.

A examinat cazul prin prisma medicinii interne; mi-a vorbit mult de rame prost cusute, de bombeuri care taie degetele, de riduri la căpută și de limbă boțită, dar zău n-am înțeles mai nimic din termenii aceștia medicali.

În cele din urmă a băgat în ei un tub. Probabil a fost necesară o spălătură de stomac. Apoi le-a pus prișnițe reci.

28 noiembrie

Sînt tot aici, în spitalul de pantofi. Umblu în ciorapi, fiindcă prișnițele reci nu le-au fost de nici un folos. Cînd i-am încălțat m-au mai durut, nu prea tare, ce-i drept, doar atît cît să mă facă să scot limba, ei, nu chiar de un cot, ci cel mult de un sfert de metru. Cu toate acestea meșterul mi i-a scos din nou din picioare, spunîndu-mi că o să încerce și cu prișnițe calde. Dacă nici acestea nu vor avea efect, va trebui să mă adresez — dar să nu mă sperii — doctorului Kobrak, un mare specialist, fiindcă s-ar putea ca pantofii mei să aibă leziuni organice care, aici, la clinica de boli interne, nu pot fi tratate, și să fie nevoie de un consult. Mi-a luat zece coroane.

29 noiembrie

Am fost nevoit să mă adresez unui specialist, fiindcă în mod brusc, seara pe la ora opt, s-au ivit

niște zgîrciuri cumplite, iar partea dreaptă s-a umflat. Specialistul a făcut un examen amănunțit, a vorbit pe larg de diagnoză, eu însă n-am priceput nimic. Va face o încercare cu o presă specială, sistem modern, și dacă nici asta nu va ajuta — zice el — va fi nevoie de o intervenție chirurgicală, fiindcă la mijloc sînt serioase leziuni organice și compresele n-au făcut decît să agraveze boala. Pînă acum tratamentul mă costă treizeci de coroane.

Buletin

30 noiembrie

Pantofii au petrecut o noapte liniștită (poate fiindcă nu i-am avut în picioare). Temperatura normală, pulsul ridicat. Căptușeala lipită cu un material cleios. Extern s-au aplicat două linguri de Diana. Bolnavii au fost culcați în calapoade și în patul meu. Eu am dormit pe canapea.

1 decembrie

Azi la amiază am scos calapoadele și am încercat pantofii. Dar de la primii pași i-au năpădit sudorile. Mi-a fost imposibil să ies în oraș. Am telefonat imediat chirurgului. A sosit cu mașina, i-a examinat și mi-a declarat că intervenția trebuie făcută fără întîrziere; peste o jumătate de oră s-ar putea să fie prea tîrziu.

2 decembrie

A fost ceva înfiorător! Mai întîi s-a făcut o incizie în căptușeală. S-a descoperit că sub căptușeală

limba pantofilor se boțise provocînd inflamația, care la rîndul ei a fost cauza durerilor supraomenești care i-au chinuit pe bieții pantofi. Sărmanii! Nu era nimic de făcut: chirurgul a extirpat limba, integral, făcînd o incizie pînă la extremitatea bombeurilor, apoi a cusut-o ușor de marginea căputei. Pe urmă pantofii narcotizați au fost din nou trași pe șanuri. Trebuie să așteptăm.

3 decembrie

Cu inima frîntă de durere anunțăm că bolnavii nu au putut suporta operația. Azi dimineață cînd am vrut să-i încalț, cusătura s-a rupt, talpa s-a desprins, iar pantofii au scos în acea clipă un țipăt și au sucombat *(exitus)*. Odihnească-se în pace!

4 decembrie

Faptul cel mai îngrozitor în toată treaba asta este că pînă după cincisprezece ale lunii nu pot ieși din casă. Leafa mi-am cheltuit-o cu tratamentul și abia la cincisprezece voi avea suma necesară pentru a-mi putea cumpăra o nouă pereche de pantofi.

GRIMASA

Nu, pe vremea aceea era imposibil să rîzi de el. Boala cu care se întorsese acasă de pe front, o variantă a șocului cauzat de exploziile de obuze, medicii o numeau „tic nervos“: o mișcare ciudată și simultană a gurii și a urechii stîngi, de la care i se întindea și ochiul, mijindu-se, de parcă ar fi făcut cuiva semne glumețe, un rîs rînjit pe care numai

întîmplarea poate să-l producă. Niciodată un comic sau un caricaturist n-ar fi fost în stare să născocească ceva asemănător. Pe vremea aceea se mai știa de unde i se trage, oamenii cunoșteau încă foarte bine iadul din care se întorsese și cu toții își dădeau seama că grimasa asta era oribila expresie a spaimelor și a suferințelor supraomenești îndurate în război. La început au încercat să-l vindece cu tratament electric și prin sugestie, dar se vede că în nervii lui momentele acelea de groază se închistaseră mai adînc decît la alții. Încet-încet, cea mai mare parte a celor supuși la șocuri electrice s-au vindecat, au uitat grozăviile prin care trecuseră și s-au aruncat cu forțe noi în vîltoarea luptelor pentru care ne-am născut.

Pe el nimic nu-l mai putea ajuta. Grimasa a rămas, i s-a permanentizat pe față ca o imagine cinematografică care se repetă de milioane de ori și de care nu-i chip să scapi. În primii ani, purtîndu-și beteșugul ca un luptător roman cicatrizat, își mai putea cîștiga cele necesare traiului, agățîndu-se de firul de pai al compătimirii și al pietății.

Au venit însă revoluțiile, și totul s-a răsturnat. Încetul cu încetul aristocrația suferințelor trecute a sîngerat, s-a epuizat și s-a corupt în lupta pentru viață. A sosit ziua cînd suferințele îndurate nu mai constituiau o bună scrisoare de recomandare. Burghezul pus pe parvenire dădea indiferent din umeri, afirmînd — la început în surdină, dar mai tîrziu, văzînd că nu mai e la modă compasiunea — în gura mare, că suferința e semnul incapacității de a face față greutăților vieții. De ce n-a fost în stare să evite nenorocirea? Suferința nu este un merit, ci semn de slăbiciune și de lene; ea nu trebuie răsplătită, ci pedepsită.

În cîțiva ani și-a dat seama că e mai bine să nu mai vorbească nimănui despre înfiorătoarea noapte în care i s-a născut grimasa. Cei de care îi depindea viața preferau să audă povestiri mai vesele. Mai tîrziu s-a întîmplat s-o și tăgăduiască, iar și mai tîrziu, într-un ceas greu al luptei pentru existență, copleșit de necazuri, a început să jure furios că grimasa este o meteahnă pe care o are din naștere, moștenită de la tatăl său și că niciodată n-a făcut armată; n-a făcut-o tocmai din cauza acestui defect al lui.

Noile frontiere ale țării l-au despărțit însă de cei în care mai putea să-și pună vreo nădejde. A trebuit să se desrădăcineze. Un timp a pribegit prin Elveția, pe urmă prin cartierele periferice ale Londrei. După aceea, ascuns în magazia de cărbuni a unui transatlantic, a ajuns în America. New York-ul însă l-a eliminat, și cu un alt vapor a ajuns la Rio de Janeiro.

Aici îl aștepta izbăvirea și dezlegarea; aici, pe cealaltă emisferă a Pămîntului, s-a ivit mîntuirea, care există undeva, ascunsă, pentru fiecare din noi, dar sînt prea puțini cei care izbutesc s-o descopere!

De cîteva zile, Juarez, marele milionar, regele plumbului, care de vreo zece ani colinda lumea, căutînd vindecarea pentru neostoita lui tristețe, se afla acasă la el. Omul acesta era celebru prin faptul că nu știa nimic despre războiul mondial. Toți cei din anturajul său aveau dispoziții aspre să nu-i vorbească niciodată despre necazuri și despre suferințe. Ziare nu citea, cu oamenii nu avea relații, nu frecventa decît localuri de petreceri, circurile și concursurile de gimnastică.

L-a văzut însuși Juarez: se prăbușise chiar sub balconul acestuia, aproape fericit să scape de grimasă. Era convins că zvîrcolirile lui sînt ultimele manifestări ale morții prin inaniție.

Deodată, conștiința lui, pe cale să se cufunde în visul morții, i-a fost trezită de un hohot de rîs enorm.

— Încă o dată, prietene! Ai fost admirabil. Unde ai învățat să faci așa ceva?

Juarez se uita la obrazul lui: rîdea cu lacrimi.

— Pe onoarea mea! Am luat la rînd toate circurile din lume, am văzut atîția clovni de seamă, dar așa ceva nu știe nimeni să facă. Te rog ca pe un Dumnezeu, mai fă o dată figura asta. Dar la fel ca adineaori, să ți se miște și urechea!

Și tocmai atunci, nefericita față s-a contorsionat din nou. Juarez exulta de bucurie.

— Băiete! Ești un geniu! Mutra asta n-o poate imita nici Chaplin, nici Buster Keaton[1]! Nu știu cu cît ești plătit la circul unde lucrezi, dar dacă rămîi cel puțin trei luni în anturajul meu, îți dau de zece ori pe atîta. Ce se va întîmpla pe urmă, să n-ai nici o grijă! Prietenul meu Cord, regele filmelor, va întemeia un studio special pentru a exploata această grimasă. Dacă va fi nevoie, voi cumpăra eu singur toate acțiunile.

Astfel s-a născut unul dintre cei mai sărbătoriți bufoni ai lumii: marele artist comic.

UN COPIL CA ORICARE

— Poftim, ăsta e copilul. Așa cum îl vezi, n-are decît patru luni. Știu foarte bine că cei mai mulți dintre tăticii tineri au prejudecăți — ce mai la deal, la vale — și mai ales cînd e vorba de primul lor

[1] *Buster Keaton* (n. 1895), actor comic american, unul din clasicii comediei filmului mut.

copil, își pierd capul, se topesc în fața lui; mă rog, că așa ceva n-a existat pe lume. Uitați-vă la el ce deștept e și ce frumos!... Ei bine, asta eu n-o înțeleg. Eu îmi dau perfect de bine seama că băiatul meu e la fel cu ceilalți...

Ei da, da, atît doar că e puțin mai dezvoltat. Da, e un copil sănătos și gata. Ei și? E sănătos tun, asta-i tot. E adevărat că n-are defecte, ăsta-i singurul lucru care parcă nu-i cu totul normal la el, că n-are nici un defect.

I-am spus neveste-mi:

— Ce-o mai fi și cu copilu-ăsta?... Toți au cîte un cusur: unul se naște cu șase degete, altul cu două capete, altceva nici nu mai găsești prin revistele medicale. Iar ăsta e atît de întreg, atît de armonios, încît ți se pare chiar ciudat. N-o fi ceva anormal la mijloc? Căci încolo băiatul e ca oricare altul...

— De un singur lucru mă tem: să nu fie prea precoce. Observi cum se uită? Te privește drept în față.

— Ei da, firește, nu zic că nu privesc așa și alți copii, dar vezi că ăsta nu se uită ca ceilalți... Ăsta te privește drept în față și nu-și ia ochii de la tine pentru nimic în lume. Se uită cu ochii...

— Dar cu ce ai vrea să se uite? Cu urechile? Ei bine, știu că nu se poate uita cu urechile, pentru simplul motiv că n-ar vedea nimic. De altfel nu de asta a fost vorba, ci de faptul că băiețelul ăsta nici măcar n-a încercat să privească cu urechile, ca alți copii, ci de la început s-a uitat cu ochii. Dă-mi voie, te rog! De unde a știut el în clipa cînd a venit pe lume cu ce trebuie să privească? Avea și picioare, și cu toate acestea încă nici azi nu știe că ele servesc la umblat... Și mai va pînă cînd o să știe... Nu că-i copilul meu, dar uită-te și dumneata la el, cum își întoarce capul după mine cînd mă dau într-o parte. Fii atent!

(Copilul nu-și întoarce capul.)

— Ei vezi? Ce-ți spuneam eu? Acum dinadins nu se uită. Nu vrea și pace. Și tocmai asta-i ciudățenia: atîta voință la un copil de patru luni! Așa vrea el, să nu se uite! Și iată că își impune voința, nu se uită! Vezi, tenacitatea asta e într-adevăr suspectă! Și aude, domnule, aude fiecare cuvînt, nu-i scapă nimic, e atent la orice vorbă. Și nu ca unul care aude numai sunetele, a, nu! Copilul ăsta distinge cuvintele; nu zic că le înțelege, nu judec lucrurile subiectiv, și ar fi ridicol să susțin că un copil de patru luni înțelege ce-i spun, dar afirm că știe să distingă cuvintele și își dă seama ce înseamnă fiecare din ele...

— Nu crezi, zici? Ei bine, ce ai spune mătăluță cînd ți-aș povesti că de cîte ori îi spun „țuchi-pruchi", se uită la mine și începe să rîdă? Aud? Ei, spune-mi, de ce rîde? Oare nu rîde tocmai fiindcă înțelege?

Ce zici? Că nici dumneata nu înțelegi? Ei vezi, tocmai asta-i uluitor: copilul acesta înțelege! Fii atent: „țuchi-pruchi"! „țuchi-pruchi"! *(Copilul nici nu rîde, nici nu se uită la el.)*

— Ai văzut?! A strîmbat din guriță! Ai observat? A vrut să rîdă, dar s-a abținut. Alt copil, cînd vrea să rîdă, își dă drumul și rîde ca un netot. Ăsta însă, își reține rîsul, strîmbă din gură, se încruntă, dar nu rîde. Nu că e al meu, dar să știi că piciul ăsta are ambiție. Nu cred să greșesc prea mult cînd afirm că acest copil are simțul modestiei, sau Dumnezeu știe ce, în orice caz, ceva deosebit. Am observat de pildă că s-a jenat să rîdă în prezența mea, dar cînd a crezut că am plecat și că nu-l mai văd, a început să rîdă încet și liniștit. Da, da, a rîs în sinea lui. Nu-i ciudat? Uite, am să-i arăt păpușa de cauciuc, să vezi cum se întinde după ea...

(Copilul își întinde mîinile fără să nimerească păpușa).

— Ai văzut? Poftim! Face un alt copil așa ceva? Alt copil pune mîna prostește pe orice vede. Ăsta nu. Ăsta așteaptă, e atent, măsoară cu privirea obiectul, da, da, vrea să fie sigur de ce face, îl ochește, uite așa... ai văzut?! E adevărat că uneori se întîmplă să nu nimerească, dar de cele mai multe ori nimerește în plin.

D-aia zic: nu că e copilul meu, dar vei fi auzit și dumneata de cazuri ciudate de ereditate. Nici nu bănuiești ce poate aduce cu sine un copilaș ca ăsta. Bunicul meu a fost un om foarte ciudat; se spune că știa să hipnotizeze. Cum se uita la tine, cădeai în transă. Dacă-l întrebai ceva, el nu-ți răspundea, se uita doar la tine și tu înțelegeai ce voia să-ți răspundă. Nu-i interesant?

Cum de m-am gîndit la asta? Păi se poate să nu mă gîndesc, cînd observ lucruri așa de ciudate? Uite, cîteodată îl iau în brațe, uite-așa ca acum, mă uit la el și-i vorbesc... Nu-mi răspunde, firește că nu-mi răspunde, dar în schimb se uită în ochii mei, se uită, se uită de parcă ar vrea să-mi spună ceva. Cred că dacă... Ei, se ascunde ceva în aceste lucruri!

Da, da, cred că dacă s-ar cerceta atent... n-ar fi imposibil să... Dar știi ce? Am să fac o încercare: ia privește!

Țuchi-pruchi... Uită-te la mine!... Ai văzut? Se uită la mine! Atent, adînc... Ia spune-mi tu, țuchi-pruchi... ce-pă-re-re-ai-des-pre-li-te-ra-tu-ră?...

Sfinte Dumnezeule... madam, ia te rog ține-l ăsta și du-l de aici! La naiba... costumul meu cel nou...

În definitiv, dacă ne gîndim bine... și în felul acesta se poate exprima o părere...

STILOUL

Mă așez la masă cu intenția să scriu. Îmi pregătesc stiloul. Îl iau în mînă cu oarecare satisfacție și cu o ușurință ce se asociază nu conștient, ci mai degrabă inconștient cu o sumedenie de alte gînduri agreabile: în definitiv viața nu e un lucru prea rău — chiar dacă nu este instituția cea mai fericită în cea mai bună dintre lumile imaginabile, cum a spus Leibnitz — și în orice caz nu este totdeauna și în chip necesar o bucurie negativă, sau o suferință pozitivă. Pe de altă parte, deși e adevărat că specia umană a evoluat foarte puțin în ceea ce privește virtuțile și moravurile, totuși există incontestabil un oarecare progres, chiar dacă el nu este general, ci numai parțial. Iar de vreme ce lucrurile stau astfel, să ne pară bine și să ne bucurăm că dintr-un anumit punct de vedere facem parte din acea categorie care admiră avantajele acestui progres parțial. Să mai adăugăm că unul care purta numele de Razincz — asemănător cu al meu — fiind în închisoare a fost nevoit să-și scrie lucrarea *Memoriile carierei mele* cu sîngele său propriu, cu alte cuvinte, vedeți că stiloul constituie totuși un obiect minunat care ajută, la scară redusă, la o treabă tot atît de distinsă și de privilegiată ca — hai să zicem — aceea că unii oameni, pentru a umbla, în loc de picioare se folosesc de automobil...

Uite, n-ai decît să răsucești degajat și ușor un șurub, în timp ce stiloul îl ții drept în sus. Drept, fiindcă e construit în așa fel, încît dacă îl ții drept, cerneala nu curge din el, și sus pentru ca, dacă totuși ar curge, să nu se prelingă pe vestă. Uite ce ușor se învîrte șurubul, parcă s-ar învîrti în ulei! Ei, ei, nu se învîrte chiar în ulei, ci în cerneală,

fiindcă în şănţuleţele ghiventului s-a strecurat, de dinăuntru, puţină cerneală. Bucluc, bucluc, nu zic, dar în definitiv nu putem să-i luăm în nume de rău nici cernelii că a curs, undeva trebuie să curgă şi ea, nu-i aşa? Cu mîna bineînţeles nu-l poţi apuca în starea în care se găseşte; nu face nimic, o să-l ştergem uşor, uşor — cu ce, Doamne, cu ce? Ei, cu o bucăţică de hîrtie, uite, cu o bucăţică de sugativă, a, nu, sugativa nu e potrivită pentru aşa ceva, e prea tare, iar ghiventurile sînt strîmte şi fine, un stilou ca ăsta e un lucru fin şi tare delicat, aşadar să-l ştergem cu o batistă mai degrabă, uite, cu asta, că tot nu-mi mai trebuie, totdeauna mi-a fost scîrbă de batistele de genul acesta şi nu înţeleg cum se pot fabrica astfel de cîrpe?!

Ei bine, nu-ţi vine să crezi cîtă cerneală poate intra în ghiventurile acestea, dar acuma-s curate, negre şi lucioase, ei, da, acum, nu-i aşa, pot scoate din nou şurubul. Tiii... era să uit să curăţ mutelca, adică piuliţa, care de asemenea e plină de cerneală — fireşte, dacă şi matca piuliţei a fost plină — pentru asta însă e nevoie de un obiect îngust, dar moale, pe care să-l pot introduce în adîncituri fără să zgîrii nobilul material.

Gata şi asta. Acum trebuie să scoatem, nu-i aşa? bucăţica asta mobilă... Hoplala, dar ce-i asta, ce gîlgîie acolo?... sau poate halucinez? Totuşi, mi se pare că aud ceva gîlgîind... Ce-i.... cine-i acolo?... La castel în poartă oare cine bate? Sau suflete îndepărtate oftează undeva... se aud gemetele vieţilor ce se sting?... Da, da, se poate, o, rege Eduard... Dar, pe legea mea, de data asta, ei, drace, iar am auzit foarte clar gîlgîitul... nu, asta nu mai e halucinaţie... aici curge ceva... picură... hei... cineva... deschideţi uşa... ha, ha, ha,! Înainte! fluier! tobă! fanfară! Să sune trîmbiţele! Gîlgîitul se face tot

mai puternic... o mie de gîtleje gîlgîie... o mie de gîtleje își urlă blestemele în urechile mele... ha, ha, ha! *(Înnebunește.)*

Dar de fapt ce s-a întîmplat? S-a întîmplat că țumburușul ăsta s-a mișcat din loc dînd drumul cernelii care a început să curgă frumos și liniștit. Se pare că au trecut minute întregi de cînd curge fără să observ, judecînd după faptul că amîndouă mîinile îmi sînt pline de cerneală.

Cerneală neagră, sînge negru. Cerneala e ca sîngele, sîngele e ca cerneala. Lumea nu-i decît vibrație. Sînt frumoase poeziile, și frumoase sînt și metaforele, iar oamenii iubesc metaforele. Eu încă din copilărie mă miram cînd auzeam spunîndu-se „slănina asta e ca migdalele“ și mă întrebam de ce în acest caz oamenii nu mănîncă mai bine migdale? La fel mă miram dacă se spunea despre buzele fetelor că sînt dulci ca mierea, pe care puteai s-o cumperi cu cîțiva gologani, pe cînd gurițele fetelor erau mult mai costisitoare! Se vede că oamenilor nu le plac anumite lucruri, și pentru ca totuși să le poată savura, sînt nevoiți să le compare cu altele pe care nu le au la îndemînă în acel moment. Astfel îți dai seama că de fapt nici lucrul respectiv n-are nici o valoare.

Fiindcă, de fapt, nimic nu are nici o valoare! Acesta este adevărul. Nimic nu servește scopului pentru care a fost creat. Să nu fim însă pesimiști, să căutăm să ne bucurăm în mod dezinteresat de tot ce există, cum ne bucurăm de o mică floare care nu servește la nimic, dar ne încîntă ochii prin frăgezimea și gingășia ei. Cum și de ce mi-am băgat oare în cap că mă voi bucura de acest stilou fiindcă voi putea scrie cu el? Dacă aș fi fost mai modest și m-aș fi mulțumit să-l privesc, așa cum privești o floricică pe care o strivești dacă te repezi cu lăco-

mie la ea, ce metaforă minunată aş fi fost în stare să născocesc, putîndu-l numi fluture negru, zvelt turn de fildeş care priveşte spre Damasc, da, aş fi putut aşterne pe hîrtie nişte metafore minunate... Da, le-aş fi putut scrie, dar... hm... cu ce? Asta îmi aminteşte că am o straşnică invenţie pe care trebuie s-o brevetez cît mai urgent. Celor competenţi în materie le pot destăinui cîteva amănunte: mă gîndesc la un beţigaş care să nu fie gol pe dinăuntru, ci compact, şi care, la capătul de jos să aibă o peniţă de oţel, cu care se poate scrie, înmuind-o într-un rezervor dinainte pregătit şi în care se află cerneală. Cînd peniţa se usucă, o poţi înmuia din nou în cerneală. Mă mir că ideea asta nu i-a venit încă în minte nimănui!

DAU EXAMEN DIN RĂZBOIUL MONDIAL

La ora trei după amiază m-am urcat în maşina timpului şi am pornit motorul: şuruburile, roţile, au început să zornăie, mecanismele indicatoare de zile, de luni şi de ani să se învîrtească cu o iuţeală ameţitoare. În clipa cînd am oprit maşina, ceasul meu de buzunar arăta ora patru. M-am uitat în jurul meu. Mă aflam într-o piaţă mică printre nişte case înalte. Foarte vag, aveam sentimentul că aş fi în piaţa Kálvin, dar casele nu erau aceleaşi. M-am uitat la anometru: arăta exact anul 2015, luna aprilie, ziua a 4-a. Ceasul maşinii timpului indica ora trei.

Am coborît din mașină și am pornit-o la întîmplare. Pe străzi treceau grăbiți bărbați în rochii largi înfoiate și femei în pantaloni strînși pe corp. Unii se uitau după mine și-și făceau semne. Deasupra capului meu avioanele brăzdau aerul, în zbor fără zgomot, descriind nenumărate zig-zaguri.

Unul din ele îmi trecu atît de aproape de creștet, încît ferindu-mă m-am repezit sub o poartă, de unde urcau spre etaj niște trepte de marmoră. Cînd mi-am revenit, m-am uitat mai cu luare aminte în jurul meu. Tineri cu brațele încărcate cu cărți și caiete alergau în sus și în jos pe scări, atît de agitați și de preocupați, încît de bunăseamă nici nu au luat cunoștință de apariția mea ciudată și foarte puțin contemporană. Pe unul dintre ei, pe cînd trecea în fugă pe lîngă mine, l-am oprit. Cînd s-a întors spre mine, era să cad de uimire văzînd cît de mult îmi seamănă. Stăpînindu-mi mirarea, am întrebat foarte politicos în ce clădire mă aflu?

— Acesta-i liceul din cartierul al XX-lea, mi-a răspuns gata-gata să plece.

Îl reținui:

— Iartă-mă, dar te rog să te uiți la mine. Nu ți se pare și dumitale că semănăm foarte mult?

S-a uitat la mine și a rămas și el mirat.

— Ba da, îmi răspunse. E tare ciudat. Dar dumneata ești ceva mai în vîrstă decît mine.

— Ceva. Dumneata cîți ani ai?

— Optsprezece. Și mă numesc Paczka Pál.

— Ești sigur? l-am întrebat, gîndindu-mă că m-am întîlnit cu cine știe ce nepot de-al meu.

M-a privit compătimitor, de parcă s-ar fi uitat la un alienat mintal. Apoi a dat din umeri și a vrut să plece.

L-am oprit.

— Unde te grăbești?

— Lasă-mă te rog, îmi spuse el, sînt în cea mai mare încurcătură și dumneata tocmai acum mă pui să dezleg rebusuri. Mă grăbesc... Mă duc să mă spînzur.

— Ei, ei... Dar ce s-a întîmplat?

— Ce s-a întîmplat? Peste cinci minute trebuie să dau examenul de maturitate la istorie. Am tras biletul și habar n-am de problemă. N-am avut timp să mă pregătesc. Războiul mondial din nouă sute cincisprezece! Singurul subiect pe care nu l-am pregătit.

„Războiul mondial... din nouă sute cincisprezece *(mi-am spus eu în sinea mea...)* Ei, băiatul ăsta are noroc. De ar ști, de ar bănui măcar, că stă de vorbă cu un martor ocular al acestui război!“ Eram gata să-i spun în cîteva cuvinte subiectul, dar în clipa aceea îmi veni o idee mai bună. Bietul băiat, o să-l salvez. Pare o ființă cumsecade și-mi seamănă atît de mult.

— Uite ce-i, i-am spus. Ne ducem într-o sală liberă și ne schimbăm costumele. Nici o vorbă, ai încredere în mine, semănăm atît de mult încît nimeni n-o să observe. Am să dau eu examenul de maturitate în locul dumitale. Dumneata tinere, așteaptă-mă și n-avea nici o teamă; m-a trimis Cel de sus ca să te salvez. Cu dumneata se petrece o minune.

— Știința nu cunoaște minuni, rosti tînărul după o oarecare ezitare.

— Buun, i-am răspuns, dacă ai atîta încredere în știință, n-ai decît să intri la examen.

Asta l-a convins. N-au trecut nici cinci minute și, îmbrăcat cu un alt costum, ședeam în clasă, pe locul lui Paczka Pál, bucurîndu-mă cu anticipație de succesul pe care-l voi avea. Terminasem schimbul hainelor tocmai la timp, fiindcă n-a trecut un minut și profesorul îl strigă pe Paczka Pál.

M-am înfățișat fudul și grăbit în fața catedrei.

— Știi despre ce trebuie să vorbești? întrebă cu severitate profesorul.

— Știu, i-am răspuns curajos. Despre războiul mondial din nouă sute cincisprezece.

Așteptam cu înfrigurare întrebările, bucurîndu-mă cu anticipație de răspunsurile precise și perfecte pe care le voi da și de surpriza pe care voi provoca-o întregului auditoriu prin cunoștințele mele vaste.

— Așadar, Paczka Pál, începu profesorul, spune-mi dumneata cum a vrut Anglia să înfometeze Germania?

Mi-am deschis gura, apoi am închis-o la loc. Ei, drăcie, da' ce-mi veni!?... Cum a vrut... Frumoasă treabă! Chiar săptămîna trecută s-a publicat în *Az Ujság* un articol mare despre asta. Am vrut să-l citesc, dar tocmai atunci m-a luat nevastă-mea să mergem să-i cumpărăm pantofi, că nu mai putea aștepta. Poftim. Femeia mi-a dat gata bacalaureatul.

— Asta n-o știi, zise profesorul după cîteva clipe de așteptare. Cum s-a comportat Italia în decursul acestui război?

Cum s-a com... adică Italia cum s-a comportat?... Ia te uită, tocmai asta aș vrea s-o știu și eu. Dar de data asta într-adevăr nu-s eu vinovat... Nicăieri nu s-a scris ceva clar și precis despre acest lucru.

— Vă rog o altă întrebare, mă bîlbîii, înroșindu-mă.

— Paczka Pál, mi se pare că dumneata nu te-ai pregătit. Ei dar fie, îți mai pun o întrebare. Ce a vorbit Tisza István[1] cu împăratul german?

— În ianuarie, nu-i așa? am întrebat.

— Firește că în ianuarie.

— Și ce anume a vorbit? întrebai eu, cuprins de curiozitate și ieșindu-mi din rol.

— Ce înseamnă asta? izbucni profesorul. Dumneata mă examinezi pe mine sau eu te examinez pe dumneata? Treci la loc!

Isuse Cristoase, ce se va întîmpla cu bietul Paczka? Am început să-l implor pe profesor să-mi acorde încă o întrebare. După multe stăruințe a cedat.

— Unde se afla Hindenburg în luna martie? mă întrebă el.

— Vă rog să mă iertați, i-am răspuns cu demnitate, lucrul acesta eu nu sînt dator să-l știu, deoarece, din motive tactice, nouă nu ni s-a comunicat.

— Dumneata, după cîte observ, ești tîmpit de-a binelea, zise profesorul. Treci la loc.

— Încă o întrebare, o unică întrebare, l-am implorat.

— Fie, zise profesorul. De partea politică habar n-ai. Poate știi ceva despre evenimentele cultural-

---

[1] *Tisza István* (1861—1918), conte, om politic ungur, prim-ministru al guvernului maghiar între anii 1903—1905 și 1913—1917, unul dintre fondatorii și conducătorii Partidului național al muncii, care reprezenta interesele capitalului financiar, al burgheziei industriale și al marilor moșieri. A dus o politică antimuncitorească și de maghiarizare forțată a naționalităților asuprite, în special a românilor și a rutenilor. Adept fervent al menținerii regimului dualist, a militat pentru o strînsă colaborare cu Germania, raliindu-se politicii externe agresive a acesteia. A fost împușcat în 1918.

istorice. Spune-mi te rog... da, spune-mi, cine a fost cel mai mare umorist al acestei epoci?

Am respirat uşurat... Paczka Pál, eşti salvat! Fără ezitare, cu un aer triumfător, mi-am rostit numele.

— Şterge-o imediat la loc! strigă scos din fire profesorul. Asta-i curată obrăznicie să născoceşti un nume pe care nu l-am auzit în viaţa mea... Da, asta e o nemaipomenită obrăznicie!

Ce să vă mai spun? Paczka Pál a căzut. Aşa-i trebuie!

CU CINE SEAMĂNĂ PIŞTIKE

Scumpă Olga, nu te supăra, dar eşti foarte ciudată... Cum poţi să spui că nu-mi place Piştike al vostru, care s-a născut acum cîteva săptămîni... Cum poţi să afirmi una ca asta, întîi fiindcă Piştike e un copilaş extrem de drăguţ, al doilea fiindcă, în definitiv, ce poate să-ţi placă sau să nu-ţi placă la un prunc atît de mic? După părerea mea pruncii de vîrsta asta sînt toţi la fel... În schimb, pentru că veni vorba, îţi mărturisesc că am plecat de acolo fiindcă n-am mai putut suporta, nu, nu pe ţînc nu l-am mai putut suporta, şi nici pe voi, — dacă eraţi singuri aş mai fi rămas cu plăcere — ci pe oaspeţii voştri veniţi să admire copilul nu i-am mai putut suporta! Nu sînt un om care caută să fie original cu orice preţ, dar unanimitatea cu care aceşti musafiri îşi revărsau încîntarea, de parcă s-ar fi înţeles de acasă cum s-o facă, era de-a dreptul obositoare... Să-l auzi pe fiecare repetînd că a văzut

mulți copii frumoși, dar unul atît de frumos, o minune atît de încîntătoare ca acest Piștike... că parc-ar fi pictat — (bineînțeles despre un portret ar fi spus: „parcă trăiește“) — apoi să-i vezi leșinînd cînd auzeau că țîncul n-are decît cîteva săptămîni, „vai, cum se poate, e doar atît de dezvoltat, de parcă ar avea o jumătate de an“, e, totuși, prea din cale afară!! Dar și cu asta m-aș fi împăcat, de n-ar fi început acel joc de societate anost „cu cine seamănă“, pe care-l joacă de cînd lumea toți musafirii ce admiră un copil, fără să observe cît sînt de plictisitori. Dar făcînd abstracție că sînt plictisitori, m-au amețit de-a dreptul cu aceste asemănări forțate născocite de ei. Unul zice despre copil că-i leit taică-său, altul se jură că aduce ca două picături de apă cu maică-sa; apoi se contrazic pe tema asta, trec la amănunte, discută, își dau cuvîntul de onoare că ochii, da, uite ochii! sînt pe de-a-ntregul ai tatălui, e drept că nasul are ceva și din expresia mamei, în schimb bărbia, aia parcă ar fi a tatălui, da, dar numai privită din profil, fiindcă privită din față e mai mult a mamei... La urmă, de obicei, doi musafiri aproape că se iau la palme și nu mai auzi din toată conversația decît frînturi din acestea: „Te înșeli profund“, „în schimb urechea, ei da, urechea de fapt seamănă cu gura mamei sale.“ Auzind asemenea lucruri și ținînd seama că tocmai atunci pruncul fusese scos din baie în pielea goală, eu am șters-o grăbit, ca nu cumva să fiu martor cînd — epuizîndu-se amănuntele care au fost o dată discutate — să nu se treacă, eventual, la alte părți corporale, în legătură cu care aș fi putut ajunge în situația penibilă și desnădăjduită de a nu putea preciza dacă țîncul seamănă cu taică-său ori cu maică-sa...

HAI-DE EM-TE-KA

(Reportaj sportiv)

Dragă domnule redactor, te-am prins cu vorba. Te-am făcut atent că nu sînt specialist, că nu sînt decît un scriitor oarecare, și deci te-am rugat să pui pe altcineva să scrie reportajul de care ai nevoie, pe unul care se pricepe la chestii de astea ca: „tras la poartă“, „poziție de șut“, etc. Dumneata mi-ai spus că tocmai de așa ceva ai nevoie, de un ochi imparțial, care, privind lucrurile dintr-o perspectivă inedită, le vede mai bine decît alții, le categorisește și le apreciază la justa lor valoare și în plus se exprimă într-un limbaj ales și distins.

Ei bine, vorbind deschis și sincer, sincer și deschis, ba chiar entuziast și, în orice caz, distins: nu înțeleg, nu înțeleg de loc de ce se-nghesuie aici treizeci de mii de oameni? Au alergat pînă aici în goana mare, gîfîie și transpiră sub bolta aurie, uitîndu-se cu ochii ieșiți din orbite la elipsa aceea mare și verde din fața lor, în timp ce în mine se încuibează o presimțire sumbră (nu mă mai consola, domnule redactor, simt că am dreptate) că dacă ar fi fost vorba, dacă s-ar fi anunțat că voi ieși eu în mijlocul pajiștei verzi și că voi recita, cu mîna pe inimă și vibrînd de simțire, poezia mea *Duminică de Paști*, la a cărei ultimă strofă tocmai lucram cînd am fost tîrît aici, da, da, mă încearcă teribila bănuială că nu s-ar fi adunat nici măcar treizeci de mii de oameni...

Cu toate că, oricum, azi e într-adevăr duminica Paștilor, nu-i așa? Deci ceea ce am promis eu publicului se referă, în modul cel mai stringent și mai exclusiv, la el. Poezia se adresează tuturor și vorbește despre toți și despre toate, în timp ce

aceşti douăzeci şi doi de oameni nu se ocupă decît de ei înşişi, nu scot o vorbă, mulţumindu-se să dea doar din picioare. Nu pot scăpa de acest gînd. Arbitrul fluieră şi parcă fluierăturile lui mi-ar fi adresate mie şi întregii literaturi.

Ba chiar şi publicului. Ciudat. Nu există spectacol public, inclusiv teatrul şi circul, în care interpreţii spectacolului să se sinchisească atît de puţin de public ca jucătorii de fotbal. Cu toate acestea fotbalul este slăbiciunea cea mare a publicului, el dezlănţuie entuziasmul cel mai masiv. Şi dacă jucătorii ar dansa sau ar cînta măcar în timp ce dau din picioare! Sau cel puţin dacă ar cînta muzica în timpul jocului, ca să auzim din cînd în cînd cîte un fox-trot tip-top, bunăoară. Sau dacă jucătorii s-ar înclina măcar în faţa publicului, mulţumindu-i pentru aplauzele *la scenă deschisă* cu care sînt onorate şuturile la poartă. Dar Doamne fereşte! Nu se uită nici în stînga, nici în dreapta, stau doar gata-gata să se sfîşie. Şi nu au decît picioare: mîinile n-au voie să şi le folosească. Iar dacă vreunul uită acest lucru şi ridică mîna, e o adevărată catastrofă. Treizeci de mii de oameni încep să ţipe ca scoşi din minţi: henţ, henţ, de parcă s-ar fi comis cine ştie ce necuviinţă, neruşinare sau act pornografic! Bieţii băieţi, trebuie să-şi ascundă mîinile cum îşi ascundeau pe vremuri femeile picioarele, ca să nu calce prevederile poliţiei de moravuri; trebuie să se ruşineze de propriile lor mîini, să le camufleze şi să nege că le au. Am văzut un cetăţean care în clipa cînd un jucător de fotbal a atins cu mîna din întîmplare mingea, a acoperit faţa nevinovatei sale fetişcane care stătea lîngă el, ca nu cumva copila să vadă această oroare.

E de înţeles de ce sînt atît de morocănoşi bieţii băieţi. Să ai în faţă o frumuseţe de minge elastică,

bine umflată, care îți face cu ochiul zburînd zglobie de colo-colo și să nu ai voie s-o atingi decît cu vîrful piciorului!!! Cui i-ar veni să zburde în asemenea împrejurări? Singur arbitrul e bine dispus; el are voie să prindă mingea cu mîna!! Şi el, vezi bine, fluieră, vesel, ca o mierlă. Numai ce-l auzi fredonînd: pitpalac! Jucătorii se opresc mirați, se uită întrebători la el; ce l-a găsit să fluiere așa netam-nesam? Publicul, în schimb, este din ce în ce mai agitat. Nu-i mulțumit de nimic, îi asmute pe băieți unii împotriva altora, precum picadorul pe taur. În general — lucrul acesta l-am observat — publicul știe totul mai bine. Exact ca și chibiții la cărți. „Huo arbitrul! urlă oamenii din răsputeri, nu vezi că-i ofsaid?" „Opata, Opata"[1] — strigă alții. Se vede că cineva a făcut undeva o pată... Ce figură de joc o mai fi și asta? Ar fi cazul să ni se dea lămuriri din vreme, ca să știm ce atitudine să luăm cînd se face o pată... „Nu-l slăbi, dă-l la dracu'! urlă lumea. Nu dribla, n-o tot potrivi! Mai repede... așa... trage la poartă, la paianjen... gol... gol! Prea sus, idiotule! Uită-te la el, ce mai aștepți?! Nemaipomenit! Revoltător! Ce porcărie! Trebuia să deschidă extrema! Cu capul. Așa nu se poate face nimic. Hai-de Em-te-ka! Hai-de Em-te-ka!"

Pe scurt, nu pricep nimic din toată treaba asta! O fi un sport frumos, binefăcător, sănătos — asta nu se discută — dar treizeci de mii de oameni care nu joacă, ci numai privesc? Orice s-ar spune, e o sugestie în masă. Nu e pentru oamenii aleşi, pentru poeți — ca subsemnatul de pildă — a căror fantezie e solicitată de cele mai alese viziuni și care plutesc mult deasupra maselor. De aceea plec,

---

[1] Numele unui celebru jucător maghiar de fotbal din al doilea și al treilea deceniu al secolului nostru (n. tr.).

părăsesc terenul. E adevărat că mai am de isprăvit şi poezia mea intitulată: *Duminică de Paşti.*

Da, dar aici la cafenea e imposibil să lucrezi. Toată lumea vorbeşte cu adevărată furie despre rezultatul meciului. Da, da, Slavia a fost mai bună — rezultatul 2:1 e real. Ei, asta-i, Em-te-ka a jucat sub posibilităţi!

Haidem acasă... Acolo, în odaia liniştită, cu perdelele lăsate, culcat în pat... izolat de fotbal, departe de zgomotul acestei lumi înnebunite, voi crea — în cap — ultima strofă a poeziei mele...

Las perdelele. Închid ochii. Paşti... Paşti... soare... Înviere... Înviere... da... de fapt! Em-te-ka nu a atacat cu destulă vigoare... ei, ce-i asta... nori, poarta raiului... fireşte... în ultimul moment a ricoşat din bară... Molnár trage totdeauna prea sus... am spus de atîtea ori că nu-i bine... A, ce i-aş mai arăta...

În zori, nevastă-mea mă zgîlţîie somnoroasă. Nu poate dormi din cauza mea. Zice că vorbesc în somn, că strig într-una: „Opata! Opata!... Hai-de Em-te-ka, hai-de Em-te-ka!..."

CU SUPERIORUL SĂU NIMENI NU-I NERVOS

— Dizertaţie de neurologie —

Rog pe domnul redactor să mă ierte că îi plictisesc cititorii cu acest mic studiu, despre care ştiu prea bine că ar fi mai la locul lui într-o revistă medicală, dar eu nefiind membru al asociaţiei medicilor, nu pot lucra pentru publicaţiile de specialitate şi astfel sînt silit să mă folosesc de legăturile mele

de ziarist, dacă vreau ca, din cînd în cînd, să aduc, totuşi, la cunoştinţa publicului modestele rezultate ale cercetărilor mele ştiinţifice.

În ultimii ani am studiat cu deosebit interes literatura neurologiei moderne şi datele adunate, însoţite de modestele mele observaţii, am încercat să le armonizez cu experienţa vieţii de fiecare zi. Nu mi-a scăpat din vedere nici neasemuitul avînt care o dată cu cultul ştiinţelor surori, a dus la corecta determinare a fenomenelor nervoase. În ştiinţa diagnosticii acestui avînt îi datorăm faptul că astăzi abia mai există oameni în al căror sistem nervos o practică medicală perfect evoluată să nu poată descoperi caracteristicile schimbărilor patologice, a căror totalitate alcătuieşte tabloul clinic clasic al tuturor neurasteniilor, histeriilor, neurozelor şi psihozelor, pe care îl oferă, într-o puritate de-a dreptul încîntătoare medicului conştiincios. Pe acest tărîm al diagnosticii, în etiologia patogeniilor şi cu deosebire în examinarea diferitelor leziuni sufleteşti patogene s-au înregistrat rezultate frumoase, mai ales datorită uriaşei dezvoltări pe care a luat-o metoda psihanalitică a lui Freud şi a urmaşilor săi care au completat teoria fenomenelor practice cu date clinice şi observaţii practice de o bogăţie încă neîntîlnită în ştiinţa secolului trecut.

În cele ce urmează aş dori să îmbogăţesc cu o modestă contribuţie personală tocmai tezaurul mai sus amintitelor observaţii clinice, mai exact, să atrag atenţia celor care studiază nervozitatea şi fenomenele nervoase, asupra unui lucru, despre care — după o amănunţită cercetare a literaturii de specialitate — îndrăznesc să afirm că a scăpat atenţiei psihiatrilor.

Autori de mare prestigiu şi de mare ştiinţă descriu manifestările de multiple feluri şi de multi-

ple grade consemnate în diferitele etape ale nevrozelor, dar nicăieri n-am găsit o simplă indicație care să menționeze această caracteristică specială a bolii nervoase. E adevărat că această caracteristică este de natură negativă, dar ea e atît de generalizată — deci în mod evident are o însemnătate caracteristică pentru însăși noțiunea nevrozelor în genere — încît sînt convins că nu îndeplinesc o muncă inutilă ocupîndu-mă de ea și că, poate tocmai datorită *caracterului* său general, va fi eventual propice a mă ajuta să aduc măcar cu încă un pas mai aproape de lumină esența încă necunoscută și misterioasă a nervozității.

Aș dori să prezint congresului medical rezultatele cercetărilor mele, efectuate cu rigoare științifică, sub următorul titlu: *„Absența, respectiv dispariția fenomenelor nervoase în prezența unor persoane față de care pacientul se găsește în raporturi de dependență"*.

Ideea de a mă ocupa de problemă din acest punct de vedere, am dobîndit-o datorită unei întîmplări norocoase. Soția mea, a cărei stare nervoasă am avut prilejul s-o studiez în funcție de apariția constantă a unor numeroase grupuri de simptome perfect determinate, mi-a oferit, tocmai în timpul prezenței și cooperării simptomelor celor mai caracteristice, condițiile cantitative și calitative optime ale manifestării acestor simptome: plîngea și rîdea totodată, în timp ce în prealabil făcuse bucăți un aspirator „Vacuum" (vă pot recomanda în mod călduros marca), și arunca piesele de schimb în direcția unde mă aflam eu (și de unde o țineam sub observație) cu motivarea, în mod evident de natură patologică, că aș fi un ucigaș (ceea ce, în treacăt fie spus, nu-i adevărat). Aceste fenomene nervoase

prezentau tabloul patologic al bolii în mijlocul unui adevărat concert, cînd, pe neașteptate, a intrat modista spre a-i prezenta niște modele noi. În acea clipă soția mea s-a liniștit, a început să trateze amical și politicos cu modista, iar fenomenele au încetat *per primam*, după cum am constatat din analizele reflexe efectuate fără știrea pacientei.

M-am gîndit mult la acest caz și am ajuns la concluzia că între încetarea fenomenelor nervoase și apariția modistei există raporturi cauzale *categorice* și nicidecum *incidentale*. Soția mea se află față de modistă în raporturi de dependență, deoarece de modistă depinde dacă ea — adică soția mea — va avea sau nu va avea o pălărie frumoasă, și nu invers. Observațiile mele, în continuare, mi-au permis să constat următoarele:

— sublocotenentul niciodată nu-i nervos față de locotenent, ci numai față de plutonier,

— șeful de secție niciodată nu-i nervos față de directorul general, ci numai față de referent,

— cetățeanul nervos din cauza scumpetei înjură de obicei chelnerul și nu guvernul,

— și, în general, niciodată nu-i înjurat patronul care oferă cauzele ce duc la apariția fenomenelor nervoase, ci angajatul.

Această constatare, dacă o supunem la verificările de rigoare, se va dovedi un fenomen atît de general, încît va putea oferi posibilități serioase pentru dezvoltarea terapiei nervozității în direcții cu totul noi. Din partea mea, de pe acum, le recomand pacienților mei cu toată căldura că dacă nu-și pot stăpîni nervii, să nu se ducă la neurolog, care, trăind de pe urma clienților, se află față de ei în raport de dependență, ci să se adreseze mai curînd unui

alt cetățean nervos, mai nervos decît ei, să zicem, să se adreseze șefului lor, sau unui om mai bogat și mai puternic decît ei și care, dispunînd, din aceste motive de nervi mai sensibili decît ei, în mod necesar îi va liniști.

TALENT

Stăteam în cabină și așteptam sfîrșitul actului. Deodată de afară se auzi un ropot de aplauze:

— Mosonyi a fost aplaudat la scenă deschisă, observă cu ironie Palló, intrigantul. Idiotului ăstuia, lipsit de talent, iar n-o să-i mai poți ajunge nici cu prăjina la nas. Nu-l pot suferi.

— Frumos îți șade, îl faci idiot, acum, că nu-i de față! În fond ți-e frică și ție de el ca și celorlalți, fiindcă știi că e înfumurat și violent. Și-i mai tare decît tine.

Palló zîmbi cu modestie. Apoi îmi spuse, simplu:

— Ascultă-mă. Fii atent la ce se va întîmpla. Eu sînt într-adevăr mai slab și mai laș decît Mosonyi, recunosc. Ei bine, cu toate acestea nu vor trece nici cinci minute și am să-l snopesc în bătaie, aici în fața ta, de o să-i meargă fulgii, am să-i car la palme și la pumni de va rămîne cu vînătăi, am să-l insult, am să-l fac tîmpit și excroc, iar el nu numai că nu se va atinge de mine, ci, dimpotrivă, va fi fericit, și va spune că sînt cel mai bun prieten al lui.

N-am avut vreme să-i răspund, căci vuietul aplauzelor ce marcau sfîrșitul actului ne copleși. Peste

cîteva clipe în ușa cabinei apăru figura de atlet a lui Mosonyi.

— E o nebunie! gîfîia el cu fața aprinsă. E a treia oară că mă cheamă la rampă...

În aceeași clipă Palló sări la el și îl lovi din toată puterea cu pumnul în piept.

Am înghețat. Și Mosonyi se uita la Palló uluit; rămase cu gura căscată.

Palló în schimb îl privea calm, rînjind cu gura pînă la urechi. Apoi își ridică din nou pumnul:

— Mă, porcule! strigă el vesel și însuflețit, lovindu-l încă o dată în piept. Să știi că ești dat dracului! Asta cum o mai făcuși? Ai fost extraordinar!

Mosonyi începu să surîdă:

— Nu-i așa? Nu-i așa că am fost bine? întrebă fericit.

— Ce-i aia, bine? Te-am urmărit din culise... Cum ai născocit cîrligul ăla de efect? Mă... mă, ticălosule... (și îl poeni din nou cu toată puterea în umăr). De altfel am spus-o totdeauna, porcule, că într-o zi o să ne arăți tu ce știi (nouă lovitură de box).

Mosonyi se legăna pe picioare, beat de fericire.

— Într-adevăr, ești foarte drăguț — zise radios — va să zică ai observat?

— Dacă am observat? I-auzi? Unde licărește un strop de artă, eu o observ imediat, băiete, așa să știi!

— Ești foarte drăguț.

— Nu mă întrerupe, animalule! Ai talent, auzi bă, ai talent și pace! Un talent porcesc, pungașule. Ești un porc, un derbedeu, dar ai talent, măă... ce-i drept, e drept. Mă... mă derbedeule (lovitură în burtă)... vită încălțată... (lovitură joasă). Un sin-

gur lucru aș vrea să știu... (directă în arcadă) de unde dracu' ai moștenit, mă, talentul ăsta, tîmpit de mare, pe care-l ai?

Cu vînătăi pe sub ochi, Mosonyi se bîlbîia fericit:

— Dragul meu Palló... tu știi că totdeauna te-am iubit... Îți mulțumesc că ești așa de drăguț cu mine...

— Ce mă? Eu drăguț? Pe dracu, sînt drăguț! Și adică,de ce să fiu drăguț, mă? Poți fi drăguț cu o secătură ca tine?... Dar, n-am ce face, dacă ai talent... Ai și gata! Ăsta nu ți-l poate lua nimeni... Ești un dobitoc? Ești! (o nouă lovitură). Dar ai talent cu carul! Nici nu înțeleg cum e posibil ca un analfabet, un prost ca tine, mă... (palmă răsunătoare peste ceafă) un cap sec, o căpățînă de dovleac ca asta... (o directă în ureche, cu contuziuni imediate), o asemenea scursoare a speciei umane...

Aci Mosonyi rămase o clipă nedumerit:

— Poftim? întrebă.

— ...de unde poate avea atîta talent, atîta spontaneitate, adevărat dar de la Dumnezeu!... continuă Palló cu un calm desăvîrșit.

Fața lui Mosonyi radia din nou. Ar fi vrut să spună ceva, dar în clipa aceea regizorul năvăli pe ușă poftindu-l la rampă, să răspundă la aplauze.

Cum se întoarse, îl luă la o parte pe Palló și îi spuse:

— Dragul meu, tu știi cîți dușmani am eu în teatru... dar azi sînt fericit... văd că am și un prieten adevărat, care nu mă invidiază, care îmi recunoaște talentul... Îți mulțumesc, dragă Palló... Poți conta oricînd pe prietenia mea... Ai fost, într-adevăr, tare, tare drăguț...

DISCUȚIE

Și acum să vă explic care este cauza războaielor.

Cauza războaielor constă în faptul că oamenii fiind cu toții foarte înțelepți și foarte deștepți, nu iubesc forța brută, ci le place să aranjeze toate lucrurile prin superioritatea lor spirituală, prin rațiune și prin convingere.

Dacă forța brută ar fi cauza războiului, pînă astăzi ar fi ieșit de multă vreme la iveală cine e cel mai puternic și acela ar fi pus stăpînire pe pămînt, iar cel mai slab ar fi fost distrus, restabilindu-se astfel echilibrul în lume.

Dar oamenii fiind foarte deștepți și foarte inteligenți le place să aranjeze contradicțiile care se ivesc între ei prin acea gimnastică a spiritului, care se numește discuție. De aici își trage originea întreaga literatură, mulțimea cărților, feluritele doctrine despre lume, diplomația, presa, precum și celelalte materiale și unelte de război.

Pentru cel care se îndoiește de cele de mai sus, vom formula clar și precis ce înțelegem noi prin discuție sau prin dispută.

Prin dispută — nu-i așa? — înțelegem doi oameni deopotrivă de pregătiți, capabili să-și exprime gîndirea în mod corect și inteligibil și care într-o anumită privință, despre un anume lucru, au păreri contradictorii și de aceea se străduiesc cu orice preț să se convingă unul pe altul că nu părerea celuilalt este justă, ci părerea lui. Scopul acestui procedeu este evident: faptele noastre fiind orientate de concepția pe care o avem despre lume, prin schimbarea concepției despre lume ne schimbăm și faptele. De aici își trage obîrșia întreaga istorie. Spre pildă, să presupunem că două persoane suspuse și puter-

nice, învestite cu dreptul de a lua decizii în probleme de mare importanță, eventual chiar și în problema dacă vom avea sau nu război, să presupunem, zic, că aceste două persoane deosebit de inteligente și de înțelepte au concepții diferite despre scopul vieții. Unul crede că scopul vieții este valorificarea individuală, celălalt crede că scopul vieții este valorificarea speței. În consecință unul dorește războiul, celălalt nu, fapt din care se poate isca, în mod evident, un război, fiindcă cel care dorește războiul ar putea să-l forțeze pe cel care nu-l dorește, să adopte părerea lui, așa că la urma urmelor ar putea să izbucnească un război tocmai pentru a ști dacă vrem să fie război sau dacă nu vrem să fie. Acum, să presupunem că acești doi oameni, deopotrivă de inteligenți, ar dori să rezolve controversa prin gimnastică spirituală, printr-o așa-numită discuție; în acest scop ei trebuie să se întîlnească spre a căuta să se convingă care din ei are dreptate.

Dar ce urmează de aici? Amîndoi fiind la fel de deștepți, amîndoi fiind oameni de seamă, deopotrivă de cinstiți și de cumpăniți, fiecare va încerca să demonstreze justețea concepției sale prin argumente verificate. Lucrurile nu se pot termina decît într-un singur fel și anume dacă unul din ei îl va convinge pe celălalt, iar celălalt îl va convinge pe cestălalt.

Cel care a avut convingerea că scopul vieții este valorificarea individului, convins de justețea argumentației celuilalt, în cele din urmă va recunoaște, emoționat și fericit, că celălalt a avut dreptate și că deci, de fapt, scopul vieții nu este acela ca unii oameni să se simtă bine, ci ca speța, adică urmașii noștri, să fie fericiți. În schimb, celălalt, care la început l-a convins despre aceasta pe cel dintîi, la

sfîrşitul discuţiei va fi nevoit să accepte excelenta argumentaţie a aceluia, că... lua-i-ar dracul de urmaşi, deocamdată încă-i îndoielnic că-i vom avea şi că ei vor exista într-adevăr, dar în schimb e absolut sigur că *eu* exist: aşa că... fiindcă vedeţi că pînă şi doctorii, la naşterile grele, dacă unul din ei trebuie să piară, preferă să salveze mama iar nu copilul.

În acest fel, de vreme ce s-au convins unul pe altul, au ajuns să fie din nou de păreri opuse şi deci pot să-şi declare război absolut liniştiţi.

După părerea mea asta-i cauza războaielor. Cine-i de altă părere n-are decît să vină la mine să mă convingă. Eu sînt bucuros să mă las convins, dar atunci, fir-ar să fie, o să-l conving şi eu pe el, de o să-i meargă fulgii, fiindcă în definitiv, şi eu pot susţine o discuţie tot atît de bine ca dumnealui. Cauza războiului este la urma urmelor faptul că Belzebut în timp ce era tînăr ziarist, cu prilejul unei anchete de Crăciun, a ridicat o problemă: care este cauza războiului? Pe chestia asta ne-am certat apoi atît de grav, încît pînă la urmă n-a mai rămas altă soluţie decît... războiul.

EXECUŢIA MEA

— Domnule, domnule, vă rog!

Mă întorc pe partea cealaltă.

— Domnule, vă rog! E ora şapte! Vă rog sculaţi-vă mai repede.

— Lasă-mă în pace, ce vrei?... De ce să mă scol?

— La ora opt e execuția, iar o să întîrziați.

Execuție la ora opt? A, da, firește, iarăși am uitat de asta. Brrrr... să te scoli așa devreme, în odaie e încă frig... și în definitiv de ce să mă scol? Ei, da, e execuția mea... Pentru așa ceva să nu fie lăsat bietul om să-și facă somnul?

Oare ce să-mbrac? Smokingul, înainte de masă? Cred că merge și un costum simplu, negru...

— Aloo! Aloo!

— Poftim...

— Domnu' redactor?

— Da.

— Poftiți, veniți odată, toată lumea e prezentă; nu-i putem face pe domni să aștepte.

— Bine, uite că vin.

Uff, în sfîrșit, am ajuns în stradă. Doamne, dar mă doboară somnul! E nemaipomenit! Să fie executat un om cu noaptea-n cap! N-am avut vreme nici măcar să iau micul dejun. Ce mai pretenții! Să se scoale omul la șase și jumătate, numai fiindcă la ora opt îl execută. Mi-au stricat toată ziua, că de viață ce să mai vorbim!

Să iau tramvaiul? Dar, oare, unde-o fi locul execuției? Tiii, uite-l pe Milan.

— Servus!

— Servus, Milan dragă! Nu cumva știi unde-i locul execuției?

— Se poate să nu știu? Iei tramvaiul 78, mergi pînă la capăt, pe urmă o iei la stînga. Dar de ce?

— Acolo voi fi executat.

— Adevărat, firește!... am citit în ziarele de dimineață... Ia-n te uită!... Condoleanțele mele!

— Mulțumesc. Dar ce părere ai, nu-i așa că-i o porcărie?

— În zilele noastre se întîmplă atîtea porcării... Mie, bunăoară tocmai acum mi-au luat două camere, acum cînd eram pe cale să mă-nsor... Sînt descumpănit cu totul. Ştii ce fire nenorocită şi sensibilă am; cînd mi se întîmplă cîte o chestie ca asta, îmi piere zile-ntregi orice poftă de viaţă...

— Lasă, lasă dragă Milan... Se vor îndrepta lucrurile.

— Ţie îţi vine uşor să vorbeşti, tu eşti un om vesel, şi pe urmă, nu te supăra, dar ţi-o spun cu toată sinceritatea: eşti şi un pic egoist, puţin îţi pasă de necazul altuia... Uite, şi acuma, văd că nu eşti în stare să consacri nici cinci minute necazurilor mele.

— Nu te supăra, dragă Milan...

— Eh, las', nu-i nimic... Servus.

— Servus.

— Sînt sigur că am să-ntîrzii. Nu vine nici un tramvai. Ba da, în sfîrşit, uite-l că soseşte!

— Doriţi bilet dus-întors?

— Numai dus.

Mă întîlnesc cu alt cunoscut.

— Ce noroc că te-am ajuns din urmă... Spune-mi, dragul meu, ce să scriem în semi-oficios?

— Despre?

— Păi, despre... asta... despre chestia asta a ta de azi...

— Aaaa, despre execuţia mea? Scrieţi ce vreţi.

— Extraordinar, ce uşuratic eşti!... N-ai puţin trac?

— N-am. Ince se ocupă de toate, aşa că nu va fi nici o încurcătură.

— Apropo, n-ai cumva un bilet? Am o verişoară care ţine foarte mult să asiste şi ea... Ştii, e o admiratoare a ta...

Iată-mă sosit. Se pare că ăsta e locul... ținînd seama de... lumea adunată. Se vede că oamenii nu m-au uitat încă... Dar nu-i mai puțin adevărat că astăzi lumea cască ochii la orice.

— Servus Ince! E lume multă?

— Destulă. Dar grăbește-te! Ar fi trebuit să-nceapă demult!

— Bine, uite, mă grăbesc.

— Brrr... ce urît e. Salutare. Da, am venit.

— Scumpe maestre... vă rog un autograf...

— Poftiți.

— Așadar, cu formalitățile am fi gata. Cred că am fost destul de curajos, domnule baron, nu-i așa? Noroc Dezirée, și tu ești pe aici? Ce părere ai? Ce spui? Că n-am trimis manuscrisul la revistă? Lasă chestia asta, nu v-am promis că o să fie gata săptămîna viitoare? Dar ăsta cine mai e? Aaaa, da, preotul.

— Sărut mîna părinte!

— Spovedește-te, scumpul meu fiu.

Îngenunchiez și îmi ridic mîna pentru jurămînt.

— Recunosc, n-am putut face altfel. Ceea ce am făcut, nu mai pot îndrepta. Nici chiar aici, în fața eșafodului nu sînt dispus să regret și nici să retractez. Nu și nu. Dimpotrivă. Aici, în fața eșafodului, mai declar odată în mod solemn că este o prostie, o imensă prostie, ca magazinele să se închidă la ora patru, chiar și acum cînd e lumină pînă la orele șapte și cînd nu se consumă electricitatea, din cauza căreia a fost născocită ora de închidere. Iată-mă, sînt aici, și-mi mențin părerea. Și acuma: haidem!

— Atenție — gata — foc!

Ei, n-am ce zice, a început bine și săptămîna asta.

CRIZĂ DE HÎRTIE

S-ar putea ca începînd de joi ziarele din Budapesta să apară numai în opt pagini... dar ce va fi după aceea, nu mai știe nimeni. Dacă criza de hîrtie se va accentua, putem să fim pregătiți ca în decurs de o lună să apară doar în două pagini, iar după aceea numai într-o singură pagină. Centrala de distribuire a hîrtiei va primi instrucțiuni din partea guvernului să nu fabrice decît hîrtie cu o singură pagină. Efortul pe care va trebui să-l facem pentru a ne putea păstra toate rubricile nu va fi ușor: vom fi siliți să ne restrîngem, să ne limităm la esențial. Ca ziarist conștiincios și prevăzător se cuvine să fac de pe acum exerciții în acest sens; am deci onoarea a prezenta domnului redactor șef lucrarea ce urmează, cu modesta și umila mențiune că pe mult iubiții mei colegi de redacție poate să-i concedieze cu tot curajul, ba se poate îndepărta chiar și pe sine însuși din funcție, deoarece, după cum se vede din cele de mai jos, subsemnatul sînt în stare să redactez singur întreg ziarul:

Abonamentul:		Red. și adm.
cîteva coroane.	**VESTITORUL**	Budapesta, etajul I.
		Publicitate: micro.

ARTICOL DE FOND

Îngrijorări maghiare.

Criza de c. și de hîrt. nu-i del. atît de amenint. precum nrar nros. Guv. fac. tot ca ac. sit. să încet. cît mai cu. Guver. ns. se îngrij. de toate cu plină

de înțelep. și merit. prevăd. car.-l caract. Pentru curm. lipsuri s. luat măs., prec. urm:

Din asta se vede cș guv. fac. tot. Lipsurile de p. ac. le just. cu.

Put. fi lin. N-o să fie nim. De ce n-o s.f.? Așa!

FOILETON

O viață

de *S.K.*

Moașa trecu zîmbitoare în camera vecină.

— E băiat, anunță vesel.

Kurt Pál oftă.

— Slavă Domnului! exclamă el. Să-i punem numele Péter!

Kúrt Péter gîngurea și scîncea în leagăn, iar după cîțiva ani toată lumea îi admira pardesiul de catifea cu care era îmbrăcat. Era un băiețaș frumușel, blond.

— Peti! Peti! îl certă mamă-sa într-o zi, pe cînd copilul își vedea de joacă în camera lui. Peti își înalță căpșorul cîrlionțat, și peste zece ani își trecu examenul de maturitate.

Anii de universitate trecură ca un vis. Într-o zi, în camera lui închiriată cu luna, Péter ședea întristat. — Ce mai e și cu viața asta, rosti el în șoaptă, uitîndu-se în gol. Dădu apoi din mînă și peste cincisprezece ani acceptă postul de medic de circumscripție în satul Tapolcza. Fata rupea cu mîini tremurînde frunzele fremătătoare ale salcîmului și se uită la Péter. Cu un gest delicat Péter atrase spre el capul fetei, o sărută, iar pe copilul lor,

Károly, la vîrsta de cincisprezece ani, îl înscriseră la Şcoala Militară.

Vreau să vă spun că — zise la un moment dat Péter — dar tăcu, aducîndu-şi aminte că murise cu doi ani în urmă.

....

POLITICA EXTERNĂ

Japonia a atacat America de Sud. Încă n-a învins nici una dintre părţile beligerante.

Au declarat război: America, Spania, Norvegia, Danemarca, Elveţia, Uruguay. Tendinţa generală: slabă.

Au rupt relaţiile diplomatice: Belgia, Arcansas, Madagascarul, China, India.

Soarele răsare la ora 6 şi 25 minute.

Au fost distruse: Serbia, Muntenegru, Alasca. Muzeul este închis toată ziua.

....

COMUNICAT DE RĂZBOI

Am ocupat Anglia. Răspundeţi telegrafic ce să facem cu ea. Hoefer.

....

ŞTIRILE ZILEI

Zugrav sinucigaş. Zugravul Kovacs P. a fost îndrăgostit de Ilona G. Fapta nu şi-a motivat-o. Scrisoare n-a lăsat.

Accident. Lucrătorul Fischer G. voia să traverseze strada prin faţa tramvaiului 827. Înmormîntarea mîine d.a. de la spitalul Rókus.

Funcţionar excroc. S. Samuilă a vrut să-şi mărească venitul. Poliţia a venit să-l aresteze.

Hoț în hotel. Fuksz Bela și-a motivat fapta prin pasiunea morbidă pentru colecționarea paltoanelor. A fost dus la închisoare colectoare.

Nebun în plină stradă. Conform constatărilor medicale, spiritul de observație îi este intact. A fost pus sub observație.

Loto. Cîștigul principal a fost atribuit unui loz cu cifre mari.

....

CRONICA VESELĂ

La logodnă.

— Te felicit.

— Dar vă rog, nu eu sînt logodnicul.

(Poanta în numărul viitor).

....

CRONICA LITERARĂ

Abránd Leo: *Epopeea războiului.* O tîmpenie.

CURIER JUDICIAR

Tribunalul a condamnat pe Kovács János, Botlik Suzana, Molnár Alajos, Krakauer Béla, Eletkopf Adám și pe Pénzmutter Arpád la 89 de ani de închisoare. Condamnații au făcut și n-au făcut apel.

....

POEZIE

S-au întîlnit:
Al morții lacheu

Și Olga pescarului,
S-au privit:

Adiöu.

Dr. conte Krakauer Béla, junior

....

VARIETĂȚI

Puricele. Puricele este mai puternic decît elefantul care dacă ar fi purice, n-ar putea sări tot atît de departe, ca puricele.

(Agenția Havas)

....

TRIBUNA LIBERĂ

Nu sînt identică cu Korsay Géza, care a fost pălmuit.

Onody Malvina

....

SPORT

FTC, MTC, CABp, XYZ. 4:7, record O. Logar. 2, 3531/31 V 826, Arbitru: P.G.

....

POȘTA REDACȚIEI

P.N. — G.H. — „Fetița“ — „Baltimore“ și ceilalți: 1 Nu. — 2. ș-a. — 3. tras.

....

PUBLICITATE

Ziarul nostru publică reportajele, articolele, foiletoanele, romanele și poeziile cele mai pline de

conținut, cele mai exhaustive și cele mai multilateral documentate.

ÎMI MEDITEZ COPILUL

— Dacă în cinci zile și jumătate nouă sobe consumă doisprezece metri cubi de lemne de fag, în cîte zile consumă douăsprezece sobe nouă metri cubi de lemne de fag?

— Dacă nouă sobe...

Stau la birou și citesc un articol oarecare. Mi-e imposibil să fiu atent. Din camera vecină aud pentru a treizeci și cincea oară aceeași frază.

Ce dracu o fi cu lemnele acelea de fag? Trebuie să mă lămuresc.

Gabi stă ghemuit cu coatele pe masă și își roade tocul. Mă prefac că am ieșit din odaia mea pentru altceva. Cotrobăiesc, preocupat, în dulapul de cărți. Gabi se uită la mine pe furiș. Mă încrunt ca un om copleșit de gînduri, căruia nici prin minte nu-i trece să ia cunoștință de prezența lui. Simt că Gabi tocmai la așa ceva se gîndește și repet cu încăpățînare în sinea mea: „Dacă nouă fagi... doisprezece metri cubi... atunci în cîte sobe..." Ei drăcie! Cum vine asta?

Trec, distrat, prin fața băiatului. Deodată mă opresc de parcă numai atunci l-aș fi observat:

— Ei, dragul tatii, merge, merge?

Gabi își lasă buzele în jos.

— Tăticule.

— Ce este?

— Nu pricep chestia asta de aici...

— Nu pricepi?!... Bine, Gabi, cum poţi spune aşa ceva?... Nu ţi s-a explicat la şcoală?

— Ba da, dar...

Îmi dreg vocea, apoi îi vorbesc aspru şi contrariat.

— Eh, ia să vedem, ce nu pricepi?

Gabi începe să turuie repede, cu lăcomie şi uşurat, ca omul căruia i s-a luat o povară de pe umeri.

— Uite ce-i, tăticule... Dacă nouă sobe consumă timp de cinci zile şi jumătate doisprezece metri cubi de lemne de fag...

Intervin furios:

— Tara-tara, tara-tara... Nu mai turui! Aşa nu se poate gîndi logic. Hai, spune încă odată, de la început, frumos şi liniştit: să vezi cum ai să înţelegi. Fă-mi puţin loc.

Gabi se dă sprinten şi fericit la o parte. E ferm convins că din clipa aceasta toată grija problemei, fără ca eu să-mi dau seama de acest lucru, a trecut-o în cîrca mea. El nu ştie, n-are de unde să ştie că acum douăzeci şi ceva de ani s-a petrecut aceeaşi scenă, numai că atunci cel care se dădea la o parte — tot aşa de fericit şi de uşurat — eram eu, iar cel care se aşeza lîngă mine, dîndu-şi tot atîta importanţă şi arătîndu-se tot atîta de înciudat cum sînt eu astăzi, era tatăl meu. Dar, ceea ce e şi mai înfiorător, e că în clipa aceasta îmi dau limpede seama că şi atunci, ca şi acum, era vorba de exact aceeaşi problemă!... Da, da... aşa e, fără nici o îndoială... lemnele de fag şi soba!... Sfinte Dumnezeule... atunci eram cît pe ce să o înţeleg, dar acum iată că am uitat-o!...

Trecutul de douăzeci şi ceva de ani se cufundă într-o clipită în neant. Cum, a şi fost?

— Uite ce-i, Gabi, — îi spun eu plin de răbdare — omul nu se gîndeşte cu gura, ci cu mintea. Spu-

ne-mi, ce nu pricepi?!... Totul e doar atît de simplu şi de clar, ca lumina zilei; chestiile astea le pricepe chiar şi un elev de clasa întîia primară, dacă, bineînţeles, e atent. Uite, dragul meu: va să zică, aici e vorba de nouă sobe care consumă, în răstimp de cinci zile şi jumătate, atîtea şi atîtea lemne de fag. Ei? Ce nu pricepi aici?

— Tăticule, asta o pricep... dar nu ştiu dacă prima proporţie e inversă şi a doua e directă sau prima este directă şi a doua inversă, sau amîndouă sînt directe sau amîndouă inverse.

La rădăcina părului încep să mă săgeteze fiori reci. Ce tot îi dă zor băiatul ăsta, alandala, cu proporţiile? Ce-or mai fi şi afurisitele astea de proporţii?!... Cum aş putea să le dau de rost la iuţeală?

De data asta mă răstesc la el:

— Gabi!... Iar ai început să turui ca o morişcă! Aşa cum vrei să înţelegi?... Omul cu gura se gîn... vreau să zic... în definitiv... ce-i aia inverse şi directe, directe şi inverse, tara-tara, tara-tara, parcă ai bate darabana pe perete!

Gabi rîde. Eu ţip:

— Nu rîde! De asta crezi tu că te ţin la şcoală şi mă zbat pentru tine?!... Uite unde ajungi dacă nu eşti atent la lecţii! Păi tu nu ştii nici măcar... (Mă uit la el uimit, mă prefac că mi-a trecut prin minte o bănuială înfiorătoare.) Tu nu ştii nici măcar ce este o proporţie?!...

— Vai de mine, tăticule... proporţia este... proporţia... proporţia este... raportul dintre doi termeni în care cîtul termenilor interni... respectiv produsul termenilor externi...

Plesnesc din palme:

— Ei, ce spuneam eu? Cogeamite flăcău de paisprezece ani şi nu ştie ce este o proporţie!

Gabi îşi lasă buza în jos.

— Bine, dar ce este?
— Ce este? Ei bine, păcătosule, să-ţi iei numaidecît cartea şi să repeţi definiţia de treizeci de ori... Altfel...
Gabi, intimidat, răsfoieşte manualul, apoi începe să turuie:
— Proporţia este acea valoare în care cei doi termeni interni se raportează la alte două valori... ca... da, tăticule, dar care sînt aici termenii interni? Cantitatea lemnelor de fag şi numărul zilelor? Sau numărul sobelor şi volumul lemnelor de fag?
— Iar ai început să turui?! Ia' dă cartea încoace.
Şi îi vorbesc cu multă gravitate:
— Uită-te aici şi nu fi prost. Totul e doar clar ca lumina zilei. Uite ce simplu e. Ei! Fii atent! Va să zică dacă nouă sobe consumă, în atîtea zile, atîtea lemne de fag, deci, dacă atîtea şi atîtea lemne de fag se consumă în nouă zile, e clar, nu-i aşa, că în douăsprezece zile nu se vor mai consuma numai atîtea şi atîtea, ci...
— Da, tăticule, pînă aici înţeleg şi eu, dar proporţia...
De data aceasta mă înfurii de-a binelea.
— Taci din gură şi nu mă tot întrerupe, aşa nu pot înţe... vreau să zic că aşa nu poţi înţelege nimic... Fii atent! Dacă în nouă zile... atîtea şi atîtea, atunci în douăsprezece zile să zicem că tot atîtea, plus cu atîtea mai mult. Dar în schimb... nu, pardon... totuşi nu se consumă mai mult, fiindcă nu e vorba de nouă sobe, ci de douăsprezece, deci cu atîtea va fi mai puţin, adică cu atîtea mai mult, decît dacă ar fi fost mai puţin cu tot atîtea, decît cu cît a fost mai mult... Fiindcă vezi tu, proporţia... da, da, proporţia...
...Deodată mi se face lumină în cap. Marea dezlegare mă străbate ca o lovitură de trăsnet. Douăzeci şi

ceva de ani a trăit mocnită, ascunsă în mine — da, da, și acum, abia acum am descoperit-o. Da, nu-i nici o îndoială că atunci, acolo... e evident da, da, e absolut evident, *că nici tatăl meu n-a înțeles această problemă...*

Mă uit pe furiș la Gabi. Băiatul, între timp a deschis pe neobservate, cartea de istorie, și, topindu-se de plăcere, se uită cu un ochi la ilustrația care îl înfățișează pe Paul Chinezu[1] burdușind doi turci.

Îl plesnesc peste căpățînă, de răsună odaia.

— Na! Crezi că-s nebun să mă căznesc cu tine cînd mintea ta colindă în altă parte?

Gabi urlă cît cei doi turci la un loc.

Iar eu mă ridic ușurat. Prin ceața trecutului prinde a se desluși fața tatălui meu, în clipa cînd m-a plesnit peste cap, vesel și ușurat, spunîndu-mi parcă: dă-o mai departe copilului tău, mie mi-a fost de ajuns! Și porni apoi, fără grijă, fluierînd, cu mîinile în buzunar, spre mormînt, unde-i va fi cu totul indiferent în cîte zile se consumă nouă metri cubi de lemne de fag și o notă de șaizeci-șaptezeci de ani.

CUVINTE ÎNCRUCIȘATE

Dimineața copilul a plecat tîrziu la școală. Își căutase bretelele, deși îi atrăsese atenția guvernantei încă de cu seară că le pierduse. La ora unsprezece, cînd am venit acasă, Marița bocea, guvernanta

[1] Luptător împotriva turcilor, de o forță legendară. A trăit în sec. XV (n. tr.).

își făcea bagajele gata să plece, ia conița era încă în pat.

Ei bine, e nemaipomenit ce se petrece în casa asta!

— Vă rog să nu intrați; de cinci ori a sunat conița să n-o deranjăm din somn.

— Cum vine asta? Ei nu, e insuportabil.

Deschid ușa vijelios.

— Ce minunea lui Dumnezeu s-a întîmplat cu bretelele alea?!

Conița se ridică alene, cu o față palidă.

— Bretelele... Ah, da... Asta o fi!

Dar, în clipa următoare, dă din mînă, dezamăgită:

— Nu... Nu se potrivește, are nouă litere și mie îmi trebuie șapte...

Mă uit la ea încremenit! Pe urmă încep s-o compătimesc. Firește, asta e cu totul altceva, și eu care mă supărasem pe ea! Bine, dar ieri seară nu avea încă nimica. Prin minte îmi străfulgeră amintirea unui articol pe care-l citisem deunăzi în tramvai și în care scria că foarte adeseori gripa se localizează la creier.

Închid ușa cu grijă și încerc să calmez spiritele:

— Doamna nu se simte bine, trebuie menajată, fetițo. Piștike, auzi? Să nu plîngi. La ora patru vine nenea doctorul să vadă pe mămica. Dacă plîngi, te examinează și pe tine.

Mă las în voia gîndurilor. Firește, distrat cum sînt... Dacă m-aș fi ocupat mai mult de nevastă-mea, aş fi observat din vreme... Criza trebuie să fi început încă de azi-noapte. La ora două a venit la patul meu și m-a trezit:

— Se găsește în Suedia, poate fi asasinat, patru litere, orizontal.

Am crezut că visase ceva urît. Am încercat s-o liniștesc și am culcat-o la loc. Pînă să adorm, mă gîndeam, cătrănit: Cine dracu îi pune și pe gazetarii ăștia să scrie mereu despre asasinatele astea stupide?

Trebuie să înștiințăm pe tanti Malcsi să treacă după masă pe la noi.

— Ce-i cu dumneata, domnișoară? N-auzi că sună telefonul de o jumătate de oră?

— Cine-i? Doamna Manți? La naiba cu atîtea prietene! Și eu care mă bucuram că mă cheamă la bancă! Spune-i că nevastă-mea e bolnavă și a plecat din oraș. Să viu eu la telefon? Ce vrea cu mine? Mi-e lehamite de atîtea prietene!

— Alo, da, scumpă Manțișor, îți pupic mînuțele (asta-i Manți, cea cu mîinile mari), sînt la dispoziția ta, draga mea! Nevastă-mea? Îi pare nespus de rău, dar nu poate veni la telefon. A plecat... în Suedia.

— Vai, ce rău îmi pare! Notează-ți pentru ea, valută și instrument muzical e liră...

— Poftim?

— Așadar, la revedere, pa! Vai, pardon, nu cumva știi, din întîmplare, se află sub apa mării, poți ședea pe el, patru litere, vertical?

Receptorul îmi tremură în mînă, dar fac un ultim efort și mă reculeg. E clar! Și îmi aduc bine aminte ce spunea nevastă-mea. Nu încape îndoială că gripa a luat-o de la Manți. Trebuie deci s-o liniștesc, să n-o enervez pentru nimic în lume...

— Ba da, ba da, o să mă interesez. Și o să-ți telefonez. Am destule cunoștințe printre ofițerii de marină.

— Dar să nu uiți: vertical.

— Da, da, firește că vertical, se înțelege de la sine, dar vezi de te culcă și ia niște aspirină. N-avea nici o teamă, o să-ți treacă.

Pun receptorul în furcă cu deosebită grijă. Din camera copilului se aud niște urlete înfiorătoare. Ce se petrece acolo?

— Domnule preceptor, nu ți-am spus de atîtea ori să-l convingi făcînd apel la simțul lui moral? Dacă-i vorba de palme, eu ce păzesc? Pentru așa ceva n-am nevoie de pedagogi.

— În cazul acesta, domnule procurist, nu-mi iau răspunderea. Copilul nu și-a făcut lecția și e cu totul lipsit de respect. Zice că atîrn în coridor și miros urît, orizontal. Vă rog să mă credeți că nu sînt obișnuit cu asemenea maniere.

— Așa? Ei, așteaptă, așteaptă, puiule, că am să-ți arăt eu ție... Ți-ai pierdut mințile? Ce înseamnă aia orizontal? Cum îndrăznești să-i spui domnului profesor că miroase urît orizontal?

Pişti țipă:

— ...Păi, tanti Manți toată după amiaza m-a bătut la cap să-i spun ce-i aia: atîrnă în coridor, miroase urît, opt litere, orizontal... Ei bine, profesor are opt litere...

Ce? Ce? Asta nu mai e gripă! E nebunie colectivă. A înnebunit toată casa.

— Domnule doctor, sosiți tocmai la timp... Spuneți-mi vă rog ce minune mai e și asta: orizontal și vertical? Poftim? N-ați fost atent? Nu vreți să lăsați ziarul o clipă? La ce vă uitați? Poate la știrile de bursă din ultima pagină?

— Da' de unde! Mă uit la drăcia asta de aici. Ce o fi, domnule, lua-o-ar naiba? Toată lumea o are, totuși toată lumea îi duce lipsa, opt litere, dar la mijloc trebuie să aibă un *a* fiindcă vertical, a treia la dreapta, e *a*. Nu poate fi decît *pasăre*.

— Sfinte Dumnezeule, și dumneavoastră, domnule doctor? Ce s-a întîmplat cu orașul ăsta?!!?

— Ce să se întîmple? Păi astea-s cuvinte încrucișate. Astăzi pe oameni nu-i mai interesează nici bursa, nici tratatele de pace, nici crimele, ci numai cuvintele încrucișate.

— A... Așa... Înțeleg. Va să zică petele acestea pestrițe din ziare?

— Exact! Moda cuvintelor încrucișate a venit la noi din America. Acolo lumea nu are decît o singură preocupare: cuvintele încrucișate. Și mai sînt oameni care se miră că viața familiară se destramă!! N-ai decît să o consideri drept o nouă cruciadă pe care America a pornit-o împotriva Europei...

— Bun, bun, am s-o consider. Dar în numele cărei idei tăbărăște asupra noastră cu această cruiadă?

— Cum în numele cărei idei?

— Ehei, eu am găsit! Acuma știu. Gîndește-te și dumneata puțin: opt litere vertical, nu se poate mînca, nici înghiți, începe cu *timp* și se termină cu *enie*.

CA-N VALGURAR

Ce s-o fi ales de el? Pe unde l-o fi aruncat destinul pe confratele meu întru poezie, pe Jóska, prietenul meu drag, de care nu mai știu nimic din ziua acelei divergențe de păreri care l-a mîhnit atît de mult — era doar nespus de sensibil — încît a dispărut cu totul din orizontul meu... Căci eram poeți amîndoi. O, da! și încă ce poeți! Era în o mie nouă sute zece, aveam douăzeci și doi de ani și ne făceam veacul sus, la cafeneaua New York. Știți voi ce înseamnă asta?

Poeții de azi — ce știu ei — au primit de-a gata cuvintele din care își compun poemul, cum primesc copiii alintați cuburile de construit. Ce știu ei ce era atunci, în epoca de renaștere a culturii, la izvoarele ei, cînd nu exista decît haosul, nimicul, din care noi, adică eu și cu Jóska, eram nevoiți să creăm întregul univers. Noi nu aveam dicționare, n-aveam biblioteci, cum au azi-iștii[1] sau acești futuriști tradiționaliști și anchilozați. Noi am fost nevoiți să ne creăm singuri atît limba, materialul poetic, cît și vorbirea, materialul gîndirii, însă nu ca Zamenhof, care, e drept, a fabricat cuvintele noi ale limbii esperanto, dar tot pentru determinarea noțiunilor vechi! Noi nu aveam nici măcar noțiuni fixate, de vreme ce la cele vechi renunțasem global. Noi am creat mai întîi cuvîntul, apoi l-am lăsat să se umple singur de conținut; da, noi fără să avem habar de ce facem, am asistat la nașterea celei mai pure limbi din univers, limba al-and-ala, care nu cunoaște decît cuvinte și lasă la aprecierea vorbitorului sau al celui ce-l ascultă, ce să înțeleagă prin acele cuvinte.

Alandaliștii de azi greu își pot imagina ce era pe atunci acolo, la masa noastră. Epoca ancestrală a limbii, poezia și cultura ei: totul.

Intra Jóska, se îndrepta spre masa noastră, alene și distins, ușor posomorît. Nu saluta pe nimenea (a saluta! — ce obicei vetust) și spre cea mai mare stupefacție a străinului neinițiat, care ședea lîngă mine, mă întreba:

— De ce n-ai fost de față la congelare?

Iar eu înțelegeam, fără nici o explicație, că noi amîndoi sîntem niște cadavre depuse în celulele de

[1] De la grupul poetic modernist „Azi", în mare vogă la începutul secolului.

la morga din strada Szvetensky, de unde nu puteam evada decît uneori și fără știrea plutonierului. Deci îi răspundeam liniștit:

— A trebuit să reacordăm șuruburile.

La care el, înțelegător, dădea din cap.

— Bineînțeles, la sfîrșitul actului patru! I-am spus idiotului ăla să-i pună ștampila. Ai primit apa de ploaie?

— Nu, s-a amestecat. Am fost nevoit s-o perii.

— Telegrafiază la bancă.

— Dacă n-o fi prea tîrziu.

— A, nu, nu-i tîrziu! Abia acum montează botnițele pentru salcîmi. Chiar adineaori trecui pe acolo. De altfel, ce mai faci?

— Făcînd abstracție de acest mic auz al ambelor urechi, binișor.

— Las' că și mie-mi merge destul de prost...

— Ce ai?

— Nu ți-am spus? De două zile am circulația sîngelui.

După o asemenea scenă chibițul care la început se încăpățîna să rămînă pe loc, sperînd că dacă va fi foarte atent, în cele din urmă tot va reuși să înțeleagă despre ce vorbim, se ridica tăcut, își cerea scuze și pleca împleticindu-se și pipăindu-și capul, spre a se convinge dacă mai e întreg. Rămași numai noi, ne lăsam pradă deliciilor creației.

— Azi vom scrie o poezie haiducească.

— Alandală pură sau punem și cîteva cuvinte?

— Al-and-ală pură. Model al genului.

Și începu să dicteze:

La ran dale, la ran male
Moinicii dopor al fale
Moinicii șin răreții
Al rărunte mereții.

Era o strofă deosebit de reușită, plină de foc războinic, cu iz arhaic; din păcate n-o mai țin minte în întregime, refrenul îmi stăruie însă și acum în urechi:

Nu spîn, nu spîn, mereții.

Cîte poezii minunate n-am scris noi pe vremea aceea! În toate genurile și în toate manierele! Balade, serenade, cîntece populare, epopei clasice în metru antic! Uneori scriam eu, iar el îmi dicta, alteori rolurile se inversau. Ne-am înțeles perfect, niciodată nu s-a ivit între noi vreo divergență de păreri... Doar atunci cînd am scris acel blestemat sonet, din cauza căruia a rupt prietenia cu mine. Nu mai țin minte din sonet decît cîteva versuri de la început și de la sfîrșit. Era o poezie fină, fragilă, lucrată cu migală, puțin în maniera decadenților francezi. Titlul ei: *Cîntamer...!* sugera atmosfera înnegurată, contemplativă a rîndurilor de la început:

Dorur valem de cin darat
Irize luminalt mabat.

Urmau cîteva reflecțiuni asemănătoare, în legătură cu acel „dorur“ sonor de la început. Nu ne mai lipseau decît două versuri de încheiere. Jóska scria repede, era în febra inspirației, ochii îi străluceau.

...Căci mienil cîndor matul
Ca-n vălgurar contrabatur...

După ce le-a scris, mi le-a întins cu un gest triumfal. Le-am citit atent, le-am examinat, apoi am dat din cap.

— Ce zici, sînt reușite? întrebă el însuflețit.

— Cred că sînt foarte reușite, i-am spus eu cu modestie, dar uite, aici cred că ar trebui schimbată o literă.

— Unde?

— Aici, la sfîrșit, în rîndul din urmă... Ai scris matul, iar apoi, contrabatur. Ce ar fi să punem în loc de „contrabatur“ — „contrabatul“?

Făcu ochi mari și se uită la mine întrebător:

— De ce?

— De dragul rimei. Dacă e matul, atunci să fie „contrabatul“. E rimă mai bogată, se termină cu aceeași literă.

Nu puteam prevedea efectul ce-l va produce modesta mea sugestie. Amicul meu a pălit, apoi s-a aprins la față. A sărit în picioare. Ochii îi scînteiau.

— Nu cumva îți închipui, țipă el pe un ton de extremă indignare, că, de dragul unui efect ieftin de rimă, o să sacrific înțelesul întregii poezii?! Pfui!... Întotdeauna am bănuit că pentru tine poezia nu-i decît un joc al formelor...

A plecat fără să-mi zică o vorbă. De atunci nu l-am mai văzut.

UN OM CINSTIT

— În sfîrșit...

— Nu mă-ntrerupe, continua să peroreze Omul Cinstit, cu vocea ridicată, în timp ce se străduia să surprindă, cu privirea lui sinceră, deschisă și dreaptă, căutătura tulbure și plină de îngrijorare a Omului Flămînd, te rog să nu mă-ntrerupi! Eu știu prea bine ce vrei să-mi spui, dar nu-ndrăznești, fiindcă

ţi-e frică să te uiţi în ochii mei, deoarece nu eşti sincer, şi nefiind sincer, sînt silit să fiu eu sincer cu dumneata, spunîndu-ţi răspicat ce doreşti: dumneata ai nevoie de bani!

— Dar tocmai cu asta am început şi eu...

— Nu mă-ntrerupe, continuă pe un ton şi mai ridicat Omul Cinstit; eu ştiu prea bine cu ce ai început. Chiar înainte de a da ochi cu mine m-ai şi jignit în sinea d-tale, socotindu-mă un om necinstit, cămătar, excroc, care profită de strîmtorarea dumitale şi vrea să cîştige bani.

Omul Flămînd se îngrozi:

— Pentru Dumnezeu... nici vorbă de aşa ceva... cum aş fi putut crede una ca asta?

— Dacă nu-i aşa, atunci de ce mi-ai spus că cei trei pomi fructiferi din grădina dumitale, pe care vrei să mi-i vinzi, au de fapt o valoare mult mai mare decît preţul cerut de dumneata, fiindcă din roada lor se acoperă împrumutul încincit?

— De ce am spus aşa? Fiindcă-i adevărat, n-aveţi decît să-ntrebaţi pe orice expert. De altfel puteţi să vă daţi seama chiar şi dumneavoastră...

— Aşadar valorează de cinci ori mai mult decît preţul cu care vrei să mi-i vinzi. Bun! Cu alte cuvinte dumneata presupui despre mine că sînt un bandit de cămătar, şi nu un om cinstit. Aşadar, dumneata ai venit la mine, fiindcă m-ai socotit un cămătar care profită de situaţia strîmtorată a altora.

— Da' de unde, vă rog să mă credeţi, vai de capul meu... se bîlbîi Omul Flămînd, cuprins de slăbiciune şi legănîndu-se pe picioare, gata-gata să se prăbuşească. Nici prin minte nu mi-a trecut aşa ceva. Ca să fiu sincer, nici o clipă nu m-am gîndit la caracterul domnului Mayer, nu m-am gîndit decît că domnul Mayer este un angrosist de fructe...

și avînd în vedere... cum să zic... că eu am trei pomi fructiferi... și că, oricum, pomii aceștia nu vor da roadă decît la toamnă, neavînd cum să-i fac să rodească mai devreme... cu toate că... deși... cum să vă spun, eu... adică mie mi-ar trebui chiar acum... cum să zic... o sumă ... de aceea m-am gîndit să vînd... Dumnezeu mi-e martor că la nimic altceva nu m-am gîndit.

Cu privirea aspră dar compătimitoare, Omul Cinstit clătina din cap.

— Adică: la felul meu de-a fi nu te-ai gîndit. Asta o recunoști chiar dumneata. Din tot ce ai spus pînă acum, asta-i esențialul, și anume că dumneata nu te-ai gîndit la caracterul meu. Asta fiindcă dumneata, dragă prietene — iartă-mă că-ți vorbesc deschis — dumneata n-ai caracter! Judeci și pe alții după dumneata, deoarece nu poți să-ți închipui că printre atîția negustori ticăloși, cămătari, exploatatori, s-ar putea găsi și o excepție, un om cumsecade, un comerciant cinstit, care nu profită de ocazie, nici măcar în vederea unui cîștig mai substanțial, cînd cineva — împotriva intereselor sale — vrea să-l convingă să facă o cămătărie.

— Dar vă rog, pentru Dumnezeu, eu n-am vorbit de cămătărie... eu n-am spus decît că...

— Nu mă-ntrerupe!... strigă de data aceasta cu o neîndurătoare severitate Omul Cinstit. Dumneata deși ești un caracter slab, ai totuși un gram de bună-credință care mă-ndreptățește să cred că meriți din partea mea această lecție. Vei avea multe de învățat! Îți voi face dovada că există încă negustori cinstiți care nu acceptă cu nici un preț să spolieze și să facă ticăloșii. Eu n-am să cumpăr acești pomi fructiferi, ți-i las dumnitale fiindcă ai dreptate: recolta lor valorează de cinci ori suma pe care ți-aș putea-o oferi eu în clipa asta. Vreau ca dumneata

să te bucuri, să savurezi rodul muncii dumitale... să te odihnești sub umbra pomilor încărcați de fructe, să fii vesel și mulțumit în sînul iubitei dumitale familii. Iar în zilele de toamnă luminoasă cînd vei culege recolta să-ți aduci aminte că s-a găsit un om cinstit care în acest ceas greu te-a luat de mînă și ți-a arătat calea cea adevărată, munca cinstită, perseverentă, munca valoroasă în cadrele legale și de drept, depusă pentru binele nostru și al societății, în interesul tuturor acelora care au încredere în noi și în semenii noștri și care constituie izvorul și piatra de temelie a unui viitor mai bun și mai fericit.

Omul Cinstit și-a șters fruntea de sudoare. Omul Flămînd a vrut să-i răspundă, dar n-a mai fost în stare. Și-a șters lacrima care i s-a prelins din ochi, s-a prăbușit și, fiindcă era flămînd, a murit de foame...

VIOARA

Caravana trecu, vioara rămase pe loc. Indigenii stăteau descumpăniți în jurul ei. Ce minune mai poate fi și asta?

— Ce minune? întrebă fudul Tani-Tani, șeful tribului Maori. Nu vedeți? E o ploscă! Albii și-o agață în spinare și o folosesc pentru apă. De asta e goală pe dinăuntru. Pentru acest motiv o iau în stăpînirea mea.

Ca ploscă însă nu era tocmai potrivită. Avea două deschizături dar nu în partea de sus, ci laterale, prin care turnau laptele de capră, ceea ce îi obliga să o

poarte întotdeauna în poziție orizontală, ca laptele să nu curgă afară prin aceleași orificii.

După un timp Tani-Tani se plictisi de ploscă; în sufletul lui se iviră chiar îndoieli: oare a judecat bine rosturile acestui ciudat obiect? Îi era însă rușine să mărturisească în fața tribului. Preferă s-o dăruiască, în taină, lui Roda-Roda, slujitorul lui, cunoscut ca un om tare isteț la minte. Roda-Roda ținea în vioară pietrele lucioase pe care le șterpelea de pe unde putea, dar în scurtă vreme ajunse și el să fie nemulțumit de acest obiect, fiindcă nu putea scoate destul de repede — cînd avea nevoie de ele — pietricelele păstrate în el. Ca pușculiță, poate că ar fi corespuns, dar nu îndrăznea să distrugă darul șefului de trib.

Într-o bună zi obiectul fu atîrnat de grinda casei tribului, drept ornament. În această calitate le-a adus numeroase servicii, fiindcă triburile învecinate văzînd în vioară un *totem* îi dădeau cinstea cuvenită. La început, partizanii și agitatorii politicii naționale a tribului, folosindu-se de forța de sugestie pe care o reprezenta vioara, timp de generații întregi au obișnuit tineretul să vadă în acest obiect simbolul Coroanei Naționale a Maorilor, cu care cei tineri puteau fi chemați la luptă și îndemnați la solidaritate. Cu timpul, în jurul obiectului numit cînd „plosca tribului Maori“, cînd „plosca Tani-Tani“ s-au născut adevărate legende, adevărate mituri, care i-au situat originea în cele mai primitive vremuri și au încercat să-l prezinte drept operă a unor forțe necunoscute. După unii poeți, obiectul căzuse din cer în chip de meteor aprins, după alții răsărise din măruntaiele pămîntului și ar fi fost găsit de un păstor.

În deceniile Renașterii Maoriene, în epoca propășirii artelor, s-au născut noi puncte de vedere, la

început timide și abia exprimate. Artiști, sculptori care ajunseseră în această epocă la cunoașterea perfectă a tainelor și legilor măiestriei lor, au rostit întîi numai în șoaptă, ceea ce mai tîrziu au strigat în gura mare, și anume că era cu neputință ca această „ploscă“ să fie de origină maoriană, întrucît conturul și stilul ei conțineau elemente formale categoric străine, care excludeau posibilitatea oricărei asemănări cu vreun produs al culturii și artei maoriene. Spre sfîrșitul acestei epoci, plosca a fost chiar scoasă din Sanctuarul Casei Tribului, unde fusese păstrată de preoții cultului și, în mod provizoriu, ajunse în palatul șefului de trib.

După războiul de o sută de ani și după căderea regatului Maori, „plosca“ fu depusă la muzeu. Da, la muzeu, fiindcă începuse marele secol al Cunoașterii, epoca enciclopediștilor maorieni, care a încheiat marea operă a analizării noțiunilor și a aprins făclia atotbiruitoare a voinței omenești și a cunoașterii: făclia științei. Prin amețitoarea dezvoltare a științelor și a tehnicii, acest mare secol, cu pantalonii săi de piele, cu cerceii din os veritabil, cu spînzurătorile automate, cu lecticile purtate de oameni, cu pîlniile prin care se putea striga la mari depărtări, și cu bărzile de luptă sculptate, a învins natura, luminîndu-i tainele, dar în același timp și-a făcut simțită forța eliberatoare și în politică. Și-a făcut apariția liberalismul și minunata epocă a cercetării nestînjenite.

Tot în această epocă marele savant Elem-Elem a descoperit că plosca — vioară, este de fapt un *instrument muzical*. E adevărat că scepticii s-au îndoit că el ar fi făcut singur această descoperire, afirmînd că vreun alb i-o fi vîndut babacului său această taină, dar lucrul acesta nu mai era esențial: descoperirea se făcuse și noul instrument muzical tre-

buia încercat. Însuşi Elem-Elem l-a făcut să răsune pentru prima oară.

În faţa unui public numeros a început să rîcîie cu două pietricele spatele viorii, reuşind în cele din urmă să intoneze imnul naţional „Nye-Kapi-Ka-Minga".

Succesul a fost limitat. Muzicienii au declarat că toba cu piele de capră emite sunete mult mai plăcute.

Şi astfel, vioara a ieşit din modă.

CURA DE SLĂBIRE

Vizitînd galeriile de artă, în tovărăşia frumoasei mele iubite, i-am arătat minunatele tablouri ale lui Rubens, spunîndu-i: „Oh, priveşte Idealul care străbate prin pîcla trecutului şi face nemuritoare beţia fugară a unei singure clipe; priveşte această femeie pe care o strînge în braţe iubitul ei, în timp ce în ochi îi străluceşte bucuria vieţii; oh, vreau să simţi şi tu eternitatea artei!" Iubita mea răspunse emoţionată: „Da, femeia e foarte bine fardată, dar, nu-i aşa că pe atunci nu se purtau corsete? Vezi, dragul meu, că ar trebui să preferi legumele, şi să nu mai mănînci prea multe făinoase, pentru că te îngraşi." „Să ştii că n-am să mai mănînc făinoase".

Cu frumoasa mea iubită ne entuziasmam în templul Thaliei, în focul geniului lui Shakespeare şi, cutremuraţi de adîncimile simbolurilor înfricoşătoare ascunse în dosul cuvintelor autorului, admiram

genialitatea neîntrecută a divinei Duse[1] care avea darul de a ridica în înălțimi eterice tragismul lui Macbeth; iar cînd această preoteasă a reprezentării scenice se ivea cu pași surzi din penumbra blîndă a fundalului, pe buzele ei mai tremurau minunatele vorbe, de parcă ar fi fost o apariție supraomenească, care nu pășea pe pămînt, ci își plimba pe norii cerului imponderabilitatea spirituală. Atunci, în sfîrșit, iubita mea frumoasă, care fusese hipnotizată împreună cu mine de această apariție, mi-a spus cu glas tremurat: „Vezi, despre Duse asta am auzit că nu mînca decît măcriș cu alune fără sos, de asta-i atît de zveltă, dar în schimb vai ce picioare groase are! Am să comand și eu din conserva asta de ceapă, să am pe vreo patru luni. Carne n-o să mai mănînc de loc!“

Tot cu frumoasa mea iubită ne-am dus la grădina zoologică, unde i-am dat explicații despre fabuloasa faună a globului nostru, arătîndu-i cît de minunat este pămîntul nostru cu miile de frumuseți care strălucesc în umbra codrilor, cu miile de vietăți sălbatice, și cît de minunate sînt cultura și inteligența, care l-au făcut pe om capabil să parcurgă lunga cale pămînteană ce ne duce de la fiară pînă la un Goethe. Frumoasa mea iubită rămase multă vreme copleșită de gînduri, dar la un moment dat, tot meditînd la chestia asta, îmi spuse: „Da, dar cum se face că maimuțele rămîn atît de zvelte; de bună seamă nu mănîncă pîine nici la supă și nici la rasol, cum face madam Kranach, care a luat sare de lămîie și a slăbit cinci kilograme săptămîna trecută; s-o fi văzut ce burtă avea și cum i-a scăzut după patru

---

[1] *Eleonora Duse* (1859—1924), actriță italiană, considerată cea mai mare actriță a vremii sale.

săptămîni. De-acum n-am să mai mănînc pîine şi nici legume."

Şedeam şi visam cu frumoasa mea iubită la poalele ruinelor, pe iarba proaspătă. Deasupra capetelor noastre cînta privighetoarea; în iarbă ţîrîiau greierii şi în timp ce pe cerul înstelat se perindau umbre argintii, pe boltă apăru suava navă a semilunii. Ţinutul se umplu de farmec şi dragoste, iar eu, cu lacrimi în ochi, îi spuneam iubitei mele: „Priveşte, priveşte clopotul înstelat de deasupra noastră şi priveşte stelele. Fiecare din ele reprezintă o lume şi pe fiecare se iubeşte, se plînge şi se suferă; peste tot sînt şi oameni fericiţi; oh, priveşte stelele şi priveşte cum scade mereu luna..." Iubita mea în cele din urmă m-a înţeles; şi-a aplecat capul pe pieptul meu şi în timp ce din inimă îi ţîşni un oftat adînc, mă întrebă în şoaptă: „Oh, spune-mi te rog, ce fel de regim ţine luna de scade şi se subţiază atît de mult? Trei săptămîni n-o să mai mănînc mazăre!"

Frumoasa mea iubită a venit în cimitir, la mormîntul meu şi prin plînsul ei m-a chemat din adîncimi. Eu i-am ascultat chemarea, m-am înfăţişat în faţa ei în chip de schelet înfăşurat într-un cearceaf alb şi i-am vorbit: „Oh, tu femeie, dacă ai putea să mă-nţelegi, ai veni cu mine, acolo, în pămînt, spre a ne uni pe lumea cealaltă". În extaz, iubita mea mi-a răspuns: „Spune-mi, te rog, ce te-a făcut să slăbeşti atît de mult?" Iar eu i-am răspuns: „Moartea". Iubita mea, la rîndul ei mi-a răspuns pe loc, plină de entuziasm: „Atunci vin cu tine! Da, vin cu tine! Totuşi, moartea e cea mai bună cură de slăbire!"

Şi, într-adevăr, m-a urmat...

Dimineața m-am sculat devreme. Soția mea se mai afla încă în pat și citea *David Copperfield*. La întrebarea mea: „ce se aude cu micul dejun?“ am înregistrat, drept răspuns, o privire reprobatoare, așa că am coborît să dejunez la cafenea. La ora zece m-am întors, m-am dus sus și mi-am găsit nevasta cu ochii scăldați în lacrimi.

— Ce s-a întîmplat, pentru Dumnezeu?

— Ticălosul ăsta de Murdstone! îmi răspunse soția plîngînd cu sughițuri.

Credeam că-i supărată pe servitoarea nouă, că nu i-a pregătit dejunul.

— Ce-a mai făcut?

— Îl chinuiește, vai ce-l mai chinuiește pe bietul copilaș.

Într-adevăr, tocmai atunci menajera îi trăgea niște palme fiului meu Pișta, despre care aflase că în loc să se ducă la școală, s-a închis în cămară și a mîncat tot muștarul pe care l-a găsit.

— Îl chinuiește pe Piști? am întrebat-o cuprins de furie.

— Da' de unde, pe David îl chinuiește, zise plîngînd nevastă-mea.

Am rămas foarte mirat, fiindcă nevastă-mea nu-mi spusese niciodată că am avea și un copil cu numele de David. Dar pînă să-mi reviu în fire, doamna dispăruse între paginile 68 și 69 ale cărții.

M-am întors acasă pe la ora unu. Soția mea era încă în pat cu prișnițe pe cap. Pe masă ardeau două lumînări. Mă privi cu niște ochi sticloși.

— A murit! mi-a spus cu voce stinsă.

— Sfinte Dumnezeule, cine a murit?

— Steerforth, zise nevastă-mea plîngînd și dispăru pe dată între paginile 238—239.

Am comandat mîncare de la restaurant, am chemat un pompier ca să-l scoată pe fiul meu Bandi din conducta de apă în care se vîrîse în cursul dimineții și am început să mîncăm încruntați. De la ora unu pînă a doua zi la ora 12 pe femeia mea n-am mai zărit-o decît incidental, dar și atunci numai pînă la gît: mai sus de gît capul ei era tot timpul acoperit de cartea pe care o ținea în față. Încetul cu încetul, m-am obișnuit cu gîndul că am o nevastă atît de ciudată, încît pe gîtul ei nu-i așezat un cap, ci o carte deschisă, cu scoarțele pe dinafară. Un timp cartea se mișca mereu cînd în sus, cînd în jos. Femeia mea plîngea necontenit. Spre seară băiatul meu Jóska, un copil dotat cu o mare sensibilitate tehnică mi-a făcut surpriza să-mi arate planurile uneia din invențiile sale. Imaginase un mic jgheab care se putea fixa la marginea de jos a cărților, în așa fel încît precipitațiile produse în timpul lecturii să aibă pe unde să se scurgă.

La orele patru după masă cartea lui Dickens apăru în camera mea de lucru pe gîtul nevesti-mii.

— E îngrozitor, se tînguia în hohote cartea, bietul David de luni de zile n-are nici un penny.

M-am bîlbîit, am spus ceva foarte încurcat că și eu sînt cam strîmtorat, că ziua de-ntîi a trecut demult, dar de îndată ce voi primi banii...

Copilul meu, biet orfan fără de mamă, a doua zi de dimineață a fugit de acasă lăsînd în urma lui o scrisoare prin care ne anunță că a intrat în Uniunea celor Zece Cercetași Sălbatici.

— Bietul David, se tînguia cartea, adică nevastă-mea.

— Ce-i cu David? am întrebat cu interes.

— Și-a pierdut mama.
— Să facem o mică plimbare, i-am propus.
Totuși, la plimbare nu ne-am putut duce, deoarece David devenise între timp ajutor în birourile firmei Murdstone. Fiul meu Gyuri s-a îmbrăcat dimineața în hainele Mariskăi și a apărut în clasa a III-a B — în rochie. A fost eliminat din școală. Dimineața zugrăvindu-se în odăi, varza cu roșii a fost dată pe pereți, iar vopseaua albastră amestecată cu cîrnați de casă ne-a fost servită la masă. Fiul meu Feri a emigrat în America.
A doua zi seara am ajuns să plîng împreună cu nevastă-mea. Despre David auzeam știri din ce în ce mai proaste. Soția mea m-a asaltat revoltată: o calfă ticăloasă l-a bătut pe David cu bățul de prăfuit. Plîngeam în hohote amîndoi. A început să plîngă și fiul meu Bandi.
— Nu mai plînge netrebnicule, am țipat la el amîndoi; mititelul ne deranja cu scîncetele lui, și fiindcă nu ne-a ascultat, i-am tras o mamă de bătaie, mai ales că Bandi era mai slab decît noi. Băiatul s-a refugiat la mătușa mea.
A treia zi m-am dus să chem un doctor. Soția mea făcuse o inflamație la sacul lacrimal, și boala luase o evoluție îngrijorătoare. Cînd m-am întors acasă cu doctorul, nevastă-mea nu era de găsit nicăieri. Am chemat un detectiv, care a căutat-o prin toată casa. Degeaba. În cele din urmă mi-am adus aminte de carte, de cartea lui Dickens. Zăcea pe masă; am deschis-o, am răsfoit-o. Pe ultima pagină, acolo unde e scris cuvîntul „Sfîrșit“, zăcea, presată, soția mea. Căzuse în carte. Și-a șters lacrimile, s-a uitat fericită la mine și a declarat că în viața ei n-a citit o carte atît de amuzantă.

STUDIEZ SUFLETUL

În timpul din urmă ocupîndu-mă foarte serios de psihopatologie, am studiat toate maladiile vieții sufletești: demențele, paranoiele, ideile fixe. I-am audiat timp de doi ani pe Moravcsik, pe Rausburg, pe Sigismund Freud, precum și toate cursurile de neuroză, de diagnostic și de terapie a tulburărilor sufletești. După modesta mea părere am descoperit că sînt înzestrat cu o excelentă și neobișnuită sensibilitate, extrem de eficientă în descoperirea ideilor fixe și stabilirea cauzelor depresiunilor sufletești. Creierul omenesc, i-am spus odată unui celebru profesor, poate fi studiat în modul cel mai eficient la nebuni, după cum mecanismul unui ceas nu-l putem cunoaște decît atunci cînd ceasul s-a stricat și sîntem nevoiți să-l desfacem.

În vederea stimulării talentului meu, am rugat pe medicul șef al unui sanatoriu să mă introducă în institut, unde doream să studiez, în mod practic, ad hoc, de la caz la caz, funcționarea ieșită din comun și plină de învățăminte a creierului bolnavilor cu depresiuni sufletești.

Cea mai corectă metodă, mi-am spus mie însumi cu o logică remarcabilă, este aceea de a studia bolnavii direct, unul cîte unul, fără a ține seama de părerea medicilor, pentru a stabili, din simple impresii, germenele tulburării sufletești. Astfel, fără sugestia unui complex de păreri deja formate, intuiția mea ascuțită poate lumina adîncimile unor cauze și corelații care prin sistemul observației directe, bazat pe teorii osificate, nu ar putea fi clarificate niciodată.

Medicul m-a introdus în parcul destinat paranoicilor. L-am rugat să mă lase singur cu aceste nefe-

ricite cadavre ambulante. Bolnavii şedeau în parc în grupuri picturale. Unul din ei încremenise într-o poză napoleoneană, altul alerga agitat de colo-colo rostind cuvinte fără şir. Doi inşi jucau şah, iar al treilea rîdea sălbatic şi îşi agita pumnii.

Ghidaţi de un minunat instinct, ochii mei s-au oprit asupra unui tînăr cu faţa obosită, indiferentă, îmbrăcat într-o bluză albă, care şedea la marginea parcului, în apropiere de gard. M-am decis să-mi încep studiul cu el. Stăpînindu-mi fireasca înfiorare, m-am apropiat de tînăr şi l-am întrebat cu blîndeţe:

— Ce mai faci?

Tînărul mă privi. Pe faţa lui tînără nu se distingea nici cea mai mică urmă de agitaţie.

— Mda, merge, îmi răspunse liniştit.

Da. Acesta-i cazul meu! *Dementia praecox*, indiferenţă, stare melancolică. Bolnavul vorbeşte liniştit şi inteligibil. Pînă la apariţia ideii fixe nu poate fi deosebit de oamenii normali. Dar în curînd o să-l fac să reacţioneze.

— De cînd eşti aici?

— Dracu s-o ia de treabă. De patru ani.

Aha, aha! Simptome normale. Bolnavul ştie unde se află şi se crede victima unei confuzii sau a unei nedreptăţi. El e sănătos, a fost adus aici cu forţa. Cf. Moravcsik, p. 248, rîndul 4 de jos. Biată şi nenorocită fiinţă!

Acum e cazul să-l chestionez cu prudenţă şi pe ocolite. Între timp îi privesc fix pupilele.

— Ce-i cu dumneata? Suferi de ceva?

Bolnavul dă din mînă. Da, asta-i mişcarea lor, acest gest obosit, ieşit din comun, specific.

— Ce-i cu mine? Ce-i cu mine? De ce sufăr? Asta nu-i viaţă, domnule! Să n-ai tu nici duminici,

nici sărbători! Să te scoli în fiecare zi la cinci dimineața! Dar, deh, trebuie să trăiești.

Aha, aha! acuși va ajunge acolo unde vreau eu.

— Situația noastră e foarte grea, așa s-o știți. Răspundere mare, foarte mare, dar ce bucurie are omul în toate astea?

Aha, aha!

— Noi purtăm răspunderea pentru toate, dar de vreme ce m-am angajat, îmi fac datoria.

În sinea mea exult. Iată deci: răspundere mare. Asta înseamnă *cezaromanie*. Se crede mare om politic. Poate crede că e *Bismark* sau cine știe ce conducător de oști, căruia i s-a încredințat soarta patriei.

Să fim prudenți. Să ne prefacem că acceptăm totul. Asta-i cel mai bun tratament.

— Și te-ncrezi în puterile dumitale?

— De ce nu m-aș încrede? Peste două luni vine *urcarea*, atunci va fi mai suportabil.

Aha, totul e în ordine! Cu alte cuvinte se crede pretendent la tron. Peste două luni vine urcarea pe tron. Iată, asta-i ideea lui fixă și ce simplu am descoperit-o. Bietul băiat. Oare nu-l apucă furiile?

— Și cum va fi urcarea? stăruiesc eu.

— Cum să fie?... Nicicum!... Se urcă cu un fleac de douăzeci! Oameni de nimic!... O să le pară lor rău!

Își agită pumnii. Mă dau îngrozit la o parte. Se vede că totuși e furios. Mă izbesc piept în piept cu doctorul care sosi tocmai la timp. Slavă Domnului!

— Oh, domnule doctor, îi șoptesc tremurînd. Ăsta cum și de ce a ajuns aici?

— János? Înainte a fost tîmplar. L-am angajat; e un om tare isteț, numai de n-ar cere mereu să i se

mărească salariul. De altfel, e unul dintre cei mai buni îngrijitori ai noştri.

Aşa m-am lăsat de studiul bolilor sufleteşti.

MAHLZEIT ŞI ZATUREK

Am făcut cunoştinţă, nu demult, la Budapesta cu un foarte simpatic coleg scriitor polonez. El mi-a povestit istorioara ce urmează.

Un compatriot de-al său, un anume Zaturek, a fost anul trecut la Berlin. Ca un călător modest ce era, mai întîi a căutat o pensiune poloneză, ca seara să se poată simţi ca la el acasă. Ziua colinda singur prin oraş să vadă muzeele şi toate vestitele monumente ale oraşului. Împrejurarea că nu ştia nici o vorbă nemţească l-a obligat să întrebuinţeze mijloacele de comunicare primitive folosite de Robinson şi Vineri, ceea ce nu scădea cu nimic, ba mai curînd potenţa farmecul acestor peregrinări.

Pentru a lua masa de amiază şi-a ales un local mic, modest.

La o masă cu două locuri se afla un unchiaş neamţ cu înfăţişare prietenească.

Şedeau amîndoi la masă şi mîncau tăcuţi. Neamţul terminînd dejunul cu un minut mai devreme, se ridică şi, înclinîndu-şi puţin capul zise:

— Mahlzeit.

Polonezul nostru se ridică şi el, gîndindu-se că dacă cineva este atît de politicos încît se prezintă

chiar aflîndu-se într-un restaurant, nu se cuvine ca el să se arate mai prejos. Deci, se prezentă și el:

— Zaturek.

A doua zi l-a găsit pe neamț la aceeași masă. Au dejunat amîndoi în tăcere. Și de data asta tot neamțul s-a ridicat primul de la masă și, înclinîndu-și puțin capul, rosti din nou:

— Mahlzeit.

S-a mirat o leacă Zaturek; chiar și-a zis: ce o mai fi și asta? să fi uitat neamțul că s-a prezentat ieri, sau, cine știe, poate că așa o fi pe aici obiceiul, să te prezinți de fiecare dată? Pentru orice întîmplare, s-a conformat situației, s-a ridicat și și-a spus numele:

— Zaturek.

Cînd scena s-a petrecut la fel și a treia oară, a adus vorba în fața compatrioților săi despre acest curios obicei nemțesc, întrebîndu-i dacă acel domn Mahlzeit poate fi considerat drept un german obișnuit, sau poate avea de-a face cu un tip excentric.

Bineînțeles, ceilalți s-au amuzat întîi copios, dar pînă la urmă l-au lămurit că „Mahlzeit" nu-i un nume, ci o expresie de politețe, echivalentă cu „bună ziua" sau cu „am avut onoarea"; clientul german rostea acest cuvînt ca să-i ureze simplu: „să-ți fie de bine".

Polonezul s-a rușinat foarte din pricina acestei dovezi de incultură pe care a dat-o; s-a făcut roșu numai gîndindu-se ce poate crede despre el neamțul acela, care, fără îndoială, dispunea de o frumoasă cultură europeană.

La amiază a venit deci la restaurant din timp. Neamțul era la locul lui. Polonezul nostru a înfulecat mîncarea nervos și grăbit, luîndu-se intenționat la întrecere cu germanul. A și izbutit să sfîrșească

dejunul înaintea lui. Atunci s-a ridicat, și-a înclinat capul și, triumfător și mîndru, rosti:

— Mahlzeit.

Germanul s-a înroșit puțin. De bună seamă de bucurie, gîndindu-se probabil că polonezul este un om extrem de delicat dacă după o cunoștință atît de scurtă îi acordă onoarea să-i facă obișnuita urare în limba țării sale. Ca un bun cosmopolit, germanul se hotărî să demonstreze pe loc că știe perfect de bine ce înseamnă politețea internațională. S-a ridicat deci, s-a înclinat și, zîmbind, a repetat, cu un accent suportabil, cuvîntul pe care-l învățase și el pe de rost:

— Zaturek.

ADIO REBUSURI

Iubite colega Grätzer, te rog să consideri plîngerea și spovedania de mai jos — căreia i-aș fi putut da și titlul: *Eu și literatura rebusistă* — ca adresată dumitale personal.

Am fost, de cînd mă știu, un înflăcărat adept al literaturii rebusiste. Mă gîndeam cu admirație la minunații bărbați care întocmeau rebusurile și eram mîndru cînd figuram și eu pe lista celor ce reușeau să le dezlege.

De cînd ziarele cele mai populare din lume organizează cu duiumul concursuri — ce concurs? adevărate derby-uri rebusiste! — în America a avut loc un concurs de cuvinte încrucișate cu un premiu în valoare de cincizeci de mii de dolari — preocuparea aceasta a devenit și mai pasionantă. Vremea

premiilor în cărţi sau în Frantzbrantwein Diana s-a dus; azi cîştigătorilor li se dau automobile, case de locuit, ferme la ţară, rente viagere. Un om prevăzător, căruia nu-i este indiferent viitorul lui şi al familiei sale trebuie să se ocupe cu toată seriozitatea de această ştiinţă, care, în cazul că norocul îl favorizează, etc... etc... Mai ales că celelalte profesii sînt şi mai puţin sigure...

M-am pus pe lucru cu toată seriozitatea.

Am început să studiez revistele de specialitate, indigene şi străine şi rebusurile de prin toate ziarele pe care mi le puteam procura. Am încercat să găsesc un principiu unitar care să-mi permită să pun mîna pe cheia generală, valabilă atît pentru întocmirea problemelor cît şi pentru dezlegarea lor; să mă orientez cu uşurinţă în acel labirint unde cuvîntul înseamnă imagine, iar imaginea cuvînt.

Am ajuns să rezolv cu uşurinţă şi dintr-o singură ochire cele mai dificile probleme, uimind pe cei grei de căpăţînă care te întreabă disperaţi: „Ce-o fi aia: patru litere, e aşezată de obicei în mijlocul camerei, se mănîncă pe ea şi se termină cu «asă».

Pînă la urmă am dobîndit o îndemînare atît de mare, încît ajunsesem să dezleg şi figuri care nu erau rebusuri.

Într-o zi, redactorul unei reviste de specialitate mi-a povestit rîzînd că, în lipsă de material, la închiderea ediţiei, a dat la tipografie un desen oarecare, decupat dintr-o revistă străină, care înfăţişa o casă, iar lîngă casă se afla o bucată de cărămidă spartă în formă de ic. Se gîndea că o să găsească el mai tîrziu o „dezlegare". Dar n-a trebuit să-şi bată prea mult capul, deoarece dintre miile

de concurenţi care au trimis răspunsuri, vreo treizeci au descoperit că edificiul desenat nu avea coş şi au dezlegat problema în felul următor:

CASA
CĂRĂMIDARULUI
I. C. FARCAŞ

Cînd am aflat de chestia asta, instantaneu mi-a trecut prin minte ideea că nu mai e necesar să născocesc rebusuri, fiindcă toate obiectele, toate figurile şi toate desenele din lume devin probleme misterioase, de-ndată ce nu le privim drept ceea ce sînt, ci le atribuim cine ştie ce sensuri tainice.

(Aşa a procedat şi filozofia cînd a făcut un mister din cel mai minunat şi mai transparent fenomen al lumii: femeia — deşi rezolvarea problemei era foarte simplă: nouă litere verticale, nouă orizontale şi e gata crucea pe care trebuie s-o poarte veşnic bărbaţii.)

Dacă e adevărată vorba lui Hamlet că binele şi răul nu există decît în gîndul nostru, au dreptate şi cei care susţin că nu există taine şi rezolvări decît pentru inteligenţele analitice.

Credeam că sînt aproape de perfecţiune, cînd iată ce mi s-a întîmplat:

Cineva mi-a pus următoarea problemă:

S.U.N.
CADE CASA

Trei săptămîni mi-am bătut capul cu ea. 'N-am fost în stare s-o rezolv. Am încercat în fel şi chip, am căutat să înlocuiesc cuvintele „cade“ şi „casa“

cu echivalentele lor franceze, engleze și germane. N-a mers și pace.

Să înnebunesc, nu alta.

Într-o zi, nepoțelul meu de cinci ani — care tocmai acum învață să citească — a descoperit între hîrtiile mele însemnarea aceasta și a început s-o silabisească.

N-a trecut o jumătate de minut și puștiul a citit următoarele:

„Şuncă de casă"

De atunci nu mai dezleg nici un fel de probleme. Adio, rebusuri!

CURAJ ŞI NOROC

De mult nutresc bănuiala că numeroșii zei, semizei, sfinți și genii, pe care creștinătatea i-a alungat din străvechiul lor paradis n-au dispărut cu desăvîrșire, ci se oploșesc cine știe pe unde, despuiați de ranguri și de titluri, fără de credit și capital, ducîndu-și existența în condiții materiale neprielnice, lansîndu-se în afaceri dubioase și încercînd, în amara lor emigrație, să pună bețe în roate lumii noi, în nădejdea deșartă că odată și odată tot o să se întoarcă și vremea lor.

Amintirea celor mai însemnați dintre ei ne-a fost păstrată de mitologie și de programa școlilor secundare. Foarte multora le-am uitat chiar și numele. Pe minusculul zeu malițios, rău și perfid, de exemplu, cel care după cum știți stătea altădată la dispoziția femeilor dornice de aventuri și le ajuta să se descurce din noianul de complicații

amoroase pe care singure şi le creau la repezeală nici nu ştiu cum îl chema — îl mai identificăm uneori, e drept că numai după urmele specifice lăsate de vicleneIe lui tertipuri.

Iată ce mi-a povestit prietena mea Terka:

— Ştii, dragă, a fost ceva îngrozitor. O clipă mi s-a părut că se prăbuşeşte lumea şi împreună cu ea liniştea mea, senina şi fericita mea căsnicie şi că-l pierd pentru totdeauna pe scumpul şi dulcele meu Sándor.

— Adică pe bărbatul tău.

— Bineînţeles; pe cine altcineva? Dar de ce mă-ntrerupi?

— Cititorul încă n-avea de unde să afle că acest Sándor e bărbatul tău.

— Pardon, uitasem că mă aflu în faţa cititorului. Aşadar, ştii că Arpi...

— Adică, prietenul tău...

— Ei da, prietenul meu... dacă cititorul trebuie s-o ştie şi pe asta! Dar să-ţi povestesc: Arpi, după cum ştii, locuieşte în strada Túri. Închipuie-ţi că ieri, foarte bine dispusă fiind, sar într-un taxi şi îi spun şoferului: „Strada Túri, numărul cutare". Dar pînă să pornească motorul, deodată se deschide cealaltă uşă a maşinii şi, ce crezi? Cine se aşază lîngă mine? Sándor! Dumnezeu ştie de unde s-a ivit tocmai atunci, aşa, pe neaşteptate. S-ar putea să mă fi urmărit. În orice caz, era livid, ursuz, şi fără să mă salute mă întrebă rece unde mă duc.

I-am răspuns fără să clipesc:

— La mama.

— Bine. Te conduc. Putem pleca.

Ce o să iasă de aici? N-am scos nici o vorbă; aşteptam să se întîmple ceva, o minune, o prăbuşire, orice. Taxiul porni. Spre strada Túri. Peste

un minut era evident că nu ne îndreptam spre casa mamei mele. Deschid ușa.

— Unde ne duci dumneata, pentru Dumnezeu?

Șoferul se întoarse cu mutra lui bleagă spre noi:

— Dumneavoastră mi-ați spus strada Túri...

— Eu?!... Nenorocitule, ești surd?...

— Eu... așa am...

Și acum urmează minunea! În clipa aceea mi-am dat seama că numele străzii pe care locuiește mama, adică strada Úri, rimează perfect cu strada Túri. Interesant; pînă atunci niciodată nu observasem această asemănare. Sînt salvată!, mi-am spus.

Șoferul rînji:

— Scuzați-mă... Da... Strada Úri... Vă rog să nu vă supărați... dar știți, sună la fel...

Și, schimbă pe loc direcția mașinii.

Peste un minut, cuprins de remușcări, Sándor săruta cu foc mîinile soțioarei sale fidele și pure, care, era evident! nu putea fi atinsă nici măcar cu o umbră de bănuială...

ELEFANTUL

Am avut un vis îngrozitor.

Am avut însă și eu o parte din vină: nu știu ce m-a găsit de-am stat la taifas o după-amiază întreagă cu prietenul meu B. despre asemenea lucruri. Dar nu-i mai puțin adevărat că prietenului meu îi promisesem vag că la toamnă o să-l vizitez, pe el și simpatica-i familie, în Somalia; știți unde vine? vizavi de Zanzibar, la treizeci de kilometri de Ecuator. Prietenul meu are acolo o plantație înflo-

ritoare de banani, patruzeci de vapoare pentru transportul bananelor, deh,... o nimica toată! Într-o oarecare măsură asta explică interesul viu și amănunțit arătat de mine față de distracțiile pe care le voi putea avea în timpul șederii mele în Africa. Fantezia mi-a fost subjugată mai ales de existența elefanților. Prietenul B. mi-a povestit că în tufișurile din apropierea orașului trăiește o turmă de vreo șaptezeci — optzeci de elefanți și întrucît el beneficiază din partea statului de dreptul de vînătoare — dacă îmi plac astfel de îndeletniciri — ar fi bucuros să-l însoțesc la bătaia elefanților, distracția lui preferată din fiecare toamnă. Apoi, tot în legătură cu elefanții, mi-a povestit și cîteva aventuri îndrăznețe. Cel mai mult m-a impresionat constatarea — despre care, de altfel, citisem și în cartea lui Brehm[1] — că elefantul este un animal foarte blînd care din inițiativa lui nu atacă niciodată omul, dar pe care dacă vrei să-l dobori, trebuie să aranjezi lucrurile în așa fel, încît să-l dobori dintr-o singură împușcătură, altfel vai de pielea ta! Elefantul rănit își pregătește răzbunarea cu încăpățînare și cu perseverență. Își părăsește turma și hățișul fiind în stare să se țină, cale de sute de mile, cu calm și tenacitate pe urmele agresorului, pînă îl ajunge din urmă. Nu se grăbește, nu face eforturi, ci înaintează cu pași siguri săptămîni și luni întregi pe urmele celui care l-a supărat, pînă cînd acesta obosește. Cînd îl ajunge din urmă, termină cu el dintr-o singură lovitură.

De bună seama la asta mă gîndisem și eu aseară, înainte de a adormi și astfel s-a întîmplat că

[1] *Alfred Edmund Brehm* (1829—1884), zoolog german, explorator al lumii animale din Europa, din Asia și din Africa, autorul vestitei lucrări *Viața animalelor*.

în vis mi s-a părut că mă aflu în Somalia, alături de prietenul B. Se făcea că urmăream tocmai o turmă de elefanți, cînd unul dintre ei, un exemplar minunat, însuși conducătorul turmii, se îndreptă spre rîul Zambezi cu vădita intenție de a-l trece. Fără să stau prea mult pe gînduri am ridicat excelenta mea armă Lanchaster și, țintind drept între ochii animalului, am tras...

După asta visul devenise confuz. Tot timpul mă stăpînise un sentiment de neliniște, apărîndu-mi fel de fel de imagini ciudate, orașe africane, Sahara, Timbuktu, oaze, piramide, precum și, fără de nici o justificare, domnul profesor Horcsik dintr-a IV-a. Profesorul, urcat în spinarea unui sfinx, îmi făcea parcă semne dezaprobatoare, reproșîndu-mi că nici de data asta nu mi-am pregătit lecția și că nici pe elefant nu l-am nimerit în plin, fapte reprobabile de pe urma cărora voi avea neplăceri la consiliul profesoral.

În cele din urmă, am izbutit să mă liniștesc. Se făcea că voiajul din Africa, cu toate neplăcerile lui, se isprăvise de mult și că mă aflam din nou acasă, la Budapesta, unde mă complăceam în sărbătoririle de care aveam parte în calitatea mea de celebru călător african și vînător de elefanți. Ședeam, adică se făcea că ședeam, în cafeneaua Hadik, la masa mea obișnuită, și în timp ce-mi sorbeam în liniște și pace cafeaua, îmi povesteam aventurile, cînd, deodată, se îndreptă spre mine Friț, chelnerul, și oarecum tulburat, ca un om care nu înțelege prea bine ce se petrece în jurul lui, îmi șopti la ureche: „Vă rog, domnule redactor, obosiți-vă pentru un minut pînă afară, în fața cafenelei: sînteți căutat!..." La care, eu de colo: „Ce-i aia că sînt căutat? Mai întîi vreau să știu cine mă caută? apoi: nu crezi dumneata că s-ar cuveni ca individul

care mă caută să-şi spună numele? Auzi, să mă poftească aşa, tam-nesam, la el afară! Ce lipsă de educaţie! A mai auzit cineva una ca asta?" am perorat eu fudul, dar Friţ se mulţumi să dea din umeri şi să-mi spună: „Vă rog credeţi-mă, domnule redactor, aţi face mai bine să poftiţi totuşi pînă afară, fiindcă ar fi neplăcut, da, foarte neplăcut, dacă... Dar, de altfel, aflaţi că respectivul pur şi simplu nu poate să intre în cafenea... şi chiar de-ar putea... e mai bine să nu intre... fiindcă... o să vedeţi dumneavoastră... ar provoca o surpriză penibilă pentru toată lumea dinăuntru..." La care eu, furios, dar şi mistuit de curiozitate, sării de la locul meu şi ieşii grăbit afară, să văd despre ce este vorba...

Afară, în faţa cafenelei, la marginea trotuarului, chiar lîngă uşa de intrare, modest, dar îndîrjit, se afla un elefant uriaş... Da, un elefant uriaş... care mi se părea tare cunoscut... Cînd l-am zărit am căutat să mă întorc, dar elefantul mă observase... Îşi înălţă trompa... şi... îndoindu-şi-o spre sine, ca pe un uriaş deget arătător... îmi făcu nişte semne care deşi blînde erau atît de categorice încît nu îngăduiau nici un fel de ezitare... nişte semne cum nu-mi făcuse nimeni niciodată, în afară de domnul profesor Horcsik, pe cînd eram într-a patra şi mă prindea că fac vreo şotie în bancă... Elefantul mi-a tot făcut la semne... pînă cînd, cu ochii în pămînt şi cu paşii împleticiţi, m-am dus în faţa lui... Ajuns acolo s-a răstit la mine cu severitate:

— Bine, măi ştrengarule, e voie să tragi asupra lui nenea elefantul? Ce? Vrei să spui că ai crezut că nu voi da de urma ta? Vezi: te-ai înşelat!!

Şi în minutul următor mi-a tras cu trompa două palme zdravene. Una peste obrazul stîng, alta peste cel drept. Pe urmă, ca unul care şi-a îndeplinit

cu succes misiunea în Europa, s-a îndreptat cu pași mari și liniștiți spre capătul bulevardului Horthy, în direcția Africii.

N-a avut nici măcar curiozitatea să se uite înapoi, să vadă cum dădeau buzna clienții din cafenea, ca la urs, și cum rîdeau în hohote de mine...

ORAȘUL OMENIRII

Am citit undeva, nu mai știu unde, îmi aduc însă foarte bine aminte de încîntarea care m-a cuprins aflînd că americanii se ocupă de un proiect minunat și grandios. Vor să construiască Orașul Omenirii, un oraș uriaș, un „cosmopolis" superb, numai din piatră și marmură, în mijlocul căruia un turn înalt de trei sute de metri va răspîndi idealul Progresului Uman. Fiecare artă, fiecare știință va avea acolo un bulevard impunător; în acest oraș nu vor exista nici blocuri de locuit, nici fabrici și nici cazărmi polițienești, numai muzee, universități și monumente comemorative. Casele, datorită ambiției arhitecților, vor fi construite cu cea mai mare rigoare artistică, fiecare piatră a străzilor și fiecare cărămidă a caselor va fi o operă de artă. Va fi un oraș al nimănui și al tuturor. Tot ceea ce în cursul dezvoltării spiritului uman se va dovedi a fi frumos și valoros va fi adus aici, spre a dobîndi caracter de eternitate în acest oraș al Spiritului și al Progresului.

Gîndul acesta înălțător m-a făcut să plutesc într-o adevărată stare de extaz. Radiam de fericire.

I-am scris de îndată o scrisoare prietenului meu, Omului Reconstruit, care îmi trimite din cînd în cînd mesaje din viitor, rugîndu-l să mă anunțe cînd se va realiza Orașul Omenirii și dacă copiii și nepoții mei vor putea dobîndi acolo drept de reședință și de cetățenie.

Drept răspuns, Omul Reconstruit mi-a trimis două extrase din ziarele viitorului: unul din 1962, altul din 1983. Amîndouă cuprind cîte un articol însuflețit, în care se vorbește cu încîntare despre Orașul Omenirii, așa cum urmează aci mai jos:

20 noiembrie 1962

„... Astăzi a fost, în sfîrșit, inaugurat, în cadrul unor festivități grandioase Cosmopolis, Orașul Omenirii. Pe Turnul Progresului fluturau treizeci și două de drapele, toate fiind opere de artă realizate de treizeci și doi de pictori de celebritate mondială. Cînd a început să sune clopotul de sticlă, iar porțile orașului s-au deschis, mulțimea îmbrăcată în straie de sărbătoare a inundat străzile și, cuprinsă de însuflețire și uimire, a admirat rînd pe rînd somptuozitatea bulevardelor, Palatul Artelor Plastice, Universitatea Științelor, Căminul Gratuit al Artiștilor, Academia Experiențelor, Orașul Progresului etc. Ordinea pe străzi era menținută de studenți voluntari, iar profesorii și specialiștii de toate naționalitățile călăuzeau mulțimea curioasă.

Atmosfera solemnă a fost tulburată însă de un incident neplăcut: ambasadorul belgian, după cîte spune lumea, s-ar fi simțit ofensat fiindcă la poarta de intrare s-a dat întîietate unui prinț domnitor ceremiz și, în consecință, n-a mai participat la banchetul care a avut loc în Palatul Concordiei..."

Din al doilea articol, care va apărea într-un ziar francez, reproducem un singur pasaj:

4 august 1983

„... Minunata şi marea campanie a ajuns la punctul ei final: glorioasele noastre oştiri au repurtat azi o victorie decisivă asupra trupelor trădătoare ale englezilor. În inima fiecărui patriot arde astăzi cu fîlfîiri puternice flacăra bucuriei triumfătoare: glorioşii şi vitejii soldaţi francezi, sfidînd moartea, au spălat în sînge şi lacrimi drapelul nostru redîndu-i strălucirea de altădată! Pentru naţiunea franceză ziua de azi este o mare sărbătoare. S-o sărbătorim cu toţii!

Astă-seară la orele 6 generalul Intrépide a reuşit să distrugă definitiv forţele concentrate ale generalului Irksome, zădărnicind astfel toate operaţiile de război ale englezilor. Ştim că englezii au pătruns joi în oraşul Cosmopolis, fortificîndu-se pe poziţiile de apărare ocupate. Le-a fost uşor să facă acest lucru, Oraşul Omenirii neavînd nici măcar trupe de garnizoană! După pregătiri de două săptămîni, gloriosul nostru general Intrépide a început asediul oraşului spre a alunga, întru gloria naţiunii noastre, pe ticăloşii şi ordinarii invadatori englezi. Marele *siège*[1] a început în zori; englezii s-au apărat cu disperare, dar bravii noştri artilerişti, sfidînd cu eroism moartea, au înaintat şi au distrus cu bombele şi şrapnelele lor Zidurile, apoi printr-un asalt îndîrjit corp la corp au ocupat Palatul Poeţilor Lirici, pe care l-au transformat în fortăreaţă. De aici forţele noastre au avut posibilitatea să bombardeze în mod confortabil marele turn din mijlocul oraşului, în care se pitiseră cîinii de englezi.

---

[1] Asediu (fr.).

Bravii noștri soldați au reușit prin tirul lor să dărîme turnul, în numai două ore, după care, cu pierderi mari, dar cu un curaj sporit, au atacat artileria engleză, care se ascunsese în Universitatea Științelor. Am distrus întreaga clădire și am capturat treizeci de vagoane de mămăligă, care le place atît de mult bravilor noștri soldați.

La ora șase întreg orașul zăcea în ruine, englezii, bătuți și umiliți, se retrag spre Belgia... Străzile orașului sînt acoperite de cadavre, dar pe acoperișul unei case dărîmate flutură drapelul francez.

Generalul Intrépide a adresat trupelor următoarea cuvîntare:

— E sărbătoare! Națiunea franceză a dat din nou dovadă că, înfruntînd moartea, mamele franceze nasc cei mai viteji soldați, al căror eroism patriotic este un rîu în umbra căruia se ascund cutremurați dușmanii acestei glorioase țări... Tramtadaramtadaram."

Aceasta e tot ce am putut afla despre orașul Cosmopolis.

UN CHINEZ POLITICOS

Ciudata întîmplare de mai jos mi-a povestit-o o foarte drăgălașă cunoștință feminină, care merită toată lauda pentru că n-a făcut din ea un secret.

Această cunoștință a mea, pe cînd se afla la Berlin, prin relațiile ei a fost admisă într-o societate chinezească distinsă, asemănătoare cu aceea pe care o cunoaștem din piesa *Taifun* a lui

Lengyel Menyhért.[1] Invitată la un dineu, a gustat mîncărurile originale din depărtata patrie a chinezilor şi le-a ascultat muzica. Printre invitaţi se aflau şi cîţiva reprezentanţi ai aristocraţiei chineze, care s-au comportat faţă de ea cu o politeţe şi o condescendenţă care întreceau orice imaginaţie europeană, astfel că a rămas sincer încîntată de delicateţea bărbaţilor chinezi şi de gradul înalt al cultului lor pentru femei, pe care la noi nu l-au atins nici măcar cavalerii secolului al XVIII-lea.

În timpul dineului a avut ca vecin un chinez foarte amabil şi foarte tînăr. Conversaţia decurgea în englezeşte. Au abordat fel şi fel de subiecte. La un moment dat veni vorba despre vîrste.

— În privinţa dumneavoastră, noi europenii nu sîntem în stare să ne orientăm niciodată. Parcă n-aţi avea vîrstă. Eu, cel puţin — i-a mărturisit cunoştinţa mea — sînt cu totul incapabilă să-mi dau seama de vîrsta chinezilor pe care îi întîlnesc. Te rog să-mi spui, dumneavoastră, chinezii, aveţi aceleaşi dificultăţi cînd e vorba de noi?

Chinezul a surîs cu delicateţe şi s-a uitat la interlocutoarea lui cu admiraţie.

— Văd că te înspăimîntă răspunsul pe care urmează să mi-l dai, a continuat cunoştinţa mea. Tocmai de aceea m-am hotărît să-ţi uşurez sarcina. Uite, pur şi simplu am să-ţi mărturisesc deschis vîrsta pe care o am, lucru pe care nu l-aş face în faţa nici unui bărbat european. Împlinesc, în curînd, treizeci de ani. Ei, acum e rîndul dumitale să-mi spui cîţi ani mi-ai dat? Ce vîrstă credeai că am?

Chinezul a făcut ochi mari. Se vedea pe faţa lui că-i profund surprins. Dar, deodată a început să rîdă.

---

[1] *Lengyel Menyhért* (n. 1880), dramaturg maghiar.

— Foarte bine, nu trebuie să mai joci teatru! continuă cunoștința mea. Sînteți teribili cu această exagerată politețe! Te rog, spune-mi odată, ce vîrstă mi-ai dat? Douăzeci de ani, optsprezece?

Vădit, chinezul se îngrozi:

— Da' de unde!... îmi spuse în șoaptă. La ce vă gîndiți, doamnă?! Apoi, privindu-mă admirativ, continuă:

— După cît sînteți de cultă și de înțeleaptă am crezut că aveți cel puțin cincizeci de ani!

*

De toate acestea mi-am adus aminte nu demult, cînd am citit că doi medici canadieni au descoperit un nou ser de întinerire pentru femei.

Oare medicii s-au gîndit și la acest punct de vedere chinezesc?

SCENETE

FOTOLIUL FERMECAT

Comedie într-un act

PERSOANELE

MINISTRUL
SECRETARUL GENERAL
SZIV SÁNDOR, scriitor
KALLAY, referentul brevetelor de invenţie
FULDA, medic
BERTA, soţia Secretarului general
DÁVID, om de serviciu
MARCI, alt om de serviciu
UN hamal
GENIUS

Acțiunea se petrece în biroul secretarului general, după-amiază. La dreapta, la stînga și la mijloc uși. În stînga un șemineu. După-amiază, apoi seara.

DÁVID *(intră, ridică jaluzelele lăsînd să pătrundă în încăpere lumina blîndă a după-amiezii. Adună cîteva hîrtii din jurul mesei, căzute pe jos).*

MARCI *(intră din stînga):* Iar a venit!

DÁVID: Cine?

MARCI: Inventatorul!

DÁVID: Dracu să-l ia! De ce nu-i spui că după-amiază n-avem ore de primire?

MARCI: Zice că vrea să intre...

DÁVID: Nu i-ai spus că domnul secretar general nu vine astăzi?

MARCI: Cum să nu-i spun. Da' zice că el așteaptă.

DÁVID: Dar de vreme ce domnul secretar general nu vine... degeaba așteaptă!

MARCI: Pe naiba așteaptă degeaba. Că doar vine...

DÁVID: Știu și eu că vine.

MARCI: Ei vezi, atunci?

DÁVID: Bine, omule, vine, da' nu pentru el! Nu-nțelegi? Hai, trimite-l încoa, să-l lămuresc eu pe deșteptul ăsta!!

MARCI *(vorbeşte din uşă)*: Ascultă! Ăsta! Domnu'... profesor... Ei, poftim încoa! Da repede! *(Iese.)*

GENIUS *(un excentric, cu plete şi barbă mare; agitat tot timpul, cu ochii arzînd în orbite, ca unui vizionar)*: Bună-ziua.

DÁVID: Bună-ziua, domnule profesor. Care-i necazul?

GENIUS: Domnul secretar general nu-i aici?

DÁVID: Nu.

GENIUS: Nu vine azi?

DÁVID: Nu. E plecat la Viena.

GENIUS: Hm. Dar... poate referentul pentru brevetele de invenţii... s-ar putea să fie aici.

DÁVID: Ce treabă aveţi cu el?

GENIUS: Vreau să-i vorbesc.

DÁVID: În ce chestiune?

GENIUS: Într-o problemă de... brevet.

DÁVID: Imposibil! În probleme de brevet audienţele sînt suspendate.

GENIUS: Atunci cu cine pot vorbi în chestiunea brevetului?

DÁVID: Cu domnul secretar general. Dar domnia-sa nu-i aici.

GENIUS *(cu amărăciune crescîndă)*: Uite ce-i: eu ştiu foarte bine că domnul secretar general nu vrea să mă primească. Am fost pe aici de vreo zece ori... Prima dată cînd am inventat un perpetuum mobile... nu m-a primit... În schimb a intrat la el un filfizon care a tratat despre brevetul pentru prelungirea acelor de pălărie la cucoane... Pe filfizon l-a primit... Am auzit chiar eu cum schimbau amabilităţi între ei... A doua oară am fost aici cînd am inventat avionul cu care se poate zbura în lună. Nici atunci nu m-a primit. L-a primit însă pe domnul Spitz, care a inventat scuipătoarea fluo-

rescentă, știi, ca omul să vadă și noaptea unde scuipă.. *(scuipă)*. Ultima dată am fost aici ieri, da, chiar ieri; am alergat încoace ca un nebun, fiindcă inventasem omul mecanic, rezolvînd problema vieții eterne... dar nici ieri nu m-a primit... În schimb a primit pe un oarecare Berger, care a inventat o pilă care face ca unghiile cucoanelor să iasă cu marginile dantelate...

DÁVID *(dă din cap)*: Cunosc chestiunea. În legătură cu afacerea asta sînt în curs tratative importante...

GENIUS: Uite ce-i... Eu de data asta n-am descoperit nimic.

DÁVID: Bravo! Înseamnă că de data asta te-ai descoperit pe dumneata însăși. Ha, ha. Am întors-o bine? Nu?

GENIUS: Foarte bine. Însă acum du-te, te rog, la domnul referent și comunică-i că a venit domnul cu care a vorbit data trecută. Nu eu.

DÁVID: Cum adică?

GENIUS: Du-te, Dávid și anunță-l. Mai ales că-l deranjez pentru ultima dată. Mîine plec. Plec în America.

DÁVID: Adevărat?

GENIUS: Îți dau cuvîntul meu de onoare.

DÁVID: Bine. În cazul ăsta mă duc să văd care-i situația... *(Iese.)*

GENIUS *(se uită atent în jurul său, se duce brusc la ușă, apoi în șoaptă)*: Nene G ün...

HAMALUL *(apare în ușă)*: Ei?

GENIUS: Adu-l repede...

HAMALUL *(dispare din ușă, apoi reapare cu un fotoliu, de care atîrnă fel de fel de sîrme)*.

GENIUS *(agitat)*: Repede, repede. Așa. Stai puțin. *(Pune mîna și el pe fotoliu.)* Aici. Nu. Din-

coace e mai bine. *(Examinează peretele.)* Dar unde-i o priză? A... da... aici... ajută-mă... așa... bine... aici... *(Cu ajutorul hamalului pune fotoliul lîngă șemineu.)* Așteaptă o clipă... Ține-l puțin... *(Scoate diverse instrumente, face contacte, strînge șuruburi etc.)* Așa. *(Pe neobservate face legătura fotoliului cu cablul. Se așază.)* Așa!... E în ordine... cred că funcționează. *(Se ridică repede.)* Nene Grün, mai știi ce trebuie să spui?

HAMALUL: Lăsați pe mine... Am adus fotoliul comandat de excelența-sa domnul secretar general!!...

GENIUS: Bine. Bravo! *(Îi dă bani.)* Pe mine nu mă cunoști, ai înțeles? Nu m-ai văzut niciodată.

HAMALUL: Nu vă cunosc. Nu v-am văzut niciodată.

GENIUS: Atenție! Vine! Va să zică, nu ne cunoaștem. *(Sare la fereastră.)*

HAMALUL: Lăsați pe mine.

DÁVID *(intră din dreapta)*: V-am spus eu că nu-i aici?

GENIUS *(fredonînd)*: Hm... rău, foarte rău.

DÁVID: *(observă hamalul)*: Ce-i cu dumneata, ce dorești?

HAMALUL: Am adus fotoliul comandat de excelența-sa domnul secretar general...

DÁVID *(se uită la fotoliu)*: Ești sigur că te-au trimis aici?

HAMALUL *(citind un bilețel)*: Etajul unu, biroul Secretarului general.

DÁVID: Eh, atunci e-n regulă. Lasă-l aici.

HAMALUL: Semnați vă rog de primire.

DÁVID *(semnează)*: E-n ordine?

HAMALUL: E-n ordine. Vă salut. *(Iese prin stînga.)*

DÁVID *(priveşte fotoliul):* Frumoasă mobilă; *(Îl pipăie, îl observă apoi pe Genius.)* Vă spuneam că domnul referent nu-i aici...

GENIUS *(se preface că-i încurcat):* Vai de mine... Zău, nu-i aici?

DÁVID: Nu-i...

GENIUS: Şi nici nu mai vine?

DÁVID: Nu. E plecat și el la Viena.

GENIUS: Nici domnul Secretar general nu vine?

DÁVID: Nu. V-am mai spus-o doar.

GENIUS: E plecat?

DÁVID: Da.

GENIUS: Nici mîine nu va fi aici?

DÁVID: Nici.

GENIUS: Hm... atunci... Hm... Da, da... Totuși, mă mir, văd că a comandat și mobilă. *(Arată spre fotoliu.)*

DÁVID: Ei da... Hm...

GENIUS *(se uită la fotoliu, parcă l-ar vedea întîia oară):* Frumos fotoliu. Dar numai pentru ochi. Nu-i practic.

DÁVID: De ce n-ar fi practic?

GENIUS: Nu se poate ședea comod în el.

DÁVID *(dă din umeri):* Ei asta-i! De ce să nu poți? *(Se așază.)* Ba, stai foarte comod.

GENIUS *(a pîndit acest moment. Sare brusc în fața ușierului și-l întreabă energic):* Domnul referent e aici?

DÁVID: Evident că-i aici. E în biroul lui.

GENIUS: N-a plecat la Viena?

DÁVID: Ce să caute acolo?

GENIUS *(din ce în ce mai triumfător):* Dar domnul Secretar general vine azi?

DÁVID: Bineînțeles. Peste cinci minute va fi aici.

GENIUS *(se înclină):* Mulțumesc. Atît am vrut să știu. *(Aparte:)* Funcționează perfect. *(Își*

agită pumnul:) O să mi-o plătiți! *(Către Dávid;)* Să-i spui domnului Secretar general că-i doresc petrecere frumoasă! Eu am plecat în America. Salutare! *(Se înclină batjocoritor. Iese repede.)*

DÁVID *(se scoală în picioare, își netezește fruntea):* Se vede c-a fost cam tare țigara de foi pe care am șterpelit-o; m-a cam amețit. Zău așa. *(Se freacă la ochi.)* Bătrînul a și plecat? *(Privește jur-împrejur.)* Să ne vedem de treabă. *(Continuă să facă ordine.)* Ei! Dar ce mi-a spus oare bătrînul, la plecare?

KALLAY *(intră din dreapta):* Domnul Secretar general n-a venit încă?

DÁVID: Vine în curînd, domnule consilier.

KALLAY: Brrr... e cam rece pe la noi. Nu încălziți încă?

DÁVID: Chiar acum am aprins focul.

SECRETARUL GENERAL *(intră prin ușa din mijloc. Gesturi de om înfumurat, manieră afectată):* E cam răcoare aici... Dávid... A, bună ziua, domnule consilier.

KALLAY *(agreabil, umil):* Vă doresc bună-dimineața excelență, în această frumoasă după-amiază, excelență...

SECRETARUL GENERAL: Am plecat de acolo! Vorbea șeful partidului. *(Către Dávid:)* Ce mai e nou? M-a căutat cineva?

DÁVID: Au adus fotoliul ăsta... Au zis că l-a comandat excelența voastră.

SECRETARUL GENERAL: A, da... dar nu... nu l-am comandat, am spus doar că ne-ar trebui... Dar, în sfîrșit, nu e rău... să rămînă aici. Altceva?

DÁVID: A fost pe aici și inventatorul acela...

SECRETARUL GENERAL: A... Maestrul Genius... și ce voia?

DÁVID: Mi-a spus că pleacă în America.
SECRETARUL GENERAL: Slavă Domnului.
KALLAY: Ăsta și pe mine mă bate mereu la cap.
SECRETARUL GENERAL: Eu nu sînt omul care să nu contribui la afirmarea talentelor... dar individul ăsta mă deranjează întotdeauna tocmai cînd am cele mai importante treburi.
KALLAY: E un tip imposibil. De un an de zile îi explic de fiecare dată că nu am timp pentru el.
SECRETARUL GENERAL: Eu într-adevăr nu sînt omul care...
KALLAY: Da, într-adevăr, excelența voastră nu e omul care...
SECRETARUL GENERAL: Totuși, s-ar cuveni să știe că actualmente sînt extrem de ocupat. Contractul acela... de pildă...
KALLAY: A da, contractul cu pilele... pentru America... e formidabil...
SECRETARUL GENERAL: E un contract frumos. L-ai citit?
KALLAY: Oh, excelență, se poate? E lectura mea preferată.
SECRETARUL GENERAL: Și cum îți place?
KALLAY: Doamne, ce să zic? E grozav...
SECRETARUL GENERAL: Cred că n-am muncit degeaba... Pot să spun lucrul acesta fără falsă modestie...
KALLAY: Excelență... Istoria se va mai ocupa de aceste pile... și de omul care le-a pilit... pardon, vreau să zic de omul care le-a dibuit secretul.
SECRETARUL GENERAL: Domnule consilier, dumneata mă măgulești...
KALLAY *(entuziast)*: Sînt sincer, acesta-i adevărul!
SECRETARUL GENERAL: Așadar, crezi că... că țara e mulțumită de mine?

KALLAY *(respirînd adînc):* Excelență, convingerea mea fermă este că răstimpul de un an de zile de cînd excelența-voastră binevoiește să ocupe fotoliul de Secretar general, constituie o dovadă pentru orice cetățean cinstit că în istoria semiseculară a ministerului nostru, mulți oameni de seamă au fost ridicați la posturi de covîrșitoare răspundere *(ridică vocea, traversează scena, gesticulează)* dar nici unul, nici unul singur, nu a fost *(se așază în fotoliu și continuă cu vioiciune)* un măgar mai patentat ca tine, care nu faci altceva pe aici decît să arzi gazul de pomană...

SECRETARUL GENERAL *(se întoarce, nu-i vine să-și creadă urechilor, rămîne cu gura căscată):* Cum? Ce-e-e? Po... Poftim?

KALLAY *(vorbește natural, bălăbănindu-și degajat picioarele. În general toți cei care vor ședea în fotoliu, și atîta timp cît vor ședea în el, vor vorbi calm, natural, fără efecte convenționale sau manierisme, adică așa cum vorbește omul despre sine însuși):* Ei, ce caști gura așa, bătrîne? Știu prea bine că ai dinții negri!

SECRETARUL GENERAL *(sufocîndu-se):* Ce-i asta? Ce înseamnă asta?

KALLAY: Spune-mi, bătrîne, dar sincer: mai ai de gînd să trăiești mult?

SECRETARUL GENERAL *(țipînd):* Domnule consilier!

KALLAY *(speriat de țipătul Secretarului general se ridică din fotoliu):* La ordinele dumneavoastră, excelență!

SECRETARUL GENERAL: Ai înnebunit?

KALLAY *(speriat):* Pentru Dumnezeu, excelență, de ce? Ce s-a întîmplat?

SECRETARUL GENERAL *(încetul cu încetul își redobîndește stăpînirea de sine; rece)*: Constat că ai avut un moment de nebunie, domnule consilier! Dar aceasta nu-ți scuză purtarea! Te previn că-mi voi face datoria. Pleacă imediat în biroul dumitale!

KALLAY *(îngrozit)*: Pentru Dumnezeu... dar despre ce este vorba, domnule Secretar general? Ce s-a întîmplat?... Habar n-am de nimic... desigur cineva m-a bîrfit, m-a calomniat.

SECRETARUL GENERAL *(tare)*: Pleacă!

KALLAY *(speriat, se retrage spre ușă)*.

SECRETARUL GENERAL *(extenuat, se prăbușește în fotoliu)*: E nemaipomenit. Și tocmai dumneata, Kallay... Nu înțeleg... doar eu știu *(implorător:)* știu prea bine că sînt un dobitoc... dar trebuia să mi-o spui în față?... N-a fost frumos din partea dumitale...

KALLAY: Sfinte Dumnezeule *(semn că Secretarul general probabil a înnebunit)*, ce înseamnă asta? Vă rog să mă iertați... Vă salut. *(Iese repede.)*

SECRETARUL GENERAL *(se ridică. Se plimbă prin cameră. Vorbește singur)*: E nemaipomenit! Ăsta sau a aflat ceva... sau a înnebunit. *(Se oprește, iar se plimbă.)* Nu înțeleg nimic. *(Telefonul de pe măsuța de lîngă fotoliu începe să sune.)*

SECRETARUL GENERAL *(în picioare)*: Alo, da... aici Secretarul general... Alo... Excelența-voastră? *(Se înclină.)* Bună-dimineața, excelență... Da, dispune, te rog... da, da, desigur, contractul pentru brevetul american, da, în legătură cu pilele... da, știu,... cu care se fac unghii cu margini dantelate... da... Alo... dacă l-am citit?... Desigur că l-am citit... e grandios... poftim?... dacă am observat?... da, desigur,

că da... e genială, da, expunerea de motive... mi-am dat seama de la început că soluția cea mai bună ar fi să te ocupi personal... da... Alo... Sigur... sigur, sînt foarte mulțumit... O, te rog, excelență... trebuie să caut cuvintele potrivite... cred că nu exagerez cînd afirm că acest contract, deși este primul tău concept de genul acesta... excelență, totuși... *(Se așază în fotoliu)* totuși este cea mai gogonată prostie în acest gen pe care mi-a fost dat s-o cunosc... alo... alo, desigur... ai înțeles bine, da, da... cea mai go-go-na-tă, da, pros-ti-e, da prostie, cu P de la Petru, r de la Romulus, o de la Olimpia, S de la salamandră, da, da, dragul meu, mi s-a făcut părul măciucă cînd am citit contractul... ne facem de rîs în fața Americii... Ce? Să iscălesc eu un asemenea fleac? O asemenea idioțenie, această sinistră porcărie? Alo, alo... ia spune-mi, papá, nu-ți crapă obrazul de rușine... alo... alo... Nu-i bun nici să te ștergi cu el... la... *(Se ridică)* nici măcar un cuvînt nu trebuie să ștergi din el, totul e perfect... alo... alo... dar ce e? ne-ați întrerupt... alo... *(Așteaptă, apoi repune receptorul în furcă, dă din umeri.)* Da, se vede că am fost întrerupți.

DÁVID *(intră din stînga)*: Domnul Sziv Sándor!

SECRETARUL GENERAL: Da... da... Poftește.

SZIV *(foarte elegant, vorbește afectat, grasceind puțin. Mișcări moi de om manierat)*: Bună-dimineața, dragul meu Lajos.

SECRETARUL GENERAL *(îi întinde ambele mîini)*: Dragul meu Sándor! Bine-ai venit... poete dragă... Cărui fapt îi datorăm...

SZIV: A, nimic deosebit... Am trecut pe-aici... și m-am gîndit să intru puțin... Am avut un pre-

sentiment violet pal, că te voi găsi singur... și casele mă priveau atît de ciudat.

SECRETARUL GENERAL: Oh, tu! Eternul poet... Așadar vizita ta o datorez atmosferei... Dar, ia te rog loc...

SZIV: Nu te deranjez?

SECRETARUL GENERAL: Se poate?... Chiar acum am vorbit cu ministrul...

SZIV: Pari puțin nervos. *(Se așază în fața biroului.)*

SECRETARUL GENERAL: Da, am avut adineaori o mică neplăcere...

SZIV: În treacăt, de fapt, m-am gîndit că am putea vorbi și despre chestia aceea...

SECRETARUL GENERAL: Despre care chestie?

SZIV: Doamne! *(Își duce mîna la frunte:)* Despre ce a fost vorba? Sînt așa de distrat de parcă între mine și bolta cerului ar pluti un voal verde...

SECRETARUL GENERAL: Poate, totuși...

SZIV: Da, da... redactorul mi-a amintit ceva... nu mai știu ce... eu știu doar că mirosul de migdale e uneori tot atît de fierbinte, ca în nopțile de vară... batista dantelată a unei femei frumoase...

SECRETARUL GENERAL: Stai! Încep să bănuiesc... E vorba de contractul cu America, nu-i așa? De brevetul privind pilele de unghii... Da, da, înțeleg, așadar ziarul te-a încredințat pe tine... da, da... îți stau la dispoziție... Uite cum devine cazul... Chestia stă cam așa, încît ministerului i-ar conveni ca ziarul să consacre un articol de fond acestei probleme... bineînțeles un articol elogios, arătînd așa... și așa... că industria maghiară de pile de unghii... etcetera, etcetera... și firește, dacă ai accepta chiar tu... aș fi bucuros... nu-i așa... și bineînțeles

mi-ar părea bine dacă ziarul... și-ar exprima față de tine recunoștința într-o formă oarecare, și firește că nici ministerul nu s-ar da înapoi, nu-i așa, ca să ușureze ziarului... ca să zic așa... în anumite forme... înțelegi, posibilitatea de a-ți fi recunoscător...

SZIV *(îl întrerupe):* Te rog... eu nu mă pricep la de-al de astea... la chestiuni... comerciale... La ce mă pricep eu?... o șuviță de păr... o frază frumoasă... un acord suav... de Chopin... *(Se scoală de pe scaun, se plimbă.)* De altfel nu știu dacă...

SECRETARUL GENERAL *(perplex):* Dar, dragul meu, nu insist... dacă tu nu accepți...

SZIV: Dacă accept sau nu... Doamne... *(Se așază în fotoliu, apoi continuă pe un ton sec de calfă de negustor evreu, fără să mai graseieze.)* Ba bine că nu accept! De ce să nu accept dacă-i vorba să-mi iasă și mie o șpagă... Vorba e, taică dragă, cît dați dacă voi scrie așa cum trebuie, cu sosul cuvenit, despre porcăria asta...

DÁVID: *(intră):* Excelența-sa...

SECRETARUL GENERAL *(surprins, se ridică):* Personal?

DÁVID: Da.

SECRETARUL GENERAL *(se repede la ușă):* O... poftește... excelență...

MINISTRUL *(intră. E agitat, dar încearcă să pară calm. Privește bănuitor în jurul său):* Bună-ziua, domnule Secretar general *(Îl privește țintă.)*

SECRETARUL GENERAL: Cărui fapt îi datorez, excelență... o, pardon... excelență, dă-mi voie să-ți prezint pe marele poet... Sziv Sándor, a cărei reputație sînt sigur că ți-e cunoscută...

SZIV *(se ridică):* Sînt fericit că pot fi prezentat ex-

celenței-voastre spre a depune omagiile unui biet preot al lui Apollo, în fața celui mai demn locțiitor terestru al zeiței Themis.

MINISTRUL: Îmi pare bine de cunoștință, domnule redactor... a fost o lucrare frumoasă, am citit-o. *(Către Secretarul general:)* Văd că de fapt nu știi ce s-a întîmplat.

SECRETARUL GENERAL: Ce anume, excelență?

MINISTRUL: Adineaori... *(Îl privește bănuitor.)* Ah, e foarte penibil... *(Izbucnește.)* Cineva mi-a făcut o farsă sinistră...

SECRETARUL GENERAL: O farsă?

MINISTRUL: Da... Îmi pare totuși bine. M-am convins că nu știi nimic... Se vede că a fost implicat cineva din afară... vreun imberb obraznic... sau poate vreun ziarist...

SECRETARUL GENERAL: Dar ce a spus?

MINISTRUL *(văzînd că Secretarul general nu știe nimic de cele întîmplate)*: Un fleac... Acum totul e în ordine... Nu-i un caz atît de important ca să... mai vorbim despre el... Dar aș vrea să știu... De fapt n-a spus nimica...

SECRETARUL GENERAL: Totuși, ce a fost?

MINISTRUL *(degajat)*: Dacă spun, nimic deosebit... Aș putea zice că mai curînd a fost extrem de politicos... mi-a cerut oarecare lămuriri... în sensul că... Ah, dar e o nimica toată. Să vorbim despre altceva.

SECRETARUL GENERAL: Cum dorește excelența-ta!

MINISTRUL: A... a... de fapt nici n-am vrut să te deranjez... ci doar să schimbăm cîteva vorbe despre contractul acela... dar dacă ești ocupat...

SECRETARUL GENERAL: Excelență, cred că în fața domnului autor putem vorbi liniștiți... Mai ales că adineaori am fost întrerupți... Lucrurile stau așa, că domnul Sziv Sándor defapt ne-a

onorat cu această vizită... din însărcinarea redacției ziarului.

MINISTRUL: A... a... a... a...

SECRETARUL GENERAL: În problema contractului american relativ la brevetul... pilelor... E vorba, așa cum ți-am amintit și data trecută, ca ziarul său să publice un articol de fond despre această chestiune, dacă bineînțeles ziarul ar putea primi,... ca să zic așa... oarecare material documentar...

MINISTRUL: Așadar... material documentar...

SZIV: Pe noi ne interesează foarte mult problema și ne dăm seama perfect de bine de importanța ei internațională, precum și de profitul european care...

MINISTRUL: O, da... profitul... există. Țara va profita... Te rog... Prin urmare... Îmi pare bine că pot să-ți stau la dispoziție...

SZIV *(scoate un carnețel)*: În acest caz aș dori să pun cîteva întrebări...

MINISTRUL: Poftim.

SZIV: Cu aproximație știu despre ce este vorba... Despre o invenție de mare importanță, nu-i așa?

MINISTRUL: Da! *(Declamator:)* După modesta mea părere, în cazul că vom putea încheia cu America acest contract, cu atîta parcimoniozitate cîntărit în toate detaliile lui...

SECRETARUL GENERAL: Excelență, nu vrei să iei loc?

MINISTRUL *(în timp ce vorbește, se uită în jurul său, după aceea se apropie de fotoliul fermecat)*: E... e... va trebui... adică doresc ca marele public să-l cunoască, iar în acest caz, bineînțeles... e de dorit... și avem nădejdea că *(se așază)*... vom putea ieși din haznaua în care am intrat...

SZIV *(uimit)*: Hazna?

MINISTRUL: Da, da, din porcăria asta pe care am făcut-o cu căile ferate...

SZIV: Dacă înțeleg bine...

SECRETARUL GENERAL *(face ochi mari)*.

SZIV: Aha... Contractul cu căile ferate...

SECRETARUL GENERAL *(neliniștit)*: Excelența-ta... poate...

MINISTRUL *(dă din mînă)*: Nu te mai agita, Lajos... că doar a fost ideea ta „subtilă" ca panamaua asta să fie intermediată de acel ovrei...

SZIV *(acid)*: De baronul Fuchs?

SECRETARUL GENERAL *(rîde în silă, face semne, aruncă priviri disperate)*: He...he... he... excelența-ta, glumește...... da, da, binevoiește să glumească... he... he... he...

MINISTRUL: Asta-i!... Grozav chef de glumă am!... Parlamentului i-am tras chiulul... asta ar fi în ordine... De-aș mai fi încă odată tînăr, puțin mi-ar păsa de s-ar duce dracului întreg Parlamentul.

SECRETARUL GENERAL *(verde)*: Dar, excelență, e vorba de... contractul acesta nou...

MINISTRUL *(izbucnește)*: Lasă-mă în pace cu contractul... O să le astupăm gura la cei cîțiva scandalagii... dar cine se pricepe la așa ceva? Eu unul nu mă pricep... Și nici Lajocsi *(amuzat)*. Lui Lajocsi de mult ar vrea să-i facă vînt bătrînul...

SECRETARUL GENERAL: Da... da... excelență...

MINISTRUL *(rîzînd)*: He, he, he... s-a-ncurcat toată treaba... oh, ce tîmpit... hehe, vai... mor de rîs... *(Se prinde de coaste.)*

SECRETARUL GENERAL: Excelență, poate vă simțiți rău.

MINISTRUL: Rău pe dracul. Sînt un măgar bătrîn, o mîrțoagă dată la reformă. De-aș mai putea

strînge în brațe o fetișcană, aș vinde Americii și holeră dirijabilă.

SECRETARUL GENERAL: Excelență... domnul redactor ar putea răstălmăci glumele acestea...

MINISTRUL: Ce vrei cu mine? Tu ți-ai luat jumătatea ta de milion... de la fabrica de pile... Cîtă vreme nu știe nimeni de acest lucru nu-i nici o primejdie... Dar și cînd s-o afla... ne ducem dracului amîndoi... He... he... he...

SECRETARUL GENERAL *(țipă, își astupă urechile).*

DÁVID *(intră):* Excelență... Doamna Secretar general.

SECRETARUL GENERAL: Cine? Ce?

DÁVID: Doamna, soția excelenței-voastre...

SECRETARUL GENERAL: Vai... nevastă-mea... desigur a crezut că sînt singur la birou...

MINISTRUL *(se ridică):* Nu face nimic, de vreme ce a venit...

SECRETARUL GENERAL: Roagă pe doamna să aștepte un minut.

DÁVID: Am înțeles. *(Iese.)*

SECRETARUL GENERAL *(surescitat):* Vă dați seama, excelență, ce consecințe pot avea lucrurile pe care le-ați spus de față cu un ziarist?

MINISTRUL *(uimit):* Ce fel de lucruri?

SECRETARUL GENERAL *(ieșit din fire):* Bine! Excelența-ta a afirmat că eu am primit o jumătate de milion... Dar excelența-voastră cît a primit?

MINISTRUL *(sufocîndu-se de indignare):* Domnule Secretar general... ce înseamnă asta?... ai înnebunit?

SECRETARUL GENERAL: Eu nu... Poate ceilalți... Aici, după cum se vede, a înnebunit toată lumea... Să fie demascat guvernul... în fața unui ziarist...

MINISTRUL: Domnule Secretar general te fac răspunzător pentru aceste cuvinte... Cum îndrăznești?!... Vei răspunde pentru toate! *(Iese grăbit.)*

SECRETARUL GENERAL *(se ia de cap):* Ce o fi asta? Am înnebunit? Vai... Mi-e rău... *(Se prăbușește în scaunul din fața biroului.)* Vai de mine... Izbucnește revoluția.

SZIV: Sfinte Dumnezeu... i-a venit rău... Dávid... Dávid... Dă o fugă pînă la domnul doctor Fulda... *(David intră și iese.)*

BERTA *(intră pe ușa rămasă deschisă):* Ce este? I-e rău lui Lajos?

SZIV: Nu-i nimic...

BERTA: Lajos, dragul meu...

SECRETARUL GENERAL: Nu-i nimic, mi-e mai bine.

BERTA: Dar ce s-a întîmplat?

SECRETARUL GENERAL: Am avut niște amețeli... ia loc, te rog. Am și halucinații. Se vede că mă lasă nervii. Dar, mi-a trecut. Excelența-sa a plecat?

SZIV: Da, a plecat.

SECRETARUL GENERAL: Bun. Ia te rog loc. Scuză-mă... o cunoști pe nevastă-mea?

SZIV *(se înclină):* N-am avut încă onoarea.

BERTA *(îi întinde mîna):* Eu vă cunosc, după fotografii și din cele scrise de dumneavoastră. Sziv Sándor, dacă nu mă înșel, nu-i așa?

SZIV *(îi sărută mîna):* Mă măguliți, doamnă.

BERTA *(mai degajată):* E îngrozitor că am venit tocmai acum... N-aș fi vrut să te deranjez... Credeam că azi vei fi singur.

SECRETARUL GENERAL: De unde vii?

BERTA: Am fost la croitoreasă. Am avut foarte mult de așteptat... Te simți mai bine?

SECRETARUL GENERAL: Acum mă simt bine de

tot. *(Se uită în fața lui.)* Ia loc, scumpa mea...

BERTA: Îmi pare nespus de bine că am ocazia să-l văd pe marele nostru scriitor. *(Se îndreaptă spre fotoliul fermecat.)* Eram tare curioasă, nu l-am văzut niciodată pînă acum *(se așază.)* ... clipind din ochi atît de bleg. Acum o jumătate de oră, la el acasă, se chiora cu totul altfel la mine...

SECRETARUL GENERAL: Ce zici?

SZIV: Doamnă...

BERTA: Desigur, în pijama un bărbat arată cu totul altfel...

SZIV *(încurcat)*: Prea stimată doamnă...

BERTA: Prea stimată doamnă în sus... Prea stimată doamnă în jos... Ești un maimuțoi... Acum o jumătate de oră eram încă pisicuța ta cea dulce, iar acum sînt prea stimată doamnă!... Vai ce maimuțoi scump ești *(îi face bezele)*... Of, purceluș mic și drag...

SECRETARUL GENERAL *(stupefiat)* Ce-i asta?

BERTA *(jovială)*: Lajos, uită-te la el... îl vezi ce maimuțoi e... Nici nu-ți imaginezi cît e de tont... hi-hi-hi... a trebuit să-mi prind bluza cu un bold *(caută locul pe bluză)* fiindcă mi-a rupt-o cu broșă cu tot... Hi-hi-hi. Marele donjuan... nu știe cum se descheie bluza unei femei...

SECRETARUL GENERAL *(se năpustește asupra lui Sziv)*: Ticălosule!

SZIV *(fuge în jurul mesei)*: Stai... Liniștește-te!... Să nu te atingi de mine... ce dracu, sîntem oameni, de ce te repezi la mine?

SECRETARUL GENERAL: Îți arăt eu ție...

BERTA *(se ridică din fotoliu și țipă)*: Lajos... Ce

faci? Ai înnebunit? *(Aleargă după el. Toți trei fug în jurul mesei.)*

SZIV *(extenuat, cade într-un fotoliu)*: Vai... Te rog lasă-mă-n pace... Voi fi cuminte... Cruță-mă...

BERTA *(țipă)*: Eu leșin, leșin... *(Se așază într-un alt fotoliu.)*

SECRETARUL GENERAL *(speriat)*: Berta!

BERTA *(se uită la el)*: Ce s-a întîmplat cu tine? Ai înnebunit?

SECRETARUL GENERAL: Bine, dar chiar acum mi-ai mărturisit că m-ai înșelat cu el!

BERTA: Eu? Doamne, Isuse Cristoase! Ai înnebunit într-adevăr!

SECRETARUL GENERAL *(se apucă cu mîinile de cap)*.

BERTA: Doar vorbeam despre croitoreasă.

SECRETARUL GENERAL: Ce o fi asta? Halucinez?

SZIV *(gîfîind)*: Desigur, desigur...

DÁVID *(intră)*: Domnul doctor Fulda. *(Îl introduce pe medic.)*

FULDA: Bună ziua, bună ziua... Unde-i bolnavul?

SECRETARUL GENERAL *(se repede la el)*: Bună ziua, scumpe domnule doctor... Bine că ai venit... dumneata mă vei salva... dumneata vei clarifica totul... dumneata ne vei spune, nu-i așa, ce-i acest coșmar, această nebunie care ne-a cuprins pe cei de aici... pe mine, sau pe alții... nici nu mai știu...

FULDA *(binevoitor)*: Ei, dar despre ce-i vorba? Ce s-a întîmplat, excelență? *(Îl bate pe umeri.)*

SECRETARUL GENERAL: Scumpe domnule profesor... *(lamentîndu-se)*. Ceva nu-i la locul lui aici... totul e încurcat... azi după-amiază... ajută-mă... spune-mi sincer... ce am... ce-i cu mine? Să fie adevărat că halucinez? Aud în-

tr-adevăr niște glasuri? *(Se prinde cu mîinile de cap.)* E îngrozitor... Oare visez?

FULDA: Liniștește-te, liniștește-te, scumpe domnule Secretar general. Nu e nimic serios... o tulburare de moment... de ordin nervos... Nu trebuie să vă temeți. Sînt aici, lîngă dumneata.

SECRETARUL GENERAL *(recunoscător)*: Da... Fulda... marele Fulda... Asul științei medicale... Numai Fulda mă poate ajuta...

FULDA *(îi ia pulsul)*: Hm, hm. O mică neurovibrație, cauzată de exaltare. O nimica toată. O să treacă imediat. Vă prescriu îndată ceva. *(Scoate carnetul din buzunar și se așază în fotoliul fermecat.)*... ceva, o prostie oarecare, de la care nu te vei face mai bine, dar în schimb se poate să ți se facă mai rău, sau s-ar putea chiar să crăpi, spre bucuria tuturor... nu-i așa, acesta ar fi singurul chip în care aș putea sluji știința, de care, de altfel, am tot atîta habar cît are boul de cum se face oul și de care mi-e tot atît de silă, ca de bolnavii mei și mai ales de tine, măgar bătrîn ce ești! *(Scrie.)*

SECRETARUL GENERAL *(se înfurie, țipă. Îl prinde de gît pe medic, îl ridică din fotoliu și-l tîrăște afară)*: Afară cu tine, ticălosule!

FULDA *(se apără, gîfîind)*: Ce înseamnă asta?

SECRETARUL GENERAL *(țipă)*: Afară de aici. Ajunge! Afară de aici!

FULDA: Protestez! Cer satisfacție... mă duc la ministru... Ai să mi-o plătești scump!

SECRETARUL GENERAL: Afară! Afară! *(Îl împinge pe ușă afară, apoi revine ștergîndu-și fruntea. Privește în gol.)*

BERTA *(emoționată, vine spre el)*: Sărmanul meu prieten... tu ești într-adevăr bolnav... *(se a-*

şază în fotoliu.) dar, în sfîrşit, doctorul a spus în general adevărul... Cel mai bine ar fi să nu te ocupi de treburile altora, să fii bucuros că trăieşti şi să nu mai stai în calea celor tineri...

SECRETARUL GENERAL: Afară de aici! *(O înşfacă şi o împinge spre uşă.)*

BERTA: Ptiu! Excroc laş ce eşti! Eu sînt bună cu el, — iar dumnealui uite cum îşi arată recunoştinţa... Divorţez. *(Iese.)*

SZIV *(se apropie de Secretarul general)*: Dragul meu prieten... te compătimesc din toată inima pentru tot ce s-a întîmplat... şi dacă după toate acestea mai poţi crede că ai un prieten bun, atunci află că *(se aşază în fotoliu)* ai face foarte bine dacă ai şterge putina... Cum de rabdă pămîntul un tîmpit ca tine?

SECRETARUL GENERAL *(se năpusteşte asupra lui)*: Afară! *(Îl împinge spre uşă.)*

SZIV *(ameninţător)*: Protestez... Asta-i porcărie... am să public tot ce am auzit aici. Să izbucnească revoluţia. *(Iese.)*

SECRETARUL GENERAL *(revine, se opreşte suflînd din greu. Afară continuă să se însereze).*

DÁVID *(intră)*: De la excelenţa sa domnul ministru. *(Îi întinde o scrisoare.)*

SECRETARUL GENERAL *(aprinde lumina, desface scrisoarea, citeşte)*:... Să-ţi prezinţi demisia... imediat... înainte de a izbucni scandalul. *(Scapă scrisoarea din mînă, stinge lumina. Acum scena ar fi complet întunecată, dar focul din şemineu începe să răspîndească o lumină roşie. Secretarul general se plimbă, cu mîinile la spate, priveşte împrejur, parcă ar căuta ceva. Cînd ajunge în faţa şemineului, se sperie: în lumina roşie a focului îl vede pe Genius.)*

GENIUS: Da, eu sînt.

SECRETARUL GENERAL *(în șoaptă):* Cine ești?

GENIUS: Nu mă cunoști, domnule Secretar general?

SECRETARUL GENERAL *(se freacă la tîmple).*

GENIUS: Sînt Genius, inventatorul.

SECRETARUL GENERAL *(în șoaptă):* Ce vrei de la mine?

GENIUS *(urcînd tonul):* Acum nu mai vreau decît să tragi consecințele minciunilor dumitale...

SECRETARUL GENERAL *(în șoaptă):* Ce înțelegi prin asta?

GENIUS: Că s-a prăbușit castelul din cărți de joc pe care l-ați construit în jurul vostru din minciuni și din egoism... În fața mea n-a rămas decît omul gol, despuiat de minciuni. Hai, domnule Secretar general, mărturisește: mai are vreun rost viața dumitale?

SECRETARUL GENERAL: Vai! Vai!

GENIUS: La ce v-a trebuit pila de unghii în locul mașinii fericirii universale pe care am inventat-o eu? Îți mai aduci aminte de mine?

SECRETARUL GENERAL: Îmi aduc aminte.

GENIUS: Știai cine sînt, dar n-ai vrut să ai de-a face cu mine. V-a fost totdeauna teamă de mine, v-a fost teamă că voi dezvălui nimicnicia și minciunile voastre... Geniul care ardea în sufletul meu l-ați decretat drept elucubrație... Nu mi-ați dat nici măcar ocazia să vă dovedesc ce știu și ce am inventat... În consecință am recurs la un șiretlic, ca să mă răzbun pe dumneata, domnule Secretar general.

SECRETARUL GENERAL: Nu înțeleg.

GENIUS: Nu înțelegi? *(Se scoală din fotoliu și i-l arată.)* Acest fotoliu a ajuns aici acum un ceas, datorită șiretlicului meu.

SECRETARUL GENERAL *(se uită încremenit la fotoliu):* Fotoliul acesta?

GENIUS: Da. M-ați alungat. Nu m-ați primit. Sărbătoreați pila de unghii. N-ai observat, domnule Secretar general, că toate nenorocirile și catastrofele pe care le-ai avut în acest răstimp de un ceas și jumătate au pornit din acest fotoliu?

SECRETARUL GENERAL *(se apucă cu mîinile de cap)*: Ah!... Ai dreptate! Aici a stat fiecare.

GENIUS: Fotoliul acesta este invenția mea cea mai nouă. Cine se așază în acest scaun spune cu voce tare tot ce gîndește. Spune adevărul fără să vrea.

SECRETARUL GENERAL *(se prăbușește într-un scaun)*: Îngrozitor!

GENIUS *(se postează în fața Secretarului general. Cu voce tenebroasă)*: Acum e prea tîrziu. Micul dumitale castel construit din cărți de joc, din minciuni, din egoism și din cupidități s-a prăbușit. Activitatea dumitale mincinoasă a fost demascată, iar dumneata ai fost pur și simplu strivit. Sînt răzbunat, domnule Secretar general! Dumneata, domnul meu, ești un om distrus, un cadavru. Nu mai ai decît o singură datorie... *(Se duce la masă, ia un revolver și i-l pune în mînă.)*

SECRETARUL GENERAL *(privește revolverul)*.

GENIUS: Țara minciunii și a nedreptății s-a prăbușit. S-a isprăvit cu nulitățile perfide și răuvoitoare, care au reușit să se ridice prin viclenie și minciună. Să vină oameni adevărați și puternici, să apară țara talentului și a capacităților, să vină revoluția! Domnule Secretar general, ai revolverul în mînă... nevasta te-a înșelat și te-a părăsit... țara te-a alungat... prietenul te-a trădat... Domnule Secretar general: trage consecințele!!

SECRETARUL GENERAL *(gemînd)*: Nu există salvare! Nu există salvare!

GENIUS: Nici una. *(Îi întinde arma.)*

SECRETARUL GENERAL *(se uită la revolver)*: Şi acum, Lajos *(rosteşte numele artistului care joacă pe Genius)* să întrerupem povestea asta cu Secretarul general!

GENIUS *(consternat)*: Ce vorbeşti, domnule Secretar general!

SECRETARUL GENERAL: Te rog, ajunge pentru azi. Zi-mi pe nume... *(Rosteşte din nou numele actorului care joacă pe Genius.)* De altfel şi de piesa asta mi-e lehamite. *(Se ridică.)* Ideea de bază e bună, dar textul e cam peltea. Publicul şi-a cam pierdut răbdarea.

GENIUS *(îşi scoate barba, îşi şterge fardul cu o batistă)*: Ideea de bază e bună! Pe dracu! Cu „fotoliul fermecat"! E o prostie.

SECRETARUL GENERAL: Dar s-a rîs tot timpul.

GENIUS: Da, dar nu dě spiritele autorului ci de noi, actorii, de jocul nostru... Cînd o piesă place, întotdeauna e meritul actorilor. Autorul n-are nici un merit.

SECRETARUL GENERAL *(îşi şterge şi el fardul)*: Vechiul cîntec: actorul e mai important decît autorul.

GENIUS *(declamînd)*: Fără nici o îndoială! Actoria e treapta cea mai înaltă a artei! Autorul e suficient să fie doar talentat, actorul trebuie să fie genial. Eu unul m-am gîndit mult la asta... Din mine, de exemplu, s-ar putea croi douăzeci de autori dramatici. Eu acest lucru l-aş putea scrie minunat de frumos, dar un scriitor n-ar fi în stare să-l joace.

SECRETARUL GENERAL: Spune-mi, totuşi, cum crezi că s-ar putea face acest lucru?

GENIUS *(încurcat)*: Uite, eu cred că, da, da mă gîndesc că... *(se așază în fotoliu)* mî... me... mî... mî... hî... hi... mî... me...

SECRETARUL GENERAL *(speriat)*: Dragă Marci, ce-i cu tine, pentru Dumnezeu?

GENIUS *(gemînd)*: Vai!... N-am replica finală... S-a terminat rolul... Porcul de autor m-a lăsat în aer... Cortina! Coborîți repede cortina!

SECRETARUL GENERAL *(transmite în fundul scenei)*: Repede, cortina!!

(Cortina)

CELE DOUĂ SUFLETE ALE OLIVIEI
sau
CALEA ASCENSIUNII

PERSOANELE

REDACTORUL-șef
BEZERÉDI
UNGLÜCKLICH[1]
OMUL DE SERVICIU al redacției
DACTILOGRAFA

Acțiunea se petrece într-o redacție, în biroul redactorului șef. Birou, scaun, telefon.

OMUL DE SERVICIU *(în ușă, oprindu-l să intre pe Unglücklich, pe care nu-l vedem, dar îi auzim glasul):* Vă rog să nu insistați; la domnul redactor-șef nu se poate intra!

UNGLÜCKLICH *(cu glas plîngăreț):* Numai un singur minut... pentru manuscris... Doar un minut...

OMUL DE SERVICIU: Vă rog să așteptați, pînă ce anunță... *(Se uită în birou.)* De altfel nici nu este aici.

UNGLÜCKLICH: Să văd.

OMUL DE SERVICIU: Vă rog să așteptați afară; intrarea interzisă. *(Îl împinge afară, închide ușa. Se duce la birou, pe care pune niște șpalturi.)*

---

[1] Nefericitul (germ.)

REDACTORUL-ȘEF *(intră din stînga grăbit, examinează manuscrisele)*: János!

OMUL DE SERVICIU: Ordonați!

REDACTORUL-ȘEF *(examinînd șpalțurile)*: E nemaipomenit. Articolul de fond încă nu-i cules. Peste un ceas trebuie să închidem ziarul.

OMUL DE SERVICIU: Fondul se face, dar ce se-ntîmplă cu foiletonul, care nici nu-i dat încă la tipar.

REDACTORUL-ȘEF *(apucîndu-se cu mîinile de cap)*: Ei, drăcie. Iar am uitat!... Noroc că poate fi cules și la noapte... Trimite-mi-l pe Bezerédi.

OMUL DE SERVICIU: Am înțeles. *(Iese.)*

REDACTORUL-ȘEF *(deschide un sertar din care scoate fel de fel de manuscrise, se uită la ele, apoi unul cîte unul le aruncă pe masă. La unul din ele se uită ceva mai mult timp, apoi îl apropie de ochi)* *(revoltat)*: Nemaipomenit!! *(Clătinîndu-și capul aruncă cu scîrbă manuscrisul la coș. Continuă să caute printre celelalte.)*

BEZERÉDI *(intră din dreapta, cu un teanc de manuscrise)*: Am venit, domnule redactor-șef.

REDACTORUL-ȘEF: Dragul meu Bezerédi, e nenorocire : încă nu s-a dat la tipar foiletonul.

BEZERÉDI: Domnule redactor-șef, foiletonul îl dăm întotdeauna în ultimul minut, fiindcă de cules tot noaptea se culege.

REDACTORUL-ȘEF: Dar, băiete, pentru mîine vreau un foileton foarte bun. Numărul de mîine fiind un număr festiv, vreau ca și foiletonul să fie deosebit de original și de interesant.

BEZERÉDI: Mă rog, ne-a rămas de săptămîna trecută o chestie despre Shaw...

REDACTORUL-ȘEF: A, nu... *(Arată spre teancul de pe masă.)* Dacă-i vorba de celebrități, am aici

destule nume răsunătoare. Dar eu, vezi, aș vrea ca mîine să avem ceva cu totul nou... ceva inedit, interesant, un articol scris cu curaj... Rubrica foiletonului e cam neglijată; vechile personalități nu mai interesează pe nimeni. De-aș putea descoperi un talent ascuns, un nume nou, care încă nu e... uzat. N-aș avea nimic împotrivă, chiar de-ar fi cineva cu totul necunoscut.

BEZERÉDI *(surîzînd)*: Domnule redactor-șef, dacă-i vorba așa, tocmai acu l-am zărit pe sală pe domnul Unglücklich.

REDACTORUL-ȘEF *(se înfurie, își izbește palmele)*: Să nu mai îmi amintești de acest excroc, de acest șacal al redacțiilor! Știi că individul ăsta a izbutit să ne strecoare din nou *Olivia*, cu alt titlu și sub altă semnătură?

BEZERÉDI: *„Femeia cu două suflete?"*

REDACTORUL-ȘEF: Da, da, exact; am recunoscut-o imediat. Omul ăsta e o adevărată catastrofă! Dacă nu mă crezi, uită-te aici *(Caută în coșul cu hîrtii, de unde dă la iveală un manuscris.)* Poftim! *(Citește:)* *„Cele două suflete ale Oliviei"*. Aceeași nuvelă pe care în ultimii trei ani i-am restituit-o de șaptesprezece ori. De fiecare dată, ticălosul, ca să ne inducă în eroare, îi dă alt titlu. S-a chemat *„Destin de femeie"*, *„Cariera"*, *„Bărbatul biruitor"*; alteori avea titlul concis de *„Femeie"*, sau altul sentimental, *„O amintire"*, și în nu mai știu cîte altele eroina, Olivia, se numea cînd Erna, cînd Piroska, sau, diminutival: „Manci". Dar nuvela era, cuvînt cu cuvînt, aceeași! Ia' citește-o! *(Îi întinde manuscrisul.)*

BEZERÉDI *(fără să se mai uite la manuscris, dă din mînă)*: O știu pe dinafară: „Avea părul ca soa-

rele tropicelor într-un amurg de pe malurile Gangelui"...

REDACTORUL-ȘEF *(consultă manuscrisul, bate cu pumnul în masă)*: Exact! Cuvînt cu cuvînt! Nemaipomenit!

BEZERÉDI: Mi-a dat-o și mie de vreo trei ori, tot sub diverse titluri.

REDACTORUL-ȘEF *(aruncă din nou manuscrisul la coș)*: De acum n-o să ți-o mai dea. Am făcut greșeala că de fiecare dată i-l înapoiam și astfel putea să-l recopieze. Acum, știu ce avem de făcut! Nu-i mai restituim textul. Manuscrisele nu se înapoiază.

BEZERÉDI: Îl știe pe dinafară!

REDACTORUL-ȘEF: Un tîmpit ca el nu poate să țină minte o nuvelă întreagă.

OMUL DE SERVICIU *(intră)*: Domnule redactor-șef, o doamnă....

REDACTORUL-ȘEF: O doamnă? Ce fel de doamnă? Ce vrea?

OMUL DE SERVICIU: N-o cunosc... N-am mai văzut-o pe aici...

REDACTORUL-ȘEF: Bine, să intre.

OMUL DE SERVICIU: Da, dar nu vrea.

REDACTORUL-ȘEF: Ce?

OMUL DE SERVICIU: E sus, în sala de primire și roagă pe domnul redactor-șef să poftească acolo.

REDACTORUL-ȘEF: Ce-e?... Eu să mă deplasez pînă acolo?!... Eu, redactorul-șef?... Nu înțeleg!!

OMUL DE SERVICIU *(se uită tulburat în jurul lui)*.

REDACTORUL-ȘEF *(se apropie de el)*: Cum o cheamă?

OMUL DE SERVICIU: Zicea că... a, da, că... *(îi șoptește la ureche)*.

REDACTORUL-ȘEF: Da... a... da... vin imediat.

OMUL DE SERVICIU: Am înțeles. *(Iese.)*

REDACTORUL-ŞEF *(vizibil încurcat, turuie)*: Bezerédi, dragul meu, mă-ntorc în cîteva clipe... O chestie de familie... Pînă atunci fii bun, mai caută prin teancul ăsta de materiale... Poate găseşti ceva bun... deşi, să fiu sincer... aş fi preferat ceva original... Vin imediat... *(Iese grăbit, i se aude glasul, ţipînd: „János! János, stai... aşteaptă... merg eu...")*

BEZERÉDI *(se aşază la birou, răsfoieşte manuscrisele făcînd uneori note cu un creion roşu)*.

UNGLÜCKLICH *(un tip palid, cu părul lung, necăjit. Se uită prudent în jur, apoi, folosindu-se de absenţa servitorului János, se strecoară înăuntru, închide uşa încet şi se apropie tiptil, în vîrful degetelor, de birou. Nefiind observat de Bezerédi îşi drege glasul, apoi, în sfîrşit, rosteşte timid)*: Maestre Bezerédi, vă rog...

BEZERÉDI *(îşi ridică privirea, apoi continuă să cerceteze manuscrisele)*: Ei, ce mai este, taică Unglücklich? Ce-i nou?

UNGLÜCKLICH: Ar fi ceva nou, domnule redactor Bezerédi... şi anume că am venit pentru a vedea ce se mai aude cu nuvela pe care am prezentat-o acum două zile domnului redactor-şef.

BEZERÉDI *(fără să-şi ridice privirea)*: Ştiu, tinere. *„Cele două suflete ale Oliviei!"* *(Notează ceva.)*

UNGLÜCKLICH *(cu patos)*: Da! *„Cele două suflete ale Oliviei"*.

BEZERÉDI: *(acelaşi joc)*:... care "avea părul roşu ca soarele tropicelor într-un amurg de pe malurile Gangelui"...

UNGLÜCKLICH *(radiind)*: O ştiţi pe de rost?

BEZERÉDI *(acelaşi joc)*: Da. Precum poliţia ştie pe dinafară datele personale ale răufăcătorilor cu cazier...

UNGLÜCKLICH *(bănuitor):* Cum binevoiţi a înţelege lucrul acesta?

BEZERÉDI *(acelaşi joc):* Aşa că Olivia dumitale nu ne mai dă mare bătaie de cap. Cînd detectivii o aduc în faţa noastră, nu-i mai luăm interogatoriul, nu ascultăm ce ne spune, ci o trimitem direct la destinaţia ei... la coş!

UNGLÜCKLICH *(înghite în sec):* Adică, vreţi să spuneţi că nu-i publicabilă?

BEZERÉDI *(acelaşi joc):* Da, asta vreau să spun. *„Cele două suflete ale Oliviei"* nu-s publicabile. Nici măcar unul din ele! Olivia nu atinge nivelul! Chiar dacă i-ai aşeza cele două suflete unul peste altul, tot n-ar atinge ştacheta. Într-un loc, în nuvela dumitale, uitîndu-se în vid, Olivia se întreabă: „Unde voi ajunge?!" Dumneata, ca autor, nu eşti în stare să-i dai Oliviei răspunsul cuvenit! Noi, în schimb, putem să-i spunem Oliviei unde va ajunge: în coşul de hîrtii!!

UNGLÜCKLICH *(apăsat):* Aşadar, e nepublicabilă?

BEZERÉDI: Da, tinere. Ne-pu-bli-ca-bi-lă!

UNGLÜCKLICH: Atunci, vă rog să-mi restituiţi manuscrisul.

BEZERÉDI *(acelaşi joc):* Nici nu mă gîndesc. Asta n-o mai pupi, dumneata, drăguţule. Manuscrisele nu se restituie! Ca să-l duci la altă redacţie şi peste două săptămîni să vii iar la noi cu el? Nu, tinere. Manuscrisele nu se înapoiază. Am cerut poliţiilor din provincie şi tuturor redacţiilor s-o aresteze pe Olivia dumitale, de îndată ce vor zări-o!

UNGLÜCKLICH: Nu-mi restituiţi manuscrisul?... Dar atunci cum va putea fi executat testamentul meu?

BEZERÉDI *(acelaşi joc):* Ce fel de testament?

UNGLÜCKLICH: Ca manuscrisul „*Oliviei*" să fie incinerat împreună cu mine, mîine după-amiază, la crematoriul din Csepel, în dreptul căruia va fi pescuit din Dunăre cadavrul meu. *(Arată spre buzunar:)* Îl am aici, în buzunar.

BEZERÉDI: În primul rînd: la Csepel nu există crematoriu. În al doilea rînd: de ce trebuie incinerat cadavrul dumitale de îndată ce va fi pescuit din apă? Îți dai seama ce greu arde un cadavru umed? Trei: de ce trebuie pentru a te incinera să sări mai întîi în apă? Sări direct în cuptorul crematorului. Patru: în definitiv, de ce trebuie să sari?

UNGLÜCKLICH *(se prăbușește în scaunul de lîngă birou):* Fiindcă nu mai pot! Mi-ajunge. De altfel, dacă nici azi nu voi izbuti să-mi plasez nuvela, nu mai am altă alternativă. Din casă, m-au dat afară, demnitatea mea... puterea mea de rezistență s-au prăbușit... nu mai am încotro... *(Glasul i se îneacă, își acoperă fața cu mîinile.)*

BEZERÉDI *(își ridică privirea din manuscris, se uită cu compătimire la autor, apoi dă din cap):* Spune-mi, fiule, cum poate să fie cineva atît de tîmpit?

UNGLÜCKLICH *(printre lacrimi, dus pe gînduri):* Mulțumesc, bine.

BEZERÉDI: De ce te cramponezi de ideea asta fixă că dumneata trebuie să-ți plasezi nuvela, că, în general, dumneata a trebuit să scrii nuvela asta? Sînt doar atîtea și atîtea alte meserii. Omul poate să se facă chiar și episcop. Iar dacă ai neapărat ambiții scriitoricești, de ce te cramponezi de nenorocita asta de Olivia?

UNGLÜCKLICH *(cu glas surd):* Fiindcă în acest subiect mi-am pus tot sufletul.

BEZERÉDI: Ei, asta-i! Așadar Olivia are două suflete, dumneata unul, deci în total trei. Și totuși din aceste trei suflete puse la un loc nu poate ieși un foileton acceptabil.

UNGLÜCKLICH: Ce să fac? Nu pot să scriu altceva decît ceea ce zace în sufletul meu.

BEZERÉDI: Ei vezi! Asta nu vrei s-o înțelegi. Zadarnic zace sufletul dumitale în ea, publicul nu e curios de așa ceva. Publicul, tinere, vrea povești, o povestire, o întîmplare, acțiune! O acțiune palpitantă, interesantă.

UNGLÜCKLICH: Bine, dar în nuvela mea...

BEZERÉDI *(nerăbdător)*: Mai las-o, nenișorule! La urma urmelor ce cuprinde nuvela dumitale? Că un băiat iubește o femeie și femeia nu știe pe care să-l aleagă, pe băiat ori pe bărbatul ei, și că pînă la urmă îi face vînt junelui. Tînărul pleacă și suferă, dar după un timp realizează o afacere mare sau așa ceva...

UNGLÜCKLICH *(la început a ascultat cu încîntare, dar acum e indignat)*: Da' de unde o afacere... devine un om celebru... scriitor cu renume...

BEZERÉDI: Fie și scriitor cu renume, puțin îmi pasă, voiam să spun că realizează cîștiguri mari. Și atunci femeia se întoarce la el și i se oferă...

UNGLÜCKLICH: Mai precis spus: ea crede că i s-a schimbat sufletul...

BEZERÉDI: I s-a schimbat sufletul, fie; puțin îmi pasă, iar atunci băiatul...

UNGLÜCKLICH *(se ridică, joacă scena)*:... se uită la ea cu tristețe și dragoste apoi îi spune doar aceste cuvinte: „Doamnă, odinioară am plîns mult; cînd vei fi în stare să-mi înapoiezi aceste lacrimi, gîndește-te din nou la mine. Dar acum, adio!". Și o părăsește... *(Oftează.)*

BEZERÉDI: Ei da. Ăsta-i subiect? O povestire? Asta-i o tîmpenie, o măgărie plată, melodramatică, romantică. Așa ceva nici ziarele din provincie nu mai publică de prin anii o mie opt sute opt zeci...

UNGLŰCKLICH: Dar, domnule redactor! Lucrul acesta s-a întîmplat, s-a întîmplat în realitate. Nu în anii optzeci, ci acum, în acești ani... de curînd.

BEZERÉDI *(ironic)*: Și cui i s-a întîmplat o chestie ca asta?

UNGLŰCKLICH *(își lasă privirea în jos)*.

BEZERÉDI: Așadar, dumitale. Dumneata ești scriitorul sărbătorit.

UNGLŰCKLICH *(lamentîndu-se)*: Da, eu aș fi acela... dacă mi s-ar publica foiletonul.

BEZERÉDI: Așadar, dacă ți-am accepta foiletonul s-ar realiza întocmai subiectul lui și dumneata ai respinge-o, ai respinge-o orgolios pe respectiva doamnă, în timp ce ea s-ar văicări la picioarele dumitale. Cu alte cuvinte, nuvela asta tîmpită și plictisitoare ar deveni bună prin simplul fapt că ar vedea lumina tiparului.

UNGLŰCKLICH *(visător)*: Viața e plină de astfel de minuni.

BEZERÉDI: Da, fiule, viața e în general plină de astfel de minuni, dar nu viața dumitale în care crezi că s-au întîmplat lucruri cu totul inedite, cînd de fapt ea e plină de cele mai mari banalități. Scriind despre ceea ce ți s-a întîmplat dumitale, crezi că realizezi ceva deosebit, numai fiindcă acele lucruri ți s-au întîmplat dumitale. Dar lucruri asemănătoare li se întîmplă tuturor oamenilor, numai că dumneata nu știi de ele.

UNGLŰCKLICH *(începe să fie atent)*: Hm. Așadar dumneavoastră credeți că trebuie să scriu des-

pre ceea ce li se întîmplă altora, nu despre ceea ce mi se întîmplă mie? *(Rămîne pe gînduri.)*

BEZERÉDI: Știu eu? Nu sînt critic. Voiam să-ți spun doar atîta, că relatarea unei întîmplări nu constituie în sine o scrisoare de recomandare. Lucrurile descrise — indiferent dacă s-au întîmplat sau nu — trebuie să fie i n t e r e s a n t e. Dar de fapt nici măcar interesante nu trebuie să fie! Știi cum trebuie să fie un foileton ca să apară la noi?

UNGLÜCKLICH: Cum?

BEZERÉDI: Să fie pe placul domnului redactor-șef! Dacă mie îmi place sau nu, n-are importanță, mai ales că singur nu-l pot da la publicat. Și nici dacă place publicului nu-i important, fiindcă nu publicul îl dă la tipar. Domnului redactor-șef trebuie să-i placă. Dar, vezi, ăsta-i necazul, tinere, că lui foiletonul dumitale nu-i place. Și de-ai ști cît de aprigă nevoie are el în această clipă de un foileton! Tocmai asta-mi spunea adineaori, că pentru mîine îi trebuie un foileton bun, și că ar fi bucuros să poată publica ceva interesant, chiar semnat de un nume nou, dacă ar găsi un astfel de material. Dar pentru asta, repet, materialul trebuie să fie pe placul lui.

UNGLÜCKLICH: Și cum ar trebui să fie acel material, ca să-i placă?

BEZERÉDI: Asta o știe el, nu eu.

UNGLÜCKLICH *(stă pe gînduri, apoi hotărît):* Voi afla!

BEZERÉDI *(ironic):* Acum, cu un ceas înainte de închiderea ziarului?

UNGLÜCKLICH *(se ridică repede și febril):* Acum, cu o oră înainte de închiderea ziarului! Nuvela mea *trebuie* să apară! Altfel astă-seară n-am

unde să dorm. Și va apărea! *(Se postează în fața lui Bezerédi.)* Dragă domnule redactor, mîine, în numărul festiv, nuvela mea va apărea!!!!

BEZERÉDI *(ironic):* În acest caz eu voi înghiți numărul festiv. Ți-am spus doar că nu-i place tema nuvelei dumitale!

UNGLÜCKLICH: O să-i placă!

BEZERÉDI: Îi plac cu totul altfel de teme.

UNGLÜCKLICH: O să creadă că e cu totul altfel de temă!

BEZERÉDI: Lui nu-i plac decît temele pe care le-ar putea născoci și el însuși.

UNGLÜCKLICH: O să creadă că el a născocit-o.

BEZERÉDI: E un om orgolios, îi place să sugereze el temele.

UNGLÜCKLICH: O să mi-o sugereze el!

BEZERÉDI: Dar cînd o să ai vreme s-o scrii?

UNGLÜCKLICH: Nu vă cer decît să mă lăsați să vorbesc cu domnul redactor-șef. Restul mă privește. Mai am o oră. Ceasul acțiunii! Și încă ceva: unde-i Olivia?

BEZERÉDI *(arătînd spre coș):* Acolo.

UNGLÜCKLICH: Bine.

BEZERÉDI: Dar ce vrei cu Olivia?

UNGLÜCKLICH: E foarte probabil să mai am nevoie de ea.

REDACTORUL-ȘEF *(intră grăbit din stînga. Se vede pe el că e distrat, dar plin de vioiciune și binevoitor)*: Ei, și-acum, să ne vedem de treburi!!... Dați bătaie! Dați bătaie, peste o oră închidem ziarul!... Dragă Bezerédi, ia te rog chestia aia... *(îl vede pe Unglücklich, se uită bănuitor la el)*. Pardon, cu mine doriți?

BEZERÉDI *(ironic):* Domnul Unglücklich Lajos, autorul nuvelei *Cele două suflete ale Oliviei...*

REDACTORUL-ȘEF *(izbucnește în rîs)*: Așa... dumneata ești?

BEZERÉDI: ... Vrea să vă vorbească... I-am spus că sînteți foarte ocupat...

REDACTORUL-ȘEF *(binevoitor)*: Ei, mă rog. Un minut, două pot să sacrific... Mai ales că tot voiam să vorbesc cu dumneata... voiam să-ți explic... Dragă Bezerédi, nu uita de cronica judiciară... și foiletonul, ai găsit ceva?

BEZERÉDI: Încă nu.

REDACTORUL-ȘEF: Atunci lasă, rezolv eu chestia asta. Grăbește-te, dragă Bezerédi, închidem ziarul.

BEZERÉDI: Am plecat. *(Iese.)*

UNGLÜCKLICH *(se așază luîndu-și o mutră de om disperat)*.

REDACTORUL-ȘEF *(distrat, răsfoiește printre manuscrisele de pe masă)*: A da, ... va să zică chestia aia a dumitale... Desigur, domnul Bezerédi ți-a spus...

UNGLÜCKLICH *(cu capul plecat, prefăcîndu-se a fi resemnat)*: Da, mi-a spus că nuvela mea nu se poate publica. Păcat.

REDACTORUL-ȘEF: Nu, tinere, nu se poate. Acțiunea e fără semnificație, șablonată, nu poate interesa publicul.

UNGLÜCKLICH: M-am străduit...

REDACTORUL-ȘEF: Desigur, bineînțeles că te-ai străduit. Dar, de fapt, nu felul cum e scrisă e deficitar... Asta mă preocupă prea puțin. Îți repet, tema nu e interesantă...

UNGLÜCKLICH: Un om nu poate povesti decît ceea ce a trăit.

REDACTORUL-ȘEF: Ei da, dar ceea ce ai trăit tu însuți, nu constituie ceva deosebit pentru alții.

UNGLÜCKLICH: Știu. Așa mi-a spus și domnul Bezerédi.

REDACTORUL-ȘEF: Vezi! Deși e păcat de dumneata; văd că ai ambiție, ești plin de însuflețire. Să știi că mie îmi plac foarte mult tinerii entuziaști. Dar atîta timp cît dumneata te cramponezi de această unică experiență de viață, numai și numai fiindcă ai trăit-o dumneata, nu vei izbuti să te afirmi. E mai bine să renunți la ea. Ar trebui să cauți alte subiecte. Viața e atît de bogată în teme...

UNGLÜCKLICH *(cu tristețe)*: Da, dar acelea nu sînt ale mele...

REDACTORUL-ȘEF: Tinere, de asta nu eu sînt vinovat!

UNGLÜCKLICH *(meditînd)*: Într-adevăr... m-am gîndit de multe ori... că poate ar trebui să studiez viața altora... să găsesc ceva cu totul special, original! Viața mea de fapt e cenușie, da, dar tocmai la asta m-am gîndit adineaori, cînd v-am zărit, domnule redactor-șef, afară, pe sală.

REDACTORUL-ȘEF *(interesat)*: Cînd?

UNGLÜCKLICH: Cînd v-ați urcat sus, în salonul de primire... vă aștepta o doamnă...

REDACTORUL-ȘEF *(tulburat)*: A, da! A fost un caz cu totul excepțional, de altfel, de obicei, nu primesc decît aici, în biroul meu...

UNGLÜCKLICH *(însuflețit)*: Știu, știu, că doar tocmai asta m-a făcut să-mi dau seama imediat că-i vorba de un caz special... M-am gîndit că mie nu mi se întîmplă, nu mi se poate întîmpla nimic deosebit, nimic excepțional. În schimb, sînt oameni a căror viață este o continuă aventură pasionantă și ieșită din comun... Da, știu!... Știu că viața acestora ar trebui s-o urmăresc... a oamenilor care trăiesc din plin,

care sînt cineva, care fac parte integrantă din marele... pasionantul... flux al vieții. Oameni care lucrează, care luptă, care fac carieră... Atunci poate că aș putea și eu scrie ceva ca să-mi placă și mie.

REDACTORUL-ȘEF *(cu modestie):* Vai, dacă faci aluzie la mine... eu n-aș putea...

UNGLÜCKLICH *(radios):* Oh, dumneavoastră, firește, nici nu vă puteți da seama... Cariera dumneavoastră s-a desfășurat într-un ritm atît de vertiginos, încît n-ați avut timp să meditați la tot ce vi s-a întîmplat în viață... Dar eu m-am gîndit de multe ori: Doamne, cît de interesantă i-o fi fost viața!... Ce minunat lucru este să faci o mare carieră!

REDACTORUL-ŞEF *(onctuos, cu tremur în glas):* Tinere prieten, crede-mă, viața mea n-a fost decît muncă și luptă. Și dacă am avut oarecari succese modeste, ele se datoresc numai și numai faptului că nu m-am abătut de la calea pe care mi-am impus-o!

UNGLÜCKLICH: Da, asta-i ceea ce se cunoaște în public. Dar într-o viață atît de minunată ca a dumneavoastră, domnule redactor-șef, întotdeauna există ceva ce nu poate fi înțeles decît de un artist, ceva ce se petrece în dosul culiselor, la pornirea la drum — ... ceva ce pentru un artist explică totul...

REDACTORUL-ŞEF *(surîzînd):* Dumneata s-ar părea că vrei să-mi iei un fel de interogatoriu?

UNGLÜCKLICH: Nu... de loc... dar m-am gîndit că...

REDACTORUL-ŞEF: Doamne, dar ce însemnătate au lucrurile acestea... Am fost și eu un tînăr oarecare, sărac și necunoscut, ca atîția alții odinioară...

UNGLÜCKLICH: Sărac și necunoscut, asta o cred. Dar nu ca atîția alții. Fiindcă ceilalți au rămas săraci și necunoscuți, în vreme ce dumneavoastră... Cu ceilalți nu s-a întîmplat nimic. Cu dumneavoastră însă s-a petrecut ceva, încă de pe atunci!

REDACTORUL-ȘEF: Asta de unde o scoți?

UNGLÜCKLICH *(ferm)*: Sînt sigur!

REDACTORUL-ȘEF *(furat de gînduri)*: Da, s-ar putea, dar ce curios lucru, că tocmai acum... *(Se ridică; începe să se plimbe cu mîinile la spate.)* Ei, da... da... *(Se oprește brusc în fața lui Unglücklich, îl bate pe umăr surîzînd:)* Tinere, văd că dumneata ai nevoie de un subiect! De ceva aparte, interesant... luat din viață, nu-i așa? Ceva ce depășește cercul dumitale strîmt, da, în sfîrșit, ceva din viața adevărată. Ei bine, am să-ți spun o poveste. O poveste despre cineva, să zicem despre... oricine, n-are importanță. Să presupunem că-i vorba despre un vechi cunoscut al meu. Să-l numim chiar așa: ORICINE. Acest ORICINE, a fost odinioară sărac, necunoscut...

UNGLÜCKLICH *(cu umilință)*: Da, vă rog... înțeleg. Domnul redactor-șef nu vrea ca eu să știu că-i vorba de domnul redactor-șef...

REDACTORUL-ȘEF: Ei, te rog, asta n-are nici o importanță. Dar, hai să presupunem că viața acelui tînăr a fost asemănătoare cu a mea...

UNGLÜCKLICH *(brusc)*: Tînărul a iubit pe cineva... a iubit o femeie minunată...

REDACTORUL-ȘEF *(ezitînd)*: Ei da... se poate...

UNGLÜCKLICH *(entuziast)*: Vă rog, continuați... vă rog, povestiți-mi totul... e atît de interesant...

REDACTORUL-ȘEF: Ce-aș mai putea spune?

UNGLÜCKLICH: Femeia era măritată, nu-i așa?
REDACTORUL-ȘEF: Da. Femeia era măritată.
UNGLÜCKLICH: Dar, nu-i așa, ea l-a iubit mult pe domnul redactor... adică pe... respectivul. Dar n-a știut pe care să-l aleagă: pe soț sau pe domn... pe respectivul?
REDACTORUL-ȘEF *(se uită la el)*: Te interesează atît de mult tema?
UNGLÜCKLICH *(cu aviditate)*: Mult, mult de tot, nici nu vă imaginați cît de mult, domnule redactor-șef! E o temă cu totul ieșită din comun, da, da... Mi-o închipui pe femeia aceea... așa cum mi-ați descris-o adineaori... cu părul roșu... o văd în fața mea atît de plastic... așa cum mi-ați descris-o în cîteva cuvinte... nu-i așa, spuneați că avea părul roșu?
REDACTORUL-ȘEF *(nesigur)*: Da... un fel de păr roșcat...
UNGLÜCKLICH: Dar, vă rog continuați; de ce a rămas, totuși, alături de soțul ei? N-am înțeles tocmai bine...
REDACTORUL-ȘEF: Fiindcă... a crezut că...
UNGLÜCKLICH *(îl întrerupe, se apucă cu mîinile de cap)*: Desigur! Ce zăpăcit sînt! Din cele spuse de domnul redactor-șef, reiese totul, motivul e perfect clar! A crezut că tînărul n-o iubește îndeajuns... că dac-ar iubi-o, ar lupta pentru ea...
REDACTORUL-ȘEF: Așa, așa a spus, cuvînt cu cuvînt!
UNGLÜCKLICH: Da, știu, sînt asemenea femei, abia! acum simt că în viață există asemenea femei... *(avid:)* Și pe urmă? Pe urmă, ce s-a mai întîmplat?
REDACTORUL-ȘEF: Pe urmă... tînărul s-a luptat...
UNGLÜCKLICH: S-a luptat cu viața și a învins! A devenit cineva: s-a afirmat, a ajuns celebru. Redactor-șef al unui ziar important

REDACTORUL-ȘEF *(măgulit, se arată tulburat):* Vezi, însă, nu cumva să scrii: redactor-șef, ar fi prea străveziu...

UNGLÜCKLICH: Sau... Atunci... un scriitor admirat, n-are importanță. Și pe urmă? Vă rog să continuați... e atît de pasionant...

REDACTORUL-ȘEF *(încruntîndu-se):* Bine. Dacă te interesează atît de mult, voi continua; unde am rămas?

UNGLÜCKLICH *(cu aviditate):* ... Că într-o zi, a venit la redacție, mărturisindu-i că nu mai poate îndura...

REDACTORUL-ȘEF: Și că vrea să-i vorbească cu orice preț.

UNGLÜCKLICH: Ei da, firește! Dar ce a răspuns ea cînd domnul redactor-șef... vreau să zic... cînd domnul respectiv i-a aruncat în față acele cuvinte?

REDACTORUL-ȘEF *(perplex):* Care cuvinte?

UNGLÜCKLICH: Cuvintele pe care ați binevoit a mi le spune adineaori, adică: „Doamnă... cînd îmi vei putea restitui lacrimile... gîndește-te din nou la mine. Pînă atunci, adio!"

REDACTORUL-ȘEF *(cu interes):* Așa am spus eu?

UNGLÜCKLICH *(cu entuziasm):* Așa. Cuvînt cu cuvînt! Am luat note! Sînt cuvinte atît de frumoase, atît de calde, încît nu se pot uita. Dar, abia acum observ că, în definitiv, nici nu mai e important ce a răspuns femeia. Cu aceste cuvinte subiectul s-a încheiat, povestirea e terminată. *(Se ridică, oftează adînc.)* Ei da! Ăsta subiect!

REDACTORUL-ȘEF *(surîde):* Îți place, nu-i așa? Ehei, tinere, asta înseamnă o poveste adevărată!

UNGLÜCKLICH: Dacă aş putea-o scrie... Ce nuvelă minunată ar ieşi din ea!
REDACTORUL-ŞEF: N-ai decît s-o scrii!
UNGLÜCKLICH: Dar tema ar fi recunoscută imediat. E atît de personală... ş-apoi, se poate să fur tocmai eu tema domnului redactor-şef?!
REDACTORUL-ŞEF: Ei asta-i. Un scriitor bun îşi ia temele din viaţă!
UNGLÜCKLICH: Dacă aş scrie-o, eroul ar fi recunoscut cu uşurinţă!
REDACTORUL-ŞEF: Nu-i nevoie să spui că femeia a venit la redacţie, ci — hai să zicem că s-a dus... acasă la scriitor. Iar cît priveşte numele... poţi să-i dai orice nume vrei... Să zicem, Manci!
UNGLÜCKLICH: Manci! Minunat nume... *(ezitînd)*. Aşadar... domnul redactor-şef mi-ar permite să scriu eu o nuvelă cu tema asta?
REDACTORUL-ŞEF: Ce înseamnă că „mi-ar permite"? Pur şi simplu îţi cer s-o scrii...
UNGLÜCKLICH: Ar avea un succes imens!
REDACTORUL-ŞEF *(cu modestie)*: Şi eu cred la fel... *(După ce a rămas cîteva clipe pe gînduri.)* Spune-mi, tinere, de cît timp ai nevoie ca s-o scrii?
UNGLÜCKLICH: De cît timp? *(Gest dezinvolt.)* De-o jumătate de oră! E o poveste gata elaborată, nu mai trebuie să stai să meditezi...
REDACTORUL-ŞEF *(se gîndeşte, apoi brusc)*: Ai putea s-o dictezi?
UNGLÜCKLICH: Pe nerăsuflate!
REDACTORUL-ŞEF *(frecîndu-şi mîinile)*: E-n ordine! Fii atent! Voi dispune să vină imediat dactilografa, dumneata îi dictezi nuvela, pe urmă trimiţi manuscrisul direct la tipografie. Va apare mîine, în numărul festiv.
UNGLÜCKLICH: Am înţeles.

REDACTORUL-ȘEF *(scrie o dispoziție de plată):* Poftim onorariul; tariful maxim. Omul de serviciu îți va aduce banii. *(Sună.)*

OMUL DE SERVICIU *(intră):* Ordonați!

REDACTORUL-ȘEF: Uite o dispoziție de plată. Încasezi banii și-i aduci domnului Unglücklich. Iar acum, să poftească la mine domnul Bezerédi și dactilografa.

OMUL DE SERVICIU *(uluit):* Am înțeles. *(Iese.)*

REDACTORUL-ȘEF *(își freacă mîinile, însuflețit):* Și totuși mîine vom avea o nuvelă originală!

UNGLÜCKLICH: Numai de-ar avea succes...

REDACTORUL-ȘEF *(cu superioritate):* Tinere, ai încredere în mine... Va avea un mare succes! Publicului îi plac întîmplările ieșite din comun. Poți să fii liniștit. Dumneata, de-acum, ești un om făcut. O să ne obișnuim unul cu altul și, *(cu modestie:)* îndrumat de mine, vei scrie în fiecare săptămînă cîte o nuvelă.

BEZERÉDI *(intră):* La dispoziție, domnule redactor-șef.

REDACTORUL-ȘEF: Dragul meu Bezerédi, avem nuvela pentru numărul de mîine!

BEZERÉDI: O avem?

REDACTORUL-ȘEF *(bătîndu-l pe umăr pe Unglücklich, care în timp ce redactorul e întors cu fața spre Bezerédi, scoate pe furiș manuscrisul din coșul de hîrtii și îl vîră în buzunar):* Domnul Unglücklich mi-a relatat un subiect... luat din viață... *(ochiadă complice spre Unglücklich)*, pe care-l are gata elaborat... nu trebuie decît să-l dicteze... E un subiect de primul rang, ți-o spun eu! *(către Unglücklich:)* Așadar, tinere, dă-i zor! *(Către Bezerédi:)* Cum termină domnul Unglücklich, trimiți imediat manuscrisul la tipografie...

BEZERÉDI *(uluit)*: Fără să fie citit?

REDACTORUL-ŞEF: Fără să fie citit! Mi-a povestit totul, cuvînt cu cuvînt, e un material pus la punct, n-avem de ce să-l mai citim. Repet, nuvela e excelentă. Va avea un succes enorm; ştii, eu n-am obiceiul să greşesc! Mda. Slavă Domnului, sîntem gata şi cu asta. Eu mai dau o fugă pînă la administraţie. *(Către Unglücklich:)* Dumneata te închizi aici; vezi, nu te lăsa deranjat de nimeni.

UNGLÜCKLICH: Da, am înţeles.

DACTILOGRAFA *(intră, aduce o maşină de scris)*.

REDACTORUL-ŞEF: Aici, fetiţa mea... Maestrul îţi va dicta... *(Dactilografa se aşază.)* La revedere... *(Iese.)*

UNGLÜCKLICH *(se plimbă de colo-colo)*.

BEZERÉDI *(nevenindu-i să creadă)*: Spune-mi, cum de ai izbutit să-l duci în halul ăsta? Ce i-ai vîrît pe gît?

UNGLÜCKLICH *(cu superioritate)*: O să citeşti mîine, dragă domnule Bezerédi. Iar acum... *(politicos, dar cu fermitate)*, mă iertaţi, nu-i aşa, dar nu pot dicta dacă sînt deranjat...

BEZERÉDI *(uluit)*: Io-te-te...

UNGLÜCKLICH: Nu te supăra, dar ai auzit ce a spus domnul redactor-şef: N-avem timp; într-o jumătate de oră închidem ziarul.

BEZERÉDI *(înţepat)*: Mă rog, mă rog, iertaţi-mă! *(Porneşte spre uşă.)*

UNGLÜCKLICH *(din urmă)*: Ar fi mai bine să vezi de cronica faptelor judiciare, o să întîrzie din nou ediţia!... Literatura las-o în seama mea, nu-i resortul dumitale!

BEZERÉDI *(rînjind chinuit)*: Mă rog... Mă rog... *(Iese, dînd din umeri.)*

UNGLÜCKLICH *(închide ușa în urma lui)*: **Of, Doamne!** Reporterii ăștia... nu mai ieși la cale cu ei. Își închipuie că literatura e tot un fel de agenție de presă! Așadar, domnișoară, începem.

DACTILOGRAFA *(pune hîrtie în mașină)*: La dispoziția dumneavoastră.

UNGLÜCKLICH *(scoate manuscrisul din buzunar)*: Gata?

DACTILOGRAFA: Da.

UNGLÜCKLICH: Poftim. Sus, titlu: *Olivia*... adică nu. Să mai așteptăm puțin, titlul îl vom pune mai tîrziu. Lăsați un loc liber.

DACTILOGRAFA: Da.

UNGLÜCKLICH *(aprinde o țigară, se trîntește în fotoliu, își pune picior peste picior și începe să dicteze)*: „Avea părul ca soarele tropicelor într-un amurg de pe malurile Gangelui".

DACTILOGRAFA *(bate la mașină în timp ce cade*

Cortina

CER SĂ MI SE RESTITUIE TAXELE ŞCOLARE

PERSOANELE

DIRECTORUL
PROFESORUL de geografie
PROFESORUL de istórie
PROFESORUL de matematici
PROFESORUL de fizică
WASSERKOPF
PORTARUL

(Scena se petrece în cancelaria unui liceu.)

DIRECTORUL *(şade la birou, în faţa lui portarul)*: Ce doreşti?

PORTARUL: A venit un domn. Zice că vrea să vorbească cu domnul director.

DIRECTORUL: Am dispus să se comunice părinţilor precum că în chestiuni privind învăţămîntul nu primesc decît miercurea şi sîmbăta, cu excepţia duminicilor şi sărbătorilor şi numai în orele oficiale.

PORTARUL: Am înţeles, să trăiţi, dar ăsta nu-i părinte.

DIRECTORUL: E elev?

PORTARUL: N-aş crede, să trăiţi, fiindcă are barbă!

DIRECTORUL *(sincer mirat)*: Nu-i nici elev, nici părinte? Atunci ce-i?

PORTARUL: A zis să vă spun doar atît că el e Wasserkopf.

DIRECTORUL *(neliniştit)*: Cum arată?

PORTARUL: Are o mutră cam tîmpită.

DIRECTORUL *(s-a liniştit)*: A, da, înţeleg. Să intre.

PORTARUL *(iese)*.

WASSERKOPF *(intră, e îmbrăcat neglijent, are o barbă zburlită, e foarte energic şi hotărît)*: Bună ziua. *(Se opreşte brusc.)*

DIRECTORUL *(se ridică)*: Ce doriţi?

WASSERKOPF: Sînt Wasserkopf. *(Pauză.)* Domnul director nu mă recunoaşte?

DIRECTORUL *(face semn că nu)*.

WASSERKOPF: Se pare că m-am schimbat. Dar n-are a face. Drepturile mele de a veni aici se vor constata din registre.

DIRECTORUL: Din registre? Cum adică?

WASSERKOPF: Domnule director, eu sînt Wasserkopf!

DIRECTORUL: Nu mă îndoiesc precum că... dar cu toate acestea...

WASSERKOPF: Nu vă mai aduceţi aminte nici măcar de numele meu? *(Cu superioritate.)* Ei da, dda, dda, sau mai degrabă vă prefaceţi că nu vă amintiţi. Aveţi toate motivele să mă repudiaţi. Dar nu face nimic. Aşadar, eu, acum optsprezece ani am fost elevul acestei şcoli.

DIRECTORUL: Nu-i exclus, totul e posibil! Ce doreşti? Ai nevoie de o copie după certificat?

WASSERKOPF *(cu semnificaţie)*: N-am nevoie de certificatul dumneavoastră. Vi l-am adus înapoi şi pe cel pe care mi l-aţi dat pe vremuri. Am venit pentru altceva.

DIRECTORUL: Dar însă...

WASSERKOPF *(își drege glasul, solemn)*: Onorată direcțiune!
DIRECTORUL *(se uită în dreapta, în stînga, speriat)*.
WASSERKOPF: Ca fost elev al acestei școli am onoarea să vă cer cu tot respectul restituirea sumelor pe care le-am plătit drept taxe școlare acum optsprezece ani. *(Se uită cu mîndrie în jurul său.)*
DIRECTORUL *(nu pricepe)*: Ceri restituirea taxelor?
WASSERKOPF: Da, cer restituirea taxelor școlare. Dacă aș fi bogat, nu zic, vi le-aș lăsa d-voastră, să fiți fericiți cu ele, dracu să le ia... Dar de două zile n-am băgat mîncare caldă în gură, așa că am urgentă nevoie de bani.
DIRECTORUL: Bine, dar nu înțeleg... pe ce bază?
WASSERKOPF: Pe ce bază? Pe baza faptului că m-ați învățat prostii, pe baza faptului că mi-ați eliberat un certificat în care scrie că în schimbul banilor mei aș fi învățat ceva, dar pînă la urmă s-a dovedit că n-am învățat nimic.
DIRECTORUL *(contrariat)*: Vai de mine... nu pricep... Ce idee!
WASSERKOPF *(cu mîndrie)*: Cît privește ideea, dumneata să mă slăbești! Ideea e foarte bună, încît mie nici nu mi-ar fi trecut prin minte, întrucît după cele învățate aici, am devenit un măgar și un nepricopsit. Ideea asta mi-a dat-o, acum o jumătate de oră, amicul meu Csetovics.
DIRECTORUL *(uluit)*: Csetovics?
WASSERKOPF: Chiar el. Acum o jumătate de oră mă plimbam pe bulevard, frămîntîndu-mă cum și de unde să fac rost de niște bani, că nu mai aveam nici o para chioară. Mă întîlnesc cu Csetovics. Ce faci, Csetovics? zic. Mulțumesc — zice el. Mă grăbesc la Banca de Scont, să in-

casez diferențele de valută pe care le-am cîștigat. Zic, ce-i aia diferență de valută? N-am vreme să-ți explic — zice el. Am pierdut pe hîrtie șaptezeci de puncte, dar am cîștigat la diferență, nu înțelegi? Nu — zic eu. Ce înseamnă că „am pierdut la puncte și am cîștigat la diferență?" Ei — zice el — dacă nici atîta lucru nu știi, nu știi nimic. Ai plătit degeaba taxele școlare. Du-te și-ți cere banii înapoi! Și cu asta m-a lăsat în mijlocul străzii, iar eu mi-am zis: iote, domnule, o idee excelentă! Are dreptate omul, cum de nu mi-a venit pînă acum în minte? Am făcut stînga împrejur și am venit întins aici, unde cer respectuos ca onorata direcțiune să-mi restituie taxele școlare, fiindcă eu nu știu nimic. *(Își rotește cu mîndrie privirea prin sală.)*

DIRECTORUL *(abia găsind cuvintele)*: Ei da... într-adevăr, numai că... un astfel de caz n-am avut de cînd sînt... Și zici că Csetovics ți-a spus?...

WASSERKOPF: Da. Bunul meu amic Csetovics. El mi-a vîndut — cum se zice — „pontul". O să-i fiu recunoscător. Dacă iau banii, îi cumpăr un cadou. Neapărat.

DIRECTORUL *(îngrozit)*: Banii?... Ce fel de bani?... Vorbești serios?

WASSERKOPF: Dacă vorbesc serios? Foarte, foarte serios. De nu mi se face dreptate, mă duc pînă la Minister și la legiuitorul suprem, am să dau în judecată toată șandramaua... toată liota asta de pușlamale, care-ți fură banii din buzunar și nu te învață o boabă. Uite, stau aici ca un măgar bătrîn, și nu știu nimic, deși am făcut atîta școală.

DIRECTORUL *(aparte, speriat):* Ăsta-i nebun. *(Căutînd să-l potolească.)* Bine, bine, dragă... domnule Wassermann... Poftiți dumneavoastră, plecați liniștit acasă, o să examinăm cazul...

WASSERKOPF: O fi, dar eu nu mă mișc de-aici pînă cînd nu se rezolvă chestia asta. De aia am cheltuit atîția bani pe învățătură ca să știu ceva. Or eu nu știu nimic, deci m-ați învățat prost, așa că am dreptul să-mi cer banii înapoi.

DIRECTORUL *(deznădăjduit):* Dar de unde știi dumneata că nu știi nimic?

WASSERKOPF: De unde știu? Ei vezi, asta nu-i treaba mea, ci a dumneavoastră. N-aveți decît să mă examinați și să-mi spuneți ce știu. Chemați-i pe domnii profesori, să mă examineze.

DIRECTORUL: Penibilă afacere, extrem de penibilă!... Așadar, dumneata vrei să fii reexaminat?

WASSERKOPF: Da, vreau să fiu reexaminat. M-ați lăsat să trec examenele fără să știu nimic, deși nu încape îndoială că trebuia să cad. Dacă aș fi căzut, măcar puteam să-mi dau seama că nu știu nimic, dar așa, m-ați indus în eroare. Rog să fiu reexaminat, deoarece celălalt examen nu e valabil, tocmai fiindcă l-am trecut. Vă rog să mă admiteți la corigență ca să vedeți că nu știu și vă mai rog să mă trîntiți la examen în toată regula și să-mi restituiți taxele școlare.

DIRECTORUL: Așadar precum că... d-voastră să fiți examinat?

WASSERKOPF: Exact. Am tot dreptul.

DIRECTORUL: Cazul este foarte dificil! *(Se scarpină în ureche.)* Niciodată n-am mai avut un asemenea caz. Nu mă dumiresc de loc, trebuie să consult corpul profesoral. Voi convoca o confe-

rință. Treceți vă rog în anticameră și așteptați acolo.

WASSERKOPF: Bine, dar vă rog să vă grăbiți. N-am vreme de pierdut. *(Iese.)*

DIRECTORUL *(își exprimă prin gesturi neputința, apoi sună)*.

PORTARUL *(intră)*.

DIRECTORUL: Poftește pe domnul profesor Hornyak, pe domnul profesor Pemete, pe domnul profesor Kolmizo și pe domnul profesor Reczege la o conferință extraordinară.

PORTARUL: Am înțeles. *(Iese.)*

DIRECTORUL *(singur)*: Precum că... întrucît... trebuie să luăm în considerare... *(își pregătește cuvîntarea pe care urmează s-o țină la conferință)*, o afacere extrem de delicată, de aceea mi-am îngăduit să vă poftesc aici, domnii mei... întrucît... *(Intră profesorul de fizică, profesorul de istorie, profesorul de geografie, profesorul de matematici; toți stau în picioare în jurul mesei.)*

DIRECTORUL *(solemn)*: Deschid conferința. Mi-am îngăduit să vă poftesc aici, întrucît... trebuie să supun corpului profesoral o afacere extrem de delicată... Binevoiți a lua loc.

PROFESORII *(iau loc.)*

DIRECTORUL: S-a prezentat în fața mea un fost elev al școlii, unul Wasserkopf, care... mi-a făcut o cerere cu totul neobișnuită și neprevăzută în regulamentul învățămîntului, cu rugămintea precum că, întrucît... *(se gîndește puțin, apoi izbucnește)*. Nemaipomenit, domnilor, e nemaipomenit!

PROFESORII: Ce este? Despre ce-i vorba?... Ce s-a întîmplat?...

DIRECTORUL: Omul acesta cere să-i restituim taxele școlare.

PROFESORII: Să-i restituim taxele școlare?

DIRECTORUL: Pe motivul că nu știe nimic. Rog pe domnii profesori să-și dea părerea asupra acestui caz nemaipomenit.

PROFESORII *(se uită unii la alții.)*

PROFESORUL DE FIZICĂ *(dregîndu-și glasul)*: Onorată conferință! După părerea mea problema aceasta constituie o imposibilitate fizică. În baza principiului conservării energiei, fiecare elev pierde cu timpul tot atîtea din cunoștințele sale cît cîntărește în această chestiune părerea profesorului dislocat din institut.

PROFESORUL DE ISTORIE: Istoria modernă nu cunoaște nici o altă întîmplare similară. Se spune despre Bourboni că n-au învățat și nici n-au uitat nimica, și cu toate acestea ei n-au dat în judecată statul pe motivul că din această cauză a izbucnit revoluția din 1792.

PROFESORUL DE MATEMATICI: Întrebarea este dacă cere restituirea capitalului sau cere întreaga sumă, inclusiv dobînzile compuse, fiindcă în acest caz...

PROFESORUL DE GEOGRAFIE: Unde e situat acest om?

DIRECTORUL: Așteaptă în antreu. Vrea să fie admis la corigență. Doresc să aflu părerea domniilor voastre în această chestiune.

PROFESORUL DE MATEMATICI: Onorată conferință! După părerea mea noi nu pierdem nimic dacă pe fostul elev Wasserkopf îl admitem la reexaminare. Consider că este cu totul imposibil să cadă, creîndu-se astfel cine știe ce complicații financiare. De cînd a plecat de la noi, de bună seamă a învățat multe la școala vieții, așa că noi trebuie să fim atenți doar la un singur lucru: să nu-i punem întrebări prea grele. Mai

ales că, după cîte văd, avem de-a face cu un om extrem de șiret, care vrea să ne compromită cu orice preț și să pună mîna pe bani. N-ar fi imposibil să fie unealta unui institut concurent. Trebuie să fim mai abili decît el.

PROFESORUL DE FIZICĂ: Cum credeți că trebuie să procedăm, domnule coleg?

PROFESORUL DE MATEMATICI: Foarte simplu, să ne sprijinim unii pe alții. Scopul nostru este ca domnul Wasserkopf sub nici un motiv să nu cadă la examen, fiindcă dacă domnul Wasserkopf nu știe să răspundă, păgubiții sîntem noi, iar el cîștigă. Acest lucru trebuie împiedicat cu orice preț! Să fim solidari, domnilor colegi, să fim cu ochii-n patru pentru ca acest caz penibil să nu se transforme într-un scandal de mari proporții pentru învățămînt. Orice ar răspunde domnul Wasserkopf, noi trebuie să-i dovedim că a răspuns bine.

PROFESORUL DE ISTORIE: Eu, dacă aveți încredere în mine, îmi asum această sarcină, și acum rog pe domnul director să dispună introducerea candidatului. Iar noi să ne purtăm cu el cît se poate de delicat.

DIRECTORUL *(neliniștit)*: N-o să iasă ceva rău? Mă gîndesc la ziare, la presă...

PROFESORUL DE MATEMATICI: Lăsați totul în seama noastră. Să luăm loc.

DIRECTORUL *(sunînd)*: Să intre domnul Wasserkopf.

PORTARUL *(iese.)*

PROFESORII *(se așază la locurile lor.)*

PORTARUL *(îl introduce pe Wasserkopf.)*

WASSERKOPF *(intră nepăsător, cu pălăria pe o ureche, fără să salute, cu mîinile în buzunar și fluierînd cu insolență.)*

PROFESORII *(se ridică, apoi cu afabilitate)*: Bi-ne ați ve-nit!

WASSERKOPF *(condescendent)*: Servus! Stați jos, mucoșilor! *(Se uită obraznic la ei, așteptînd să fie dat afară.)*

DIRECTORUL *(revoltat)*: Ei bine, dar...

PROFESORII *(se uită unii la alții. Profesorul de matematici îi face semn directorului să accepte orice. Se așază cu toții)*: Da, vă rog.

DIRECTORUL: Dar maniera aceasta... *(e foarte tulburat)*.

PROFESORUL DE MATEMATICI: Maniera aceasta înseamnă că domnul Wasserkopf cunoaște foarte bine stilul patriarhal al acestui vechi institut de învățămînt. Dînsul știe prea bine că școala noastră a existat în această formă și în clasicul ev mediu, cînd profesorii și elevii trăiau în perfectă armonie, iubindu-se unii pe alții și tutuindu-se... D-sa a vrut, desigur, să ne atragă luarea-aminte asupra acestui lucru. Delicata și amabila domniei sale atențiune ne încîntă pe toți și în consecință cred că nimenea dintre dumneavoastră nu va avea nimic împotriva propunerii pe care o fac, ca pe elevul Wasserkopf, care, după cîte ni s-a spus, dorește să fie reexaminat, să-l considerăm încă de pe acum promovat la purtare, cu nota foarte bine.

DIRECTORUL *(a înțeles, cu vioiciune)*: Așa-i, așa-i: la purtare foarte bine! *(Scrie.)*

PROFESORII *(aprobînd)*: Așa-i, bravo, foarte bine!

WASSERKOPF *(o clipă e uluit, apoi dă din umeri)*: Bine. Nu mai pot de onoratul corp profesoral... Nota la purtare n-are nici o importanță. Trîntiți-mă la examen și dați-mi banii înapoi; restul e fleac!

DIRECTORUL (*cu amabilitate*): Tocmai de asta e vorba. Justa dumneavoastră cerere am supus-o înțeleptei hotărîri a corpului profesoral, care a găsit că e necesar să efectuăm examenul și de rezultatul acestui examen depinde dacă pretențiile dumneavoastră vor fi recunoscute ca îndreptățite, și, întrucît da, în ce măsură pot fi ele satisfăcute. Binevoiți a lua cunoștință de acest lucru.

WASSERKOPF: Asta să i-o spui lu... altuia, șefule. Cu mine să lași vraja. Eu am nevoie de bani. (*își scoate haina și își suflecă mînecile.*) Haidem. Întrebați-mă, belferilor, să vedem care sînteți mai tari, care sînteți mai măgari. Mor să văd care va izbuti să scoată din mine un răspuns ca lumea.

DIRECTORUL: Prin aceasta declar examenul deschis. Primul obiect istoria. Rog pe domnul profesor Reczege să înceapă examinarea candidatului.

PROFESORUL DE ISTORIE (*se ridică, ia un scaun și i-l oferă, politicos, lui Wasserkopf*): Poftiți, domnule candidat.

WASSERKOPF (*fără să se uite la el, stă cu mîinile în șolduri*): Una caldă.

PROFESORUL DE ISTORIE (*se uită neajutorat la director. Pauză de cîteva clipe*).

PROFESORUL DE MATEMATICI: Bravo, urraa, excelent! Domnul Wasserkopf dorește să ne dovedească că e dispus să stea tot timpul acestui greu și obositor examen în picioare, cu mîinile în șolduri, ca să ne scutească de a-l examina, la urmă, și la gimnastică. Propun deci să-i dăm la gimnastică nota foarte bine, bineînțeles cu consimțămîntul domnului director, care e și profesorul de specialitate.

PROFESORII: *(răsuflă ușurați):* Bravo, bravo, foarte bine! La gimnastică foarte bine. *(Încep să intre în rol și să se înviorezе. Începe lupta între Wasserkopf și profesori.)*

DIRECTORUL *(scrie):* La gimnastică foarte bine.

WASSERKOPF *(energic):* Ei, ei... *(Se așază.)* Bun, de data aceasta m-ați tăiat. Să știți însă că de acum voi fi mai atent. Poftiți, puneți-mi întrebări.

PROFESORUL DE ISTORIE *(se uită împrejur, apoi rămîne îngîndurat și încruntat. Profesorii sînt extrem de agitați.)*

WASSERKOPF *(ironic):* Ei, ce-i, domnule profesor? Mi se pare că nu te-ai pregătit?

PROFESORUL DE ISTORIE *(speriat):* Ba da; aveți puțină răbdare.

WASSERKOPF: Bineînțeles, nu găsești la repezeală o întrebare destul de ușoară. Reczege, Reczege, toată viața ta ai fost un tîmpit.

PROFESORUL DE ISTORIE *(se îndreaptă din spate, triumfător):* Să ne spună domnul candidat cîți ani a durat războiul de treizeci de ani?

WASSERKOPF: Treize... adică, vreau să zic... nu știu...

PROFESORUL DE ISTORIE: Vă rog să răspundeți. Sîntem siguri că știți. Vă rog să răspundeți.

WASSERKOPF *(se gîndește încruntîndu-se. Profesorul de fizică se duce în spatele lui și îi suflă cu voce tare: „treizeci". Ceilalți profesori îi fac semne în același sens, arătînd pe degete și pe mîini cifra 30.)*

PROFESORUL DE ISTORIE *(îndemnîndu-l):* Ei, ei?

WASSERKOPF *(ridică degetele):* Dați-mi voie, domnule director, în felul acesta nu se poate da un examen. Pemete nu se astîmpără. Îmi suflă tot timpul.

DIRECTORUL *(energic)*: Domnule profesor, am să te elimin!

PROFESORUL DE FIZICĂ *(dispare din spatele lui Wasserkopf)*.

PROFESORUL DE ISTORIE: Ei asta-i, dar domnul candidat știe foarte bine. Răspundeți, vă rog.

WASSERKOPF *(după o lungă gîndire)*: Cît a durat războiul de treizeci de ani?

PROFESORUL DE ISTORIE: Da, da.

WASSERKOPF *(cu indiferență)*: A, da... șapte metri optzeci de grame. *(Se uită în jurul său triumfător.)* Ha, ha. Șapte metri. Eu știu cît a durat: șapte metri! S-ar putea să greșesc. Dacă am greșit, n-am reușit la examen. Șapte metri. He, he. A durat șapte metri. *(Se uită în jurul său.)* Cer restituirea taxelor.

PROFESORII *(se uită nedumeriți unul la altul.)*

PROFESORUL DE ISTORIE *(prompt)*: Șapte metri? Foarte corect. Candidatul a răspuns foarte bine.

WASSERKOPF *(năucit)*: Ce... e... e...?

PROFESORUL DE ISTORIE *(înghite în sec, apoi se întoarce spre director și începe)*: Răspunsul a fost foarte corect, întrucît domnul candidat ne-a dovedit că nu se gîndește superficial, ci s-a ocupat de problemă cu toată seriozitatea, fiindcă după ultimele cercetări...

PROFESORUL DE MATEMATICI *(îl întrerupe)*: Da, ai dreptate, înțelegem. Ajunge. E foarte simplu. În conformitate cu cele mai noi cercetări. E foarte simplu. În conformitate cu cele mai noi cercetări, timpul este o realitate egală cu spațiul și cu materia; el se compune din atomi și formează un întreg continuu, deci putem să-l măsurăm și cu unități de lungime. Dacă unificăm sistemul de măsuri, se constată că lungimea de un metru corespunde în materie de

timp, unui an. Şapte ani fac şapte metri. Şi, într-adevăr, războiul de treizeci de ani, în sensul strict al cuvîntului şi după concluziile celor mai recente cercetări, nu a durat decît şapte ani, ceea ce se dovedeşte de îndată... ce... ce... ce...

PROFESORUL DE ISTORIE: De îndată ce luăm în considerare că o jumătate de zi, adică 12 ore, trebuie scăzută din durata totală a războiului, întrucît în acest timp, fiind noapte, oamenii n-au putut lupta. Deci din cei treizeci de ani nu mai rămîn decît cincisprezece. Dar nici acest timp nu l-au petrecut în lupte neîntrerupte fiindcă oamenii trebuiau să şi mănînce, ceea ce necesita, în medie, trei ore pe zi. Nu-i greu deci să calculăm că cei cincisprezece ani devin nouă ani şi jumătate, din care dacă scădem timpul pe care combatanţii l-au petrecut cu odihna şi cu alte ocupaţiuni paşnice, rezultă cu precizie matematică... *(Îşi şterge sudoarea de pe frunte.)*

PROFESORUL DE MATEMATICI: Rezultă că a durat şapte ani. Exact durata indicată de domnul candidat pentru războiul de treizeci de ani. Răspunsul este deci excelent... Propun ca la istorie să-i dăm nota foarte bine. Tiii... *(Îşi şterge din nou fruntea.)*

PROFESORII: Ura, ura! A reuşit!! *(Îl felicită pe Wasserkopf.)*

WASSERKOPF *(protestînd):* Dar, domnilor...

DIRECTORUL *(strigînd):* Ajunge, gata! La istorie, nota foarte bine. *(Scrie.)*

PROFESORII *(îl înconjoară pe profesorul de istorie şi îl felicită).*

DIRECTORUL: Urmează examenul de fizică.

PROFESORUL DE FIZICĂ *(schimbă locul cu profesorul de istorie, postîndu-se față în față cu Wasserkopf.)*
WASSERKOPF *(se îndreaptă din șale cu îndărătnicie):* Așteptați, așteptați, excrocilor!
PROFESORUL DE FIZICĂ *(are trac):* Păi...
WASSERKOPF *(cu severitate):* Ei? Poftim, întreabă-mă! Sau nu ești în stare? Nu prea am vreme să mă hărțuiesc cu voi. De altfel, acum îmi aduc aminte că tu ești Pemete. Știi cum îți ziceam cînd nu erai de față?
PROFESORUL DE FIZICĂ *(rînjește jenat).*
WASSERKOPF: Urechelniță, așa-ți ziceam, fiindcă tot timpul te scobeai în urechi, așa cum faci și acuma.
PROFESORUL DE FIZICĂ *(își scoate degetul din ureche, ceilalți rîd.)*
WASSERKOPF: Liniște! Nu rîdeți!
PROFESORII *(tac.)*
WASSERKOPF: Știi tu cine ți-a lipit capacul călimării de pantaloni, cînd ai căzut în nas pe catedră? Eu!
PROFESORUL DE FIZICĂ *(sare în picioare înfuriat):* Dumneata?
WASSERKOPF *(cu aere de superioritate):* Nu-ți lua nasul la purtare!... Aștept întrebările. Vezi să fie grele.
PROFESORUL DE FIZICĂ *(văzînd că Wasserkopf vrea să-și bată joc de el, se stăpînește, apoi mieros):* Foarte drăguț, într-adevăr sînteți foarte drăguț. Binevoiți a ne spune, domnule candidat, dacă turnul bisericii devine realmente mai mic cînd ne uităm la el din depărtare, sau avem de-a face numai cu o iluzie optică?
WASSERKOPF: Ce fel de prostii sînt astea? De unde să știu eu așa ceva? Dacă mă duc lîngă el să-l

examinez se face mai mare. Ca să constat dacă s-a făcut sau nu mai mic, ar trebui să mă apropii de el, dar cu cît mă apropii cu atît se face mai mare...

PROFESORUL DE FIZICĂ *(chinuindu-se)*: Așadar... nu-i așa....

WASSERKOPF: Așadar, ai întrebat o prostie gogonată, măgarule. Iată răspunsul meu.

PROFESORUL DE FIZICĂ *(furios)*: Ăsta-i răspunsul? Atunci totul e-n regulă! *(Spre profesori:)* Răspunsul a fost foarte bun. Un răspuns excelent. Domnul candidat a spus cuvîntul măgar. Ei bine, domnilor *(ambalîndu-se)*, despre măgari se spune în general că...

PROFESORII *(cu trac)*: Că... că...

PROFESORUL DE FIZICĂ: Că dau mereu din cap în semn de mîhnire, de tristețe, deoarece, prin volumul lui, capul măgarului e mai indicat să exprime tristețea, așa că *(se gîndește îndelung, apoi izbucnește triumfător)*. Am găsit!

WASSERKOPF *(compătimitor)*: Ce ai găsit, mă nenorocitule?

PROFESORUL DE FIZICĂ: Am găsit! Am găsit răspunsul corect. De ce sînt triști măgarii și în general animalele și chiar noi, de ce sîntem noi triști? Fiindcă avem nemulțumiri și dezamăgiri. Dar ce fel de dezamăgiri poate avea o ființă primitivă, un animal? Bineînțeles că numai deziluzii senzoriale, fiindcă un animal nu gîndește, n-are imaginație. Iar iluziile și deziluziile lui senzoriale nu pot fi decît iluzii și deziluzii optice, întrucît lucrurile îndepărtate animalul le vede și el mai mici decît pe cele apropiate. Domnul candidat ne-a dat prin urmare un răspuns cu totul corect, constatînd că tristețea, adică iluzia optică a animalului,

este direct proporțională cu aparenta diminuare a obiectelor din natură, cu alte cuvinte, în speță, faptul că turnul bisericii devine mai mic, trebuie categorisit ca o evidentă iluzie optică. Răspunsul a fost corect și eu propun ca la fizică să-i acordăm candidatului nota foarte bine.

DIRECTORUL *(scriind)*: La fizică foarte bine.

PROFESORII: Ura, trăiască! *(Îl înconjoară pe profesorul de fizică, care primește, mîndru, felicitările, apoi se așază la loc.)*

WASSERKOPF: Protestez!

DIRECTORUL: Ajunge. Urmează geografia.

PROFESORUL DE GEOGRAFIE *(își ocupă locul față în față cu Wasserkopf.)*

WASSERKOPF: Io-te-te la el... Pițeghe poreț în carne și oase. Ce mai faci, Pițeghe poreț?

PROFESORUL DE GEOGRAFIE *(uluit)*: Poftim?

WASSERKOPF: Tu m-ai notat odată în catalog. Tu, derbedeu bătrîn ce ești! Dar n-avea grijă, de data asta am să-ți fac figura!

PROFESORUL DE GEOGRAFIE: Domnule candidat, vă rog să binevoiți a-mi spune...

WASSERKOPF: Îți spun, frățioare, n-avea grijă! Uite, îți spun: te-am detestat cu toții...

PROFESORUL DE GEOGRAFIE *(imperturbabil)*: Binevoiți a-mi spune cum se numește orașul de reședință al județului Arad, orașul avînd același nume?

WASSERKOPF: Ce întrebare tîmpită! Păi, răspunsul e cuprins în întrebare.

PROFESORUL DE GEOGRAFIE *(bucuros)*: Nu-i așa? Va să zică cum se numește?

WASSERKOPF: Cum? Același! Așa se numește. Dacă numele e același, atunci se numește Acelaș.

He...he...he... N-am dreptate? Dați-mi taxele înapoi!!

PROFESORUL DE GEOGRAFIE: Foarte corect. La început orașul s-a numit într-adevăr *Acelaș*... Cu timpul însă a intervenit rotacismul, ultima literă schimbîndu-se în „r". Astfel numele localității a devenit *Acelar*. Apoi adăugîndu-se acestui cuvînt prepoziţiunea latină ad, s-a format Acelarad. Numele fiind prea lung, în cursul secolelor trecute lumea a tot prescurtat cuvîntul, pînă a ajuns să-l pronunţe pur şi simplu Arad. Uf! *(Își șterge sudoarea de pe frunte.)* Deci răspunsul a fost foarte corect. Rog să-i dați notă de trecere. *(Istovit, își părăsește locul.)*

DIRECTORUL: La geografie aţi luat nota „foarte bine". *(Scrie.)* Constatăm că domnul candidat a obținut pînă acum la științele teoretice note strălucite. Nu mai are de răspuns decît la matematică. Dacă trece și de acest hop, îl promovăm.

WASSERKOPF *(aparte):* Trebuie să fiu mai atent.

PROFESORUL DE MATEMATICI *(își ocupă locul. Ceilalți profesori sînt extrem de nervoși. Profesorul de matematici le face semn să fie liniștiți.)*

WASSERKOPF *(din ce în ce mai obraznic):* Ei, falcă de porc — știi, așa îți ziceam — „falcă de porc", adună-ți puterile dacă vrei să mă dai gata. Fiindcă în ce privește matematica ți-o declar de pe acum că pentru mine doi ori doi fac cinci, și că ceea ce mă întrebi tu n-are nici o importanță dacă e plus sau minus, totul fiind egal cu zero. În afară de asta, după părerea mea, regula de trei este egală cu o piuliță și opt mere plus două gîște, care fac în total treizeci și șase de ștrudele cu mac. După toate acestea aș fi foarte curios să văd cum voi trece examenul de mate-

matici. Azi e prohodul matematicilor. He... he... he... asta-i grozavă! Ai face mai bine să declari că nu te-ai pregătit și că ești silit să mă trîntești.

PROFESORUL DE MATEMATICI *(cu severitate)*: Vă rog să respectați seriozitatea examenului. Am să vă pun două întrebări: una mai ușoară și una mai grea.

WASSERKOPF *(imitîndu-l)*: Una mai-ușoară și una mai grea... Măi falcă de purcel, ai rămas același! Odată te-am desenat pe tablă, în chiloți de baie, oferindu-i lui Iosif al II-lea o sticluță de Analcid.

PROFESORUL DE MATEMATICI: Întrebarea mai ușoară: Dacă prelungirea razei unui cilindru cu aburi de nouă kilometri și un sfert se întîlnește, la o distanță de opt milioane și două treimi de mile marine, cu coeficientul distanței dintre Sirius și Soare, se pune întrebarea de cîte ori se cuprinde cateta poliedrului cu o sută nouă laturi, egal cu placa de sus a cilindrului cu aburi, în leafa lunară a unui funcționar cadastral pe care înainte cu 35 de ani l-a părăsit nevasta din cauza unui locotenent de husari?

PROFESORII *(uluiți)*: Vai, domnule coleg!

DIRECTORUL: Domnule profesor!

WASSERKOPF *(ironic)*: Lăsați-l, vă rog. Vreți să-mi repetați întrebarea?...

PROFESORUL DE MATEMATICI *(cu severitate)*: Asta nu se poate. Sau ai fost atent, sau nu, sau știi, sau nu. Poftim, răspunde, fiindcă altfel... Dacă nu știi...

WASSERKOPF: Să nu știu? Bineînțeles că știu. V-o și spun: două mii șase sute douăzeci și nouă de litri. Exact. Ei, nu-i așa că am răspuns bine?!

(Rîde ironic și satisfăcut.) Știu că pentru dumneata și răspunsul ăsta e bun.

PROFESORUL DE MATEMATICI: *(cu severitate)*: Nu! Răspunsul e greșit. Două mii șase sute treizeci de litri, nu două zeci și nouă. *(Se ridică cu solemnitate.)* Candidatului nu-i pot da nota de trecere. Sînt silit să-l declar corigent.

WASSERKOPF *(sare în sus)*: Ei, ce v-am spus!

DIRECTORUL *(contrariat)*: Dar, vă rog, domnule profesor...

PROFESORUL DE MATEMATICI *(imperturbabil)*: Îmi pare foarte rău, a greșit cu o întreagă fracțiune zecimală. A căzut.

WASSERKOPF: Cer restituirea taxelor!

PROFESORUL DE MATEMATICI: Părerea mea este că cererea candidatului e îndreptățită. Convingîndu-ne că nu știe atît cît ar trebui, are dreptul să i se restituie taxele școlare pe care le-a plătit.

WASSERKOPF *(începe să sară de bucurie)*: Așa-i, foarte corect. Are dreptate! Dați-mi banii înapoi.

PROFESORII *(se uită unii la alții dezamăgiți.)*

DIRECTORUL *(acru)*: Crezi că într-adevăr...

PROFESORUL DE MATEMATICI: Neapărat! Noi sîntem un institut particular. Trebuie să fim foarte atenți, nu putem compromite prestigiul institutului. *(Politicos către Wasserkopf.)* Cît vă datorăm, domnule Wasserkopf?

WASSERKOPF *(avid de bani, uită de tot restul)*: Păi, să vedeți... Eu am frecventat acest institut timp de șase ani. În primii trei ani am plătit trimestrial 150 de coroane, ceea ce face 1800... apoi semestrial 400, ceea ce; socotind și taxele de examen, face 3240 coroane și 95 de filleri...

taxele de bacalaureat, inclusiv timbrele, 546... deci în total 4598 coroane în cap.

PROFESORUL DE MATEMATICI: Ați calculat exact? *(Se preface că socotește și el.)*

WASSERKOPF: Exact!

PROFESORUL DE MATEMATICI: Da, e adevărat. Calculul e exact. *(Îi întinde mîna.)* Vă felicit. Aceasta a fost întrebarea mai grea.

WASSERKOPF *(nu înțelege)*: Poftim?

PROFESORUL DE MATEMATICI *(către director)*: Vă rog să-i dați nota de trecere. La întrebarea cea ușoară a greșit, dar la întrebarea mai grea, care a constat din calcularea sumelor ce i s-ar fi cuvenit dacă întîmplător ar fi căzut la examen, a răspuns strălucit. Domnul Wasserkopf e un calculator genial.

WASSERKOPF *(se ia de cap)*: Aoleo, mi-au făcut-o!

DIRECTORUL *(se ridică)*: Prin aceasta aduc la cunoștință publică rezultatul examenului. Domnul Wasserkopf a trecut examenul cu deosebit succes, obținînd note excelente și dovedind prin aceasta deplina valabilitate a certificatului pe care i l-am eliberat odinioară. Îl rugăm să primească felicitările noastre și să ia seama de faptul că nici unul din noi nu mai avem nici un fel de pretențiuni față de celălalt. Iar acum că ne-am convins de capacitatea și de cunoștințele domniei sale *(își întinde brațul)* marș afară, haimana obraznică!

PROFESORUL DE ISTORIE *(tăbărește asupra lui Wasserkopf)*: Stai, stai, derbedeule! Ziceai că nu știi nimic! Totdeauna ai fost un netrebnic. Îmi aduc eu bine aminte de tine! Ieși afară!

WASSERKOPF *(cu umilință)*: Dar, domnule profesor vă rog ...

PROFESORUL DE FIZICĂ *(scobindu-se în ureche)*: Porcule, mai îndrăznești să spui că nu știi nimic... Și că mă scobesc în urechi... O să-ți plătesc eu capacul de călimară, n-avea grijă!

WASSERKOPF: Domnule profesor, vă rog, dați-mi voie, capacul nu eu l-am lipit... Vă rog să mă credeți... Nu eu, ci Mayer...

PROFESORUL DE GEOGRAFIE: Eu sînt Pițeghe poreț? Na, na. *(Îi dă cîțiva pumni în spate.)* Am să te notez în catalog. Ieși afară!

PROFESORUL DE MATEMATICI: Falcă de purcel?! Ai? Ești un șantajist ordinar. Marș afară! *(Îl ia de guler și îl duce pînă la ușă.)*

WASSERKOPF *(din ușă, umil)*: Vă sărut mîinile, domnule profesor! Și sper ca certificatul bun pe care mi l-ați dat să-mi ajute să obțin un post de măturător de stradă... *(Iese, trist.)*

C o r t i n a

NENEA DOCTORUL

P E R S O A N E L E

BOLNAVUL
SOȚIA
NENEA DOCTORUL

(Bolnavul zace în pat și geme. Soția vorbește la telefon).

BOLNAVUL *(geme)*.
SOȚIA *(vorbește la telefon)*: Dacă nu puteți veni domnia voastră, domnule profesor, vă rog să-l trimiteți pe doctorul acela tînăr... Da... Atunci, nu-i așa... da, da... Așadar, imediat... da... mulțumesc... vă rog lăsați... *(Așază receptorul în furcă.)*
BOLNAVUL *(gemînd)*: Ce să lase? Să mă lase să mor?
SOȚIA: Da de unde. A zis „sărut mîna", de aia i-am spus „lăsați"...
BALNAVUL *(geme)*.
SOȚIA: Mi-a vorbit de un tînăr eminent; îmi spunea că deși abia a terminat facultatea i se prezice un viitor frumos.
BOLNAVUL: Nu mai spune! Dar mie oare ce viitor mi se prezice? Asta-i bună! Facultatea îi învață

pe doctori să prezică. De ce nu chemi în acest caz o prezicătoare, care să-mi spună că voi „muri în pat, între perne"[1], că un june oacheș se gîndește la tine, și că în curînd vei primi o scrisoare și că vei dansa pe mormîntul meu cu un cavaler blond?

SOȚIA: Nu te agita. Iar n-o să-și facă efectul sarea amară.

BOLNAVUL *(plînge)*: O să-și facă efectul moartea amară! De ce vrei tu să dansezi pe mormîntul meu? Cine a mai auzit asemenea chestii! Nu ai destul loc să dansezi aici în casa ta, în sufragerie, sau la „Saphir"[2]? Trebuie oare ca tu, *ausgewählt*[3], să dansezi pe mormîntul meu?

SOȚIA: Ei... ei... ei...

BOLNAVUL *(urlă)*: Trebuie sau nu trebuie?

SOȚIA: Nu trebuie, nu trebuie de loc.

BOLNAVUL: Atunci, promite-mi că nu vei dansa pe mormîntul meu; că vei dansa aici, sau oriunde vrei tu, dar în altă parte.

SOȚIA: Bine, îți promit.

BOLNAVUL: Și, în definitiv, dacă eu mor, tu trebuie neapărat să dansezi? De ce îți împuiezi de pe acum capul cu gîndul că de îndată ce am murit eu, tu va trebui să dansezi? Ai tu un pic de inimă?

SOȚIA: Bine, dar eu... *(Se aude soneria.)*

BOLNAVUL *(tremură, dinții îi clănțănesc)*: Harara. Uhrararara. Brîbrîbrîbrîbrî. Rababrahraba... drdrîdrî... *(Bătaie în ușă.)*

SOȚIA: Intră!

---

[1] Aluzie la o cunoscută poezie de Petőfi Sándor (n. tr.).
[2] Cunoscută sală de dans din Budapesta antebelică.
[3] Neapărat (germ.).

DOCTORUL *(foarte tînăr, abia are vreo douăzeci și doi de ani. Ținută extrem de degajată, își dă aere de mare superioritate. Vorbește lungind silabele și graseind, pe un ton condescendent și binevoitor, imitînd felul de a vorbi al profesorilor celebri de la facultate):* Ei, unde ne este bolnavul?

*(*BOLNAVUL *dîrdîie, de parcă n-ar fi în stare nici să vorbească).*

SOȚIA: Soțul meu... de azi-dimineață...

DOCTORUL: De azi-dimineață are febră, pulsul fluctuant, la palpare gelatinos. Ei, ei, jună domniță, nu trebuie să ne speriem. *(O bate pe umăr.)*

*(*BOLNAVUL *nu mai dîrdîie).*

*(*SOȚIA *aduce un scaun).*

DOCTORUL *(se așază lîngă bolnav, îl bate ușor cu mîna pe obraji):* Ei, ei, băiatule, nu-i nici un necaz. Și ia spune: ne doare pieptișorul? Aici?

BOLNAVUL *(speriat):* Pieptișorul?

DOCTORUL: Ia' să vedem. Stai liniștit. *(Prinde cu două degete mîna bolnavului; se uită la ceas. Amîndoi sînt cu atenția încordată. Pauză lungă.)*

DOCTORUL *(deodată):* Ei asta-i; s-a și făcut cinci și jumătate. *(Pune ceasul în buzunar.)*

SOȚIA *(surprinsă):* Așadar... domnule doctor... Ce credeți?

DOCTORUL *(cască, se întinde... Zărește un tablou):* Foarte frumos portret. Murillo[1].

SOȚIA *(surprinsă):* Nu. E un Rippl-Rónai[2] Nu-i portret. E natură moartă.

DOCTORUL: A... î... e... Scriitorii noștri moderni: ehei, acest Ady de exemplu. Sînt niște aiuriți

---

[1] *Bartolome Esteban Murillo* (1618—1682), pictor spaniol. A pictat compoziții cu subiect religios și scene de gen.

[2] *Rippl-Rónai Iozséf* (1861—1927), pictor, grafician și decorator ungur.

cu toţii. Nici ei nu înţeleg ce scriu. *(Deodată se întoarce spre bolnav; îi vorbeşte tărăgănat, plictisit:)* Dumneata, băieţaşule, ai puţină reminiscenţia, mintia, tripociplonciatropigetillinis, golecubitise vari ante, apud, ad, adversum...

BOLNAVUL *(dîrdîind):* Circum, circa, citra, cis şi se poate muri din asta?

DOCTORUL *(mîngîind barba căruntă a bolnavului):* Ei, n-o lua aşa... Un anumit procent. Un procentaj micuţ de tot. Da, da. *(Brusc:)* Dar se şi absoarbe. Da, se absoarbe. Se absoarbe în ţesături, se absoarbe în stofuliţă. Să n-ai nici o teamă, băieţaşule. *(Foarte amical îl bate pe bolnav pe obraji.)*

SOŢIA *(încurajîndu-l):* Ei vezi, ţi-am spus eu. Se absoarbe în ţesături şi nu mai ai nimica! Ţesăturile, pe urmă, se pot spăla. Numai să asculţi de domnul doctor, el ştie mai bine!

DOCTORUL *(o priveşte pe soţia bolnavului, se ridică):* Aşşaa... Prin urmare, coniţă, de acum nu mai trebuie să aveţi nici o teamă, mititelul se va face mai bine, pe urmă iar vă puteţi vedea de... ţifli-ţufli.

BOLNAVUL *(neliniştit, se ridică într-o rînă.)*

SOŢIA: Ţifli-Ţufli?

DOCTORUL *(o ciupeşte pe soţie de obraji):* Ei, acu' dă fuga, coniţă, şi adu-mi nişte prişniţe calde, chiar fierbinţi, iar masa asta s-o iei de aici.

BOLNAVUL *(plîngăreţ):* Domnule doctor, vă rog...

DOCTORUL *(bătînd-o pe soţie peste burtă):* E nevoie de o mică intervenţie dermică, dar care, să ştiţi, coniţă, n-o să afecteze cu nimic capacităţile micuţului...

BOLNAVUL *(cu glas mai ferm):* Domnule doctor... Vă rog veniţi puţin...

DOCTORUL: Ce dorință ai? *(Se duce la bolnav.)*

BOLNAVUL *(plîngăreț)*: Vă rog, domnule doctor, să nu-i mai spuneți astfel de lucruri soției mele... că adică... țifli-țufli, fiindcă soția mea a primit o educație foarte austeră.

DOCTORUL *(supărat)*: Ei, ei! Ia-n te uită! Asta las-o în grija mea. Dumneata trebuie să stai culcat și nemișcat. S-a înțeles? *(Se întoarce la soția bolnavului, care a adus un lighean cu apă. În timp ce se spală, îndelung, pe mîini, vorbește:)* O să-i facem o mică injecție, cu un aculeț, o intervenție cu totul neînsemnată; de curs, va curge puțințel sînge, dar să fim calmi. *(Către soție:)* Să nu avem nici cea mai mică teamă. *(O bate peste șold.)* Dar bine, coniță, de ce ți-e frică?

BOLNAVUL *(gemînd cu voce tare)*: Vă rog, vă rog, domnule doctor...

DOCTORUL *(se duce la el)*: Ei, ce dorești?

BOLNAVUL *(tînguindu-se)*: Domnule doctor, vă rog să mă ciupiți pe mine, nu pe soția mea. Eu sînt bolnavul, nu ea.

DOCTORUL *(supărat)*: O să vedem noi îndată dacă o să fii tot atît de viteaz și la intervenție. *(Pune mîna pe capul bolnavului și-l apasă în jos.)* Nu simți nimic?

BOLNAVUL: Nu.

DOCTORUL *(îl apasă cu și mai multă putere)*: Nici acum?

BOLNAVUL: Acum da. Mă doare capul.

DOCTORUL: Așa? Hm. Vă rog, coniță, poftiți aici.

BOLNAVUL: Amalia, rămîi acolo. Domnul doctor o să-mi facă injecția singur. Poftiți, domnule doctor, faceți-mi injecția!

DOCTORUL *(consternat)*: Ei, da' grozav ți s-a mai deschis gurița, tinere! Nu mă zori chiar atît de tare.
BOLNAVUL: Vă rog, am zis și eu o vorbă... doar așa...
DOCTORUL *(ezită, apoi în cele din urmă își pune mîna pe șoldul său propriu)*: Aici simți vreo durere?
BOLNAVUL: Nu.
DOCTORUL: Imposibil. Uite aici! Privește!
BOLNAVUL: Privesc. Nu simt.
DOCTORUL: Imposibil. Uite, aici! Vezi?
BOLNAVUL: Văd.
DOCTORUL: Și, nu simți nimic?
BOLNAVUL: Nu; acolo unde își pune mîna domnul doctor, pe șoldul domnului doctor, zău că nu simt nici o durere.
DOCTORUL *(înfuriat)*: Ascultă, cu mine să nu glumești. *(Scoate siringa din buzunar.)* O să te vedem noi, îndată!...
BOLNAVUL: Vă rog, cît mai repede...
DOCTORUL *(uimit)*: Ei, asta-i... Și, mă rog, de ce atît de repede?
BOLNAVUL: Fiindcă aș vrea să mă văd trecut și peste asta... și, pe urmă, nu mai vreau să-l rețin pe domnul doctor...
DOCTORUL *(se apropie cu acul de mîna bolnavului. Ezitînd)*: Dar, se pare că matale ți-e frică...
BOLNAVUL: Nu mi-e frică de loc...
DOCTORUL *(îi tremură mîinile)*: Ba da, dumitale ți-e frică... *(Țipă la el:)* Să nu te temi! Auzi?
BOLNAVUL *(țipă)*: Nu mă tem de loc. Asta-i!
DOCTORUL: Să nu țipi... Să nu... *(Îi tremură mîna pe mîna bolnavului.)* Cum se poate să fii așa de fricos?
BOLNAVUL: Ei drăcia naibii, dar nu mi-e frică de loc; înțepați-mă odată...

DOCTORUL *(clănţănind din dinţi):* Nemaipomenit... să-ţi fie aşa de frică... de o mică înţepătură... *(Implorîndu-l:)* Vă rog mult, să nu vă fie frică...

BOLNAVUL *(răstindu-se la el):* Pentru Dumnezeu, dar înţeapă-mă odată, domnule şi apoi... cară-te de aici...!

DOCTORUL: He... he... he...

SOŢIA: Bine, Adolf, cum poţi să ţipi la el în halul ăsta, nu vezi că s-a îngălbenit de tot?

BOLNAVUL *(sare din pat):* Tiii! Domnule doctor, vino-ţi în fire! Vrei un pahar de apă?

DOCTORUL *(tremurînd):* Ei asta-i bună! Nemaipomenit!... Să te... să te temi... de o... mică înţepătură...

BOLNAVUL: Hai, hai... Culcă-te colo în pat, pentru Dumnezeu. Îţi aduc, îndată, un pahar de apă... *(Îl culcă pe doctor în pat, aşa îmbrăcat cum este şi îl acoperă. Iese grăbit să aducă apă.)*

DOCTORUL *(geme în pat):* Telefonaţi-i repede mămicuţei... să trimită după nenea doctorul... că Piştike este bolnav...

Cortina

ANCHETĂ LA FAȚA LOCULUI
sau
MĂRTURISIREA TOTALĂ CA CIRCUMSTANȚĂ ATENUANTĂ

PERSOANELE

HÖRCSÖG
SCHWERKOPF
JUDECĂTORUL de instrucție
GARDIANUL
GREFIERUL
CHELNERUL

CHELNERUL *(vorbind spre culise)*: Poftiți aici!
JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE și GREFIERUL *(intră; grefierul are în mînă o servietă plină de dosare)*.
JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(spre chelner)*: Dumneavoastră rămîneți pe loc pînă ce vă chem.
GREFIERUL: Excelența sa așteaptă în mașină.
JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Foarte bine. *(Se uită-mprejur; către chelner:)* Așadar, aici e „fața locului".
CHELNERUL *(dînd din umeri)*: Aici? Aici e cafeneaua Zeppelin... Doriți cafele negre?
GREFIERUL: Tacă-ți fleanca! Noi nu facem afaceri la negru, noi îndeplinim o procedură legală. Aici, din această clipă, nu mai e cafeneaua

Zeppelin, ci „locul delictului“! Prin urmare: teren oficial! Vezi de răspunde cinstit la întrebările domnului judecător de instrucție, altfel te dau afară...

CHELNERUL *(dînd din umeri)*: Dacă-i așa, mă rog...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Lasă-l în pace, domnule grefier. Poate să avem nevoie de el ca martor... Te rog, ia loc.

GREFIERUL *(se uită jur-împrejur, apoi ia loc lîngă una din mese, scoate dosarele din servietă, le rînduiește pe masă, își pune călimara în față, se pregătește, apoi, către chelner)*: Așază scaunele unele lîngă altele, la perete. Acolo vor ședea cei ce urmează a fi audiați. Masa de colo s-o aduci aici lîngă mine.

*(*CHELNERUL *execută.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(se așază la cea de-a doua masă, își pune ochelarii)*: Dă-mi, te rog, depozițiile și procesul-verbal al primei audieri. *(Grefierul îi întinde niște acte.)* Mulțumesc. *(Sună.)*

CHELNERUL *(sare în picioare de pe scaunul pe care se așezase)*: Doriți cafele?

GREFIERUL: Ce obrăznicie!... O să te dau afară... Sunetul clopoțelului înseamnă că a început procedura oficială... Stai jos...

CHELNERUL: Mă rog... *(Se așază la loc.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(sună din nou)*: Deschid cea de a doua ședință de audiere, efectuată în deplasare pentru a ancheta la fața locului cazul Hörcsög...

GREFIERUL: Ce obrăznicie! Scoală-te în picioare!

CHELNERUL: Ați binevoit a-mi spune că...

GREFIERUL: Da, dar acum se îndeplinește o procedură oficială. *(Chelnerul se ridică.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Să fie introduse părțile lezate.

GREFIERUL: Aprod! Să vină părțile lezate.

(Pauză.)

GREFIERUL *(chelnerului, țipînd)*: N-auzi?

CHELNERUL *(uimit)*: Eu, mă rog?

GREFIERUL: Bineînțeles! Deoarece aici nu avem la dispoziție un aprod, vei îndeplini dumneata acest rol oficial. Du-te imediat afară la automobilul din fața clădirii și poftește în sală, la dezbateri, pe excelența-sa domnul Schwerkopf, care se află actualmente în acea mașină...

(CHELNERUL iese, dînd din umeri, impasibil.)

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(cufundat în acte; pentru sine)*: Hm. Depoziția nu-i de loc coerentă... Întîi spune că i-a spart capul, și abia apoi, s-a-ntors... Dar... în sfîrșit... o să lămurim lucrurile îndată.

(GREFIERUL începe să redacteze procesul-verbal.)

SCHWERKOPF *(intră, se înclină)*: Vă salut, domnule judecător de instrucție.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(politicos)*: Bună ziua excelență... Vă rog luați loc... Binevoiți a vă aduce aminte de motivul pentru care doriți să fie prezent aici conducătorul anchetei?

SCHWERKOPF: Firește că da... Am primit citația... „Anchetă la fața locului“... cazul acela...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Da, vă rog, exact, în cazul Hörcsög. Binevoiți a vă da seama de importanța procedurii oficiale pe care o efectuăm?

SCHWERKOPF *(încurcat)*: O da... desigur... cum de nu... e o anchetă la fața locului, anchetă oficială... Vă rog, știți, eu sînt abonat la... *Ancheta*... revista redactată de domnul Pekár, știți...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: În criminologia modernă anchetele la fața locului joacă un rol deosebit de important, ele fiind un instrument esențial pentru descrierea exactă a felului cum s-a comis crima...

SCHWERKOPF: Da, da, vă rog...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Comisia se deplasează la locul crimei, fiind adus totodată și făptașul sau, eventual, făptuitorii, urmînd să li se ia un interogatoriu chiar acolo, la fața locului. Revederea locului crimei îi demască chiar și pe cei mai înveterați răufăcători, care de obicei tăgăduiesc totul.

SCHWERKOPF: Foarte bine! Să fie demascați. Altfel nici nu se poate.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: În cazul că e necesar, criminologia bazată pe psihologia modernă merge mult mai departe. În cadrul anchetelor de acest fel se face reconstituirea crimei, făptuitorul fiind pus să arate cum și în ce fel a comis fapta încriminată. Instrucția dobîndește astfel o imagine clară despre modul cum s-a desfășurat executarea crimei. Valoarea judiciară a unei astfel de depoziții demonstrative este aproape egală cu surprinderea în flagrant delict. Rezultă deci că din punct de vedere juridic nu există probe mai perfecte, iar din punct de vedere psihologic actul acesta procedural exercită o influență covîrșitoare asupra vinovatului.

SCHWERKOPF *(rînjind)*: Aha! Aha! Foarte bine. Porcul de el! N-are decît să se prăbușească sub povara acuzației!!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Pînă acum aceste așa-numite anchete reconstitutive la fața locului le efectuam numai în anumite cazuri spe-

ciale, cînd era vorba de spargeri sau de omoruri. Reprezentantul juridic al excelenței-voastre făcîndu-ne propunerea ca în vederea unei mai eficiente desfășurări a anchetei să aplicăm și la această speță respectivele prevederi, întrucît prescripțiunile referitoare la acest mod de procedură nu exclud — restrictiv — această posibilitate, respectiv nu definesc limitabilitatea procedurii din punctul de vedere al calificării probabile a condițiilor calitative, am fost nevoiți să dăm curs propunerii privind îndreptățirea faptică a acestei proceduri juridice.

SCHWERKOPF *(n-a înțeles nimic)*: Da, da, așa vă rog și eu, știu... platnică... Dacă așa a spus avocatul meu, așa este... *(Aparte:)* Ce Dumnezeu o mai fi născocit capul întortochiat al acestui Pacskay? *(Cu glas tare:)* Legea-i lege! Trebuie silit să se supună!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(sună)*: Să intre acuzatul.

*(*GARDIANUL și HÖRCSÖG intră.*)*

GREFIERUL: Stați jos.

*(*GARDIANUL *îl pune să șadă pe Hörcsög, apoi se așază lîngă el.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Deschid în continuare ședința anchetei în deplasare la fața locului. Rog pe domnul grefier...

GREFIERUL: Da, am înțeles. *(Începe să scrie grăbit. În restul timpului el va continua să scrie, orice s-ar întîmpla, fără să-și ridice capul.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Apropie-te, tinere.

*(*HÖRCSÖG, *un tînăr vizibil intimidat și neliniștit se prezintă în fața judecătorului de instrucție.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Uită-te împrejurul dumitale. *(Hörcsög se uită.)* Cunoști acest local?

HÖRCSÖG *(încet)*: Da, vă rog. Este sala din fund a cafenelei Zeppelin unde seara se servește masa.
JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Așa-i. În cursul primei audieri ai recunoscut partea principală a delictului, așa încît acum nu mai trebuie să ne dai lămuriri decît despre unele contradicții privind anumite amănunte. Va trebui să răspunzi sincer la tot ce te voi întreba. În acest fel vei contribui, în bună măsură, ca la stabilirea verdictului să ne arătăm cît mai îngăduitori față de dumneata. *(Hörcsög își lasă capul în jos.)* Așadar, tinere, asta-i încăperea în care s-a săvîrșit asasinatul?
HÖRCSÖG *(se înfioară)*: Asasinatul?! *(Se uită în jurul său îngrozit ; îl zărește pe Schwerkopf.)* Bine... Dar excelența-sa...
JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: A, pardon, am făcut o confuzie... Am consultat alt dosar... Nu-i vorba de asasinat. Așadar aici s-a produs „fapta"?
HÖRCSÖG *(plîngăreț)*: Domnule judecător, eu toată viața mea am fost un om pașnic și blînd...
SCHWERKOPF *(sare, furios, în picioare)*: Om pașnic și blînd?... Ești un porc de cîine!
JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(agită clopoțelul)*: Vă rog, liniștiți-vă, excelență... *(Către Hörcsög:)* Dumneata să nu răspunzi decît cînd ești întrebat. De aceea sîntem noi aici, ca să anchetăm totul, amănunțit. Așadar, în acea anumită seară *(consultă dosarul)*, după orele nouă, dumneata te aflai în acest local.
HÖRCSÖG: Da, vă rog, eram aici... Îmi sorbeam liniștit cafeaua... da, vă rog, de fapt îmi... dejunam cafeaua... știți... asta la ora cinei... fiindcă... eu dejunez întotdeauna la...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(energic)*: Să răspunzi exclusiv la întrebările care ți se pun. Arată-ne, unde ședeai?

HÖRCSÖG *(se uită în jurul lui)*: Aici... *(Descumpănit)*: Aici era o masă...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Da, acolo era masa asta. Dar, n-are a face. Imaginează-ți că masa ar fi și acum în acel loc.

HÖRCSÖG: Vă rog, eu nu pot să-mi imaginez nimic.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Cum nu poți? Ești obligat să-ți imaginezi de vreme ce ești invitat oficial să faci acest lucru.

HÖRCSÖG: Vă rog, eu sînt invalid de război, am fost împușcat in cap.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(se gîndește)*: Hm. *(Are o idee.)* Atunci să se aducă două mese. *(Agită clopoțelul:)* Aprod!

CHELNERUL *(intră)*: Poftiți; vă rog.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Două mese.

CHELNERUL: În sfîrșit. *(Ia o listă de bucate.)* Poftiți, la alegerea dumneavoastră, o gustărică, un papricaș...

GARDIANUL *(se răstește la el)*: S-aduci ce ți s-a spus!

CHELNERUL: Mă rog... *(Aduce două mese din camera vecină; vrea să iasă.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Rămîi aici. S-ar putea s-avem nevoie de dumneata, ca martor. *(Chelnerul se așază lîngă Hörcsög.)* Pune masa exact in locul unde era in timpul cînd s-a produs fapta.

(HÖRCSÖG *se gîndește, umblă cu masa de colo pînă colo.)*

GREFIERUL *(țipă la el)*: Ce mi-te plimbi... ce-i aici? Anchetă sau dansul meselor!

HÖRCSÖG *(lamentîndu-se):* Vă rog, eu vreau s-o pun exact. *(Așază masa.)* Cam așa a fost...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Deci, masa era acolo, iar dumneata te aflai la masă. *(Către Schwerkopf:)* Așa a fost, excelență?

SCHWERKOPF: Așa, domnule judecător de instrucție. E bine. Masa acuzatului era acolo.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Dumneata, așadar, stăteai la masă și îți sorbeai cafeaua. Acum arată-ne unde era masa lezatului?

(HÖRCSÖG *pune cea de a doua masă în apropierea celei dintîi).*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(către Schwerkopf):* Acolo era?

SCHWERKOPF *(privește distanța dintre cele două mese):* Aproximativ... Poate, ceva mai aproape de cealaltă... Prea exact nu știu. Totuși... cred însă că erau ceva mai apropiate...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(se ridică, se duce acolo, apropie mesele):* Cam așa?

SCHWERKOPF: Da, cam așa!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(către Hörcsög):* Ei, acum continuă!

HÖRCSÖG: Așadar... ăsta... cum să zic... *(plin de respect)* excelența-sa domnul lezat, ședea la masa de colo și mînca...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Ce mînca?

HÖRCSÖG Vă rog... cred că mînca niște sarmale.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(către Schwerkopf):* Este exact?

SCHWERKOPF *(făcînd pe importantul):* Vă rog, lucrul acesta nu se poate afirma cu atîta exactitate... Ce mîncam eu, era un fel de varză, e drept, dar nu era varză umplută, adică sarmale... ci, mai curînd... un fel de perișoare

cu varză! Poate chelnerul ne va lămuri mai bine...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(către chelner)*: Dumneata i-ai servit masa?

CHELNERUL: Da, eu.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Îți aduci aminte de varză?

CHELNERUL: Desigur că da Era o mîncare foarte bună. Mîncare de varză dulce: „lucicoș"[1]. Asta o știu precis, fiindcă era sîmbătă și sîmbăta întotdeauna avem varză „lucicoș"... Încercați odată și dumneavoastră...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Bine, lasă asta. Acum vom face reconstituirea situației de atunci. Lezatul, așadar, ședea la masă și își consuma cina. *(Către Schwerkopf:)* Binevoiți a lua loc și a vă preface că mîncați. *(După ce Schwerkopf se așază la masă, lui Hörcsög:)* Așa a fost?

HÖRCSÖG: Nu, vă rog, n-a fost așa. Dumnealui cina. Avea în față o farfurie și tocmai începuse să mănînce.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Ei, asta-i. Imaginează-ți că are și acum în fața lui o farfurie.

HÖRCSÖG: Vă rog, eu am fost împușcat în cap...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(către chelner)*: Aveți varză la bucătărie?

CHELNERUL *(sare)*: Avem, desigur că avem „varză cu burtă", proaspătă!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Adu o porție.

CHELNERUL: O porție mare?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: *(către Schwerkopf)*: A fost o porție mare?

---

[1] Mîncare de varză specific ungurească.

SCHWERKOPF: Da, așa mi se pare. O clipă... Da, da... a fost o porție mare.

CHELNERUL: Vine... vine. *(Aleargă.)* Știam eu că pînă la urmă tot îmi pică o comandă.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Ei, acum să vedem. Așadar, lezatul ședea aici. *(Către Schwerkopf:)* Chiar aici?

SCHWERKOPF: Ceva mai încoace. Aproximativ aici.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Buun. Și acuzatul?

SCHWERKOPF: La doi pași: colea.

HÖRCSÖG: Nu. La cel mult un pas și jumătate. Altfel, cum puteam să aud ce au vorbit?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: La prima audiere ai mărturisit că erați la doi pași...

HÖRCSÖG: Da vă rog, dar am fost maltratat în timpul instrucției...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Bine, bine... Așadar, acuzatul recunoaște că ședea aici. Stai jos.

HÖRCSÖG *(stă jos.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Așa s-au petrecut lucrurile? *(Hörcsög dă din cap cu timiditate; către Schwerkopf:)* Prin urmare... dumneavoastră, după declarația martorului, erați în cursul mesei, și în timp ce mîncați, stăteați de vorbă cu chelnerul...

CHELNERUL *(aduce mîncarea și o pune în fața lui Schwerkopf):* Poftiți.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Ai venit la timp. Rămîi aici și treci în fața mesei. *(Către Hörcsög)*: Acolo stătea chelnerul?

HÖRCSÖG *(nesigur):* Așa cred.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Prin urmare recunoști că stătea acolo. *(Către Schwerkopf):* Excelență, ați putea să-mi spuneți ce anume

i-ați zis chelnerului înainte de a vă fi ajuns acel atac neașteptat?

SCHWERKOPF: Cu exactitate! Îmi amintesc precis. De altfel am menționat acest lucru și la prima audiere. Prin urmare, îi spuneam chelnerului că ne-ar fi tare necesar un mic război mondial, fiindcă războiul înnobilează sufletele și are și efecte bune asupra sănătății oamenilor.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(consultînd dosarul):* Da, așa ați declarat. *(Către Hörcsög:)* Așa a spus excelența-sa?

HÖRCSÖG: Nu chiar așa! Domnia-sa a spus — asta e drept — cam același lucru, dar nu chiar exact așa. Domnia sa a zis că războiul face bine plămînilor. Dacă ar fi vorbit despre sănătate, cred că nu mi s-ar fi urcat otrava amărăciunii la cap. Dar a spus cuvîntul: plămîni, da, da, așa a spus, vă rog să mă credeți, cred că a zis chiar „ciulama de plămîni". A zis că războiul îi priește ciulamalei!

SCHWERKOPF *(furios):* Nu-i adevărat. Am spus sănătate. Dacă acuzatul se dedă în acest mod la despicarea firului de păr în patru, țin și eu să se precizeze exact cuvintele. Ce ciulama? Nu rostesc niciodată acest cuvînt.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Asupra acestei chestiuni vom reveni. Eventual, vom consulta — în cursul cercetărilor viitoare — pe expertul tribunalului, care va stabili dacă obișnuiți sau nu să utilizați această expresie. Acum continuăm reconstituirea! *(Către Hörcsög:)* Și atunci dumneata ce ai făcut?

HÖRCSÖG *(tînguindu-se):* Vă rog... eu sînt invalid de război... Dintr-odată sîngele mi s-a urcat la creier... Vă rog, eu știu din experiență că nu-mi face bine ciulamaua...

SCHWERKOPF: Am spus plămîni! Doar atîta! Asta-i obrăznicie!

HÖRCSÖG: Bine, atunci plămînilor...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Și dumneata ce ai făcut?

HÖRCSÖG *(plîngăreț)*: Vă rog, eu nu mai știu ce și cum s-a întîmplat. Eu, vă rog...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(îl apostrofează cu severitate)*: Ce te fandosești atîta, ba că-i așa, ba că-i invers, cu asta nu-ți pledezi cauza. Spune adevărul, povestește-ne totul așa cum s-a întîmplat.

HÖRCSÖG: Mă rog, m-am înfuriat. Și... m-am repezit la... ăsta... la capul excelenței sale... vreau să zic... la cinstitul cap al excelenței sale și l-am cam zgîlțîit...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Ce-nseamnă aia: l-am zgîlțîit?

HÖRCSÖG: Adică, l-am apucat de cap... și l-am atins...

SCHWERKOPF: Și în același timp răceneai, nu-i așa?

HÖRCSÖG: Nu răceneam... Îi spuneam doar atîta: „Uite, așa ți-a făcut bine războiul". Adică voiam să-i arăt că războiul mondial i-a făcut bine dumnealui.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(agită clopoțelul)*: Nu întinde vorba. Recunoști prin urmare că l-ai lovit în cap. Cum l-ai lovit? Dintr-o parte?

HÖRCSÖG: Nu, vă rog, după cîte îmi amintesc, de sus...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Arată, cum ai procedat?

HÖRCSÖG: Cam așa. *(Se ridică de la masă, se duce în dreapta cu grijă, se gîndește cum a procedat,*

apoi, prudent, îl lovește pe Schwerkopf în moalele capului)

SCHWERKOPF *(furios)*: Nu-i adevărat! N-a fost așa... Mai întîi, nu m-a lovit din acel loc, ci de dincoace, era cu ceva mai în spate. Și... vă rog... lovitura a fost mult mai puternică... Ba bine că nu... Vă rog, a fost o lovitură atît de puternică, încît capul mi-a intrat în farfuria cu varză. Varza mi s-a lipit de nas... și osul de la costiță mi-a zgîriat nasul. Pot să fac dovada. Imediat după desfășurarea agresiunii m-am fotografiat. Nasul mi-a fost multă vreme inflamat... Vă rog, acuzatul bagatelizează totul, vrea să scape de răspundere.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(cu severitate, lui Hörcsög)*: Arată-ne încă odată cum s-au petrecut lucrurile. Dar te fac atent, să te gîndești bine! Îți faci singur rău dacă ascunzi ceva.

HÖRCSÖG *(înfrînt, cu glasul stins)*: Păi... vă rog... s-ar putea ca lovitura să fi fost, într-adevăr, ceva mai tare...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Poftim, arată-ne din nou!

(HÖRCSÖG *se plasează în spatele lui Schwerkopf.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Stai mai încoace. Aici stătea?

SCHWERKOPF *(trăgînd cu ochiul înspre spate)*: Da, acolo... chiar ceva mai aproape.

HÖRCSÖG: Aici?

SCHWERKOPF: Da, acolo.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Ei, acum treci la demonstrare! Te fac însă atent să nu îndrăznești a ne induce în eroare...

(HÖRCSÖG *îl lovește în cap mult mai puternic; Schwerkopf cade cu nasul în farfurie.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(către Schwerkopf):* Așa s-au petrecut lucrurile?
SCHWERKOPF *(masîndu-și nasul):* Nici de data asta n-a fost sincer. Lovitura a fost mult mai puternică. Iar pe urmă, m-a apucat de gît, m-a ridicat în aer, m-a-ntors cu spatele și mi-a dat una... cu piciorul de m-am dus de-a dura pînă colo-n prag... Vă rog, dacă văd că acuzatul se cramponează de anumite nuanțe ale cuvintelor, mă cramponez și eu!...
JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(solemn și energic către Hörcsög):* Te somez pentru ultima oară să ne arăți cum ai dus la îndeplinire fapta incriminată. Dar să nu cauți să minimalizezi lucrurile, că-ți agravezi singur situația. Înfrînge-ți odată îndărătnicia și coboară în propria dumitale conștiință.
HÖRCSÖG *(pe ton plîngăreț):* Credeți-mă, vă rog, așa s-au petrecut lucrurile, întocmai cum v-am arătat.
JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(cu bunăvoință):* Uite ce-i, tinere, ușurează-ți conștiința... Arată-ne sincer cum a fost! Mărturisirea totală, va fi considerată de instanță drept circumstanță atenuantă. De altfel, degeaba tăgăduiești. Certificatul medico-legal anexat spune tot!
SCHWERKOPF *(triumfător, în vreme ce continuă să-și maseze nasul):* Așa-i! Așa-i! Am adus certificat medico-legal despre toate cele întîmplate!
JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(scoate din dosar certificatul):* Iată certificatul... Îl recunoști?... Tinere, povara dovezilor ar trebui să te copleșească...
(HÖRCSÖG începe să plîngă.)
GREFIERUL *(cu blîndețe):* Ușurează-ți conștiința!
APRODUL: Domnule, reculege-te.

CHELNERUL: Nu mai negați, domnule Hörcsög, că doar am fost și eu de față...

HÖRCSÖG *(copleșit, înfrînt):* Vă rog... ce anume doriți?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Să ne mai arăți încă odată cum ai procedat.

*(*HÖRCSÖG *se dă la o parte, apoi deodată face un salt înainte și cu toată forța de care dispune, se repede la Schwerkopf, îi vîră capul în farfurie, apoi îl ia de guler, îl ridică în aer, îl lovește puternic cu piciorul în spate și Schwerkopf cît e de lung se rostogolește pînă-n pragul ușii.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(către Schwerkopf):* Așa s-au petrecut lucrurile?

SCHWERKOPF *(de jos):* Da, domnule judecător de instrucție, exact așa!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(adunîndu-și dosarele):* Vă mulțumesc. Întrucît din ancheta desfășurată am dobîndit o imagine clară asupra cazului, consider încheiată procedura de cercetare și reconstituire la fața locului. Dosarul va fi înaintat procuraturii. De altfel, apreciind că acuzatul a făcut mărturisiri complete și întrucît nu există prezumții că se va sustrage din fața judecății, în virtutea drepturilor conferite de articolul XIV al legii din 1929, ordon punerea lui în libertate pe toată durata instruirii cazului. *(Către aprod:)* Eliberează-l pe inculpatul Hörcsög.

CHELNERUL: Trăiască justiția!

GREFIERUL: Trăiască.

SCHWERKOPF *(de pe podea, gemînd):* Tră-ias-că!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE *(către Schwerkopf):* Mulțumind domnului reclamant că a binevoit să ne stea la dispoziție personal, închei proce-

dura de anchetă la fața locului. Excelență, puteți pleca acasă!

SCHWERKOPF *(tot de pe podea)*: Și eu vă mulțumesc... domnule judecător de instrucție... dar vă rog ceva... fiți amabil... chemați doi hamali... și comandați și un cearșaf... să mă ducă de aici...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE: Doriți să ordon să fiți transportat la domiciliu?

SCHWERKOPF: Aș prefera... să mă ducă direct la spital... *(Doi inși îl apucă pe Schwerkopf, îl ridică de jos, în timp ce cade*

Cortina

FARSA

PERSOANELE

SOȚUL
SOȚIA
SVETOZAR

SOȚUL *(citește o scrisoare și rîde cu hohote).*
SOȚIA *(croșetează):* Ce rîzi ca un apucat?...
SOȚUL: Rîd de tîmpitul de Sveti.
SOȚIA *(lăsînd croșetatul):* Care Sveti? Nu cumva... Cserveni?
SOȚUL: De ce nu?
SOȚIA: A scris Sveti?
SOȚUL: Nu numai că a scris, dar peste puțin timp va fi aici. A sosit chiar acum și vine imediat la noi. Nu l-am văzut de doi ani.
SOȚIA: Atunci am înțeles! Îmi închipui ce aiureli îți mai scrie.
SOȚUL: Da, îmi scrie că aduce cu el și călimara cu stilou...
SOȚIA: Ce-o mai fi și asta?
SOȚUL: Știi, chestia cu care m-a dus, cînd a plecat... Îmi cumpărasem un stilou și Sveti...
SOȚIA: Destul! Mi-ajunge! Știi prea bine că nu gust umorul vostru. Mă și mir că nu v-ați plic-

tisit încă; de cînd erați studenți vă țineți mereu de farse și rîdeți ceasuri întregi de prostiile astea copilărești. Oameni în toată firea! Cum de nu vi-i rușine!

SOȚUL: Iartă-mă, dar e cu neputință să nu rîzi, cînd, de exemplu, se apucă să...

SOȚIA: Știu, știu, să ungă cu ulei pîlnia receptorului, ca să ți se lipească de ureche cînd telefonezi... la care tu, secretar de ministru și tată de familie te apuci și-i torni apă în buzunarele mantalei de ploaie, sau izbutești să-i bagi în cap că-l caută poliția. Și așa mai departe. Cum de nu v-ați plictisit încă?

SOȚUL: Te poți plictisi de așa ceva? Nu-i un tip uimitor? Într-o dimineață mă întîlnesc cu el și-mi spune, cu o voce răgușită *(imitîndu-l:)* „Uite ce mi s-a întîmplat: astă-noapte am răgușit cu totul, nu știi ce-aș putea să fac pînă mă vede doctorul? La care eu, compătimindu-l, încep să-i dau sfaturi: ce să pună pe gît, cu ce să facă gargară, într-un cuvînt, îl lămuresc timp de un sfert de ceas. Cînd isprăvesc, el îmi răspunde cu o voce ca un tunet *(imitîndu-l:)* „Îți mulțumesc!" *(Rîde.)* Grozavă!

SOȚIA *(ridicînd din sprîncene)*: Ce-i atît de grozav?

(Se aude soneria.)

SOȚUL: Ăsta-i el.

SOȚIA *(se ridică grăbită)*: Atunci mă duc să mă schimb!

SOȚUL: O clipă, draga mea Málesi... De bunăseamă Sveți vine cu vreo farsă gata pregătită... Ar trebui să i-o luăm înainte... Dă-mi o idee, cu ce să-l păcălesc?

SOȚIA *(ridicînd din umeri)*: Știu eu... n-ai decît să-i spui că nu mai sîntem împreună, că am divorțat. *(Iese.)*

SOȚUL *(după o clipă de reflexie)*: Bună idee! Excelentă!

(Bătăi în ușă.)

SOȚUL: Intră!

SVETI *(cu o valiză enormă)*: Lajcsi, dragul meu!

SOȚUL: Bine ai venit, scumpul meu Sveti. *(Îmbrățișări.)* Nu te-am văzut de o mie de ani!

SVETI: Vin direct de la gară. O să stau la voi, dacă nu cumva vă deranjez.

SOȚUL: Vrei să spui... la mine... Nu mă deranjezi de loc, sînt fericit c-ai venit! Îmi era dor, de atîta vreme, să stăm de vorbă în tihnă.

SVETI: Sper că soția ta nu va avea nimic împotrivă...

SOȚUL *(devine grav, parcă ar fi profund tulburat)*: Poate ai aflat că...

SVETI *(mirat)*: Ce anume?

SOȚUL *(tușește, apoi cu voce scăzută)*: Cum, tu nu știi nimic?

SVETI *(frapat)*: Ei, ce s-a întîmplat?

SOȚUL: Noi... eu și cu Málcsi, nu mai sîntem împreună. Acum o jumătate de an am divorțat. Ea are viața ei, eu pe a mea. *(Pauză.)* Credeam că știi.

SVETI *(compătimitor)*: Dragul meu, în cazul acesta iartă-mi lipsa de tact, dar habar n-am avut... *(Pauză)*. Ia te uită! Asta zic și eu surpriză. *(Se așază.)* La drept vorbind nici nu știu ce să zic.

SOȚUL: N-avem ce să vorbim prea mult despre asta! *(Se așază și el pe un scaun.)*

SVETI: Dar, pentru numele lui Dumnezeu, cum s-au petrecut lucrurile? Voi doi? Toată lumea credea c-o să ajungeți la nunta de aur.

SOȚUL *(cu capul plecat)*: Și eu tot așa am crezut.

SVETI *(compătimitor)*: Îmi pare sincer rău că am răscolit o rană abia cicatrizată. Dacă știam...

SOȚUL *(gest amar)*: Poți să vorbești liniștit... Mai ales că în sinea mea tot cu asta mă frămînt, fie că vorbesc, fie că tac.

SVETI: Nu mai spune, te-a copleșit atît de mult divorțul? Bietul meu prieten!

SOȚUL *(emoționat)*: Dragul meu Sveti, nu poți să-ți închipui cît am suferit. *(Își acoperă fața.)*

SVETI *(compătimitor)*: Spune-mi, vorbește-mi, Lajcsi dragă, o să-ți facă bine, deschide-ți inima în fața unui vechi prieten.

SOȚUL: Ce să vorbesc? Vezi doar cît m-am schimbat. Unde sînt vremurile frumoase cînd rîdeam și ne amuzam împreună. *(Oftează:)* Ehei, pe atunci eram încă un om fericit.

SVETI *(căutînd să-l consoleze)*: Hai, lasă, o să treacă și asta.

SOȚUL *(îndurerat)*: Niciodată!

SVETI: Ei, asta-i!... Atîta caz pentru o femeie!... Dacă vezi că nu poți fără ea n-aveți decît să vă împăcați... Bine că sînt eu aici... să știi că eu o să vă împac...

SOȚUL *(pasionat)*: Pe noi?... Niciodată!... Pentru mine, femeia asta a murit.

SVETI *(după o pauză)*: A murit?

(SOȚUL își lasă capul în jos.)

SVETI *(după o pauză, grav)*: Asta-i altceva. Atunci e mai bine să încerci s-o uiți.

SOȚUL: „Să încerc s-o uit?“... Ușor vorbești tu... Se pot oare uita cinci ani de... *(Glasul i se stinge.)*

SVETI *(cu fermitate)*: Se pot. Trebuie să-i uiți. Cînd vrea, un adevărat bărbat poate să uite!

SOȚUL *(declamator)*: Ce știi tu ce înseamnă nopțile de insomnie, cînd tresari în orice clipă la amintirea unei miresme, pe care o simți ca pe o stafie care-ți umblă prin casă. Ce știi tu ce înseamnă să crezi incredibilul, să-ți pierzi

toate speranțele, bucuriile, veselia, totul, tot ce constituie pentru noi rostul vieții! Cum poți să uiți ceea ce a fost mai de preț pentru tine decît tot ceea ce îți mai rezervă viața de acum înainte... Nu, nu-i posibil să uiți!

SVETI *(ferm):* Ba e posibil! Dacă ai un prieten bun, care îți va dovedi că n-ai pierdut nimic.

SOȚUL *(pentru o clipă își iese din rol și întreabă mirat):* Ce dovadă? Că n-am pierdut nimic?

SVETI: Da, așa-i. Ai înțeles foarte exact. Un prieten care îți va demonstra că n-ai pierdut nimic, fiindcă omul nu poate pierde ceea ce n-a fost niciodată a lui.

SOȚUL *(complet ieșit din rol):* Despre ce-mi tot vorbești?

SVETI: Despre ceea ce acum sînt dator să-ți spun, ca să te mîngîi.

(După o pauză.) Eu știam de mult că femeia asta nu merită să aibă un soț ca tine.

SOȚUL *(fîstîcit):* Te rog, iartă-mă, dar...

SVETI *(firesc):* Îmi pare bine că, în sfîrșit, ți-am spus-o. Nouă ne părea tare rău de tine. Și adineaori, cînd am auzit de despărțire, în adîncul sufletului meu mi-am zis: mai bine așa...

SOȚUL: Svetozar, îți interzic...

SVETI *(bătîndu-l pe umeri):* Știu că te doare, te doare chiar retrospectiv cînd afli așa ceva. Dar de vreme ce lucrurile s-au întîmplat, — din fericire — așa cum s-au întîmplat, vindecă-te, odată și pentru totdeauna, chiar și de amintirea acestei femei. Noi n-am vrut să-ți vorbim despre ceea ce... știa toată lumea și anume...

SOȚUL *(bîlbîindu-se):* Svetozar... îți interzic...

SVETI *(neînduplecabil):* ... că femeia asta te înșela la fiecare pas.

SOȚUL: Ce?... Ce vorbești? *(Se prăbușește pe un scaun.)*

SVETI: Da. E mai bine s-o știi. Erai atît de fericit cu ea, incît pînă acum n-am vrut să-ți spun.

SOȚUL *(sare în picioare)*: Minți! Să-ți retragi cuvintele. Minți! Dă-mi dovezi!

SVETI *(cu compasiune)*: Dovezi? Bietul meu prieten!... Dar cum să-ți dau dovezi?

SOȚUL: Spune-mi cu cine m-a...

SVETI: Cu cine? *(Dă din umeri.)* Doamne, de pildă cu...

SOȚUL: De pildă cu?...

SVETI: De pildă cu... *(Surîde, încrezut.)*

SOȚUL *(distrus, în șoaptă)*: Cu tine?

SVETI: Cu mine. *(Se prăbușește.)*

(SOȚUL *se apucă cu mîinile de păr. Pauză.)*

SVETI: Eu nu te-am trădat. Nu mai avea nici o importanță dacă era cu unul în plus sau în minus... nu-ți servea la nimic... de altfel ea a început să mă seducă... iar eu am acceptat, ca s-o prind în capcană, ca s-o demasc în fața ta, ca să te dezmeticesc... dar cînd am văzut că...

SOȚUL *(se repede la el furios, îl prinde de gît)*: Dovedește! Altfel te omor!

SVETI *(apărîndu-se)*: Ei... ce-i asta... ai înnebunit?... Acum ți-a venit să faci scandal? Ulterior?... Cînd îmi dau silința să te consolez?

SOȚUL: Dovedește, altfel te distrug!

SVETI *(furios)*: Să-ți dovedesc?... Ei bine, am s-o fac! Of Doamne, ce om... Din fericire, ai noroc... E tocmai la mine portofelul în care am păstrat o scrisoare de-a ei... măcar o să te convingi cu ochii tăi. *(Se caută în buzunare, scoate un portofel, din portofel o scrisoare.)*

SOȚUL *(clocotind de furie)*: Vreau s-o văd!

SVETI: Poftim... nici asta nu te convinge? *(Îi întinde scrisoarea.)*

(SOȚUL *se apleacă avid după scrisoare, vrea s-o deschidă, însă intră soția.)*

SOȚIA *(în altă toaletă, surîzătoare)*: Bună seara, Svetozar!

SVETI *(stă uimit; o privește impasibil.)*

SOȚUL *(pune scrisoarea pe masă la îndemînă, spre a vedea ce va zice Svetozar. Către Sveti, cu un gest energic)*: Iat-o pe nevastă-mea!... Repetă în fața ei tot ce mi-ai spus, altfel... *(își ridică mîna amenințător)* altfel...

SOȚIA: Pentru Dumnezeu, ce s-a întîmplat? Nu v-ați mai lăsat de farse?

SOȚUL: Frumoasă farsă!... Acest domn afirmă că tu.. că între tine și el...

SOȚIA: Că între mine și el?

SOȚUL: Că tu m-ai... adică el și cu tine...

SVETI: *(calm)*: Că *(arătînd spre soție)* tu și cu el, vă închipuiți că pe mine mă puteți duce...

SOȚUL *(uluit de atîta tupeu)*: Ce vorbești? Îndrăznești să afirmi...

SVETI *(cu hotărîre)*: Din prima clipă mi-am dat seama că, în timp ce Málesi se gătea în camera de dincolo, tu îmi pregătești o farsă. Tu, mie, blegule! Dar de data asta ți-am dat o lecție, ca să știi că nu se fac glume și farse pe seama unei soții... fiindcă, precum vezi... omul poate s-o pățească.

SOȚIA *(cu ingenuitate)*: Ce s-a întîmplat?

SVETI: S-a întîmplat, dragă Málesi, că soțul dumitale a vrut să mă „ducă" — să-mi facă mie o farsă!... Mi-a spus că ați divorțat. Eu, care știam foarte bine că d-ta ești acasă — că doar m-am informat la portar — i-am spus că foarte bine a făcut, fiindcă între dumneata și mine...

(SOȚIA pe furiș schimbă scrisoarea de pe masă cu o altă scrisoare.)

SOȚUL: Așadar...

SVETI: Așadar, servus prietene! Să considerăm că abia în clipa asta v-am trecut pragul...

SOȚUL: Cum să înțeleg acest lucru? *(Se uită în jurul său.)*

SVETI *(continuînd)*: Și, deoarece te-ai păcălit, cum nu te-ai mai păcălit niciodată în viața ta...

SOȚUL: M-am păcălit, eu?

SVETI: Ba nu... eu! Cred că ți-ar fi convenit să-ți primești prietenul pe care nu l-ai văzut de doi ani de zile cu o asemenea farsă trasă de păr. Dar află că Moskovits m-a prevenit.

SOȚUL *(se uită la soția sa)*: Să fiu iertat, dar asta nu mai e de bun gust...

SOȚIA *(dă cu vioiciune din cap)*.

SVETI: Ia adună-ți mințile... Cine ți-a propus farsa asta cu care ați vrut să rîdeți de mine?

SOȚUL: Málesi...

SVETI *(triumfător)*: Ei!

SOȚUL *(neîncrezător)*: Cum adică, voi...

SVETI: Da, noi am pus-o la cale încă de acum două săptămîni, știind prea bine că vei încerca să mă păcălești într-un fel oarecare. De asta, noi am stabilit, cu anticipație, ce anume farsă o să-mi faci!

SOȚUL *(se-nfurie din nou)*: Ei asta-i! Ați stabilit voi? Unde? Cum?

SVETI: Unde? Mă-ntrebi unde?

SOȚUL *(și mai furios)*: Da!... Unde și cum?

SVETI *(încurcat)*: Bine, dar te rog...

SOȚIA *(cu fermitate și calm)*: Prin scrisoare!

SOȚUL *(se ia cu mîinile de cap)*: A... da... scrisoarea! Scrisoarea soției mele către tine! Unde am pus-o? *(O caută.)*

(SVETI *îngrozit, se retrage spre fund.)*

SOȚIA *(rămîne calmă în picioare, apoi cu indiferență):* Văd o scrisoare, colo, pe masă... N-o fi aceea?

(SOȚUL *se repede, ia scrisoarea, rupe plicul).*

SVETI *(își acoperă fața.* SOȚIA *rămîne calmă.)*

SOȚUL *(citind):* Dragul meu Sveti, am născocit o farsă bună pentru soțul meu Feri... O să-l conving să încerce să te păcălească, spunîndu-ți că am divorțat. Dumneata să te prefaci că-l crezi... Spune-i despre mine verzi și uscate și că dumneata... *(continuă să citească).*

(SVETI *să cadă de pe scaun de uimire; se uită uluit.)*

SOȚUL *(începe să rîdă zgomotos, eliberat):* Vai, nebunilor! *(Se bate cu mîinile pe genunchi.)* Ei... asta, trebuie să recunosc... a fost grozavă! M-am păcălit! Ca un fleț. M-ați dat gata! *(Îi îmbrățișează pe amîndoi, pe Sveti îl ia la dans.)*

(SVETI *extenuat cu totul de emoțiile prin care a trecut, se lasă tîrît.)*

SOȚUL *(cuprins de o mare veselie):* Acum aș putea duce farsa mai departe, spunîndu-vă că și eu știam de această scrisoare!... Dar ajunge! Iei masa cu noi, nu-i așa? Avem atîtea de vorbit! Așteptați-mă o clipă, dau fuga după țigări! *(Iese grăbit.)*

(SVETI *își șterge fruntea de sudoare, se uită la soție.)*

(SOȚIA *surîde cu dispreț.)*

SVETI *(în șoaptă):* Málcsi, spune-mi, ce-a fost asta?

SOȚIA *(dă din cap, apoi):* Ești un măgar neîndemînatic! Norocul tău că am tras cu urechea — tocmai fiindcă te știam neîndemînatic — și că dincolo, stînd lîngă ușă, am scris la repezeală scrisoarea asta.

SVETI: Dar scrisoarea ta...adică a mea... scrisoarea pe care mi-ai trimis-o mie?

SOȚIA *(o scoate la iveală din buzunar):* Iată, e aici, dar aș vrea să uităm cît mai repede că odată, o singură dată în viața mea, foarte demult, mi-am îngăduit și eu să fac o farsă, în detrimentul acestui om atît de drag, atît de bun și de naiv, pe care-l iubesc mai presus de orice, mai mult decît pe oricare altul, fiindcă este un bărbat adevărat, un mare copil, pentru care noi femeile și voi, seducătorii, nu sîntem decît niște jucării... *(Încet, cu gesturi măsurate, rupe în bucăți scrisoarea.)*

Cortina

DIPLOMATUL ȘI SOLDATUL

PERSOANELE

DIPLOMATUL
SOLDATUL

(DIPLOMATUL în cap cu tricornul de diplomat; în mînă ține o scrisoare și moțăie sforăind).

(SOLDATUL intră în scenă, cu o raniță enormă în spate, o armă uriașă pe umăr, sau cu grenade în mînă etc. Suflă din greu și-și șterge fruntea.)

SOLDATUL: Uf, mor de cald. Uf, ce căldură!

DIPLOMATUL *(tresare)*: Cine-i? Ce-i asta? Jean, tu ești? *(Selifosindu-se.)* Ai venit cu ap'd' colon'a?

SOLDATUL: N-am venit noi în coloană, ci doar să iertați, cu grupa...

DIPLOMATUL *(selifosindu-se)*: Ce vrei d-ta? De ce țipi? De ce zbieri? De ce mă deranjezi? Cine ești dumneata?

SOLDATUL: Iertați-mă, domnule diplomat-șef, eu sînt János și vin doar de colea, din vecini, din tranșee.

DIPLOMATUL *(văitîndu-se)*: Ei, și pentru asta trebuie să faci atîta gălăgie? Nu vezi că mă doare capul?

SOLDATUL: Iertați-mă, dar abia văd capul domnului diplomat-șef. Ș-apoi, dacă nu v-ar supăra întrebarea, de ce vă doare capul?
DIPLOMATUL: De ce? Ce ușor vorbești dumneata! Dumitale ți-e ușor. Mă doare de atîta căutare.
SOLDATUL: Ați pierdut ceva?
DIPLOMATUL: N-am pierdut nimic, prietene. *(Condescendent):* Dumneata nu știi ce trebuie să caute un diplomat?
SOLDATUL: *(încercînd să ghicească):* Poate niște parale...
DIPLOMATUL: Prietene, se vede că dumneata nu știi nici măcar pentru ce lupți?
SOLDATUL: Se poate să nu știu? Fiindcă-i război!
DIPLOMATUL *(cu condescendență):* Uite ce-i, prietene. Un diplomat trebuie să caute căile de ieșire din impas.
SOLDATUL: Îhî. Acu' încep să mă lămuresc.
DIPLOMATUL: De doi ani caut aceste căi de ieșire din impas. Pot să-ți mărturisesc, e o treabă de-a dreptul îngrozitoare. *(Văicărindu-se.)* Vai, mă doare capul. Vai, ce rău mă doare capul! N-ai puțină apă de colonie?
SOLDATUL *(compătimitor):* N-am avut în ploscă decît apă de baltă, dar am băut-o și pe aia cu ortacul meu. Și, chiar atît de rău v-au apucat durerile de cap de mult cît v-ați tot gîndit?
DIPLOMATUL: Ce știi dumneata! Dumitale ți-e ușor. *(Văicărindu-se.)* Vai, ce rău mă doare capul. De doi ani mi-l sparg căutînd soluția!
SOLDATUL *(compătimitor):* Aoleo, zău că-mi pare rău de domnul diplomat-șef. N-aș putea să vă fac un serviciu, să vă ajut cu ceva?
DIPLOMATUL *(se vaită):* Mulțumesc, prietene, nu prea cred. Bucură-te că nu ești diplomat. Cum

crezi că m-ai putea ajuta? *(Țipînd.)* Vai, ce rău mă doare capul! Vai, ce rău mă doare!

SOLDATUL: Poate că totuși... că doar și unui animal fără de minte i s-ar face milă de domnul diplomat-șef, de l-ar vedea suferind în halul ăsta. Suferința nu-i treabă pentru oameni, ci pentru dobitoace. Dar ia spuneți-mi și mie cum devine cazul cu „soluția" aia. Poate să găsesc eu vreun leac.

DIPLOMATUL: Uite ce-i, prietene, am să-ți povestesc acum, așa ca un exemplu, în ce stadiu ne aflăm în acest sens cu acțiunea pentru căutarea căilor celor mai propice pentru ieșirea din impas. Acum patru luni am acceptat, in ipoteza că guvernul german ar fi fost de acord, să avem în vedere problema, dar noi, bineînțeles, și în acel caz am fi cumpănit bine lucrurile în așa fel ca în viitoarele opt luni să putem supune chestiunea, eventual, unei reflecții adecvate.

SOLDATUL: Hm. Și acum nu se poate?

DIPLOMATUL: Cum să se poată, om fără minte ce ești! Înainte de toate trebuie să reflectăm dacă e posibil pampampamul.

SOLDATUL: Pampampamul?

DIPLOMATUL: Bineînțeles. Fiindcă trebuie să știi că divergența de vederi de acum unsprezece luni a fost provocată de faptul că amiralitatea americană a cerut un termen dilatoriu în vederea examinării problemei, spre a vedea dacă e totoposi-sipotat.

SOLDATUL: Ce-i aia totposi-sipotat?

DIPLOMATUL: Ei vezi, e imposibil să-ți explic acum toate noțiunile diplomatice. E de ajuns dacă-ți spun că soluția nu s-ar putea obține decît dacă englejii ar consimți ca la prora navelor

portugheze, emblema din stînga să fie întoarsă cu vîrful spre dreapta, iar nu spre stînga. Asta-i problema pe care trebuie s-o examinez acum, căci pînă atunci nu există soluție, nu există pace, nu există nimic!

Vai, cum mă doare capul!

SOLDATUL: Dar de ce au ei nevoie de asta?

DIPLOMATUL: Păi, nu înțelegi că Turcia nu-i dispusă să încheie pacea cu noi decît în cazul că eu aș consimți că în virtutea pactului de la Pumpura să modificăm articolul trei al pumparapic-ului încheiat la treizeci și cinci februarie 1868, punctul trei în diagonală cu punctul patru, în acest sens și în consecință să-l considerăm într-un sens subsecvent.

SOLDATUL: Ei și, măria-voastră, ca diplomat-șef, nu poate face treaba asta?

DIPLOMATUL: Dar cum aș putea s-o fac? În acest caz ar trebui ca în contracomatractul încheiat la șaizeci și nouă decembrie anul unamienouăsutedouăzeci și treizeci, să modific expresia „în acest fel“ și să includ în locul ei termenul, da, termenul „astfel“. Îți dai dumneata seama ce mare răspundere îmi revine mie?!!

SOLDATUL: Și războiul n-o să se sfîrșească pînă ce domnul diplomat-șef nu s-o gîndi la toate astea?

DIPLOMATUL: Firește că nu. De aceea îmi sfărîm doar capul de atîta timp cu găsirea soluțiilor. Vai ce rău mă doare! Vai ce rău mă doare!

SOLDATUL: Hm, hm. Știți ce, domnule diplomat-șef? Eu v-aș spune ceva.

DIPLOMATUL: Vai, vai! Ce anume, dragul meu?

SOLDATUL: Eu nu mă pricep la astfel de lucruri, deci nu-l pot ajuta pe domnul diplomat-șef.

Dar știu ceva cu care trec durerile astea mari de cap, iscate de atîtea gînduri.

DIPLOMATUL: Vai, vai, și ce ar fi acel ceva, dragul meu copil?

SOLDATUL: Să faceți așa precum vă spun. O să vedeți, o să vă treacă pe loc durerea, ba pun și rămășag că atunci, deodată, o să știți și ce să răspundeți la chestia aia.

DIPLOMATUL: Sînt tare curios, dragul meu copil.

SOLDATUL: Să faceți, dar, așa cum vă spun.

DIPLOMATUL: Sînt gata să fac tot ce-mi spui.

SOLDATUL: Aplecați-vă înainte.

*(*DIPLOMATUL *se apleacă.)*

*(*SOLDATUL *își scoate ranița din spate și o pune în cîrca diplomatului.)*

DIPLOMATUL: Au! Vai! Ce-i asta?

SOLDATUL *(îi pune în spate și arma)*: Răbdare! Încă nu-i nimic... că doar abia începem echiparea...

DIPLOMATUL: Nu-i nimic? Dar mie mi se frîng umerii.

SOLDATUL: Nu se frîng de loc, îndreptați-vă.

DIPLOMATUL: Dar nu pot să mă mișc.

SOLDATUL: Nu? Atunci nici nu-i nevoie. *(Trage un foc de pistol în aer.)*

DIPLOMATUL *(îngrozit)*: Isuse Cristoase! Ce-i asta?

SOLDATUL: Nimic. Un fleac de obuz care n-a nimerit ținta. Se reglează tirul. Următorul va cădea mai aproape. *(Trage în aer.)*

DIPLOMATUL *(țipă)*: Vai! Isuse Cristoase!

SOLDATUL: Ei, ei! Nu mi te văicări! Asta s-a dus undeva departe de țintă. Dar următorul cred că va nimeri în plin. *(Trage în aer și îi dă un ghiont în spate diplomatului.)*

DIPLOMATUL: Isuse! Ajutor! Mă omoară! S-a isprăvit cu mine!

SOLDATUL: Ei, nu mai țipa, dobitocule. Deocamdată, n-ai fost lovit nici măcar de o schijă! Următorul cred că va cădea și mai aproape. Abia acum încep să se dumirească unde e ținta.

DIPLOMATUL: Vai, nu... vai nu... vai, vai... Să înceteze... să înceteze... să înceteze...

SOLDATUL: Nu pot să înceteze!

DIPLOMATUL: De ce?

SOLDATUL: Asta-i bună! Fiindcă nu s-a hotărît încă dacă e pectomectoacord sau meectoacordo pecto? *(Iar trage și iar îl izbește pe diplomat.)*

DIPLOMATUL: Aiaiai! Ce prostii îmi îndrugi? Ce înseamnă aia pectomectoacord? Vai, spatele meu! Să-nceteze.

SOLDATUL: Pînă ce nu se va decide dacă paragraful treizecișinouă din capitolul patru dispune „în așa fel", încît să se considere că „altfel..." *(Trage, lovește.)*

DIPLOMATUL: Ce prostie, ce porcărie! Astea n-au nici un sens! Să-nceteze! Să-nceteze!

SOLDATUL: Totuși, ce credeți că ar trebui să se răspundă la scrisoarea aceea? Să schimbăm oare expresia „în acest fel" cu aceea de „astfel"? Ce binevoiți a crede? *(Îl lovește din nou.)*

DIPLOMATUL: Vai! Da, desigur; n-au decît s-o schimbe cum vor, acceptăm totul... Cum e posibil să trăncănească atîta despre asemenea fleacuri... ei au dreptate... totul e în ordine... numai să înceteze... vreau să închei pacea!... Vreau să închei pacea!...

SOLDATUL *(scoate ranița de pe spatele diplomatului și o aruncă în fundul scenei)*: Ei, vezi!... Ți-am spus eu că de data asta o să-ți treacă durerea de cap! *(Iese.)*

DIPLOMATUL *(se ridică, își pipăie spatele; se freacă la ochi, se uită-mprejur)*: Vai, da'urît vis am

avut. Și tocmai cînd am atîta de lucru. *(Se uită la scrisoarea pe care o ține în mînă.)* Aha, cea mai recentă notă a ambasadorului american. *(Citește:)* Ce-e? Nu vrea să accepte expresia „deci“? Atunci, nu există compromis! Continuăm lupta! Avem suficiente resurse! Nu ne este frică de ei! În consecință, și întrucît, cu deosebire, exclusiv și determinant, consecutive cu toate acestea, deliberativo-conclusiv. În pofida și anume determinativ.

Cortina

NU MĂ RECUNOAŞTE PROPRIA MEA MAMĂ...

P E R S O A N E L E

ATALA
RENÉ
CHELNERUL şef

Doi poeţi modernişti, în zori de zi, la cafeneaua New York

(ATALA, *întunecat, sprijinindu-şi capul pletos în pumni, şade la o masă; în faţa lui o cană cu apă, pe care e lipit un bilet cu inscripţia de o şchioapă: „Absint".)*

RENÉ *(cu un caiet soios subsuoară intră şi comandă):* Un pahar de galben-pal sub cer de-amurg, într-o cană de smaragd.

ATALA *(bea, imperturbabil.)*

RENÉ *(se aşază lîngă el.)*

ATALA *(nu zice nimic, bea.)*

RENÉ: Opalizează.

ATALA *(obosit):* Cine opalizează?

RENÉ: Nimeni. E-un verb. O-pa-li-zea-ză. Zorile opalizează... Frumoasă expresie, o s-o folosesc într-o poezie de a mea. Opalizează dimineaţa cu picioare crăcănate.

Luna, paralelogram înclinat,
a mierlit-o
(Notează în carnețel.)

ATALA: Luna paralelogram? Destul de bine zis! *(Continuă să stea încrîncenat, bea. Pauză.)*

RENÉ: Ugerul tații.

ATALA *(obosit)*: Ugerul lui tat'-tu? *(Bea.)*

RENÉ: Da. Ugerul tații. E una din viitoarele mele poezii:

„Ugerul tații,
oh, tu sfînt hotar,
o, gulerul meu, pasăre prea neagră... Sărmană mînă,
sărmane, oh, sărmane mîini, ce picioare ciudate sînteți
voi toate"
(Scrie în carnet.)

ATALA *(obosit)*: Ciudate picioare mîinile? Nu e rău! *(Continuă să stea trist.)*

RENÉ:
O, frumos obraz,
o, blîndă căpățînă,
o, trup chircit,
o, mîini și o,
picioare!
(Scrie în carnețel.)

ATALA: O picioare? Asta-i pentru tine: de fapt, tu ai picioarele în formă de O. *(Continuă să fie trist.)*

RENÉ: Te rog, ascultă-mi o singură poezie, una singură.

ATALA *(gest de resemnare. Bea.)*

RENÉ *(citește cu glas însuflețit)*: *Împotriva acuzației de paralizie!*
Pe bunul meu doctor l-am întrebat
al ramolismentului prim simptom care-i?

Și el mi-a spus: oh, poete, primul simptom e
Cînd omul silabe-ntregi omite-n scris,
Acesta-i primul ram, o! ram de ramolisment:
— Dar fiindcă eu niciodată n-am săvîrșit
Asemenea fapte. Concluzia-i clară: nu-s ramolit!
(Închide mîndru caietul și se uită la Atala.)

ATALA *(suferă, nu scoate o vorbă, bea).*

RENÉ *(vîră caietul în buzunar):* Ce-i cu tine? Ce ai, de fapt?

ATALA *(gest de disperare).*

RENÉ: Povestește-mi! Dacă-i vorba de o tristețe a sufletului, bună, pozitivă, reală, s-ar putea s-o scriu. Sau, dacă vrei, o scriem împreună.

ATALA *(cu glas surd):* Lasă, prietene. N-am chef de scris. N-am să mai scriu niciodată. Viața, marea și întunecata viață, e o... o calamitate, o calamitate mare. *(I se-neacă glasul.)*

RENÉ: Pentru Dumnezeu, Atala... mă sperii! Vorbește!... Spune-mi, ce s-a întîmplat?... Vorbește!...

ATALA *(înăbușindu-și plînsul, dă dezaprobator din cap).*

RENÉ *(îl scutură):* Dar, dragă prietene, spune-mi mie, prietenului tău poți să-i spui orice ar fi. O, e îngrozitor...

ATALA *(deodată începe să urle):* Mama! Auzi? Nu m-a recunoscut mama, propria mea mamă! *(Capul îi cade pe masă, plîngînd.)*

RENÉ *(timp de un minut îl privește încremenit, apoi, în șoaptă):* Nu te-a recunoscut propria ta mamă? Nu înțeleg!

ATALA *(plîngînd cu disperare):* Bineînțeles, tu nu înțelegi!... Ce înțelegi tu? Tu nu înțelegi decît poeziile idioate... tu, omul cu picioarele O!!... Ce știi tu, sfinxule cu inimă de piatră, ce înseamnă cînd pe un fiu, pe un biet fiu, nu-l re-

cunoaște propria lui ma...a...a...a...mă...ă... ă... *(Plînge și se vaită.)*

RENÉ *(speriat, îl mîngîie):* Dar, scumpul meu Atala... spune-mi... povestește-mi... Cum s-au petrecut lucrurile? Cum s-a întîmplat? Drept să-ți spun, mă înspăimînți...

ATALA *(un gest cu mîna, apoi își șterge ochii):* Cum s-a întîmplat? S-a întîmplat! E suficient că s-a întîmplat. Da, da, s-a întîmplat. M-am împotmolit, pînă aici, dar uite, pînă aici. Aerul ăsta infect și duhnitor din Budapesta, păcătoasele astea nopți mi-au degradat, mi-au pus la saramură, mi-au murdărit, mi-au opărit, mi-au tăbăcit și trupul și sufletul, pînă-ntr-atît, încît acum, iată, am ajuns într-așa hal, că nu mă recunoaște propria mea mamă... *(Izbucnește în plîns zgomotos:)* Pe propriul ei băiat! Pe singurul, pe propriul ei băiat să nu-l recunoască! Propria mamă, pe propriul său fiu, pe mine însumi personal! *(Bea cu disperare.)*

RENÉ *(bea și el. Ochii i se umplu de lacrimi. Cu generozitate):* Sărmanul... Sărmanul meu prieten... *(Emoționat, îl mîngîie.)*

(Beau amîndoi liniștiți.)

ATALA *(îndurerat):* Aici... aici am ajuns! *(Plînge.)*

RENÉ: Ei, lasă, lasă... *(Îl îmbrățișează.)*

ATALA: Sărmana, biata mea copilărie... *(Bea.)*

RENÉ: Sărmanul meu, dragul meu Naci[1]... spovedește-te prietenului tău... Știi bine că eu îți împărtășesc toate bucuriile și toate necazurile... Măicuța ta e și măicuța mea... Știi, ca în acele minunate versuri ale lui Farkas Imre[2]:

---

[1] Diminutivul lui Atala.

[2] *Farkas Imre* (n. 1879), poet, dramaturg și compozitor ungur, autor al unor foarte populare operete.

(Cîntă:)

„Mamaia e tataia
Tataia e mamaia
Și mîine-n zori...“

ATALA *(îndurerat):* Bine, dragă!... Îți vine să cînți, cînd eu sînt în doliu?...

RENÉ *(tulburat):* Iartă-mă... dar iubita ta mamă n-a murit...

ATALA *(întunecat):* Pentru mine a murit, după cum și eu sînt mort pentru ea. Stai, asta o notez. *(Scrie-n carnețel. Pauză.)*

RENÉ: Povestește-mi...

ATALA: Bine. Să-ți povestesc... Dar de voi avea formule inedite, să nu ți le însușești și să le scrii!

RENÉ: Prietene!...

ATALA: Uite, am să-ți povestesc tot ce s-a întîmplat, dar promite-mi că n-ai să spui nimănui... că n-ai să divulgi grozava rușine care s-a abătut asupra mea și care e foarte probabil că într-o zi mă va băga în mormînt... De-ar da Dumnezeu ca ziua aceea să fie cît mai îndepărtată...

RENÉ: Te ascult. *(Bea.)*

ATALA *(bea și el):* Uite ce s-a întîmplat. *(Cu vocea sugrumată:)* Mă hotărîsem să mă duc la Budakeszi, în satul meu natal, s-o văd pe mama.

RENÉ *(dă din cap cu înțelegere, bea).*

ATALA: S-o revăd după cincisprezece ani, acum, în zorii apusului tinereții mele.

RENÉ *(dă din cap, pe furiș își notează fraza).*

ATALA *(bea).*

RENÉ *(bîlbîindu-se):* Vorbește, biet și drag prieten.

ATALA: Am ajuns în satul meu natal la ora trei după-amiază...

RENÉ *(dă din cap).*

ATALA: ... de la gară am pornit-o drept spre casă...

Și-atunci... *(vocea i se poticnește)* și-atunci...
RENÉ *(îngăimînd)*: Și-atunci...
ATALA: Abia am făcut trei pași și deodată văd că în fața mea vine... *(cu tremur în glas:)* propria mea mamă.
RENÉ *(emoționat și el)*: Propria ta mamă?
ATALA *(se ridică și joacă scena)*: „Mamă, am strigat-o atunci, mamă, eu sînt, Naci... Cum, nu mă recunoști?"
RENÉ *(se ridică și el cu paharul în mînă)*: Cum, nu-l recunoști, mamă? Naci... el e Naci...
ATALA *(se prăbușește pe scaun)*: Și propria mea mamă nu m-a recunoscut... *(Plînge în hohote.)*
RENÉ *(se prăbușește pe celălalt scaun)*: Și propria lui mamă nu l-a recunoscut. *(Începe să plîngă și el.)*

(Plîng amîndoi. Pauză.)

RENÉ *(plîngînd)*: Și pe urmă?...
ATALA *(plîngînd)*: Ce, pe urmă?! Pe urmă am făcut stînga-mprejur, și m-am întors...

(Plîng amîndoi.)

RENÉ *(plîngînd)*: Nu te lăsa zdrobit, sărmane prieten.
ATALA *(gest cu mîna)*: Să nu mă las!... Ușor de spus!... Dar omul nu are decît o singură mamă... Mame sînt multe, dar o mamă proprie, o mamă a ta, particulară, pentru uzul tău, personal, numai una avem... una singură... *(Plînge.)*

(Beau întristați. Pauză.)

RENÉ *(lasă, brusc, paharul din mînă)*: Măi!...
ATALA *(obosit)*: Ce este?
RENÉ: Mă!... Te rog să nu te superi... Dar intr-adevăr, să nu te superi pe mine...
ATALA *(enervat)*: Ce vrei?
RENÉ: Mi-a venit o idee.

ATALA: N-ai decît s-o scrii!

RENÉ *(se uită fix la el)*: Spune-mi, te rog, ești sigur că femeia aceea era maică-ta?

ATALA *(rămîne cu gura căscată, scapă paharul din mînă)*: Drace!... E o idee!... *(Rămîne-ncremenit, cu privirea în gol.)*

RENÉ: Gîndește-te bine, cum era maică-ta?

ATALA *(se uită în gol)*: Mama mea era o femeie blondă, mică și grasă.

RENÉ: Perfect. Și cum era cea pe care ai întîlnit-o?

ATALA: O femeie înaltă, brunetă și slabă.

RENÉ: Vezi! Deci s-ar putea să nu fi fost maică-ta.

ATALA *(se lovește cu palma peste frunte și exclamă)*: Firește!... Ai dreptate! Da! Da! Acum aș îndrăzni să pun rămășag că n-a fost mama... Dar, în cazul acesta...

RENÉ: În cazul acesta nu-i nici un necaz... Dacă ar fi fost propria ta mamă, te-ar fi recunoscut! Deci, tu n-ai recunoscut-o pe maică-ta!...

ATALA *(îl îmbrățișează)*: Neprețuitul meu prieten... tu, tu mi-ai dat-o înapoi pe mama!... Neprețuitul meu prieten!

ATALA *(plin de însuflețire)*: Hai acasă.. *(bate cu lingurița în sticla de pe masă)*. Chelner! Dă-ne afară!!...

(Vin doi chelneri și-i aruncă pe ușă afară.)

Cortina

NU ŞTIU CUM ÎL CHEAMĂ

PERSOANELE

DOMNUL REDACTOR
ANONIMUL

REDACTORUL (*şade în faţa telefonului şi vorbeşte*): Alo, alo... servus... da...oh, te rog... a... ăla... ştiu, ştiu acum... ăla înalt, oacheş... alo... se poate să nu-l cunosc?... Bineînţeles că-l cunosc, unu înalt, negricios, cu ochelari... Îl văd zilnic, mi-e prieten, mă tutuiesc cu el... da, da... cum zici că-l cheamă??... Ce?!! Nici ţie nu-ţi vine în minte cum îl cheamă? Uite, nici eu nu-mi aduc aminte, deşi, îţi spun, sînt bun şi vechi prieten cu el. E drept că nu ştiu cine este, cu ce se ocupă şi nu ştiu nici cum îl cheamă şi nici de unde îl cunosc. Cum?... l-ai trimis la mine? A şi plecat?... Dar, te rog, ce să fac cu el? Nu ştiu despre ce să-i vorbesc... Vine mereu pe aici, n-are nimic de spus, şade şi pălăvrăgeşte, punîndu-mă în cea mai chinuitoare încurcătură. În cele din urmă, de obicei îl trimit la tine. Habar n-am ce vrea... alo... să-l întreb... ce?... să-l întreb eu cum îl cheamă?! Ah, asta nu se poate... Ar fi profund jignit... că doar ne cunoaştem de zece ani... Să-l întreb

chiar acum? Va crede că-mi bat joc de el!... Ai vrea și tu să știi? Bine, o să încerc să-l descos într-un fel oarecare... Să aflu, zici, cum îl cheamă, firește, fără să observe că eu nu știu... *(Soneria.)* ...Alo, servus, se vede că a și sosit... *(Pune receptorul în furcă.)*

ANONIMUL *(intră)*: Servus, scumpul meu Dönci. Ce mai faci? Ei, ia ghicește: de unde vin? Ce crezi?

REDACTORUL: De la Palugyai Pista.

ANONIMUL *(mirat)*: Ești fenomenal, de unde știi?

REDACTORUL *(sumbru)*: De nicăieri. Așa mi-a trecut prin cap. Ce mai face bietul Pista?

ANONIMUL: De ce „bietul"? Se simte foarte bine.

REDACTORUL: Se simte foarte bine?!! E un om nenorocit, domnule... da, te rog, un om care se amestecă în toate chestiile... Un timp îl interesează ceva... apoi, foarte repede, se plictisește... Nu-i un om dintr-o bucată, care să poată nutri interes mai îndelungat pentru ceva.

ANONIMUL: Lasă-l în pace. Poate are dreptate!

REDACTORUL *(scos din pepeni)*: Pe naiba are dreptate! Omul trebuie să fie consecvent. Ceea ce știe, să știe precis și sigur. Cînd nu știe ceva, nu știe și gata. Dacă pe mine mă interesează cineva, dacă vreau să aflu ceva, cercetez în amănunțime totul și nu mă liniștesc pînă nu-l cunosc temeinic pe acel... adică, vreau să spun... dar înțelegi, nu-i așa?

ANONIMUL: Firește. Firește că înțeleg. Ei, dar tu cu ce te mai ocupi la ora actuală?

REDACTORUL: La ora actuală? Păi... cu tot felul de... chestii... am o serie de probleme... statistice... De-ai ști, dragă prietene, ce lucruri interesante sînt acestea!

ANONIMUL: Într-adevăr? Pe mine, îți mărturisesc, nu m-au interesat niciodată...
REDACTORUL: Nu mai spune?!... Știi ce interesante sînt?... De fapt, nu-i vorba de studii statistice, ci mai curînd de... asta... da, cum îi zice, ia te uită, nu-mi aduc aminte numele... de știința care se ocupă de nume, de nume vechi... ca de exemplu...
ANONIMUL *(mirat)*: Arheologia?! Dar ce are arheologia cu statistica?
REDACTORUL: Cine a vorbit de statistică? Puțin îmi pasă mie de statistică. Nu mă interesează decît... chestia aia,... privitoare la nume. Nu-ți închipui ce lucruri ciudate sînt pe lume, vezi, de exemplu cu... predicatele prenominale, vezi, de exemplu cu... predicatele prenominale, nobilitare... hm... cu astea... de pildă... *(Nepăsător:)* Dacă-mi aduc aminte și tu ai un asemenea „predicat", nu-i așa? *(Așteaptă cu înfrigurare, în speranța că amicul său, deodată cu „predicatul" își va spune și numele.)*
ANONIMUL: Eu? Eu unul n-am avut și nici nu am așa ceva. *(Tace.)*
REDACTORUL: A, da, pardon, desigur, nici nu ai putea avea...
ANONIMUL: De ce să nu pot avea? De avut aș putea avea, dar n-am. *(Tace.)*
REDACTORUL *(rîzînd)*: Ai un nume atît de ciudat... tocmai azi mi-a trecut prin minte... am făcut chiar un calambur... apropo de numele tău... ha-ha-ha...
ANONIMUL: Ce calambur?
REDACTORUL *(încurcat)*: Ce calambur?... Calamburul meu nu face efect decît dacă-i scris... Îți arăt imediat... Ai o bucățică de hîrtie? Sau o carte de vizită?

ANONIMUL *(scoate tacticos un carnețel, caută prin el, apoi rupe o foaie goală)*: Poftim, asta cred că-i potrivită.

REDACTORUL: Asta?... Nu, nu-i bună; de altfel acum îmi aduc aminte... nu numele tău l-am utilizat pentru calambur ci... numele lui Odry Árpád.

ANONIMUL: Și care-i calamburul?

REDACTORUL *(chinuit)*: Care-i calamburul... va să zică... *(cu o ultimă sforțare)*. De la Odriatica în Carpați nu găsești un actor ca Odrică Árpád... He... he... he...

ANONIMUL: E cam anemic... tras de păr... Ei, dar ce spuneai?... Că în ultimul timp te ocupi de arheologie?

REDACTORUL: De arheologie? Habar n-am ce o mai fi și prostia aia!

ANONIMUL: Nu mi-ai spus chiar tu, adineaori?

REDACTORUL: Eu... Aiurea!... Am spus... *(se gîndește o clipă, apoi deodată devine radios.)*... grafologie. Habar n-ai ce interesantă disciplină e grafologia?! Să cunoști caracterul omului după felul cum scrie!... E formidabil. În timpul din urmă numai de asta mă ocup! Sînt de-a dreptul înnebunit! Cred că am început să mă inițiez în tainele ei...

ANONIMUL *(gest de bagatelizare)*: Ah, eu unul nu cred în chestiile astea...

REDACTORUL: Te rog să nu vorbești așa... O să constați de-ndată. Ia' scrie-ți numele pe bucățica asta de hîrtie!

ANONIMUL: Tare sînt curios...

REDACTORUL *(insistent)*: Scrie-ți numele colea și ai să vezi.

ANONIMUL *(ia un creion cu care face în aer niște gesturi de parc-ar executa un exercițiu de scrimă.)*

REDACTORUL *(se uită uluit la el.)*

ANONIMUL *(ridicîndu-şi brusc capul)*: Ştii ceva?... Oamenii, de obicei, îşi scriu numele cu totul altfel de scris, decît scrisul lor obişnuit... Cred că-i mai bine să nu mă iscălesc, ci să scriu altceva... Să zicem: „ştrudel cu mac". *(Scrie:)* Poftim... Ei, şi-acum s-auzim ce concluzii tragi. *(Îi întinde biletelul.)*

REDACTORUL *(acru)*: A... da... literele tale sînt extrem de caracteristice... Îţi trădează caracterul... care e... cum să zic... da, ai un caracter... eşti extrem de încăpăţînat... asta se vede clar din felul cum scrii litera „m"... în schimb, uite litera „s" arată că în copilărie ai...da, ai căzut odată în moalele capului... nu, nu, asta se vede mai ales din litera „f".

ANONIMUL: Bun, dar în „ştrudel cu mac" nu există litera „f".

REDACTORUL: A, nu? *(Furios, aruncă hîrtia.)* În schimb există în figura ta! În figura ta nici nu mai există altceva decît „f-uri", adică litere... De altfel toată... profologia asta este o imensă prostie. Nici nu ştiu cum de se poate ocupa cineva de asemenea tîmpenii...

ANONIMUL *(nedumerit)*: Bine, dar adineaori îmi spuneai că nu te ocupi decît de asta!

REDACTORUL: Eu?... Da' de unde!... De altfel chiar de aş vrea să mă ocup, n-aş avea timp de grija ăsteia... a filateliei!

ANONIMUL: A filateliei?

REDACTORUL: Da, desigur, a filateliei. Cum adică, nu ştiai că sînt un pasionat filatelist?

ANONIMUL *(politicos)*: Da-a-a? Şi ai o colecţie bogată de mărci?

REDACTORUL: Vezi, ai putea să-mi faci un serviciu... Sîntem prieteni vechi... Am nevoie, toc-

mai acum, de diferite timbre... Nu ai cumva asupra ta...?

ANONIMUL: Ce anume timbre vrei?

REDACTORUL *(cu aviditate):* De orice fel... Desigur, ai la tine vreo scrisoare primită recent. E bună chiar și dacă-i de la noi din țară.

ANONIMUL *(se caută prin buzunare):* Am cîteva, dar cred că nu corespund...

REDACTORUL *(se apleacă spre el, trage cu ochiul la scrisori, face fel de fel de sforțări ca să vadă adresa.)*

ANONIMUL *(brusc, vîră în buzunar scrisorile):* Ai noroc!... Acum îmi aduc aminte... un prieten al meu a primit o scrisoare din Paraguay... e tocmai la mine, cu marca intactă... *(Se caută în celălalt buzunar.)*

REDACTORUL: Mulțumesc. Nu te mai deranja; cu mărci din Paraguay sînt supraaprovizionat. *(Își șterge fruntea. Aparte.)* Idiotul!

ANONIMUL: Îmi pare rău. *(Tace; pauză penibilă.)*

REDACTORUL *(furios):* Spune-mi, te rog... nu ai pe-aici vreun... aici la Budapesta... vreun tiz, vreo rudă cu același nume cu tine?... Data trecută mi se pare c-am citit ceva interesant.

ANONIMUL *(plin de interes):* Ce anume?

REDACTORUL: Se pare că în oraș există o persoană care poartă același nume ca tine?!

ANONIMUL: Există mai multe...

REDACTORUL: Și cum se numesc?

ANONIMUL *(rîde):* Tizii mei? Vai ce hahalera ești! Cum să-i cheme? Ca pe mine!

REDACTORUL *(rîde în silă):* Păi sigur... Vezi ce distrat sînt.

ANONIMUL: Ha-ha-ha. Asta-i bună! Și ce anume ai citit despre tizul meu?

REDACTORUL: A... nimic interesant. De altfel cred

că nici nu sînteți chiar tizi. O vagă asemănare de nume. Cum ar fi Bródy cu Bódy. Ori Pekár cu Dekár... sau Karinthy și Kazinczy.

ANONIMUL: Da, înțeleg. *(Pauză penibilă.)*

REDACTORUL *(disperat, se ridică):* Tu mai stai? Scuză-mă, eu plec.

ANONIMUL: Unde te duci?

REDACTORUL: Eu?... *(Fulgerat de o ultimă idee.)* Cum, nu știi? La ora de hipnotism. Învăț hipnotismul.

ANONIMUL: Adevărat? Nu mai spune!

REDACTORUL *(dezlănțuit):* Am început să prind cîte ceva. Fii atent. Fac o încercare cu tine.

ANONIMUL: Cu mine? Nu cred să-ți reușească.

REDACTORUL *(aparte):* Asta-mi mai lipsește. *(Tare.)* Să nu-ți fie teamă. Hai să încercăm.

ANONIMUL: Sînt gata.

REDACTORUL: Privește-mă în ochi.

ANONIMUL *(îl privește.)*

REDACTORUL *(hipnotizîndu-l):* Acum... acum începi să simți că îți slăbește vederea...

ANONIMUL *(dă din cap că nu simte.)*

REDACTORUL: Ba da, ba da... *(Apăsat:)* Acum... acum...

ANONIMUL *(privește fix înainte.)*

REDACTORUL *(imperativ):* Acum... acum... nu mai știi... nu mai ești în stare să-ți rostești nici măcar numele... *(Aparte.)* În sfîrșit, l-am dibuit!

ANONIMUL: Ei asta-i! Lasă bancurile astea răsuflate...

REDACTORUL *(hipnotizîndu-l):* Oricum încerci, oricît te sforțezi... oricît îți impui... nu poți... da... nu poți... Ei, hai, încearcă!

ANONIMUL *(se sforțează, neliniștit):* Nu mai fă bancuri... uite... uite... *(Îngrozit:)* Sfîntă Fecioa-

ră!... Sînt hipnotizat... Într-adevăr, nu pot... nu pot să-mi rostesc numele... Doamne-Dumnezeule, asta-i înfiorător!...

REDACTORUL (nedumerit): Ce? Vorbești serios? Nu-ți poți rosti numele?

ANONIMUL *(arată prin semne că nu poate vorbi.)*

REDACTORUL *(se ia cu mîinile de cap):* În cazul ăsta... iată-mă hipnotizator!! Nenorocitule! Spune-mi, de cîți ani ne cunoaștem?

ANONIMUL *(arată prin semne că de zece ani)*.

REDACTORUL: De zece ani?... Atunci, mersi! Mi-a fost de-ajuns! Salutare! Mă duc să mă asociez cu... Pethes!!

Cortina

OMUL CARE N-ARE ABSOLUT NICI O SENSIBILITATE PENTRU SIMBOLISM

PERSOANELE

OCNANOSPS
DCALT

Cafenea de noapte; la o masă din colț Degeneratul Care A Lichidat Cu Toată Lumea (Dcalt). Pe ușă intră Omul Care N-are Absolut Nici O Sensibilitate Pentru Simbolism (Ocnanosps). E un individ roșcovan, mustăcios. Se uită la Degeneratul Care A Lichidat Cu Toată Lumea și care îl recunoaşte imediat. Au fost colegi de şcoală. Se duce, vesel, la el.

OCNANOSPS *(bine dispus)*: Servus, Zamezleben! Ce mai faci? Cum, nu mă mai cunoști?

DCALT *(cu un surîs amar)*: Ba da, îmi aduc aminte. De la școală, nu?

OCNANOSPS *(se lăbărțează pe un scaun)*: Păi, sigur! Îl mai ții minte pe Löwinger?

DCALT *(dă din mînă, apoi se-ntoarce spre geam. Încet)*: Eu nu mai țin minte nimic.

OCNANOSPS *(vesel)*: De ce? Ce ai? Ți-a slăbit memoria?

DCALT *(cu glas estompat):* Nu. Îmi slăbește viața. Cafeneaua asta îmi slăbește nava vieții.

OCNANOSPS *(vesel):* Care navă? Te ocupi cumva de acțiunile Societății de Navigație pe Dunăre?

DCALT *(după o pauză):* De la o vreme nu mă mai ocup de nimic. Mă ocup doar cu Nimicul, dragă prietene.

OCNANOSPS *(rîzînd în rafale):* Ha-ha-ha! Asta-i foarte bună. Văd că ai rămas același, tot glumeț... tot...

DCALT *(își netezește, îndurerat, fruntea):* Da, am rămas tot glumeț, tot băiat bun. Dar nu voi mai fi multă vreme nici glumeț, nici băiat bun.

OCNANOSPS *(vesel):* De ce? Sau, poate vrei să te ocupi de vreo treabă serioasă?

DCALT *(sumbru):* Da băiete, mă voi ocupa de o treabă extrem de serioasă... Sărmane prietene.

OCNANOSPS *(vesel):* De ce aș fi sărman? Nu sînt sărman de loc, slujba mea de la Oficiul de Sare e foarte bună. De ce nu te angajezi și tu undeva?

DCALT *(cu totul sumbru):* Ei bine, nu peste mult mă angajez și eu undeva...

OCNANOSPS *(vesel):* Vezi, în sfîrșit, asta-i o hotărîre foarte înțeleaptă. Ai găsit vreun post?

DCALT *(cu voce surdă):* Da. Un post definitiv. Unul definitiv. Definitiv.

OCNANOSPS *(vesel):* Slavă Domnului. Întotdeauna am spus că omul trebuie să se ocupe de ceva. E aici, în oraș?

DCALT *(cu voce surdă):* Nu. Departe. Foarte departe.

OCNANOSPS *(vesel):* Asta n-are a face; cel puțin mai vezi și tu lumea. Pleci de aici?

DCALT *(cu totul sumbru și subliniind):* Da... plec de aici băiete... *(Se uită fix la el).*

OCNANOSPS *(vesel):* Bravo! Te felicit. Și, cînd pleci?

DCALT *(visător):* Poate chiar azi...

OCNANOSPS *(vesel):* Ia te uită!... Atît de repede? Şi, unde pleci?

DCALT *(îl bate cu tristeţe şi superioritate pe umăr, apoi cu voce surdă):* De-ai şti tu... sărmane prieten.

OCNANOSPS *(vesel):* De unde vrei să ştiu, dacă nu-mi spui!

DCALT *(se uită la el, sumbru):* Nu-ţi pot spune.

OCNANOSPS *(vesel):* Nu? Păcat.

Pauză îndelungată.

DCALT *(la fel de sumbru):* Nu-ţi voi putea spune niciodată!

OCNANOSPS *(vesel):* Mă rog, mă rog... Dacă nu vrei, nu te silesc...

Pauză.

DCALT *(ceva mai puţin sumbru):* Acolo unde plec eu, se pleacă fără bagaje.

OCNANOSPS *(vesel):* Aşadar pleci undeva pe aici, pe aproape. Te pomeneşti că la Pomáz?

DCALT *(cu adîncă tristeţe):* Nu, sărmane prieten, nu plec la Pomáz...

OCNANOSPS *(vesel):* Atunci... n-am ghicit!

Pauză lungă.

DCALT *(sumbru):* Acolo nu mai am nevoie de Pomáz... nu mai am nevoie de nimic... pe calea aceea ferată.

OCNANOSPS *(vesel):* Ştii, asta depinde de tren. Mie unul îmi plac trenurile accelerate; au vagon restaurant unde găseşti cîte ceva de-ale gurii, cînd ţi-e foame, nu-i aşa? Ha-ha-ha. *(Rîde.)*

DCALT *(surd):* În trenul cu care plec eu nu se serveşte decît un singur fel de mîncare... Şi acela, dintr-un blid de fier... *(Se uită fix la el.)*

OCNANOSPS *(vesel):* Cum aşa? Asta nu-i ceva prea

distinș. Auzi? Blid de fier? Bună! He-he-he. *(Rîde.)*

DCALT *(sumbru):* În blidul acela de fier ți se servesc găluște de plumb, sărmanul și bunul meu prieten. *(Se uită încremenit la el.)*

OCNANOSPS *(vesel):* Găluște de plumb? Bine, dar cum poți să mănînci așa ceva? Ești tare glumeț, ha-ha-ha.

DCALT *(puțin impacient):* Găluștile acelea nu mai trebuie să le înghiți... Găluștile acelea de plumb din blidul de fier se înghit singure.

OCNANOSPS *(vesel):* Singure? Cum vine asta? E vorba de vreun automat?

DCALT *(cu oarecare sarcasm, dar tot sumbru):* Așa... că blidul acela de fier este o țeavă de fier... Da, da, sărmane prieten.

OCNANOSPS *(vesel):* Blid... Țeavă? Cum vine asta?

DCALT *(sarcastic, luîndu-l peste picior):* E o țeavă lungă, în care sînt niște găluște de plumb... dacă tocmai vrei să știi...

OCNANOSPS *(amuzat):* Găluște într-o țeavă? Dar asta cum vine?

DCALT *(furios, gata-gata să izbucnească, dar se stăpînește):* Sau dacă vrei... gloanțe de plumb..

OCNANOSPS *(vesel):* Gloanțe de plumb? *(După o scurtă pauză, începe să rîdă.)* A... da!... Acum înțeleg! E vorba de un pistol. Asta-i foarte bună! Nemaipomenită! He-he.

DCALT *(îl privește livid).*

Pauză.

DCALT *(se uită încremenit la el, apoi visător):* Da, da... așa-i... Dacă ai vrut să știi.

OCNANOSPS *(vesel):* Ei da... un pistol... *(Rămîne puțin pe gînduri.)* Ei da... sigur, ziceai că pleci... Atunci, acolo vei primi pistolul?

DCALT *(se uită la el):* Nu... pistolul îl voi avea la mine, la mine în buzunar.

OCNANOSPS *(vesel):* La tine? Ce să faci cu el?

DCALT *(scrîşnind din dinţi):* Ce să fac cu el? Să-l îndrept spre *(subliniind)* miinee!!! Ca s-o ştii!!!

OCNANOSPS *(vesel):* Şi de ce să-l îndrepţi spre tine?

DCALT *(se ridică, începe să ţipe şi să gesticuleze cu disperare):* Ca să-l descarc, ca să trag glonţele din el, în mine!!! Nu înţelegi? Nu înţelegi?!!

OCNANOSPS *(vesel):* Aşa? Va să zică vrei să te sinucizi cu revolverul! Bine, omule, dar de ce nu vorbeşti clar? Din partea mea poţi să te şi spînzuri! Hai noroc!! *(Pleacă vesel.)*

Cortina

DOMNUL DIRECTOR
Fantezie

PERSOANELE

DIRECTORUL
EU
PRIMUL STÎLP
AL DOILEA STÎLP
CHELNERUL

Directorul intră în local. Toată lumea este cuprinsă de o emoție solemnă; cei prezenți tac cu un fel de evlavie așteptînd cu sufletul la gură să vadă unde va lua loc Directorul. Cartoforii dau cărțile distrați; ar prefera să întrerupă jocul și să se strecoare în apropierea domnului Director, dar se jenează[1]. Directorul nu se uită nici în dreapta, nici în stînga; cu o figură severă, de ființă inabordabilă, cu privirea încruntată, se duce de-a dreptul la o masă din colțul încăperii; se așază, cu o scurtă înclinare a capului onorează cîteva dulci și mieroase surîsuri care i s-au adresat, apoi se adîncește în lectura unui ziar demonstrînd în acest chip că acesta a fost

[1] Autorul face aluzii la „Stîlpii cafenelei"...

unicul scop al venirii lui aici și că nu are nici o altă dorință.

PRIMUL STÎLP *(după o clipă de ezitare se ridică, se uită la ceas, pare că ar vrea să plece, dar se răzgîndește și se duce la masa Directorului. Cu emoție dificil disimulată):* Îmi dai voie, te rog?

DIRECTORUL *(își ridică privirea. Se uită la el, apoi, condescendent):* Poftim!

PRIMUL STÎLP *(se așază. Țipă):* Chelner! Nu vezi c-a sosit domnul Director? Ce-i debandada asta?

CHELNERUL: Imediat, vă rog. Am și comandat băutura la gheață.

AL DOILEA STÎLP *(se strecoară din camera alăturată, unde a jucat cărți pînă acum, și, tiptil, cu pași înceți, se apropie de masă, apoi, degajat, către Primul stîlp):* Servus!

PRIMUL STÎLP: Servus. Stai jos.

AL DOILEA STÎLP *(către Director):* Permiteți?

DIRECTORUL *(privirea severă, apoi cu un gest rigid):* Poftim.

(Acum societatea e completă; din toate colțurile sălii se îndreaptă spre ei priviri admirative și invidioase; nimeni nu îndrăznește să se apropie. Se știe că Directorul nu tolerează în apropierea lui decît pe cei doi Stîlpi. Pe ceilalți — cînd îndrăznesc să-i vorbească sau să-l întrebe ceva — îi pune la punct sau îi strivește pur și simplu cu privirea lui rece și tăioasă. În serile cînd domnul Director onorează localul cu prezența lui, ei, toți trei, stau așa, gravi și inabordabili, pe această insulă a renumelui, a prestigiului și a seriozității.)

PRIMUL STÎLP *(dregîndu-și glasul. Puțin lejer):* Ai vorbit cu ministrul?

DIRECTORUL *(după o scurtă gîndire):* Am vorbit!

AL DOILEA STÎLP *(tot lejer)*: E ridicol, ceea ce vrea de la tine. În mod firesc problema nu poate fi pusă decît așa cum ai binevoit s-o pui tu. Ministrul se va convinge, foarte curînd. *(Gest cu mîna, apoi îl privește cu atenție pe domnul Director.)*

DIRECTORUL *(după un timp de gîndire, scurt)*: Sper.

PRIMUL STÎLP *(lejer)*: Firește.

AL DOILEA STÎLP *(la fel)*: Bineînțeles.

Pauză. Cei din sală așteaptă cu atenția încordată, dar de pe insulă nu se aude nici o șoaptă.

EU *(Intrînd în sală, văd insula. Inima începe să-mi palpite: brusc, iau o hotărîre și, pe neobservate, în vîrful degetelor de la picioare, mă apropii de masă. Un timp rămîn pe loc stînjenit, inima îmi zvîcnește cu putere, apoi mă măcăi de intimidat ce sînt, rînjesc penibil și în cele din urmă, izbutesc să articulez)*: Pardon, e voie?... *(Ezitînd, arăt spre unul din scaune.)*

(DIRECTORUL *uluit de atîta îndrăzneală, se uită fix la mine, fără să-mi răspundă.)*

PRIMUL STÎLP *(în silă)*: Poftiți?

EU *(înroșindu-mă pînă la urechi)*: ...Păi... dacă-i voie... un minut... să iau loc... credeam... *(Rîd ca un imbecil.)*

AL DOILEA STÎLP *(privire distrugătoare și în același timp mirată, apoi își ridică sprîncenele)*: A... vrei să iei loc? Poftim. *(Cei doi Stîlpi se uită unul la altul. Directorul privește rigid înainte, peste capul meu.)*

(EU — *mă așez pe marginea scaunului, ca unul care e dispus să se ridice în orice clipă i s-ar cere. Las pe scaun un „spațiu de respect", cum e obiceiul la cereri, a căror hîrtie rămîne, exclusiv, din cauza respectului, aproape în întregime goală.)*

Pauză penibilă. Eu șed la locul meu și rînjesc stînjenit.

PRIMUL STÎLP *(către domnul Director)*: Sînt sigur că ministrul nici nu s-a gîndit serios că se poate și altfel decît ai binevoit să spui tu.

DIRECTORUL *(glacial)*: Sper.

EU *(rîd politicos, de parcă domnul Director ar fi spus un banc oarecare)*: Bineînțeles.. asta-i bună!... cum putea să creadă că... asta-i bună!... *(Chicotesc, dar pe urmă tac, văzînd că nimeni nu se îndeamnă să rîdă cu mine. Pauză lungă, penibilă.)*

AL DOILEA STÎLP: Ministrul nu-i omul potrivit pentru așa ceva. Nu crezi?

DIRECTORUL *(după o pauză)*: Probabil. *(Pauză prelungită.)*

EU *(ca să zic ceva)*: M-am gîndit și eu că nu corespunde! Dacă ar avea alte atribuții poate că ar putea să facă față... dată fiind pregătirea pe care o are. *(Pauză. Cu un surîs umil)*. Nu știu dacă în această privință îmi dați dreptate.. *(pauză)* că, adică... dacă ar avea alte atribuții... dată fiind pregătirea lui... *(Pauză. Tușesc.)*

DIRECTORUL *(cu hotărîre, către Primul Stîlp)*: Ministrul n-ar corespunde nici la alt resort. Ca om de stat îl consider unul dintre cei mai slabi...

AL DOILEA STÎLP *(gest concesiv)*: Firește.

EU *(înroșindu-mă, cu umilință)*: Iertați-mă. Eu n-am apreciat ce fel de om de stat e... ci că... dată fiind pregătirea pe care o are...

DIRECTORUL *(către primul Mare Maestru)*: Nicăieri n-ar corespunde, deoarece...

EU *(zîmbind încurcat)*: Scuzați... m-ați înțeles greșit... eu n-am întrebat cum e ca om de stat... întrucît lucrul acesta... *(cu modestie și amabilitate)* să fiu iertat, dar dv., domnule Director,

ca un om cu totul limitat și nepriceput, nu-l puteți aprecia... ci, ținînd seama de pregătirea lui...

DIRECTORUL *(se uită la mine, nu-și crede urechilor, presupune că e vorba de o eroare. Aspru):* Cum ai spus, că ministrul fiind un om limitat?...

EU *(schimbînd fețe-fețe, cu un surîs de om supus):* Vai, Doamne, nicidecum... Nu m-ați înțeles bine, m-am exprimat... prostește... *(Explicînd foarte prevenitor:)* Am înțeles așa că... adică, în sensul că... da... că dumneavoastră... *(în tulburarea mea mă ploconesc spre mine însumi)*... că domnul Director... ca un om cu totul limitat și incapabil ce este, nu-i în stare să aprecieze ce fel de om de stat e ministrul... mă refeream la pregătirea lui...

DIRECTORUL *(către Primul Stîlp):* Cum? Ce zice? Nu înțeleg? Că... adică... ministrul... Pardon, nu înțeleg... cine-i cu totul...

EU *(năucit, bîlbîindu-mă și rînjind):* Păi... asta-i. Dumneavoastră sînteți... domnule Director... Nu binevoiți să înțelegeți?

DIRECTORUL *(se ridică, e galben la față și se uită la mine încremenit):* Că eu... că... Ce sînt eu?

EU *(mă ridic. Îmi vîr amîndouă mîinile în buzunare, apoi cu voce tare):* Ce ești dumneata? Un individ tîmpit, lipsit de talent și fudul! *(Mă întorc și plec legănat, cu mîinile în buzunare, spre masa de alături, apoi mă adresez chelnerului cu voce tare:)* Toni, un șvarț!!

Cortina

EXTREM DE NEPLĂCUT

PERSOANELE

UN TÎNĂR blond
EU

Este extrem de neplăcut, de exemplu, ceea ce urmează:

EU *(stau seara, după spectacolul de cabaret la care am asistat din plictiseală, la o masă de cafenea, într-un oraș de provincie, unde am venit cu fel de fel de treburi. Sînt foarte prost dispus, nu-i recomand nimănui să se așeze la masa mea).*
UN TÎNĂR BLOND *(se așază lîngă mine)*: Vă salut, scumpe maestre.
EU *(constat, aha, știu deja, că acesta-i tînărul care invita lumea la spectacolul de cabaret. O fi vreun regizor sau impresar. N-are decît să fie. Dacă nu aduce vorba despre spectacol îl iert)*: Bună ziua.
EL: Cum v-a plăcut spectacolul?
EU *(ce să mă fac cu el? Să conversez despre spectacol, cînd tocmai începusem să mă bucur că am izbutit să-l uit. Mi-a plăcut, nu mi-a plăcut, nu mai știu. Și nici nu-mi pasă. Dar prefer să consimt, așa, în general, că mi-a plăcut, numai să*

nu mai intre și în alte amănunte): Mulțumesc. Mi-a plăcut.

EL: Și ce ziceți de numărul Privighetorii?

EU *(„Privighetoarea"? Nici nu-mi amintesc de ea. A, ba da, îmi aduc aminte de o femeie grasă care cînta „cucurigu". Mă înfurii):* Sceneta în care femeia aia grasă a cîntat cucurigu?

EL: Care femeie grasă? La cine vă gîndiți?

EU *(deja antrenat):* Aia care a jucat pe principesa turcă. Aia căreia am vrut să-i dau cu scaunul în cap.

EL *(face ochi mari):* Cu scaunul?

EU: Cu masa nu puteam s-o pocnesc, fiindcă în sală nu se aflau decît scaune.

EL *(tace).*

EU: Cum e posibil ca o asemenea femeie să fie admisă pe scenă?

EL *(tace și mă privește cu atașament și înțelepciune).*

EU *(Asta-i altă poveste, tinere! Dacă ești modest și timid, nu sînt supărat pe tine, ba chiar sînt dispus să-ți servesc o lecție, demonstrîndu-ți prin sinceritatea mea că-ți acord importanță deoarece te consider demn de sinceritatea mea):* Ei, da. Știu foarte bine că provincia e provincie, că aici lucrurile trebuiesc privite cu alți ochi. Dar așa ceva, dragă prietene, nu e admisibil nici măcar în provincie! Dacă apar pe scenă asemenea „protagoniști" *lumea se va dezobișnui de genul acesta de spectacol atît de agreabil.* Nu e vorba acum să stabilim dacă femeia e o cabotină sau nu e o cabotină. Femeia asta nu-i nici măcar cabotină! E pur și simplu un butoi, un monstru, o găină gălăgioasă. Asemenea persoane pot apărea cel mult pe scenele cabaretelor periferice la numerele comice, sau la circul Barnum, dar nicidecum

în cadrul unei reprezentații a unui cabaret „artistic", și încă într-un număr serios.

EL *(tace)*.

EU *(Ia te uită cum tace! Măcar de ar zice ceva, așa nu pot continua. Bănuitor)*: Unde ați pescuit-o pe nenorocita asta de creatură? Cine-i femeia asta?

EL *(Cu multă modestie)*: Soția mea.

EU *(din întîmplare, scap din mînă ceașca, care însă, spre regretul meu, nu se sparge; mă aplec după ea și timp îndelungat o caut pe sub masă; el, politicos, mă ajută)*: Mulțumesc... Lăsați... vine chelnerul... nu face nimic... o mică stîngăcie... nemaipomenit ce cești are localul ăsta... fără să vrei îți alunecă din mînă... se vede că...

EL *(tace)*.

EU *(tac, mă uit în altă parte ca să nu-l tulbur dacă ar vrea să plece.)*

EL *(tace)*.

EU *(energic, cu un gest hotărît)*: Ei da, așadar, despre ce era vorba?

EL *(politicos)*: Despre nevastă-mea.

EU: Ei da; așadar, tocmai asta este, așa cum îți spuneam. Nu te mai împotrivi, așa e cum ți-am spus. Așa regie... o... vreau să zic... că un talent... atît de... un talent ca.. precum este... doamna dumitale... da, da... nu poate să fie sacrificat... Dacă directorul e un om de treabă, priceput... într-un rol care nu-i pentru ea... la Budapesta, un director, chiar dintre cei mai ageamii, își dă seama imediat despre ce-i vorba... Cînd are o actriță atît de excelentă... talentată... cu atîta forță comică și cu atîta... farmec... nu o pierde pe drum... așteaptă pînă se ivește un rol potrivit... un rol care-i merge

și... în care se poate impune... Îți spun sincer... am fost revoltat... era cît pe-aci să arunc cu scaunele pe scenă... văzînd că o artistă atît de bună e pusă să apară într-o piesă atît de tîmpită...

EL *(tace).*

EU *(revenindu-mi, continui din ce în ce mai cursiv):* Așa ceva nu se poate admite! Nu te supăra, dar dumneata ești un om inteligent, dumitale pot să-ți vorbesc deschis și sincer. E inadmisibil să pui niște actori buni, talentați, să joace în asemenea rahaturi. Știu prea bine că provincia e provincie. Că aici trebuie să privim lucrurile cu alți ochi. Dar tocmai de aceea există fel de fel de scenete, de piese într-un act, lucrări verificate în capitală, ca să nu fiți obligați să recurgeți la producția de mîntuială a cîrpacilor literari localnici...

EL *(tace).*

EU *(ei, slavă Domnului, am ieșit cu bine din încurcătură! Apoi, cu autoritatea pe care ți-o dă indignarea morală îl întreb):* Din ce troacă au mai scos și fleacul ăsta oribil intitulat *Privighetoarea?* Asta-i piesă? Cine zici că a scris-o?

EL *(cu demnitate):* Eu.

Cortina

TREI ŢIGĂRI DE CIOCOLATĂ

— Ascultă, draga mea, în condiţiile astea e imposibil să lucrez...

— Zău?!... Păi, n-ai decît să iei măsuri. Poftim! Află că m-am săturat. Nu mai pot cu plodul ăsta! Fă cu el ceva, bate-l, sugrumă-l, dar du-l de aici, eu nu mai pot, m-am săturat, îmi iau lumea-n cap. Înnebunesc.

— Drăguţ, foarte drăguţ, n-am ce zice! Minunată logică! Exemplară educaţie! E o plăcere să lucrezi acasă! O adevărată casă de nebuni!

— Casă de nebuni?!... Mai degrabă ospiciu pentru idioţi. Nu-i decît firesc ca totul să fie vraişte, totul să se sălbăticească! Într-o casă în care un papă-lapte ca dumneata nu e-n stare să-şi impună autoritatea faţă de un... pici obraznic ca ăsta.

— Te rog să binevoieşti a coborî tonul! Binevoieşte a începe prin a nu urla! Straşnică educaţie îi dai copilului! Cum vrei să am autoritate cînd te repezi la mine în faţa lui, şi copilul aude de la maică-sa că tatăl său este un papă-lapte. Sfinţii ei de...

— În cazul acesta fă ce ştii, eu nu mă mai amestec.

— Mai întîi şi-ntîi, te rog să binevoieşti a-ţi păstra calmul. Paştele şi...

— Nu țipa! Ați înnebunit amîndoi? Acum începi să țipi și tu? Răcniți în cor?

— Da, află că țip, țip, țip! Țip să nu faci gălăgie, că asta nu-i educație, ci pruncucidere, că nu în felul acesta se rezolvă asemenea probleme, că nimic nu-i mai dăunător pentru un copil decît să asiste la asemenea scene și certuri. Copilul are nevoie de calm, de liniște, paștele și...

— Calm, liniște? Din partea mea n-ai decît să-l pocnești în cap dacă ești atît de liniștit! Eu nu mai pot s-o scot la capăt cu el.

— Ia să vedem mai întîi despre ce este vorba?

— N-ai decît să-l întrebi pe monstrul acesta! Pe băiatul dumitale!

— Crezi că n-am să-l întreb? Cu un copil de trei ani se poate vorbi calm și liniștit, ca și cu un om mare. Uite ce-i, băiețașul tatii... Acum gata, s-a isprăvit! Ai înțeles?... De acum taci!... Ai înțeles?... Nu mai țipi... nu mai urli, băiețașul meu, nu-i așa, dragul meu, că ai să isprăvești cu urletele și ai să asculți frumos de tăticu?... Nu-i așa?... Și ai să-mi spui liniștit și cuminte, de ce țipă scumpul meu copilaș?... Ai înțeles?! Hai, nu mai țipa, dragul meu, stai frumos, da, da, frumos, liniștit... calm și liniștit... așa... cum îți vorbește tăticu... dar isprăvește cu urletele... isprăvește... isprăvește... n-auzi? Isprăvește odată!

— Sfinte Dumnezeule! Nu-l zgîlțîi așa, că-l sufoci! Uite, s-a-nvinețit de tot.

— Atunci, nu mai știu ce să-i fac! Ce vrea în definitiv?

— A treia țigară de ciocolată.

— Cum adică a treia țigară de ciocolată?

— Ticălosul, derbedeul ăsta mic, a simțit, a mirosit... că mai am una... N-ar fi trebuit să i-o dau nici pe cea dintîi. A înghițit-o așa, întreagă, cum

era! Era să se înece... Dar pe urmă s-a pus pe urlat și nu s-a lăsat pînă nu mi-a stors-o și pe a doua... Acum, poftim, face tot ce poate pentru a obține pe cea de-a treia. Simte că nu vreau să i-o dau... De asta urlă... Dar își strică pofta de mîncare, n-o să mai mănînce nimic la cină...

— E evident! Foarte bine! Se-nțelege de la sine! S-ar putea să fie altfel? Dacă n-ai avut altă treabă decît să i-o dai pe cea de a doua, numai fiindcă ți-a cerut-o...

— Ce era să fac? Spune și tu!

— Ce era să faci? Oh, păcatele mele!... Apoi n-are dreptate copilul să țipe și să se încăpățîneze, cînd vede că prin urlete și răcnete poate să obțină tot ce-i dorește inima? Știe el de ce urlă! Obținînd prin urlete cea de-a doua țigară, e sigur că urlînd și mai tare, va căpăta-o și pe cea de-a treia! Dar de data asta se înșală! Am să-i explic, am să-l fac să înțeleagă ceea ce tu n-ai fost în stare să faci, și anume că nu totdeauna se întîmplă ce vrea el, că în această casă mai există și o altă voință, chiar dacă aceea nu-i voința mamei...

— Bate-l. Dă în el.

— Ei, asta-i! Să dau în el ar fi foarte simplu! Dar înțelege odată că orice izbucnire nervoasă e ineficientă. Copilul trebuie să simtă o voință puternică și calmă. Ai înțeles? Trebuie să-l facem să înțeleagă că se încăpățînează în zadar... Să-l convingem că el e cel care trebuie să cedeze... Ai înțeles, dragul meu copilaș? Gata cu țigările de ciocolată! Ai înțeles? Nu mai sînt, punct. De ce? Fiindcă așa spune tăticu și cu asta basta! Ai înțeles? Și-acum lasă urletele... Ai înțeles? Așa... calm, liniștit... gata cu gălăgia... ne-am înțeles?... Gata, gata, ți-am spus odată, gata, gata... n-auzi?...

— Doamne-Dumnezeule... acum țipă și mai tare!

— Liniște! Asta-i din cauza dumitale! Te-a auzit... Tăcere!... Du-te afară, pleacă de aici... Uite, dragul meu copilaș... te rog să încetezi... că de nu... tăticu tău îți va trage o... o... mamă... mamă... mamă... de bătaie...

— Doamne-Dumnezeule...

— Ți-am spus să pleci de aici, paștele și...Bine, dar aici e un balamuc curat... Nu înțelegi odată că numai calmul... Uite, dragul meu... am să număr pînă la trei... dacă nu încetezi... te bat de ai să mă pomenești cît oi trăi... Ai înțeles?... Unu... doi...

— Doamne-Dumnezeule...

— Unu... doi... unu... d... d... do... o... Nu înțelegi? Pleacă de aici! N-auzi?... O... o... i... doi... că acuși îți trag și ție una...

— Pentru numele lui Dumnezeu!

— Nu isprăvești odată?... Nu înțelegi să taci?!... Ce?... nu vrei să isprăvești odată?... Nu vrei să încetezi?!...

— Fiară sălbatică! Asasinule! Dă-mi copilul... copilul meu!... Pleacă de aici, fiară sălbatică ce ești...

— Nu țipa! Uite că i-ai rupt haina!

— Mai bine haina decît copilul... Nu te apropia, bestie, fiară sălbatică!... Mutișor... Muțu mamii... Isuse Cristoase, leșină... Apă!... Asasinule!... Floarea vieții mele!... fericirea mea... unde te doare? Unde-i buba... Să nu te apropii de el, ucigașule...

— Ei, asta-i, nu vezi că n-are nimic?

— Pleacă de-aici...

— Nu cumva îmi interzici să-mi văd propriul copil?!

— Da, după ce era să-l omori!

— Să-l omor? Ești extraordinară! Fiindcă i-am dat vreo două?...

— Vreo două? Privește! Ți se văd toate cele cinci degete...

— Nu mai spune... E grozav... Ei și?

— Ei și?... Auzi, ce se găsește să spună fiara asta sălbatică, bruta asta de tat-tu?... Floricica mea... bujorelul meu... Să nu te mai uiți la el... Ce vrei, dragoste mică?... Spune, ce vrei?... Mi se rupe inima cînd te aud plîngînd... Vrei o țigară de ciocolată?

— Ei vezi că și-a revenit?!

— Da, și-a revenit fiindcă eu știu să mă port cu el. Fiindcă simte că e în brațele mamei. La tine, fii liniștit, nu se mai uită trei ani de zile!

— Nu mai spune! Facem un pariu? Ascultă puștiule!

— Poți să aștepți mult și bine pînă te învrednicește cu o privire... Uite, scumpul de el... cum mi se ascunde la piept!...

— Pst... pst... Ascultă, puștiule!... Ia' uită-te încoace... Știí ce-i asta? Ei?!... Ei, ai văzut cum se uită la mine?!... A început chiar să zîmbească...

— Ce-i aia? Ce-i arăți tu acolo?

— A patra țigară de ciocolată!

PROPAGANDA

PERSOANELE

CONDUCĂTORUL
FUKSZ
ȘEFUL propagandei
WOLF
UN TÎNĂR blond

MR. OVERALL *(directorul general al întreprinderii pentru Confecționarea Ideologiilor Politice și a Constituțiilor destinate Orînduirilor de Stat Capabile a se guverna singure, sună)*: Să poftească domnul inginer chimist Fuksz.

FUKSZ: La dispoziția dumneavoastră, domnule director general.

CONDUCĂTORUL: Dragă Fuksz, în ședința comitetului de direcție am hotărît să introducem un produs nou.

FUKSZ: Care anume? Avem vreun brevet?

CONDUCĂTORUL: Ei asta-i! Care-i rostul dumitale aici? Vrei să cumpăr brevete pentru a introduce un produs nou? Te duci chiar acum în laborator și din materialele pe care le avem la dispoziție îmi vei realiza o compoziție cît mai subtilă. Vezi să conțină neapărat puțină „produc-

ție socială", o ușoară tentă de „rasism", cîteva picături de „neo-capitalism", de tehnocrație, reevaluare economică, forțe naționale concentrate, dar toate acestea diluate într-un pic de paneuropeism. Restul, te privește pe dumneata.

FUKSZ: Și antisemitism?

CONDUCĂTORUL: Doar un strop, cît un condiment pentru aperitive. Cînd vei fi gata, pune-l la curent pe domnul redactor Goethefiul, ca să-i născocească un nume de efect: „Comunism mohamedan", „Patriotism biochimic" sau așa ceva. Rafaelson, șeful secției de imagini, să caute prin muzee vreo marcă de fabricație adecvată. Să poftească șeful propagandei. *(Fuksz iese.)*

ȘEFUL PROPAGANDEI: Aștept dispozițiile dumneavoastră, domnule director general.

CONDUCĂTORUL: Dragă Wolf, introducem un produs nou. Numele produsului ți-l voi comunica prin telefon peste o jumătate de oră. Ai șase luni ca să pregătești piața. Într-un an vreau să am un partid capabil să guverneze după principiul majorității, cu secții de asalt înarmate, cu ariergardă culturală, presă, un partid cu origini atestabile în operele filozofice și de științe naturale; te rog deci să faci în așa fel ca la cea dintîi ocazie partidul acesta să poată prelua puterea.

WOLF: Și unde anume?

CONDUCĂTORUL: Asta încă n-o știu. În orice caz acolo unde se va ivi tocmai în acel moment vreo vacanță guvernamentală. În Anglia, Germania, Norvegia... oriunde. Se-nțelege de la sine că nu vin în considerare decît Marile Puteri; pentru țările mai mici n-are rost să li-

vrăm; dacă am face-o, firma noastră ar fi nevoită să lucreze cu pierderi. Deci, atenție, dragă Wolf. De îndată ce domnul Fuksz va fi gata, vei începe, poate chiar mîine... Șeful secției producției de idei va pune de îndată la lucru toate birourile; zece ore de muncă pe zi! N-au decît să lucreze domnii scriitori! Vom înființa un birou de partid; de săptămîna viitoare vom trece la întrunirile populare. Lampioane, marșuri, în fiecare lună cîte o demonstrație, avioane, brasarde, inscripții, afișe, detașamente mobile pentru a ține legături cu orașele mari din provincie, cîțiva martiri, control statistic, mașini de calculat, clește... Ei da, vezi să se pună în funcție și fabrica de balast artificial.

WOLF: Balast artificial?

CONDUCĂTORUL: Da, pentru spargerea geamurilor. Întreprinderea textilă să se pregătească, mai ales pentru confecționarea cămășilor; culoarea vom stabili-o ceva mai tîrziu. Îți mulțumesc, dragă Wolf. Mîine vei primi instrucțiuni noi.

WOLF *(se înclină. Iese. În ușă se oprește)*: Mă scuzați, domnule director-general, dar șeful?

CONDUCĂTORUL: Șeful?

WOLF: Da, cine va fi șeful mișcării, Omul Destinului, Trimisul Istoriei, Mîntuitorul Epocii, personalitatea în jurul căreia se cristalizează noua Credință; Mîna Forte, viitorul Dictator?

CONDUCĂTORUL *(se bate cu mîna peste frunte)*: Ai dreptate. De asta uitasem! Hm... aveți pe cineva, pe jos, la secția de laringologie?

WOLF *(telefonează)*: Alo, domnule doctor... aveți în sala de consultație ceva material mai... acătării? Doar doi indivizi? Cum arată? Da?

Ei, și care-i mai breaz din ei? Cel blond? Bun. Atunci trimite-mi-l pe cel blond! *(Pune receptorul în furcă.)*

CONDUCĂTORUL: Dragă Wolf, rămîi aici.

WOLF: Cum dispuneți, domnule director general.

BLONDUL *(un tînăr care se prezintă cu modestie)*: Vă salut, domnule director general.

CONDUCĂTORUL *(își ridică ochii, privindu-l sumar)*: Hm. Înfățișarea merge. Va trebui să te îngrași puțin în șolduri. Timbrul vocii?

BLONDUL *(cu trac)*: Bariton.

CONDUCĂTORUL: Cîntă-ne ceva.

BLONDUL *(tremolînd)*: Doremifasollasido...

CONDUCĂTORUL: Mulțumesc. Intensitatea? Stai puțin... citește-ne ceva cu voce tare... Uite colo o carte...

BLONDUL *(la masă, cuprins de trac)*: Mersul trenurilor?

CONDUCĂTORUL: Indiferent, citește orice.

BLONDUL *(citește cu patos crescînd, pînă la urmă țipă)*: Kiskunfélegyháza, Danzig, Praga, München, schimb de tren, vagon de dormit, vagon restaurant, legătură directă cu cursa de avioane... orele zece și șase minute!

CONDUCĂTORUL: Mulțumesc. Cred că vei corespunde... *(la telefon)* De altfel, așteaptă puțin, domnul Fuksz raportează că va fi aici de îndată; s-ar putea să iei în primire imediat...

FUKSZ *(intră grăbit)*: Gata, domnule director general! *(Flutură un dosar.)*

CONDUCĂTORUL *(dă din cap aprobator)*: Bravo, asta zic și eu operativitate. Te rog, fii scurt; asupra amănuntelor vom reveni mai tîrziu. Care este axul noului proiect de constituție și a programului partidului?

FUKSZ *(cu modestie, dar şi cu multă demnitate)*: Cred că va fi destul de original. Vom pretinde deplina egalitate în drepturi a celor cu părul blond. Funcţii de stat nu vor putea îndeplini decît cei cu negi pe nas. Nu vom admite bătăturile pe policar! Cei cu păr în urechi vor trebui să părăsească ţara. Motocicliştii şi piscicultorii, în calitatea lor de provocatori şi factori direcţi ai viitorului război mondial, vor fi deposedaţi de toate drepturile politice şi statul le va confisca — eventual — întreaga avere.

CONDUCĂTORUL *(aprobă din cap)*: Abil ticluit! Mai ales chestia cu piscicultorii... e o idee bună... *(Către Blond.)* Ei, ai auzit... da... cum zici că te cheamă?

BLONDUL: Butler.

CONDUCĂTORUL: Aşadar, domnule Butler,... ai auzit programul... Improvizează ceva pe această temă!... Ascultă... domnu' Fuksz, rostogoleşte încoa' butoiul ăla...

BUTLER *(se urcă pe butoi şi începe să peroreze ca un apucat)*: Prieteni, iată, aveţi acum ocazia să vedeţi unde a ajuns ţara asta de pe urma ticăloaselor uneltiri ale piscicultorilor. Această lepră perfidă unelteşte în ascuns, pe sub ape, ca să înnece în mocirla distrugerii toate nădejdile într-un viitor mai bun, pe care acest popor mîndru şi liber le-a pus în mişcarea noastră nestăvilită... dar noi ştim unde să căutăm capul de la care se împute peştele. Sabia glorioasei indignări a tineretului nostru, a tineretului nostru, jignit în miezul demnităţii sale, se va prăvăli peste blestematul grumaz, ca să-l separe de trunchiul său, încă înainte ca acesta să poată infecta întreaga lume...

Strigaţi deci cu mine împreună: Jos piscicultorii! Jos motocicliştii!, Trăiască mîndrul Neg, simbolul mîntuitor şi farul îndrumător al acestei ţări atît de mult încercată, Uniunea Înăcritorilor de Magiun şi Sindicaliştii Electrotehnicieni!"

CONDUCĂTORUL *(aplaudă placid):* Mulţumesc, poţi să rămîi. Mîine vei primi instrucţiunile. *(Se înclină.)* Domnilor, vă mulţumesc. De azi într-un an, sub conducerea domnului Butler, firma noastră va livra noul nostru sistem, bineînţeles celor ce ne vor face cele mai avantajoase oferte.

Cortina

DETECTIVUL

Scenetă

PERSOANELE

BLITZ
MARISKA
MAYER, detectivul

Blitz şi Mariska, stau la masă; după cină.

BLITZ: Te-ai săturat, dragul meu copil?
MARISKA: Vă mulţumesc, dragă domnule Blitz.
BLITZ: Atunci, dacă vrei putem să trecem la obiect şi să-ţi spun de fapt motivul pentru care te-am poftit aici, la mine acasă.
MARISKA *(cu ochii în pămînt)*: Oh, domnule Blitz!
BLITZ: Nici un oh, dragul meu copil. Sper că mă consideri un gentleman şi nu presupui despre mine că aş putea abuza de situaţia în care se găseşte o femeie fără apărare şi că aş îndrăzni să nutresc gînduri imorale...
MARISKA: Oh, domnule Blitz!
BLITZ *(energic)*: Nu, copila mea! Să nu presupui aşa ceva despre mine. Eu nu voi abuza de lipsa dumitale de experienţă, eu respect şi apreciez

în cel mai înalt grad, pudoarea dumitale feciorelnică, pentru a mă exprima astfel.

MARISKA *(cu ochii în pămînt):* Vă mulțumesc, domnule Blitz.

BLITZ *(revoltat):* Cum de ți-ai putut închipui despre mine că aş fi un tigru imoral care nu se lasă impresionat de rezerva feciorelnică a unei inimi virtuoase?

MARISKA: Dar, domnule Blitz, atunci nu înțeleg...

BLITZ: O să-ți explic îndată, copila mea. Dar pentru aceasta e necesar ca mai întîi să știi cine sînt eu în realitate şi care-i ocupaţia mea. Află, draga mea copilă, că eu nu sînt decît un simplu asasin, dar un asasin onest, care abia trăiesc de azi pe mîine omorînd și jefuind doamne singuratice.

MARISKA *(mirată şi curioasă):* Serios?

BLITZ: Doamne, omul trebuie să trăiască din ceva, nu-i așa, copila mea? Unul face o treabă, altul face altă treabă. Sînt oameni care trăiesc dînd o mînă de ajutor la nașterea oamenilor, alții își cîștigă pîinea ajutînd pe unii să părăsească această vale a plîngerii... Eu aparțin acestora din urmă.

MARISKA: Într-adevăr?

BLITZ: Da, crede-mă, așa este. Pîinea și iar pîinea! N-am nici capital, nici avere, iar ca să cerşesc sînt prea mîndru; sînt silit, prin urmare, să recurg la munca celor două mîini ale mele.

MARISKA *(interesată):* Şi, cîştigați destul de bine?

BLITZ: Deh; așa ș-așa. Crede-mă, nu-i o treabă prea boierească. Ai multe angarale, amănunte murdare, și mai ales trudă. Victima, cîteodată, se încăpățînează să reziste.

MARISKA: Cum adică?

BLITZ: Mă împiedică să-mi exercit în mod paşnic munca mea cinstită. Cînd vreau să-i înfig cuțitul, se opune, se zbate, mă loveşte, într-un cuvînt nu mă lasă în pace. *(Cu reproş.)* Te întreb pe dumneata: e cuviincios să te comporți în chipul acesta? Ce o priveşte pe dumneaei modul în care îmi cîştig eu pîinea cea de toate zilele? De ce mă împiedică în agoniseala mea? Am deranjat-o eu vreodată, cînd voia să cîştige? *(Oftează, dă din mînă.)* Deh, oamenii nu-l înțeleg pe un biet şi simplu asasin! Numai necazuri îmi căşunează. Fac gălăgie, îmi caută nod în papură. *(Îi tremură glasul de emoție.)* Nu mă lasă să trăiesc!

MARISKA *(compătimitor)*: Bietul domn Blitz!

BLITZ *(cu glas stins)*: Păi, n-am dreptate? Ce au cu mine? Nu rîvnesc la onoarea lor. Nu vreau decît să trăiesc. *(Îşi scoate batista din buzunar şi îşi şterge ochii.)*

MARISKA *(îl mîngîie)*: Bietul domn Blitz!

BLITZ *(îi apucă mîna cu recunoştință)*: Îți mulțumesc, scumpa mea copilă; dumneata mă înțelegi. Îți mulțumesc. Nu-i aşa, dumneata nu te vei comporta ca ceilalți, nu vei face gălăgie. Nu-i aşa, că n-o să-l superi pe bietul nenea Blitz, care are atîtea alte angarale pe cap?

MARISKA *(tulburată)*: Dacă aşa trebuie să se întîmple...

BLITZ: Nu, nu; dumneata eşti mult mai nobilă, mult mai drăguță. Şi gîndeşte-te, mi-ar prinde şi mie bine un dram de linişte. Vei fi cea de-a patruzeci şi doua doamnă pe care voi avea onoarea s-o asasinez. Îmbătrînesc, nu-mi mai plac muncile dificile.

MARISKA *(neliniştită)*: Dar n-o să mă doară?

BLITZ: De loc! De dragul dumitale voi lucra cu totul nedureros. O să te așezi frumușel, îți voi da un narcotic, îți voi face o anestezie locală, te voi asasina cît se poate de repede, îți iau bijuteriile și pe urmă o să te pun, cu grijă, într-un borcan de dulceață. Dumneata vei fi cel de al patruzeci și doilea borcan de dulceață. O să-ți aplic o vignetă frumoasă, cu margini dantelate, pe care îți voi scrie numele și vîrsta. Dacă dorești, am să te conserv în sirop. Pe damele mai în vîrstă, de obicei, le pun în oțet. Borcanele lor sînt, uite colo, pe bufet.

MARISKA: Nu s-ar putea... evita...?

BLITZ *(amabil)*: Firește că nu, toate ușile sînt închise. *(Se uită la ceas.)* Trebuie să ne grăbim; la ora unsprezece vine prietenul meu Mayer, detectivul.

MARISKA (oftînd): Doamne, dacă așa trebuie să fie...

BLITZ *(politicos)*: Ei, cum vrei? Cu revolverul sau cu cuțitul?

MARISKA: Cum e mai plăcut?

BLITZ: Revolverul nu-i recomandabil, face mult fum, ar putea să-ți provoace un acces de tuse.

MARISKA: Atunci, procedați cum doriți dumneavoastră.

BLITZ *(se ridică, pune mîna pe un cuțit enorm, își întinde brațul)*: În acest caz îți sărut mîna, stimată duduiță, și îmi pare foarte bine că ne-am cunoscut. Recunoști, nu-i așa, că ai avut de-a face cu un gentleman, care nu abuzează de situația unei femei singure și fără apărare?

MARISKA *(surîzînd)*: Îmi pare foarte bine că am avut ocazia să vă cunosc, domnule Blitz. Să vă binecuvînteze Cel de Sus. Mă las cu totul în seama dumitale.

BLITZ *(îi sărută mîna):* Am avut onoarea, mi-a părut foarte bine, sînt sluga dumitale. *(O înjunghie cu cuțitul.)*

MARISKA *(gest):* Ciao, domnule Blitz! Pe lumea cealaltă, dacă aveți puțin timp, căutați-mă sau scrieți-mi!

BLITZ *(se înclină de mai multe ori):* Da, da, desigur, vă mulțumesc, o să am onoarea, he, he, he, vă salut!

MARISKA *(gest):* Ciao! *(Moare.)*

BLITZ: Și-acum, să vedem de bijuterii. *(Ridică trupul neînsuflețit; în timp ce îl duce spre canapea, se aud bătăi în ușă.)* Ei asta-i! Cine-i? Poftim! *(Așază cadavrul pe un scaun.)*

MAYER *(îmbrăcat ca un om de la țară, cu pălăria dată pe ochi, vorbește ca un provincial):* Dea Dumnezeu sara bună!

BLITZ *(calm):* Ei asta-i, maestre Mayer, dar ce te-a apucat să-mi spui „dea Dumnezeu", cînd la cafenea ai obiceiul să mă saluți cu totul altfel: „Ciao, nenică!" Hai, stai jos.

MAYER *(încurcat):* V-ați grășitără, mă rog, eu...

BLITZ: Las-o-ncurcată, nea Mayer. De altfel, ce mai faci? Ce-ți fac copiii? Ți se mărește leafa?

MAYER *(tulburat):* Da'mă rog frumos eu nu-s detectiv, îs un provincial naiv, un bătrîn care-a intrat aici doar din întîmplare.

BLITZ *(rîde):* Bine, bine, nene Mayer. Dar, stai jos odată.

MAYER *(scărpinîndu-se la ceafă):* Dumneata ești sigur că eu aș fi detectivul Mayer din poliția de stat? Poți să-mi stabilești identitatea?

BLITZ: Ba bine că nu! În buzunarul dumitale se află un pachet de cărți de joc, pe care l-ai împrumutat acum o jumătate de ceas de la un chelner.

MAYER *(se caută în buzunar):* Ai dreptate! *(Își scoate pălăria din cap, ia loc pe un scaun, se uită mirat la cadavru și salută.)* Am onoarea!... Pardon...

BLITZ: Las-o-n pace, maestre Mayer, e o cunoștință veche. N-o deranja. Și altfel, ce vînt te aduce pe la mine?

MAYER: Păi, să vezi, dragă domnule Blitz, e vorba că eu... pe de o parte fac cercetări cu privire la crima din Strada Sfeclei — știi dumneata care — iar pe de altă parte am venit în legătură cu o nouă dispariție...

BLITZ: A mai dispărut cineva?

MAYER: O anumită persoană feminină, una de-i zice Darab Mariska. N-ai auzit nimic despre ea?

BLITZ: Ba da, am cunoscut-o. Pentru ultima oară aici a fost.

MAYER: Asta voiam să-ți spun că urmele aduc aici. Ce știi despre ea?

BLITZ: Doar atît, că ultima dată a fost pe-aici.

MAYER: Nimic altceva?

BLITZ: Nimic altceva.

MAYER: Hm. *(Se gîndește.)* Ei, dacă-i așa și dacă alte urme nu ne vor îndrepta în altă parte, cazul va fi dificil. *(Brusc.)* Hop-la! Am găsit! Ce făceai în clipa cînd am sosit eu?

BLITZ: Tocmai voiam să mă așez la masă...

MAYER *(ironic):* Așa! Voiai să te așezi la masă. Ei, și voiai să iei masa singur?

BLITZ: Bineînțeles că singur.

MAYER: Hm. *(Stă pe gînduri.)* Nici asta nu e pista pe care trebuie să merg. *(Brusc.)* Hop-la. Am găsit. Ia spune-mi — dar uită-te în ochii mei — la ce te gîndeai adineaori? nu cumva te gîndeai că o anumită persoană feminină ar putea fi asasinată.

BLITZ: Nu, de loc.

MAYER: Hm. Nici de data asta nu-s pe urma cea bună. *(Brusc.)* Hop-la, acum am găsit. *(Arată spre cadavru.)* Acu' te prind. Asta ce-i ? Ce-i asta?

BLITZ: Ce-i asta? Ce să fie. Nu vezi?

MAYER: Deci, ce-i?

BLITZ: Un gramofon. Nu vezi?

MAYER *(mirat):* Un gramofon? Ești sigur?

BLITZ: Ascultă, dumneata n-ai ochi?

MAYER *(descumpănit):* Ei, ei... de aici, de unde stau eu se vedea exact ca un... hm...

BLITZ: Ei, cum se vedea?

MAYER *(ruşinat):* Dar să nu rîzi de mine!

BLITZ: N-avea nici o teamă.

MAYER: He-he-he... se vedea exact ca un cadavru de femeie... he-he-he...

BLITZ: Ha-ha-ha... Asta-i bună...

MAYER: Nu mai spune... he-he-he... să crăpi de rîs... He-he-he... *(Se încruntă brusc, se scarpină la ceafă.)* Hm, dar în cazul acesta nici firul ăsta nu-i cel bun. Ei drăcie!...

BLITZ: Uite ce este, nene Mayer, să vorbim pe şleau. Dumneata mă bănuieşti că eu aş fi ucis-o pe Mariska, adică pe acea persoană feminină care zici că a dispărut.

MAYER *(cu severitate):* Nici vorbă! Dacă ţi-aş face o astfel de mărturisire, ai deveni prudent şi nu te-ai mai trăda!

BLITZ: Supune-mă unui interogatoriu. Ia-mă pe ocolite, ca să mă prinzi în capcană...

MAYER *(se apucă mai întîi cu mîinile de cap, apoi recunoscător):* Ai dreptate, ia-n te uită, pierdusem din vedere cu totul metoda asta. Hm. Aşadar... ăăă... ăsta... nu ştii cumva o astfel de întrebare?

BLITZ: Păi... da... de pildă... întreabă-mă dacă nu cumva umblu pe căi ascunse?

MAYER: Grozavă întrebare!

BLITZ: Firește că-i grozavă. Dar, vezi, în zadar te mai obosești. Declar din capul locului că nu eu am ucis-o pe Mariska și nici pe celelalte patruzeci și două de femei, care se află în dulapul de colo, înghesuite în borcane de dulceață.

MAYER *(stă pe gînduri)*: Hm. Asta nu-i bine! Nu e bine de loc. Negînd vei deveni suspect. Fiindcă, nu-i așa, se poate pune problema: de ce negi? Ce motive ai?... Ei, vezi, nu-i așa, negi fiindcă ți-e frică de consecințe. Dacă n-ai fi comis însă acele crime, ai mai avea motive să le negi? Ei? He-he! Mai am și eu un pic de minte, nu?

BLITZ: Minunată deducție!

MAYER *(fudul)*: Ce? Te cred că-i minunată! Poți să mai înveți cîte ceva de la maestrul Mayer.

BLITZ *(plictisit cască)*: Uite ce-i, maestre Mayer, spune-mi și mie ce fel de urme te-au îndreptat spre mine?

MAYER: Ce fel de urme? Uite, am să-ți spun. Bătrîna care a dispărut recent avea la gît o batistă roșie. Am constatat eu, prin cercetările mele. Ține-te bine! Acu-i acu! Cînd te-am văzut la cafenea am observat că ai scos din buzunar o batistă albă. De ce albă? mi-am pus eu imediat întrebarea, în sinea mea. De aceea, mi-am răspuns tot eu, mie însumi, și tot în sinea mea, fiindcă batista roșie a lăsat-o la gîtul bătrînei! Prin urmare, e clar: nu mai are decît batiste albe. *(Rînjește.)* Ei? Eeste? He-he-he-he! Ce zici de maestrul Mayer? Asta-i subtilitate, nu? Te cred și eu!

BLITZ: Minunat! Aşadar, asasinul e cel care n-are batistă roşie.

MAYER: Fireşte. Bineînţeles!

BLITZ: Uite ce-i, maestre Mayer. Dumneata ai batistă roşie?

MAYER *(surprins)*: N-am.

BLITZ: În cazul acesta se iveşte o ipoteză nouă! Îţi atrag atenţia asupra ei. Nu cumva asasinul... eşti dumneata?

MAYER *(se loveşte cu palma peste frunte)*: Fire-e-e-e-eşte-e! *(Recunoscător, strînge îndelung mîinile lui Blitz.)* Îţi mulţumesc, dragă Blitz. Dumnezeu să te binecuvînteze... Da, bun... Şi totuşi în cazul acesta, unde mă aflu eu la ora asta?

BLITZ: Păi, chiar acum ai plecat de-aici... ai putea, cred, să te-ajungi din urmă... Hai, dă fuga...

MAYER: Alerg! Binecuvîntarea mea, dragă Blitz... Îţi mulţumesc! *(Iese în goană.)*

BLITZ: Tu mititico, vii cu mine! *(O ia în braţe pe Mariska şi o duce spre canapea.)*

Cortina

DENUNȚĂTORUL

PERSOANELE

UN GARDIAN
DEȚINUTUL
ALKAPOCS — SAM FALCĂ

O celulă de închisoare. Banchetă. O cană cu apă.

DEȚINUTUL *(Șade pe bancheta din celulă, notează cîte ceva pe foile de hîrtie pe care le are în față.)*
GARDIANUL *(intră):* Te caută cineva.
DEȚINUTUL *(se ridică):* Da, vă rog. Cine mă caută? Poate avocatul meu?
GARDIANUL: Nu, nu-i el. E un alt tîmpit. Zice că-l cheamă Sam Falcă.
DEȚINUTUL *(uluit):* Sam Falcă? Imposibil.
GARDIANUL: La fel zic și eu. Găsesc că-i cu neputință ca pe cineva să-l cheme așa.
DEȚINUTUL: Nu asta-i cu neputință, ci ca omul ăsta să vină la mine să mă vadă! Păi, Sam Falcă e tocmai individul pentru care zac aici, în prevenție, de o lună de zile. M-a denunțat că aș fi falsificat niște polițe, că aș fi bigam, că mi-am înnecat copilul și că am furat un palton de la „Insula Fericirii". Cum arată?

GARDIANUL: Are o faţă tristă. Deşi cred, că şi eu aş fi trist dacă aş arăta ca el!

DEŢINUTUL: Nu pot să-mi închipui ce vrea cu mine, tocmai acum, cu două zile înainte de proces. Să intre.

GARDIANUL: Îţi atrag atenţia că n-aveţi voie să staţi de vorbă mai mult de zece minute. *(Iese.)*

SAM FALCĂ *(intră)*: Bună ziua.

DEŢINUTUL: Bună ziua. *(Maliţios.)* Iartă-mă că te primesc într-un cadru atît de modest. În ultimul timp...

SAM FALCĂ: Nu are importanţă. Daţi-mi voie să mă prezint. Sînt Sam Falcă.

DEŢINUTUL: Da, mă rog. Cu ce vă pot fi de folos?

SAM FALCĂ *(ameninţător)*: Dumneata ai auzit de numele acesta?

DEŢINUTUL *(încurcat)*: Da, desigur, tocmai de aceea nu înţeleg, cum de...

SAM FALCĂ *(ridicînd tonul)*: Să nu mi te bîlbîi! Dumneata cunoşti deci numele acesta? Dumneata ai comis o faptă oribilă împotriva mea.

DEŢINUTUL *(uluit)*: Eu?!...

SAM FALCĂ *(ca mai sus)*: Da, dumneata. Nu încerca să negi. Ştiu totul. Dar, nefiind un om răzbunător, am venit la dumneata ca să-ţi dau posibilitatea să repari răul pe care mi l-ai făcut.

DEŢINUTUL *(uluit la culme)*: Eu?!... Nu înţeleg nimic...

SAM FALCĂ: Înţelegi foarte bine! *(Pe un ton ridicat.)* Dumneata m-ai denunţat!

DEŢINUTUL: Cum? Eu te-am denunţat pe dumneata? Iartă-mă, dar...

SAM FALCĂ *(cu gestul adecvat)*: Destul! Ştiu ce apărare şubredă ţi-ai ticluit. Vrei să susţii că...

DEŢINUTUL: Să am iertare, dumneata m-ai denunţat pe mine!

SAM FALCĂ: Asta-i altă poveste. Acum e vorba de altceva, și anume de aceea că dumneata m-ai denunțat pentru calomnie!

DEȚINUTUL: Eu, pe dumneata? Ei bine, iartă-mă, dar...

SAM FALCĂ *(gest cu mîna)*: Știu că ai fost de bună-credință cînd, în cursul anchetei ai declarat că eu te-am calomniat! Dar e imposibil ca dumneata să nu-ți dai seama ce înseamnă această declarație! Știi dumneata ce ai făcut? E în joc onoarea mea, domnule!... Onoarea mea... *(Țipînd.)* Auzi?... Onoarea mea!

DEȚINUTUL *(rămas tablou)*: Să am iertare, dar atunci cînd dumneata m-ai...

SAM FALCĂ *(pe ton ridicat)*: ...Eu te-am denunțat că ești bigam, că ai comis o pruncucidere și că ai furat un palton. Poți să mi-o spui verde în față, nu trebuie să te rușinezi de mine. Da, eu te-am denunțat. Dar, în schimb, dumneata ce-ai făcut? Ai declarat în plină dezbatere a procesului că astea-s calomnii! Prin urmare cu alte cuvinte, ai afirmat despre mine că sînt un calomniator!

DEȚINUTUL: Ei, da, pentru că altfel nu se...

SAM FALCĂ *(ridică un deget)*: Pardon! Acum vorbesc eu! M-ai denunțat pentru calomnie, cu toate că... cu toate că... *(cu ton ridicat, amenințător)* cu toate că dumneata știai foarte bine că nici una din faptele pentru care te-am denunțat nu corespundea adevărului. Dumneata o știai foarte bine. Să nu negi! Și, cu toate acestea, m-ai denunțat!!

DEȚINUTUL *(rămas cu gura căscată)*: Cum... cu toate acestea?!!... Cum înțelegeți, vă rog, această expresie „cu toate acestea“?

SAM FALCĂ: Auzi? Cum o înțeleg? Ei bine, dacă ar fi adevărate faptele pentru care te-am denunțat, procedeul dumitale să zicem că ar fi într-o oarecare măsură scuzabil. Fiindcă, în acest caz nu aş fi ameninţat de pericolul care mă paşte acum. La dezbatere aş putea face dovada că tot ce ţi-am pus în cîrcă e adevărat, prin urmare n-aş putea fi acuzat de calomnie! În consecinţă...

DEȚINUTUL: În consecinţă?...

SAM FALCĂ *(cu superioritate)*: În consecinţă aş fi achitat imediat, nu-i aşa? Asta-i o chestie clară! Dar aşa? *(Amenințător.)* Îţi dai dumneata seama ce se poate întîmpla cu mine aşa cum stau lucrurile acum?

DEȚINUTUL: Eu cred că...

SAM FALCĂ: Dumneata să nu crezi nimic; dumneata ştii foarte bine ce se poate întîmpla! Şi anume: eu aş putea fi trimis în judecată pentru calomnie, aş putea fi condamnat, şi chiar închis, iar onoarea mea ar fi pătată pe vecii vecilor!

DEȚINUTUL: Iartă-mă, dar...

SAM FALCĂ *(pe ton ridicat)*: Nici o vorbă, te rog; procedeul dumitale nu poate fi justificat. De altfel, nici vreme prea multă n-avem, gardianul ne-a spus că nu putem sta de vorbă decît zece minute. Deci, pe scurt: dumneata, deşi ştii perfect de bine că nu-i adevărat nimic din cele afirmate de mine în contul dumitale, totuşi m-ai denunţat! *(Voce tremolată.)* Asta-i procedeu? Asta-i omenie? Asta-i iubirea aproapelui faţă de mine? Să mă denunţi, pe mine, om cu cinci copii, pe care trebuie să-i cresc şi să-i hrănesc... pe mine, pe care pînă acum nici nu m-ai cunoscut... să mă expui oprobiului public şi rigorilor brutale ale legii?! Dar, chiar făcînd

abstracţie de consecinţele îngrozitoare, făcînd abstracţie de faptul că copiii mei vor ajunge muritori de foame... că soţia mea se va sinucide... făcînd abstracţie de toate acestea... te-ntreb: ce se va alege de numele meu curat, cinstit şi imaculat?... *(Plînge.)* Onoarea... Onoarea mea! *(Scuturîndu-şi pumnii.)* Onoarea mea!

DEŢINUTUL *(speriat):* Dar, domnule Falcă, cred că...

SAM FALCĂ: Nici o vorbă, n-avem timp, nu mi te scuza!... Dă-ţi seama că n-am meritat din partea dumitale, nici eu, nici biata mea familie... dă-ţi seama că de vreme ce m-ai vîrît într-o asemenea nenorocire, trebuie să mă salvezi... Dumneata nu se poate să fii un infam, dumneata nu poţi să fii un om ca ceilalţi oameni care fură paltoane, ucid copii, falsifică poliţe...

DEŢINUTUL *(consecutiv):* Eh, nici chiar aşa...

SAM FALCĂ *(gest evaziv):* Lasă, te rog, eu cunosc oamenii, aşa sînt... Dar dumneata nu faci asemenea lucruri, o ştiu prea bine, fiindcă dumneata eşti un om bun... Dumneata care nu furi paltoane, nu asasinezi copii, nu falsifici poliţe, n-o să prăvăleşti în prăpastie o familie nenorocită, demnă de o soartă mai bună. Eu îmi dau perfect de bine seama cui mă adresez.

DEŢINUTUL *(înduioşat):* Eşti, într-adevăr, foarte amabil, dar...

SAM FALCĂ: Crede-mă, pentru nimic în lume nu m-aş fi adresat cu o asemenea rugăminte unui hoţ de paltoane, sau unui falsificator de poliţe. *(Plînge.)* Biata mea familie, dacă ai şti...

DEŢINUTUL *(încurajîndu-l):* Uite, ce-i, dragă domnule Falcă... te rog... nu trebuie să plîngi pentru atîta lucru... O să facem ceva... cam greu...

dar vom găsi totuşi o soluţie... E drept, dezbaterea fiind poimîine, nu ştiu dacă se mai poate revoca acţiunea...

SAM FALCĂ: *(gest):* Te rog, lasă-mă să-mi termin vorba. Nu se pune problema ca dumneata să revoci acţiunea! Cu aceasta eu nu sînt ajutat. Nu pot conta că voi fi achitat în mod sigur decît într-un singur caz...

DEŢINUTUL: Şi anume?...

SAM FALCĂ: Dacă dumneata recunoşti şi falsificarea de poliţe şi toate celelalte acuzaţii... Iată ce trebuie să faci. Numai aşa poţi scăpa de remuşcarea chinuitoare că m-ai distrus şi pe mine şi familia mea.

DEŢINUTUL *(se prăbuşeşte pe banchetă.)*

GARDIANUL *(intră):* Cele zece minute s-au isprăvit.

SAM FALCĂ: Mulţumesc. Tocmai terminasem şi eu. *(Către deţinut:)* Deci, contez pe dumneata!!

GARDIANUL *(dă să plece.)*

DEŢINUTUL: O clipă... te rog, fii bun şi anunţă că cer să fiu audiat... Vreau să fac o declaraţie de recunoaştere a vinovăţiei mele.

GARDIANUL: Ei asta-i! Aşadar, totuşi ai săvîrşit faptele acelea oribile?

DEŢINUTUL: Da de unde, nu le-am săvîrşit de loc, dar nu mai vreau să mă întorc într-o lume unde aş mai putea întîlni un asemenea individ!

Cortina

EXAMEN MEDICAL

P E R S O A N E L E

BOLNAVUL
DR. MODERN

BOLNAVUL: Ştiţi, e vorba de...

DR. MODERN: Despre ce-i vorba încă nu se ştie...

BOLNAVUL: Aici, în piept...

DR. MODERN: În piept, în stomac, în splină, asta nu înseamnă nimic! Nu în felul acesta se poate stabili un diagnostic. *(Energic.)* Te voi supune unui examen medical complet. Pînă atunci nu poate fi vorba de tratament.

BOLNAVUL *(bîlbîindu-se):* Ştiţi... de fapt...

DR. MODERN *(energic):* Simptomele subiective nu ne lămuresc cu nimic. Trebuie să examinăm temeinic întreg organismul. Dumneata eşti un om norocos; ai ajuns la cea mai modernă clinică din Europa, cu cele mai noi aparate. János! *(Intră trei oameni de serviciu care-l dezbracă gol puşcă pe bolnav.)*

BOLNAVUL: Ştiţi... Vă cer scuze...

DR. MODERN: Să nu mai vorbeşti! Urmează examinarea organelor aparatului respirator. János! Acumulatorul electric capilar! *(Fulgere, trăz-*

nete. Odaia se întunecă, apoi deodată, e inundată de o lumină albastră orbitoare. Peretele se deschide, și apare rulînd zgomotos spre mijlocul odăii, un aparat complicat, prevăzut cu un fel de pat, în formă de pișcot, cu un piston rotativ pentru aburi, pe laturi cu niște cilindri de sticlă, sus o pompă, jos un regulator, în față un aparat telegrafic, iar în spate un telefon cu microfon. Totul trosnește și uruie fantomatic.)

BOLNAVUL *(livid):* Doamne, Doamne, nu mă lăsa...

DR. MODERN: Stai jos!

BOLNAVUL *(îngrozit):* Pe acest triunghi?

DR. MODERN: Nu mai vorbi atîta. Așază-te. Sub greutatea corpului piroanele triunghiurilor pătrund în organism și dirijează tuburile de observație ale aparatului de sudură. Stai jos.

BOLNAVUL *(se așază. În clipa aceea patul se desface în trei, apar două căngi care-l apucă pe bolnav de picioare și îl ridică spre tavan; în același timp bolnavul e apăsat pe burtă de un ventil, iar capul îi este răsucit în jos de un alt instrument. Deasupra gurii se lasă în jos o țeavă lungă de sticlă, la capătul căreia, se află un tub de cauciuc de vreo doi milimetri, în care zumzăie șuierînd un lichid cu miros oribil): Vai, vai,* vai! Ajutor...

DR. MODERN: Nu țipa! Deschide-ți gura... repede, altfel îți pătrunde în plămîni protoplasma și faci cianoză...

(BOLNAVUL, *îngrozit, își cască gura. În clipa aceia tubul de cauciuc îi pătrunde în nas, iar un mic bec de sticlă îi trece prin gît pînă în cavitatea nasului, unde contactează tubul de cauciuc. În fundul laringelui becul electric se aprinde. Bolnavul horcăie.)*

DR.MODERN (*prin orificiul țevii introduce patru metri dintr-o sîrmă de oțel, la al cărei capăt sînt prinse niște undițe minuscule. Fixează totul prin noduri apoi așază pe fruntea bolnavului o lampă de magneziu aprinsă, ia o scăriță mică de oțel, pe care o introduce în cavitatea nazală a bolnavului, după care picură pe tălpile acestuia un lichid de culoare roșie. Bolnavul geme.*) Liniște! Ține picioarele drept, plămînii sus, împinge-ți cartilajele laringelui pînă la amigdale, astupă-ți canalul Eustach și orificiul urechii, altfel nu pot vedea nimic în esofag.

(BOLNAVUL *ar vrea să ceară lămuriri, dar nu poate nici măcar să crîcnească*).

DR.MODERN (*cu prudență scoate sîrmele și scărița, pune lingurile la loc și stinge lămpile*): Află, dragă prietene, că la plămîni și la laringe n-ai nimic. Acum putem continua să avansăm cu un pas. Scoală-te!

(*Doi oameni de serviciu îl descătușează pe bolnavul amețit pe jumătate. Aparatul pentru examinarea plămînilor rulează afară din scenă.*)

DR.MODERN: Urmează examenul tubului digestiv. János! (*Fulgere, tunete; tavanul se deschide și încep să coboare în jos fel de fel de tuburi de cauciuc. Din subsol se ridică, prin dușumea, un scaun electric.*) Stai jos.

(BOLNAVUL *se prăbușește în scaun. În clipa aceea două scoabe îi descleștează gura și îi strivesc nasul.*)

DR.MODERN: Respiră prin urechi! Respiră prin urechi! (*Introduce în stomacul bolnavului două tuburi de cauciuc. Bolnavul se contractează ca la vomă.*) Aha, iată că vine suculețul gastric! Putem începe analiza. (*Lichidul picură din*

tuburi într-o retortă extrem de complicată, în care doctorul amestecă diferite lichide.)

BOLNAVUL: A... î... ă... ă...

DR.MODERN *(calculează):* Două părţi de acid clorhidric... potasiu... patru la sută... acid... face douăzeci şi opt... *(Îl bate pe bolnav cu palma peste burtă).* Bravo, prietene, dumneata eşti un om fericit... Aciditatea absolut normală... douăzeci şi opt la sută... n-ai nimic la stomac... Acum putem trece la examinarea inimii... János!... Inchizitorul radiologic!

(Camera se întunecă. Se răspîndeşte o lumină albastră fantomatică, se aude un uruit sinistru. O mînă de oţel îl apucă pe bolnav, îl ridică în aer, răstignindu-i braţele. În faţa lui, un disc de oţel care se roteşte cu mare viteză emite şuierînd fulgere violete. Murmur subteran. Deodată, din întuneric apare şi se apropie un craniu oribil, rînjitor, cu dinţi fioroşi. În faţă, într-o oglindă de mercur se vede un schelet viu, cu mîinile răstignite, care dă din cap, îşi roteşte globulele goale ale ochilor şi scrîşneşte din dinţi.)

BOLNAVUL *(plîngînd):* Doamne-Dumnezeule, fii milostiv cu sufletul meu de om păcătos... *(Leşină.)*

DR.MODERN *(din întuneric, cu glas triumfător):* Ei, vezi, dragă prietene, numai un examen medical complet ne poate lămuri pe deplin! Dumneata n-ai nici pe naiba. Doar o slăbire a nervilor cardiaci. O mică nevroză a coronarelor, atîta tot. N-ai voie să abuzezi de cafea, de tutun, şi mai ales, ăsta-i lucrul cel mai important! să te fereşti de orice fel de emoţii. Cea mai mică emoţie, poate să-ţi fie fatală!

Cortina

DR. ACELAŞI

Psihofizica fricţiunilor dintre păturile suprapuse şi sufletul colectiv.
(Studiu principial exhaustiv asupra cauzelor luptelor sociale, în două volume.)

VOLUMUL ÎNTÎI

DR. ACELAŞI *(stă agăţat cu mîna de mînerul uşii de la intrarea vagonului de tramvai, cu piciorul sprijinit în tăbliţa pe care inscripţia „Complet" arată că nu se mai pot urca decît cel mult încă douăzeci şi cinci de inşi; fruntea îi este lipită strîns de miile de cadavre presate care zac în faţa lui pe poziţiile de pe platformă):* Ce vorbă-i aia, că nu mai e loc? Loc este destul, dar poftiţi de vă mai strîngeţi puţin! E o porcărie că nu-l lăsaţi pe om să se urce cu voi; am exact aceleaşi drepturi să mă urc ca voi, care aţi izbutit să vă urcaţi deja. Îmi pare rău, domnule, că te-am călcat pe mînă, dar aşa-i la război! Dacă nu se poate altfel, o să ne cucerim drepturile cu forţa. Dacă cei de la conducere tolerează ca unii să se poată urca iar alţii nu, atunci o să facem noi înşine ordine! D-ta îţi în-

chipui că eu n-am treburi cel puțin tot atît de urgente ca dumneata? Că dumneata te-ai urcat cu o stație înaintea mea? Puțin îmi pasă! Atunci ai călătorit tocmai destul! Ce mai tura-vura! Dă-te jos! Mie poți să-mi turui cît vrei — aici nu-i vorba să stabilim cine și-a ocupat locul mai de vreme sau mai tîrziu, profitînd de pilele, de protecția cine știe cui! Aici e vorba să vedem cine are puterea să-și mențină locul pe care l-a ocupat. La o parte din calea mea! Jos cu vatmanul! Jos cu burtoșii! Trăiască revoluția! Înainte, urra! *(Printr-un asalt irezistibil se înghesuie pe platformă. Vagonul pornește.)*

VOLUMUL II

DR. ACELAȘI *(în stația următoare, de pe scările platformei se adresează mulțimii care se-nghesuie să se urce):* Dar... domnilor! Domnilor!!!... Pentru Dumnezeu! Nu vedeți că nu-i loc?... Se prăbușește sub noi platforma!... Nu vă-nghesuiți ca animalele! Domnilor! Unde-i demnitatea umană? Sîntem doar oameni, ce dracu! Nici un dobitoc fără minte nu se înghesuie în tramvai cînd vede că nu mai e loc! Domnilor, pentru Dumnezeu, să respectăm ordinea, altfel se prăbușește tot ceea ce prea înțeleptul nostru guvern, a izbutit să creeze, în interesul dezvoltării constituționale a Ungariei de mîine, bineînțeles în limitele dispozițiilor legale. Răbdare, domnilor, răbdare! Așteptați tramvaiul următor! Așteptarea pașnică, specifică și sistematic executată, își va da cu siguranță roadele: vom avea un viitor mai frumos, dar, firește, numai în limitele legalită-

ţii. Să ne gîndim, domnilor, la occidentul civilizat! Să ne plutească în faţa ochilor marele exemplu al Germaniei! În numele naţiunii constituţionale vă somez, domnilor, să vă disparaţi în bună pace unul de lîngă burta altuia şi să aşteptaţi tramvaiul următor. Trăiască domnul conductor, trăiască preaiubitul nostru vatman, care în aceste zile grele conduce tramvaiul nostru cu o înţelegere atît de plină de înţelepciune! Trăiască guvernul!

DISCREŢIA, ÎNAINTE DE TOATE

— Pardon... îmi daţi voie?
— Poftiţi... e liber.
— Mulţumesc.
— Vă rog.
— Pardon... permiteţi să iau ziarul?
— Poftiţi.
— Ăăă... Ştiţi, mă interesează mica publicitate...
— Vă rog, poftiţi.
— Sînteţi foarte amabil... Nu găsiţi că trage puţin aici?
— Da, cam trage...
— Din păcate, n-avem ce face, cafeneaua e arhiplină, nu-i altă masă liberă.
— Într-adevăr.
— Mie, ca să fiu sincer, mi-e indiferent... Mă simt bine şi aici. Important e că pot citi mica publicitate. Asta mă interesează.
— Da... a... a... *(Îşi continuă lectura.)*
— Omul vine la cafenea, se aşază, citeşte tihnit, nu-i aşa? Eu unul cel mai bine mă simt cînd sînt singur. Pe mine să nu mă deranjeze nimeni; nici eu nu deranjez pe alţii. Dar vedeţi, la Budapesta oamenii nu sînt discreţi. Aici

toată lumea își etalează în public chestiunile personale. Vine unul, ia loc lîngă tine și tam-nesam, începe să-ți împuieze capul cu tot ce a făcut el în viață, de parcă treaba asta l-ar interesa pe cineva... Nu-i așa?

— Da, așa e. Aveți dreptate.

— Ei, vedeți. Ehei, în străinătate e cu totul altfel!

În martie vor fi doi ani, mă aflam la Londra, știți, eu de felul meu sînt funcționar la cadastru și am fost trimis acolo de o bancă; îi spusesem tocmai soacrei mele, sărmana e cam surdă, i-am spus, zic, cît de bine-i pe acolo! La Londra, o spun și acum, oamenii știu ce înseamnă discreția în relațiile personale. În definitiv, ce mă interesează pe mine angaralele altora? Uitați-vă, de exemplu, chiar cazul dumneavoastră... vă interesează pe dumneavoastră de ce buchisesc eu cu atîta atenție mica publicitate?

— He, he... într-adevăr, nu mă interesează.

— Ei, vedeți, așa zic și eu! Omul n-are voie să plictisească pe nimeni cu treburile sale personale. Eu citesc mica publicitate... dumneavoastră stați alături de mine și mă priviți... și cu asta... pas. Așa cere discreția. Asta înseamnă să fii un om discret! Poate pe dumneavoastră v-ar interesa motivele pentru care consult eu cu atîta interes mica publicitate. Dar dumneavoastră, totuși nu mă întrebați, iar eu la rîndul meu, nu vă spun, fiindcă s-ar putea întîmpla ca motivele acestea să mă privească numai pe mine personal și să fiu obligat să procedez cu toată discreția, așa cum fac de altfel și procedez, fiindcă, vă rog să mă credeți, unora, de pildă, femeilor, nu le plac decît bărbații absoluți discreți. Să vă dau un exemplu, un caz concret. Știți de ce am eu succes atît de mare la femei? Ei? Ce credeți?

Fiindcă femeile știu că sînt un om discret și, vă rog să mă credeți, în ochii femeilor acesta-i lucrul cel mai important din lume. Pe drept cuvînt, vor să fie sigure că au de a face cu un om discret, care nu va divulga nimic prietenilor săi, care nu va răspîndi fel de fel de vorbe, nu va cleveti, fiindcă — vă rog să mă credeți, — femeile au o foarte mare grijă de bunul lor renume. De pildă, să luăm chiar cazul ăsta, al meu, așa, ca să vă dau un exemplu... În prezent eu am, să zicem, o... iubită. Femeia asta e o doamnă, femeie frumoasă, elegantă, puțin cam grăsuță, brună, dar asta n-are importanță. Atunci, ce e important? Nu-i așa că discreția e importantă?! Şi acum, să mergem mai departe: iubita asta a mea e măritată, așa că nu ne vedem decît în anumite case de întîlnire discrete. Acum, dacă eu i-aș trimite acestei femei o scrisoare, așa cum fac atîția alți tineri, nu-i așa că tîmpitul de bărbatu-su ar putea deschide scrisoarea și atunci — ei vedeți? — s-ar afla totul... Dar eu sînt un om discret. Scrisorile mele n-o să le poți vedea niciodată la ei acasă! Şi nici pe mine dînd tîrcoale în jurul casei lor, mergînd în vizită la ei sau căutînd prilejuri favorabile ca să fiu introdus în familie, așa cum procedează alții. Pe mine bărbatul ei, idiotul, nici nu mă cunoaște! Eu redactez frumușel un anunț, îl dau la P.H.*, femeia îl citește și știe imediat unde și cînd ne putem întîlni. Vedeți? Cel mai simplu și mai minunat procedeu! Nu-i așa? Să zicem, de exemplu, că aș vrea să mă întîlnesc mîine cu ea. Scriu un anunț: „Pupu. Mîine după masă, locul obișnuit". Pupu. Nu-i așa că-i simplu? Poate ci-

* Inițialele ziarului *Pesti Hirlap*, mare cotidian din Budapesta care la acea epocă avea cea mai bogată rubrică de „Mică publicitate".

neva bănui măcar cine e Pupu și unde e „locul obișnuit"? Cum adică, sînt eu atît de prost ca să scriu negru pe alb: „Doamna Antonia Babergold, str. Bajza 3"? Vedeți cît e de simplu! Femeia citește anunțul și totul e în ordine. Nu tu scrisoare, nu tu bănuieli, nu tu scandal, nu tîrcoale în jurul casei; nici o încurcătură! Și toate acestea de ce? Fiindcă, vedeți, eu știu să fiu și discret și descurcăreț, nu-mi bat gura pe la cafenea, nu frecventez localurile, nu mă expun să fiu văzut împreună cu ea, nu fac cunoștință cu familia, nu pălăvrăgesc în fața prietenilor! Eu, domnule, știu să tac! De asta am succes la femei, de asta mă iubesc, mă îmbrățișează, mă sărută și mă mușcă bestiile dulci... Păi, n-am dreptate?

— He, he, he... Ba da...

— Ei, vedeți, așa devine cazul!... Dar acum, am luat-o din loc... Alerg... La ora 3 trebuie să fiu acolo. Îmi pare bine că ne-am putut distra puțin între noi, ca bărbații. *(Îi întinde mîna.)* Dați-mi voie, sînt Frász Odön, de altfel...

— He, he, he... îmi pare bine. Anton Babergold!

VĂ ROG, ÎNTREBAŢI EXACT!

— Noroc, măi, da grozav te-ai mai bronzat! Ai fost în concediu?

— Doar în *week-end*, la Szárszó.

— Da? Acolo îşi petrece vacanţa şi familia mea.

— Ştiu. M-am întîlnit cu doamna, cu soţia ta.

— Da? Şi nu mi-a trimis vreun mesaj?

— Nu, dar de altfel nici n-am prea stat de vorbă... Doar am salutat-o.

— Cum vine asta... „doar am salutat-o"; o fi zis şi ea ceva! N-a întrebat de mine?

— Ba da, de fapt mi-a spus ceva, dar nu mai ţin minte exact...

— Vai, ce zăpăcit eşti! Omul nu poate să afle nimic precis de la tine.

— Ce vrei să afli?

— Aş vrea să-mi spui exact, cuvînt cu cuvînt, tot ce aţi vorbit. Dar exact, aşa cum îţi pun şi eu întrebarea.

— Te rog, cu plăcere, sînt la dispoziţia ta. Aşadar, am văzut-o, am salutat-o spunîndu-i: Sărut mîinile, stimată doamnă. Atunci ea, doamna, soţia ta...

— Atunci ea? Dar te rog să-mi povesteşti exact, tot ce s-a întîmplat...

— Atunci ea a început să dea din mîini în fel și chip acolo, în fața mea. Pe urmă a dat o dată și din picioare, iar mie mi-a spus: La revedere, Szkurek, și a scuipat... Ei, așa s-au petrecut lucrurile, dacă ai dorit să știi absolut totul în mod exact.

— Ce...? Ce-e-e...? Ce vorbești? A dat din mîini...? A dat și din picioare? A scuipat? Soția mea?!...

— Da, soția ta. Află că ți-am povestit exact cum stau lucrurile și dacă vrei să știi chiar totul... mai află că în minutul următor s-a trîntit pe burtă, și a început să se învîrtă în jurul ei, dînd tot timpul din mîini și din picioare. Atunci mi-a strigat cîteva cuvinte: dacă te întîlnești cu Emil să-i spui că sînt bine.

— Isuse Cristoase! Să fie adevărat?!... Și tu mi-o spui în felul acesta?

— Cum să ți-o spun? Îți relatez tot ce s-a întîmplat...

— Vai, Doamne!... Asta înseamnă c-a avut o criză de epilepsie... Sau, poate, a făcut o insolație... Poate o fi înnebunit... Te rog, arată-mi precis cum făcea...

— Uite așa, dădea din mîini și din picioare, izbea...

— Și tu? Tu te-ai uitat liniștit la ea, fără s-o ajuți?... N-ai încercat s-o ridici?... N-ai chemat un doctor?

— La ce bun? În locul acela apa nu era prea adîncă, și-apoi, știe să înoate...

— De ce fel de apă vorbești domnule?

— De apa în care ne-am întîlnit.

— Ah, idiotule! Așadar, v-ați întîlnit în apă? Și tocmai asta nu mi-o spui!?

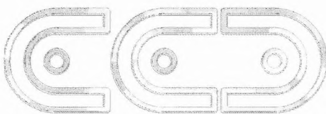
— Tu ai vrut să știi ce am vorbit cu soția ta, dar nu m-ai întrebat unde am întîlnit-o!!!

Cortina

CUPRINS

SCENETE

Scanare și prelucrare digitală

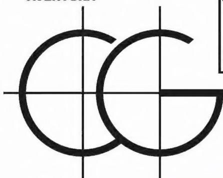

de

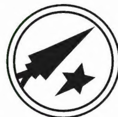
Anonim

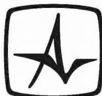

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

